

תוכן העניינים

6.....	שמות חודשי השנה.....
7.....	חג ומועד בביתא ישראל - טבלה מסכמת.....
9.....	שאלות מנחות למראיין בנושא חג ומועד.....
9.....	א. פרטים אישיים.....
9.....	ב. שאלות כלליות בנושא לוח השנה וקביעת החגים.....
9.....	ג. חגים חודשיים.....
9.....	ד. חג הפסח.....
10.....	ד. חג השבועות.....
11.....	ה. זריעה וקציר.....
11.....	ו. צומות.....
11.....	ז. " אַנְקָל אַסְתֵּרִי", "תזכר אברהם", "עשרתו ושמתו", ו"זַבְּרָבוּ סַנְבַּת".....
11.....	ח. הראשון לחודש השביעי.....
12.....	ט. יום הכיפורים.....
12.....	י. סוכות.....
12.....	י"א. סיגד.....
13.....	קס מרשה אלמו, חגי תשרי, קריית מלאכי 14.6.02.....
13.....	מראיינים גיל ואהרן, הקלטה 14.6.02 שיכתוב 21.6.02, 12.7.02.....
13.....	חגי תשרי (כללי).....
13.....	ראש השנה (בְּרֵחַן סְרָקָה).....
14.....	יום הכיפורים - אסתר.....
14.....	סוכות (בְּהַלְ מְצַלֵּת).....
15.....	צהינה וסלומון, חג ומועד, קריית מלאכי 21.10.09.....
16.....	קס מרשה אלמו, לוח השנה וחג הפסח, קריית מלאכי 2.12.09.....
18.....	קס מרשה אלמו, (המשך) מפסח ואילך, קריית מלאכי 30.12.09.....
33.....	סימניש צהייה, חג הפסח, אשקלון 9.12.09.....
33.....	קס ברוך (צהייה גונגול), חג הפסח, אשקלון 9.12.09.....
35.....	קס נגה אריני, חג הפסח, גדרה 10.12.09.....
36.....	קס אביהו עזריה, חג ומועד, אשקלון 4.1.10.....
60.....	הרב מיכאל מהרט, חג ומועד, אשדוד 27.1.10.....
70.....	קס גרמי טסמה, חג ומועד, גבעת אולגה 9.2.10.....
77.....	ציוקולן ממן דסה, חג ומועד, חתונה, באר שבע 24.2.10 – חלק א.....
80.....	ציוקולן ממן דסה, חג ומועד, נישואין ועוד באר שבע 24.2.10 – חלק ב.....
83.....	ציוקולן ממן דסה, סיפור אישי, תפילות וברכות, באר שבע 24.2.10 – חלק ג.....
84.....	אברהם (צהייה) ושרה (מינטואה) זגאיה, חג ומועד, ראש העין 2.3.10.....
87.....	אברהם אנברה וגיטהון דניאל, חג ומועד, נתניה 3.3.10 - חלק א.....
92.....	אברהם אנברה וגיטהון דניאל, חג ומועד, נתניה 3.3.10 - חלק ב.....
92.....	שופר.....
92.....	החתונה.....
93.....	הרב רפאל אלמו, חג ומועד, נתניה 24.03.10.....

93 חגים
93 חג הפסח
94 יום כיפור
95 הסיגד
96 קס הימנו תמייט, לוח השנה וחג הפסח, לוד 21.4.10
96 לוח השנה
98 חג הפסח
99 יונתן וורקנד, חגים וכשרות, פתח תקווה 25.4.10
99 העליה
99 חגים
100 חגים
100 פסח
102 טיירר זה שבועות
103 ימי צום
103 בראש השנה
103 ברית מילה
104 אסטריה (כיפור)
105 הסיגד
105 חלב ובשר
105 דגים
107 נדבות
108 אסמרה שאטה, ראשון לציון, חג ומועד וכשרות 16.6.10 – חלק א
111 אסמרה שאטה, ראשון לציון, חג ומועד וכשרות 16.6.10 – חלק ב
113 אסמרה שאטה, ראשון לציון, חג ומועד וכשרות 16.6.10 – חלק ג
117 קס נגה אריני, חגים וכשרות, גדרה-תל אביב 6.7.10 - חלק א
118 קס נגה אריני, חגים וכשרות, גדרה-תל אביב 6.7.10 - חלק ב
119 קס נגה אריני, חגים וכשרות, גדרה-תל אביב 6.7.10 - חלק ג
120 קס נגה אריני, חגים וכשרות, גדרה-תל אביב 6.7.10 - חלק ד
121 אברהם אדגיה, לוח השנה והחגים, חיפה 28.7.10 – חלק א
122 לוח השנה
124 אברהם אדגיה, לוח השנה, חגים ועוד, חיפה 28.7.10 – חלק ב
124 פסח
130 אברהם אדגיה, לוח השנה והחגים, חיפה 28.7.10 – חלק ג
132 קס משה יהייס, לוח השנה והחגים, נתניה 31.8.10 - חלק א
136 קס משה יהייס, לוח השנה והחגים, נתניה 31.8.10 – חלק ב
138 קס משה יהייס, לוח השנה והחגים, נתניה 31.8.10 – חלק ג
139 יוסף וורקנד, חג ומועד, רחובות 27.9.10 – חלק א + ב
139 לוח השנה
141 פסיקה
143 יוסף וורקנד, חג ומועד, רחובות 27.9.10 - חלק ג

143	פסח
145	יוסף וורקנד, חג ומועד, רחובות 27.9.10 - חלק ד
145	סוכות
147	יוסף וורקנד, חג ומועד, רחובות 27.9.10 - חלק ה
149	קס ברקו טגניה, חג ומועד, רחובות 29.10.10 - חלק א
150	קס אמהה, חג ומועד, נתניה 15.9.10 - חלק ב
150	פסיקא
151	אביבה ואליהו מהרי, חג ומועד, אשקלון 27.10.10
154	קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 - חלק א+ב
156	קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 - חלק ג
157	קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 - חלק ד+ה
158	מיירר
160	קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 - חלק ו
162	קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 - חלק ז
164	דוד יוסף, חג ומועד, ראשון לציון 15.12.10
164	השפעה רבנית
164	תרומות ומעשרות
164	צומות
164	תענית גשמים
165	תזכר אברהם
165	עשרתו ושמתו
165	שבת שביעית
165	חג למיכאל
165	חגים חודשיים
165	אספי עשרת
165	ברהן סרקא
166	אסתריי
166	סוכות - בעלא מצלת
166	סיגד
167	הדאר מאירר
167	הערות נוספות
168	דוד יוסף, חג ומועד, ראשון לציון 15.12.10
169	מרים סלומון, חג ומועד, נתיבות 20.12.10
173	קס זמנה מלקם, חג ומועד, רחובות 6.1.11 - חלק א
175	קס זמנה מלקם, חג ומועד, רחובות 1.11.6 - חלק ב
176	קס זמנה מלקם, חג ומועד, רחובות 6.1.11 חלקים ג, ד, ה, ו
177	קס אמהה נגהט, חג ומועד, נתניה 6.1.11
177	זריעה וקצירה
177	צום שני וחמישי
178	השבת השביעית

178	ראש השנה
179	ברחן סרקן
179	יום כיפור
180	סוכות
182	קס אמהה נגהט, חג ומועד, נתניה 13.1.11
182	תסכרה אברהם
184	קס משה יהייס, חג ומועד, נתניה 26.1.11
185	מאירר
187	קס אמהה נגהט, חג ומועד, נתניה 27.1.11
189	קס זמנה מלקס, חג ומועד, רחובות 24.2.11 - חלקים א+ב
192	שרון שלום, חג ומועד, קרית גת 1.5.11
192	הגעלת כלים
192	הכנת הקורבן
192	איסור חמץ
192	בערב הפסח
193	ביום השביעי
194	קס ראובן הדנה, פסח ועוד, בית-שמש 23.11.11 - חלק א
196	קס ראובן הדנה, פסח, כשרות ועוד, בית-שמש 23.11.11 - חלק ב
196	ברית מילה
196	יהודים וגויים
196	קורבן פסח
196	בשר ודגים
196	שחיטה
197	מתנות לקס
197	מה גידלו בשדות?
197	פסח
199	אסמרה שטה זימרו, לוח השנה ופסח, ראשון לציון 19.12.11
199	טבילה בנהר
199	גידולי בשר וחקלאות
199	פסח
202	קס ממו שטה זימרו, פסח, רמלה 17.1.12
202	קביעת מועד החג
202	ניקיון וכלים
202	איש ואישה
202	צום בערב פסח
202	קורבן הפסח
203	ערב פסח שחל להיות בשבת
205	אוכל בפסח
205	ברית מילה בפסח
205	בישול בחג ראשון של פסח

205	עבודה בפסח
205	אזכרת נשמות
205	נפטר בפסח
205	אינְיָרָה
205	שבעה שבועות
205	ראש חודש
207	אביבה, חג ומועד, אור יהודה 21.10.12
207	פרטים אישיים
207	חג ומועד
207	שבועות
207	צומות
208	יום הכיפורים
208	ראש השנה
208	סוכות
210	שאלות הבהרה בנושא פסח
211	שיחות טלפון ותכתובת דו"אל
211	אסמרה זימרו שטה, חג הפסח, שיחת טלפון 10.4.12
211	יהודה קבדה, הידר מארר, שיחת טלפון 21.1.13
211	עזריה פטגו, צומות לזכר החורבן, דוא"ל 19.5.13
211	יאסו דגין, צום תשעה באב ושאר תעניות, דוא"ל 30.5.13
212	קס סמאי מהרט, צום אב, שיחת טלפון 3.6.13
212	אסמרה וממו (אחים) שטה זימרו, תזכר אברהם, שיחת טלפון 2.9.13
212	קס ברוך (צהי"ה גונגול), תזכר אברהם, שיחת טלפון 2.9.13
212	קס סמו סיסאי ואשתו, אלול, שיחת טלפון 2.9.13
212	קס מנטוסנט, אלול, שיחת טלפון 2.9.13
213	הרב סלומון מברהטו, תזכר אברהם, שיחת טלפון 3.10.13
213	קס גרמאו מטקו טסמא, תזכר אברהם, שיחת טלפון 3.10.13
213	אפרים נגט, תזכר אברהם, שיחת טלפון 3.10.13

שמות חודשי השנה

קס מרשה	אשכולי	ד'אבדי		
מַגְבִּית	Maga'bit	מַגְבִּית	ניסן	1
מִיזֵי	Miya'zya'	מִיזֵיה	אייר	2
גְּנֵבוֹת	Genebot	גִּינְבוֹת	סיוון	3
סַנֵּי	Sanê	סַאנֵה	תמוז	4
הַמְּלִי	Hamlê	הַמְּלִי	אב	5
נְהַסִּי	Nahasê	נְהַסִּי	אלול	6
מַסְפָּרִם	Maskaram	מַסְפָּרִם	תשרי	7
טְקֵמַת	Teqemt	טִיקֵמַת	מרחשוון	8
הֶדָר	Heda'r	הֶדָר	כסלו	9
תְּהַסָּס	Ta'hesa's	תְּהַסָּס	טבת	10
טֶר	Ter	טֶיר	שבט	11
יְקַאֲתִית	Yaka'tit	יְקַתִּית	אדר	12
קוּוּגְמִי	פגוימן	פְּגִימֶן		13

חג ומועד בביתא ישראל - טבלה מסכמת

תאריך	שם עברי	שם אתיופי	מהות ופרטים
כל שני בשבוע	צום שני	צומא שניו	צום יחידים. נקבע על ידי הנזיר אבא פְּתִינֵי.
כל חמישי בשבוע	צום חמישי	צומא חמוס	מוקפד במיוחד על ידי זקני העדה. נקבע על ידי ישעיהו.
כל שישי בשבוע	צום שישי	צומא ערב	רק המשכילים מקפידים. נקבע על ידי משה.
כל ראש חודש	חג הירח	צִרְקָא בעל	יום זיכרון לראש השנה החל ב-1 בניסן ולחג התרועה החל ב-1 בתשרי.
כל 10 לחודש	מנוחת העשור	ארפי עשארת	יום זיכרון ליום כיפור.
כל 12 לחודש	השניים עשר	עשרה וולת	יום זיכרון לחג הקציר הראשון השני, שמועדם בסיוון ובכסלו. יום חגו של מיכאל, המלאך המגן של ביתא ישראל.
כל 15 לחודש	החמישה עשר	עשרה אמסת	יום זיכרון לפסח ולסוכות.
כל 29 לחודש	צום עוזר ושומר	צום מאַלְיָא	צום ערב ראש חודש.
1 בניסן	חג ניסן	בעל ליסא או בעל ליסן	ראש השנה. תחילת ההכנות לחג הפסח.
14 בניסן	מהבוקר : צום בכור		צום זקני העדה, לאו דווקא בכורים.
14 בניסן	בין הערביים : פסח	פְּסִיקָה	שחיטת קרבן הפסח.
15–21 בניסן	חג המצות	פְּסִיקָה	
22 בניסן	תסיסת הבצק	בוהוקה	היום הראשון להחמצת הבצק. הראשון לספירת העומר שנמשכה עד 11 בסיוון.
11 בסיוון	צום ערב חג הקציר		
12 בסיוון	חג הקציר או חג היורה	בעל מארר או תובאני מארר	חג הקציר המוזכר בתורה. באתיופיה לא קצרו בעונה זו ולכן נקבע חג קציר נוסף ב-12 בכסלו. עונת הגשמים נמשכת מאפריל עד אוקטובר.
1–9 בתמוז	צום תמוז	צומא תמוס	תשעה ימי צום לזכר כיבוש ירושלים בידי נבוכדנצר. מזוהה עם צום הרביעי. הצום חל מהזריחה ועד השקיעה, בלילה נמנעים מאכילת מוצרי בשר וחלב.
10 בתמוז	חג תמוז	סִיקִי אַסְרֵת	יום חג.
1–17 באב	צום אב	צומא אב	צום לזכר חורבן מקדש ראשון. מזוהה עם צום החמישי. הצום חל מהזריחה ועד השקיעה, בלילה נמנעים מאכילת מוצרי בשר וחלב. לא צמים בשבתות ולכן מוסיפים עוד שלושה ימים להשלים ל-17 ימים מלאים.
1–9 באלול	צום אלול	צומא לול	הונהג על ידי ירמיהו כאשר היה שבו.
10 באלול	כפרתנו	אנקל אסתסרי	צום הכנה ליום כיפור.

18 באלול	השמונה עשר או בכר בעל	עשרתו ושמתו או החג הבכור	
28 באלול	אזכרת אברהם	תזכר אברהם	לזכר מות שלושת האבות ובו קוראים את סיפור חייהם וכן את צוואת אברהם, צוואת יצחק וצוואת יעקב.
			תְּהִסְרֵן הוא צום של תשעה ימים לפני אֶסְתֵּרְיָאוּ. בחג זה (כנראה בצום זה – י"ז) אוכלים רק בערב והוא נמשך עשרה ימים. הצום הזה הונהג על ידי עזרא בגלל ששכח את יום הכיפורים.
1 בתשרי	זריחת הירח, חג התקיעה, זיכרון אברהם	ברהן סרקא, בעל מטקע, תזכר אברהם	חג אור הירח, תקיעת השופר ואזכרה לאברהם שעקד את בנו.
9–1 בתשרי	צום תשרי	צומא תהסרין	נקבע על ידי עזרא משום שנשכח ממנו מועד יום הכיפורים. לפי גרסה אחרת נקבע לזכר הצום שצם יוסף בשביל להיפגש עם אביו, יעקב אבינו. מזוהה עם צום השביעי
1 בתשרי	חג הכיפור, חג הראייה, סגידה, חג יוסף	בעל אסתסראי, סיגד, בעל יוסף	יום כפרת עוונות, יום פגישת יוסף ויעקב.
15–21 בתשרי	חג הצל, השמחה, המחולות, קדושה	בעל מצלת, תפשחת, מחלות, קדסת	משום שאנשי העדה גרו בגודגיו הדומה לסוכה, הוקמה סוכה רק ליד המסגיד, שבה היו עורכים סעודה ומביאים ביכורים לקס ונוטלים את ארבעת המינים שהם "עלים וענפים מן העץ הקרוי זגב ומן העץ qaha הגדל על שפת הנחל". במשך החג היו אנשי הכפר מארחים בני משפחה ואורחים אחרים בסוכת המסגיד.
1 בחשוון	חג התחנונים		חג ראות משה רבנו את פני האלוהים.
10 בחשוון			חג קבלת פני משה רבנו על ידי בני ישראל ברדתו מן השמיים.
12 בחשוון			יום צום לזכר תענית הנביא ירמיהו והמלך יהויקים.
29 בחשוון	תחינה, יום קיבוץ, סגידה	סיגד	חמישים יום לאחר יום הכיפורים. כפרת הציבור.
11 בכסלו			צום ערב חג הקציר.
12 בכסלו	חג הקציר	בעל מארר	
1–10 בטבת	צום טבת	צומא טבת	נקבע לזכר הכוהנים שמתו בזמן החורבן ויש הטוענים כי נקבע על ידי הנזיר אבא צברה. מזוהה עם צום העשירי.
13 בטבת	החג הסודי, חג השמש	ארפה עשרת צהאי בעל	מועד סודי שאותו יודעים רק ביתא ישראל. נקבע לפי חודשי הלוח החבשי.
13–14 באדר	צום אסתר	צומא אסתר	לזכר הצום שצמו יהודי שושן.

שאלות מנחות למראיין בנושא חג ומועד

א. פרטים אישיים

1. שם, שם האב ושם משפחה.
2. מעמד בעדה (קס, דבתרה, אחר).
3. שנת לידה (לפי הלוח האירופאי).
4. מקום מגורים באתיופיה (לציין: כפר/עיר, מחוז, מספר משפחות בכפר).
5. שנת עלייה לארץ.
6. מספרי טלפון וכתובת מלאה בישראל.

ב. שאלות כלליות בנושא לוח השנה וקביעת החגים

7. לפי איזה לוח נהגו בישראל באתיופיה (ירחי או שמש)?
8. מה הם שמות החודשים?
9. כיצד נקבע יום ראש החודש?
10. כיצד ציינו ראשי חודשים? האם יש ראשי חודשים חשובים יותר מאחרים?
11. מהו החודש הראשון - מועד ראשית השנה?
12. כיצד נקבעו החגים?
13. האם דאגו שהחגים יחולו בעונות חקלאיות קבועות? אם כן, כיצד?

ג. חגים חודשיים

14. כיצד ציינו את היום הראשון, העשירי, השנים עשר, החמישה עשר והאחרון בכל חודש? איך הם נקראים (יצירקה בעל, עשרת, מיפאל, עֶשְׂרָה חֲמִישֶׁת, צומא מאלֵיא)? מה היו מכינים לכבוד הימים האלה? האם מותר לעבוד בהם בשדה/בבית?
15. כיצד ציינו את הברית (קיִדְאן) בין נוח לבין הקב"ה ובאיזה יום?
16. כיצד נוהגים כשחג חודשי נופל ביום שבת, ביום צום או ביום חג שנת?

ד. חג הפסח

17. מהו התאריך המדויק של החג? כמה זמן נמשך החג?
18. ממתני וכיצד התכוונו לקראת חג הפסח? (לפרט את דרך ביעור החמץ, ניקוי הבית, הכנת הכלים לחג, הכנת התבשילים המיוחדים לפסח, בגדי חג, טבילה וכדומה). **האם נאסרו יחסים עם אישה לפני החג ובמהלכו? אם כן כמה ימים קודם החג?**
19. **האם צמים לקראת הפסח? אם כן, מי צם? ממתני? ומדוע?**
20. האם שחטו קרבן פסח? כיצד בחרו בהמה לקרבן?
21. מה שחטו? מי שחט? מתי? היכן? מי אכל (גברים, נשים, ילדים)? היכן אוכלים? מה סדרי הטקס? מה ברכו? כיצד נהגו בשאריות הבשר? האם נזהרו משבירת עצם?
22. האם בשר הקרבן בושל טוגן או נצלה? איזה עצים שימשו להכנת הקורבן?

23. מה היחס בין הקרבן לסעודת החג? (האם הקרבן הוא הסעודה?) **האם אכלו**

מצות ומרור עם בשר הקרבן?

24. **כיצד נהגו כאשר 14 או 15 בניסן חלו בשבת.**

25. מה שם המצה? מתי? וכיצד הכינו מצות? האם מותר לשמור מצה ליום המחרת?

26. מה אכלו ומה שתו בשבעת ימי החג? אלו מאכלים ומשקאות אסורים בפסח ומדוע (לבדוק מפורשות בנוגע לדגים, בשר, עוף, ביצים, חלב, גבינות, יין וקטניות)? האם אכלו טָרָה? אם כן, מה זה, מי אוכל את זה ולמה?

27. מתי הכינו את מזון החג הראשון והשביעי? ואת מזון שאר ימי החג? האם מותר לבשל בחג? האם מותר לטחון קמח בחג? ובחול המועד? מה עשו עם שאריות המזון?

28. האם מלו בחג הפסח?

29. האם עשו מלאכה בימי חג הפסח? האם יש הבדל בין היום הראשון והשביעי לשאר הימים? מה ההבדל בין שבת, חג, מועד וראש חודש לעניין עשיית מלאכה?

30. מה התפללו בכל אחד מימי החג? מתי היכן התקיימו התפילות? האם כולם השתתפו בכל התפילות? האם התפילות לוו בכלי נגינה? מה מקומן של הנשים במסגיד?

31. האם הזכירו נשמות נפטרים בתפילות החג? אם כן, מי הזכיר? אלו קרובים? באלו תפילות? באיזה נוסח? לפרט ולציין מנהגים מיוחדים של אזכרת נשמות, כגון: פיזור זירעונים לציפורים וכדומה.

32. כיצד נוהגים אבלים וטמאי מתים בחג הפסח? כיצד נהגו נידות ויולדות? האם הקריבו לכבודם קרבן פסח שני?

33. האם התירו לצאת לדרך? לשדה? לטיול? לביקור קרובים?

34. האם ספרו חמישים יום לאחר הפסח? ממתי עד מתי ספרו? כיצד ספרו? האם ציינו שביעות בספירה?

35. ממתי מותר להכין בצק מותסס לאנג'רה (בוהו) – במוצאי החג בלילה או רק בבוקר? האם הקסים מברכים על הבצק? כיצד נוהגים ביום שאחרי פסח (לפי עדות יחידה ביום זה שוחטים בשר ומארחים זה את זה)? האם יש שם מיוחד ליום הזה? מה משמעות השם?

ד. חג השבועות

36. מהו התאריך המדויק של החג? כמה זמן נמשך החג?

37. מה שם החג? ומה משמעותו?

38. כיצד התכוננו לקראת החג? (לפרט תבשילים, לבוש, טבילה וכדומה)

39. מה ייחודו של חג השבועות? האם הוא קשור בעונה חקלאית או באירוע היסטורי?

40. האם היה קרבן או תפילות מיוחדות לחג השבועות? האם נגנו? לפרט!

41. מה הזיקה בין חג השבועות ליום יב בכל חודש?

ה. זריעה וקציר

42. מה גובה האדמות בכפר (דגה / ויינה דגה / קולה / בז'ה)? איזה סוג אדמות היו בכפר (שחורה / אדומה)? מה נהגו לזרוע בהן?
43. באיזה חודשים יורדים גשמים? ברד? שלג?
44. מתי נהגו לזרוע? כיצד ברכו הקסים על הזריעה?
45. מתי נהגו לקצור? מתי הרימו תרומה לקסים? מאיזה יבולים נהגו לתרום לקסים? כיצד ברכו הקסים את היבול?
46. האם עיבדו אדמות השייכות לגויים? אם כן, כמה יבול הופרש לבעל האדמה? האם יהודי המעבד שדה השייך לגויים עדיין מפריש יבול לקס?

ו. צומות

47. אלו צומות נהגו לצום במהלך השנה באתיופיה? (לברר במיוחד צומות בכל שני וחמישי, בסוף כל חודש, באב, בתמוז ובתשרי).
48. לגבי כל צום יש לפרט תאריך מדויק, גורם הצום, מי צם, מאיזה גיל, שעות הצום.
49. מה אכלו בערב הצום ובמוצאי הצום? מה לבשו ביום צום? האם יש איסור לאכול בשר בחודש אב? האם יש איסור יחסי אישות בצום?
50. האם יש תפילות מיוחדות לצומות? היכן ומתי נאמרות? מי מתפלל? האם נגנו בתפילות אלו? האם יש קרבן ביום הצום? האם היו עולים על הר בצום?
51. כיצד נוהגים כאשר צום חל בשבת?
52. האם היו תפילות מיוחדות על הגשמים? באיזו תקופה בשנה? באילו נסיבות אחרות היו מכריזים על תענית ציבור? כיצד היו נוהגים בזמן תעניות אלו?

ז. "אֲנָקֵל אֶסְתֵּרִי", "תִּזְכֹּר אֲבֵרָה", "עֶשְׂרֵתוֹ וּשְׁמֹנֶתוֹ", ו"זִבְרָבוֹ סִנְבַּת"

53. האם יש חג בשם "אֲנָקֵל אֶסְתֵּרִי"? אם כן, מתי? כיצד מציינים מועד זה?
54. באיזה יום צוינה פטירתו של אברהם? איזה אירועים נוספים התרחשו באותו יום? כיצד מציינים מועד זה? איך הוא נקרא (תזכר אברהם)?
55. איזה מועד מצוין ביום השמונה העשרה לחודש השישי?
56. האם יש שבת בשם "זִבְרָבוֹ סִנְבַּת"? מתי היא חלה? כיצד מציינים אותה? במה היא שונה מכל שבת שביעית? כמה פעמים בשנה יש זִבְרָבוֹ סִנְבַּת?

ח. הראשון לחודש השביעי

57. מהו התאריך המדויק של החג? כמה זמן נמשך החג?
58. מה שם החג? ומה משמעותו?
59. אלו מנהגים מיוחדים יש לחג זה? (מאכלים, בגדים, שירים, קרבן ומנהגים נוספים)
60. האם תקעו בשופר? אם לא מדוע לא? הרי כתוב בתורה: יום תרועה יהיה לכם'.
61. כמה תפילות התפללו? באלו שעות? מה תוכן תפילות החג? האם נגנו? האם קראו בתורה? אם כן, מה קראו?

ט. יום הכיפורים

62. מהו התאריך המדויק של החג? כמה זמן נמשך החג?
63. מה שם החג? ומה משמעותו?
64. מתי בדיוק מתחיל הצום ומתי מסתיים? לתאר בפירוט את מנהגי יום הכיפורים מערב היום ועד צאתו. האם יש בגדים או מנעלים מיוחדים ליום כיפור?
65. האם יש קרבן ביום הכיפורים?
66. מי חייב ומי פטור מצום? (לפרט: גברים, נשים, זקנים, ילדים, ילדות, חולים, מעוברות, מניקות וכדומה).
67. האם צמים ביום הכיפורים שחל בשבת? אם לא מה אוכלים? היכן ומתי?
68. מה אוכלים לפני כניסת הצום ומה בצאתו?
69. מה הזיקה בין יום הכיפורים לחג הסיגד? וליום העשירי בכל חודש במהלך השנה?

י. סוכות

70. מהו התאריך המדויק של החג? מדוע בתאריך זה? כמה זמן נמשך החג?
71. מה שם? החג ומה משמעותו?
72. האם קיימו מצות ישיבה בסוכה? ומצות ארבעת המינים? אם כן, כיצד קיימו (היכן הוקמה הסוכה, מאיזה עצים, מי ישב בה, האם ישנו בה)? אם לא, כיצד הסבירו את פסוקי המקרא?
73. האם מותר לטחון קמח בחג? ובחול המועד?
74. האם מותר לקצור בחג? ובחול המועד? מה עושים אם יש חשש שהגשמים יקלקלו את היבול?
75. כיצד חגגו את היום השמיני של חג הסוכות? האם יש ליום זה שם מיוחד? ומה משמעותו הרעיונית? מה ההבדל בין היום השמיני לשאר ימי החג?

י"א. סיגד

76. מהו התאריך המדויק של החג? כמה זמן נמשך החג?
77. מה שם? החג ומה משמעותו?
78. מדוע וכיצד? חוגגים חג זה? (לפרט את סדר הפעולות מערב החג ועד צאתו).
79. האם בכל מקום חגגו חג זה או רק במקומות מרכזיים? כיצד בחרו את המקום?
80. האם היה קרבן בסיגד? מאכלים או בגדים מיוחדים? הזכרת נשמות? תפילות מיוחדות? כלי נגינה?

קס מרשה אלמו, חגי תשרי, קריית מלאכי 14.6.02

מראיינים גיל ואהרן, הקלטה 14.6.02 שיכתוב 21.6.02, 12.7.02

חגי תשרי (כללי)

בחודש תשרי חגגו כמובן את שבת כשם שחגגו שבת במשך השנה כולה. כל כז' לחודש חגגו במשך כל השנה לזכור את יום צאתו של נח מהתיבה כמו שכתוב: "ותנח התיבה בעשרים ושבע לחודש" זהו יום שבו נחה התיבה ונצלו נח ובניו וכל המשפחה שהייתה שם. לא כולם חגגו יום זה, רק אלו שידעו – קסים נכבדים וכדומה. היו שזכרו יום זה מבלי לחגוג. לפני כל חג התכוננו. את העבודות הקשות (בעיקר כביסה, יציאה למקום רחוק וחלק מהבישולים) סיימו יום לפני החג. הכנה לקראת חג כהכנה לקראת שבת. מגיעים מוכנים לחג. בחג עצמו לא מבשלים כך היה מקובל. אמנם לפי התורה מותר לבשל בחג אבל עדיף להגיע מוכנים לחג כמו לשבת ולא לבשל בחג. כך נהגו כולם לבשל לקראת החג כמו לקראת שבת ולא לעסוק בחג במלאכת הבישול. מעולם לא היה מצב שיהודי הגיע לחג מבלי שהכין את כל מאכליו לפני החג ולכן אף פעם לא בישלו בחג. (יש לציין שתשובתו הראשונה של הקס היתה שאסור לבשל בחג כמו בשבת, ורק לאחר שהמראיינים הקשו מהפסוק בתורה "אך אשר יאכל הוא לבדו יעשה לכם", השיב הקס שאין איסור אבל עדיף שלא לבשל בחג כמו בשבת). נראה, שמי שבישל בחג לא עבר איסור (בענין זה, דבריו לא היו חד משמעיים ולבסוף הוא העדיף לומר שאינו יודע). איסור הליכה ויציאה בחג כבשבת. לא מזכירים נשמות נפטרים בחג א"כ החג חל ביום השנה לפטירה. תפילה ביום השנה לפטירה נערכת במסגיד ועורכת יום שלם. לא קיים יום טוב שני של גלויות (הקס התקשה בהבנת השאלה מכיוון שהמושג לא היה מוכר לו כלל). קורבנות הקריבו רק בפסח כמו שכתוב בתורה שבארבעה עשר יום בחודש ניסן מקריבים קורבן פסח. לוקחים כבש ב 14 בבוקר, שוחטים וצולים. משעת השחיטה (חצות יום) הכוהן מפסיק לאכול חמץ. שאר העם אוכלים חמץ עד סמוך לשקיעה. הכוהן מחלק לעם מבשר הקורבן בערב במסגיד. בשאר החגים אין קורבן אלא מסוואת (לחם קודש). כל אחד מביא מביתו את הלחם. רק אישה טהורה רשאית לאפות לחם קודש. בבוקר הכוהן מקדש על הלחם ומחלק לכל העם במסגיד.

ראש השנה (פְּרִיָהּ סְרָקָה)

לא תקעו בשופר באתיופיה אע"פ שידעו על ענין תקיעת השופר מספר תהילים. במקום שופר השתמשו בנגרית שזה תוף. לא השתמשו בשופר בגלל שלא ידעו איך להכין שופר (אולי בדומה לתפילין). אם ראש השנה חל בשבת לא מתופפים בנגרית מכיוון שזה דומה לעבודה. לדעתו, אם יהודי אתיופיה היו יודעים הכנת שופר ותקיעה בו היו תוקעים גם בשבת, אבל בנגרית לא מתופפים בשבת. בתוכן התפילות של ראש השנה חוזר לרוב הביטוי "נפוקאן" (נפו=תקיעה, קאן=יום). בתפילת ראש השנה מזכירים את צדיקי האומה (אברהם יצחק יעקב דגש מיוחד על יוסף שהיה צדיק ואהוב לפני ה') ומודים לה' שזיכנו להגיע ליום זה ולחגוג אותו. התפילות כולן לקוחות מספר תהילים. התפילה מתחילה מארבע לפנות בוקר ונמשכת כל היום. לא היו קורבנות מן החי אלא לחם קודש (מסואת), שעליו הקס מקדש ומחלק למבוגרים שנוכחים בשעת ברכה. קראו בתורה בראש השנה מענייני דיומא (כך מנהג הקריאה בתורה בכל שבת וחג). הקריאה היא בפני העם. הקס קורא בגעז ולידו עומד מתורגמן ומתרגם לעם. ראש השנה נחוג כזכר ליציאת מצרים. כשעלו בני ישראל מצידו השני של הים וראו את המצרים מתים על שפת הים ואף זיהו את שכניהם שהצרו להם, שמחו שמחה גדולה. אע"פ שיצ"מ היתה בניסן ה' ציוה לציין נס זה בשמחה

בחודש השביעי (ר"ה, יו"כ). מסיבה זו מרבית בריקודים בראש השנה. לפי מסורתם במקום שרקדו בני ישראל לאחר קריעת ים סוף לעולם לא גדל דבר. ראש השנה נקרא "ברהן סרקה" וכן יום בהיר לצדיקים. לובשים בגדי לבן, מיטב הבגדים. המאכלים כמו בשבת מסוואת וטלה. הבגדים והמאכלים שווים בכל השבתות והחגים. היום עצמו הוא החידוש והשוני.

יום הכיפורים - אסתר

יולדת פטורה מהצום כל עוד היא במרגלים דהיינו ארבעים לזכר ושמונים לנקבה. מעוברת צמה כפי יכולתה, עד שאומרת איני יכולה עוד. ילדים פטורים מצום עד גיל שבע ולאחר מכן כפי יכולתו, אם יכול יצום כל היום. מגיל חמש עשרה ומעלה חייב לצום. ביו"כ שחל בשבת מכינים מסוואת בבוקר כבשבת, טועמים וממשיכים לצום. לדבריו יש סתירה בין הכתוב בתורה, שענשו של מי שלא צם ביו"כ כרת ובין הכתוב בספר היובלים, שמי שצם בשבת חייב מיתה. וכדי לפתור סתירה זו נהגו לטעום בשחרית, טעימת בוקר אינה נחשבת לאכילה. הצום מתחיל לפני שקיעת החמה ומסתיים בצאת הכוכבים שלמחרת. היה בגד מיוחד ליום הכיפורים. בולל (מכנסים) ואג' טבאב (שרוול, בגד צר והדוק שעוטף את היד). הצום נלמד מהפסוק "ועניתם את נפשותיכם" ועוד ששערי שמים נפתחים ודנים את האדם. מפסוק זה גם למדו שיש להרבות בריקודים ותנועות גוף ביום הכיפורים, שריקוד זה עינוי לנפש בצום. לפני הצום אכלו לחם ושאר מאכלי חג רגילים. לא היה סוג מיוחד של אוכל בסעודה מפסקת. במשך כל שנה כולה חוגגים את היום העשירי לחודש. עושים זאת כדי להזכיר את יום כיפור. היום העשירי בכל חודש נקרא עֶסְרֶת.

סוכות (בְּהַלְ מַצֹּת)

בנו סוכה מרכזית ששימשה לאורחים מכפרים שכנים. הסוכה לא נבנתה במיוחד לקראת חג סוכות, אלא עמדה במשך כל השנה או נבנתה במיוחד לקראת החג הקרב ובא (כל חג). במשך שבעה ימי החג נהגו להתארח זה אצל זה. העשירים, בעלי הכבשים, היו שוחטים ומכינים סעודה גדולה לכולם. עניים הוזמנו לאכול מסעודה זו. במשך החג אכלו, שתו והתראו בסוכה. במקומות שלא היה קר ולא מסוכן אף לנו בסוכה. בעונה זו קר ברוב אזורים אתיופיה ובצפון בדר"כ לא לנו בסוכה בגלל הקור. שהו בסוכה שמונה ימים. אע"פ שכתוב בתורה "שבעת ימים" היום השביעי כלול בשמיני.

לא ידענו מה זה בדיוק פרי עץ הדר, ענף עץ עבות וכו' ולכן לא נטלו ארבעת המינים. חוגגים את חג הסוכות כדי לזכור את יום צאתנו מארץ מצרים יציאה מעבדות לחירות כפי שכתוב בתורה "כי ישאלך בנך"; "מה זאת העבודה לכם" וכו' ומכאן שחובה לספר את סיפור יציאת מצרים לדורות הבאים. היינו עבדים והקב"ה שיחרר אותנו.

שמיני עצרת כלול בתוך סוכות ושמו כשם סוכות (בְּהַלְ מַצֹּת). חוגגים את היום השמיני מכיוון שהיתה פעם שפחה אחת שבגלל עוניה לא יכלה לחגוג עם כולם שבעה ימים. בסוף היום השמיני אמרה השפחה "מה עם התור שלי"; "למה רק אתם חוגגים". קיבלו את טענת השפחה ואמרו לה "בשבילך נוסף עוד יום", לכן חוגגים את היום השמיני.

צהינה וסלומון, חג ומועד, קריית מלאכי 21.10.09

צהינה עלה לישראל ב1990 מהדיס, היום אני בן 58, סלומון נולד ב1960 באירופה בן 49. החודשים באירופה זה מסכרם (ראשון) טיקימת הידר תהסס טיר יכתית מגבית מיזיה גינבות סאנה המלי נהסי, באמצע הזה יש לך שישה ימים בלי קלנדה בגלל זה עכשיו אנחנו ב2009 ולפי אתיופיה 2001 יש הבדל של שמונה שנים והכל בגלל שישה ימים הפרש כל שנה.

ראש השנה (ברהין)- כל המשפחה שמחה יש אוכל מיוחד בראש השנה זה האביב הכל פורח ומתחיל

יום כיפור- זה יום צום כל היום נמצאים גם במסגיד גם בבית, אם יו"כ יוצא בשבת צמים אפילו ששבת.

אחרי יו"כ מגיע בעלה מצלת (סוכות)- שבעה ימים אוכלים בחוץ אסור לאכול בבית. פסח- היה קרבן, היו אוכלים רק מצות שזה קיטה וגם היו שולחים לנו של פה לארץ אבל זה לא מספיק.

שבועות- מתפללים במסגיד.

קס מרשה אלמו, לוח השנה וחג הפסח, קריית מלאכי 2.12.09

תאריך: יום רביעי טו כסלו תש"ע 2.12.09 בשעות: 13:30 – 15:15.

מקום: ביתו של הקס בקריית מלאכי.

נוכחים: קס מרשה אלמו, אשתו, שכנה, ידידה אדיב ויוסי זיו.

לאחר איסוף פרטים אישיים שאלנו את הקס לשמות החודשים באתיופיה.

1. ניסן, מגבית (פסח).
2. מְיִזִי.
3. גְּנְבוֹת.
4. סְנִי (שבועות).
5. הַמְלִי (החל המצור על ירושלים, שנמשך במשך שבע שנים עד החורבן. צמים במשך 17 יום לזכר חורבן המקדש. הצום עד שעות אחר הצהריים, סביבות 16:00 – 15:00).
6. נְהָסִי (כנ"ל. צמים במשך 17 יום לזכר חורבן המקדש).
7. מְסֶקְרָם (ראש השנה, יום כפור, סוכות).
8. טְקֶמֶת.
9. הֶדֶר (סיגד).
10. תְּהֶסֶס (תענית לזכר ברית נח. אחד מימי החודש. אין יום קבוע).
11. טֶרֶ.
12. יְקָאֵתִית.
13. קוּוֹגְמִי.

השנה מתחילה בחודש ניסן ככתוב בתורה: 'החודש הזה לכם ראש חודשים ראשון הוא לכם לחודשי השנה'. קביעת החודשים נעשתה לפי ספירה ולפי ראייה גם יחד. סופרים מחודש ניסן. כל חודש או 30 או 29. הוסיפו חודש 13 כדי שפסח יחול באביב. חודש קוּוֹגְמִי מכיל במשך שלוש שנים חמישה ימים ובשנה הרביעית שישה ימים. מנהג החודש ה-13 הועתק מהנוצרים. בתורה אין קוּוֹגְמִי.

נהגו באתיופיה תעניות רבות:

- כל יום חמישי תענית.
- יחידים שנהגו להתענות גם בכל יום שני.
- נהגו להתענות בערב ראש חודש.
- תענית שני וחמישי נהגה עד שעות אחר הצהריים, סביבות שעה 14:00 – קצת יותר מחצי יום. אם חל יום חמישי בערב ראש חודש השלימו התענית עד השקיעה.
- אין צום בערב פסח.
- כל י בחודש יום מיוחד לזכר יום כיפור, כל יב זכר לשבועות, כל טו זכר לפסח וסוכות. מציינים ימים אלו במאכל מיוחד (דאבו) ובתפילות.

החל מראש חודש ניסן טוחנים חיטה למצות. את כל הכלים שוטפים היטב, מאחסנים, ויחזרו להשתמש בהם רק אחרי פסח. מכינים כבש לקרבן, שוחטים את הכבש ביום 14 בערב ליד המסגיד, את הדם מורחים על המשקוף, את הבשר מחלקים לכולם, ואת החלקים הפנימיים שורפים. כבש אחד לכל הכפר, כל אחד רק טועם ואחר כך הולך לביתו לסעודה מלאה.

את הקיטה (מצה) מכינים מקמח ומים. את הבלילה שמים על מחבת חם, עשוי חרס. בפסח אין שומרים קיטה או כל מאכל אחר. מכינים רק את התצרוכת לארוחה הקרובה ואם נשאר זורקים או שורפים. מכינים במידה כדי שלא יזרק. שבעה ימים אכלו בעיקר קיטה. הכינו גם צירקה. מאכל קטנית עם דבש, דומה לשומשום. קולים וטוחנים גרעיני סוף. מכינים בלילה מהסוף הטחון לשים ואופים. מכינים כמות לארוחה אחת לא שומרים. אכלו גם פירות וירקות לפי הגידולים המקומיים. כמו כן אכלו בשר שנשחט בו ביום. אין משאירים מיום ליום. אין אוכלים גבינות או לבן לסוגיו משום שהם מחמצת. רק חלב שנחלב שותים מיד. (בין בשר לחלב ולהיפך ממתנינים בכדי שיתעכל המזון, כשעתיים עד שירעב שנית).

חג הפסח נמשך שבעה ימים. במשך שבעה ימים לא עבדו בשדה. בראשון ובשביעי נזהרו מכל מלאכה, יציאה לדרך וכדומה אבל בימים שני-שישי של החג (חול המועד) לא נמנעו מביקורים משפחתיים יציאה לדרך וכדומה. רק לא עבודה בשדה. היו תפילות מיוחדות לחג הפסח. מתחילים בתפילה רגילה ומוסיפים את תפילות החג. שלוש תפילות ביום; ערב, בוקר וצהריים. בראשון ובשביעי תפילות מיוחדות וארוכות יותר. בכל יום מימי החג פתיחה וסיומת מיוחדת לאותו יום. בין הפתיחה והסיום תפילות רבות, רובן זהות.

אין איסור הבערת אש בחג אלא בשבת. בחג לא נאסרה אלא מלאכה. בחגים הדליקו והעבירו אש לצורך בישול ואפייה. לא היה נוסח קריאה של אגדה או משהו דומה. הקס היה שוחט את הקרבן מברך ומתפלל. סיפור יציאת מצרים הוא האגדה. בזמן שחיטת הקרבן ליד המסגיד הקס היה קורא את פסוקי סיפור יציאת מצרים. את כל החמץ שהיה בבית אוכלים או זורקים לפני שקיעת החמה. עם ערב כולם מתאספים ליד המסגיד לשחיטת הקרבן. כל אחד מקבל חתיכת בשר שאותה אוכלים יחד עם קיטה. לא משאירים דבר, הכל נאכל. הבשר בכמות מועטה, הרוצה לשבוע יאכל בביתו.

קס מרשה אלמו, (המשך) מפסח ואילך, קריית מלאכי 30.12.09

משתתפים: קס מרשה אלמו ואשתו (מידענים), יוסי זיו (מראיין), ידידיה אדיב (מתרגם), ליאור גולגר (עוזר מחקר).

יוסי: שלום לכולם, היום יום רביעי, י"ג בטבת, תש"ע, 30 בדצמבר 2009, השעה עכשיו 12:20 ואנחנו נמצאים בבית של קס מרשה אלמו בקריית מלאכי, ברחוב ויצמן בקריית מלאכי. יושב איתנו הקס, קס מרשה, ידידיה אדיב שהוא מתרגם, מצטרף אלינו גם ליאור גולגר, כעוזר מחקר נוסף, ואני יוסי זיו. בפעם שעברה דיברנו על שנים עשר החודשים, השמות, ועל הפסח, פסיכה. נכון? דיברנו על פסיכה. עכשיו אנחנו רוצים לדבר מחודש מגבית, מגבית זה ניסן, נכון?

ידידיה: מגבית

יוסי: ממגבית הלאה. מה היה משנגמר פסח, מה, איזה חגים, איזה צומות, איזה ימים מיוחדים יש, מאחרי פסח הלאה?

ידידיה: ¹ מחודש ניסן, החודש הבא אחריו זה החודש השלישי, זה שבועות. חודש סאני.

יוסי: עכשיו תשאל אותו על הספירה, ממתי ספרו שבעה שבועות?

ידידיה: הוא אומר סופרים את השבע שבועות מניסן. אני חזרתי ושאלתי אותו אם זה מפסח או מתחילת החודש? הוא אמר בכלליות "מניסן", הוא לא ציין דווקא אם זה מחודש אה... מחודש עצמו, אה, מתחילת החודש או מפסח.

יוסי: כן. תשאל אותו, אני למדתי שזה מיום אחרון של פסח. תשאל אותו אם הוא חושב שזה נכון, מיום אחרון של פסח, שביעי של פסח, ולמחרת מתחילים?

ידידיה: הוא אומר, נכון מה שאתה אומר. אנחנו סופרים, נכון שיש כאלה שסופרים מהיום הראשון של פסח, אצלנו הוא אומר ספרנו מהיום האחרון של פסח, עד שהגענו שבע שבועות, ואז מגיעים לחג השבועות. ככה זה.

יוסי: בסדר.

(הקס מוסיף)

ידידיה: הוא מזכיר עוד נקודה שחג השבועות, מה שאנחנו סופרים מניסן, החודש השלישי, זה גם החודש שעם ישראל קיבלו את התורה.

יוסי: כן. עכשיו, מתי התאריך של חג השבועות, מדויק אם הוא זוכר? איזה יום באיזה חודש? ידידיה: אני שאלתי אותו בעקבות מה ששאלת באיזה יום בדיוק יוצא החג עצמו, חג השבועות. אז הוא אמר שאנחנו, כל הספירה זה בעל פה, אז אין לנו שום כתוב. אז חזרתי והדגשתי, בסדר, גם כשאתה אומר בעל פה, אז ספרתם את הימים, מהחודש אה, בין אם זה מתחילת, מתחילת, מהיום הראשון, בין אם זה מהיום האחרון, הרי יש ספירה מסוימת ואתם סופרים, מחודש, מהחודש הזה כך וכך ימים. אז באיזה יום בדיוק מתחילת חג השבועות, מתחילת חודש ניסן, אה... לא ניסן, סיוון, שאנחנו קוראים לזה סאני, אז מסאני כמה ימים ספרתם והגעתם לחג השבועות? אז הוא עכשיו יכול להיות שהוא רוצה לעשות איזשהוא חישוב, ואז לפי זה הוא יגיע ל...

(הפסקת חשמל)

יוסי: אולי יש הפסקת חשמל?

(מטפלים בהפסקת החשמל, הקס מעיין בלוח)

¹ תשובותיו של ידידיה הן תרגום תשובותיהם של קס מרשה ואשתו, אלא אם צוין במפורש "משיב בעצמו".

יוסי : חודש סאני?

ידידיה : (משיב בעצמו) סאני מאירר.

(שיחות באמהרית)

יוסי : קס מרשה?

קס מרשה : כן?

יוסי : אצלכם, כששותים תה, יש, אתם עושים ברכה על התה?

קס מרשה : בסדר אה, (מברך 10: 46 - 11: 02).

יוסי : זה ברכה על התה?

קס מרשה : כן.

יוסי : אנחנו מברכים 'שהכל'.

(יוסי מברך 'שהכל' והכל עונים אמן)

יוסי : טוב אז אולי נתקדם, ידידיה?

(שיחה בין הקס לידידיה)

ידידיה : (מסביר ליוסי את המצב): משהו שקצת אה, כאילו, ההצלבה בין החודש העברי לפי הירח

והחודש של השמש, קצת אה... כאילו לפי החישוב אני רואה שקצת אה... (הקס שב לשוחח עם

ידידיה)

יוסי : מה זה סאני מאירר?

ידידיה : (משיב בעצמו) סאני מאירר זה חג השבועות.

יוסי : בסדר, בוא נמשיך, שבע שבועות אחרי פסח, סאני מאירר חג השבועות.

ידידיה : (משיב בעצמו) כן, זה חמישים יום. מפסח עד זה חמישים יום.

יוסי : כן. עכשיו תשאל אותנו מה עושים בחג השבועות?

ידידיה : הוא אומר שביום הזה עושים מסיבה, כאילו, מכבדים את כולם, מכינים כיבוד, מי שיש

לו אפשרות אז הוא שוחטים, כל אחד לפי היכולת שלו מזמין את כל בני הכפר, יחד עם הקס

וכמובן כפי שאמרנו שיש תפילות מיוחדות לחג עצמו, כמו שאמרנו בפעמים הקודמות, כל

התפילות שגם יותר... זה, שיש תפילות מיוחדות. ואחרי זה יש את הכיבוד ש... או שכל בני הכפר

מביאים כל אחד, או שאחד תורם את כל הסעודה, את כל הכיבוד ש... אם זה טאלה, אם זה בשר

ששוחטים.

יוסי : מתי שוחטים, בערב או בבוקר?

ידידיה : השחיטה עושים בערב החג, היום נניח מכינים הכל לקראת מחר.

ליאור : ומתי קוצרים?

ידידיה : (משיב בעצמו) אין הקצירה.

יוסי : לא היה קציר בעונה הזו כי זה...

ליאור : אה, כי אין מה לקצור.

יוסי : כן, זה חורף אצלהם.

ידידיה : (משיב בעצמו) כן, אז הקציר נעשה בעצם (במילה לא ברורה 16: 07).

יוסי : מה שוחטים?

ידידיה : תלוי, כל אחד לפי האמצעים שיש לו, יש שוחטים כבש, או עז, או פרה מי שיש לו. תלוי

לפי האפשרות.

(אשת הקס מוסיפה)

ידידיה : היא אומרת שגם הם פה ממשיכים את המסורת של חג השבועות.

יוסי : וזה נחשב חג מתן תורה?

ידידיה : כן.

יוסי : כן. זה חג מתן תורה.

ידידיה : (משיב בעצמו) כן.

יוסי : וזה לא חג קציר, אין קציר בעונה הזאת באתיופיה?

ידידיה : הוא אומר יש זה, אז לכן בחג השבועות עצמו, אין... אין קציר, כי ההפרש של החודשים מבחינת העונות הוא לא, הוא לא מתאים למה שאנחנו זה, לכן זה תקופה אחרת.

יוסי : כן. איזו עונה זו ב... סאני? סאני נכון?

ידידיה : חורף.

יוסי : חורף? כמו עכשיו כאן? חורף? גשם?

קס מרשה : כן.

אשתו של קס מרשה : עכשיו לא, עכשיו לא גשם.

יוסי : באתיופיה עכשיו?

ידידיה : באתיופיה עכשיו זה לא, עכשיו זה לא חורף שמה.

(הקס ואשתו מוסיפים)

ידידיה : עכשיו זה תקופת הקציר באתיופיה. לכן גם מה שעשינו ביום הסיגד יש לו גם קשר לעניין של חג הקציר.

יוסי : עכשיו, עכשיו קוצרים באתיופיה.

ידידיה : (משיב בעצמו) כן, עכשיו זו תקופת הקציר.

(הקס ואשתו מאשרים בעברית)

ידידיה : בדיוק, עכשיו זה הקציר באתיופיה.

יוסי : עכשיו אחרי סאני יש המליי, נכון?

ידידיה : הוא אומר שמראש חודש, אחרי, בראש חודש לא צמים הרי, ממחרת הראש חודש אז כאילו ממחרת היום,

יוסי : של המליי?

ידידיה : של המליי, מתחילים צום. הצום זה על חורבן ירושלים.

יוסי : כמה ימים צום?

ידידיה : עד שלוש שבועות.

יוסי : שלושה שבועות צום?

קס מרשה וידידיה : כן.

יוסי : ובאיזה שעה אוכלים?

ידידיה : הוא אומר, בגלל שהם צמים כל יום, אז אוכלים בסביבות השעה ארבע.

ידידיה : שאלתי אותם אם זה צהריים או שזה ערב כבר, הוא אומר שזה כבר ערב.

יוסי : ובשבת?

קס מרשה : בשבת לא, בשבת אין צום.

ידידיה : בשבת לא צמים. אסור לצום.

יוסי : ומשלימים את הימים של שבת?

ידידיה : אז הוא אומר שבגלל, כדי שזה, יש הרי דיברנו על זה בפעם הקודמת שכל השנה, כל חודש, כל יום בתאריך שלו עושים זכר ל... לזה. כמו יום כיפור אז... עשרה זה. וכל החגים, חמש

עשרה שזה פסח וסוכות. אז הוא אומר עושים משהו מעין זה כל יום. אמנם לא כמו באותם זה של, בסדר גודל של החג עצמו, אבל משהו סמלי עושים כל השנה בתאריך שלו. כל חודש. יוסי: כן. אני יודע שזה י"ב? כל השנה ב-י"ב. י"ב זה התאריך של שבועות. כי אם אתה מתחיל ספירת העומר אחרי שביעי של פסח, זה כ"ב ניסן, אתה מגיע לי"ב סיוון. תשאל אותו אם הוא זוכר י"ב, שתים עשרה?

ידידיה: הוא אומר כן הוא זוכר שזה התאריך, כאילו שתים עשרה ימים אחרי (מילה לא ברורה 22:05).

יוסי: עכשיו, עוד משהו רציתי לשאול כי אני למדתי משהו אחר. אני למדתי שהמליי לא שבע עשרה יום, המליי תשעה ימים, ונהאסי שבע עשרה יום.

יוסי: מה הוא אומר? הוא בטוח שהמליי שבע עשרה ונהאסי תשעה? ידידיה: (משיב בעצמו) לא, הוא אומר שמגיע גם, מהמליי, מתחיל בהמליי, הוא אומר שגם מגיע לנהאסי. הצום עצמו מגיע גם עד נהאסי.

(ידידיה משוחח עם הקס)

ידידיה: הוא יודע שהמליי זה שבע עשרה ימים. ונהאסי, יכול להיות שאפילו שלוש ימים או משהו כזה.

יוסי: בסדר. עכשיו בהמליי, למה בעצם צמים? מה קרה שבגלל זה צמים?

ידידיה: הוא אומר בתחילת המצור, עד תחילת המצור. כדי ש...

יוסי: המליי זה תחילת המצור?

ידידיה: (משיב בעצמו) כן. כדי ש...

יוסי: כמו אצלנו טבת, עשרה בטבת.

ידידיה: (משיב בעצמו) טבת, תמוז.

ליאור: עשרה בטבת.

ידידיה: (משיב בעצמו) עשרה בטבת.

יוסי: אצלנו זה עשרה בטבת, תחילת המצור עשרה בטבת. י"ז בתמוז זה נפילת החומות.

ליאור: הבקעת החומות.

יוסי: אבל הוא אומר שתחילת המצור זה בהמליי. כן.

(קס מרשה מוסיף)

ידידיה: הוא אומר שיש גם משהו שקשור למשה רבנו שהוא היה ארבעים יום וארבעים לילה בהר

סיני וגם עושים חלק מהצום זה גם זכר לימים ההם.

יוסי: למשה? זה בהמליי?

ידידיה: הוא זוכר משהו שקשור ל...

יוסי: כן, משהו שקשור למשה רבנו.

ידידיה: (משיב בעצמו) כן.

יוסי: אולי לחטא העגל, י"ז בתמוז. אולי. משהו מהזה. בסדר. אחרי המליי יש נהאסי, נכון?

קס מרשה: כן נהאסי.

יוסי: מה יש בנהאסי?

ידידיה: יש צום של שלושת השבועות בנהאסי.

יוסי: בנהאסי.

ידידיה: (משיב בעצמו) כן.

(קס מרשה ואשתו מוסיפים)

ידידיה: הוא אומר ש... הוא אומר שהם, יש כאילו, מתחילת החודש, כאילו אחרי ראש חודש, הוא אומר שיש ימים מסוימים שהם מכבדים אותם כמו יום של חג.

יוסי: בנהאסי?

ידידיה: (משיב בעצמו) אהממם.

יוסי: כן. אז איזה ימים?

ידידיה: הוא אומר מסתיים הצום ואז יש...

(הקס ואשתו מוסיפים)

ידידיה: הם אומרים שיש שלוש שבועות צום ואז אחרי השלוש שבועות יש יום מסוים שהם במשך השבוע הזה שהם חוגגים אותו, מכבדים אותו בתור יום חג.

יוסי: זה בנהאסי.

ידידיה: (משיב בעצמו) כן.

יוסי: כן. אחר כך יש מסקרם, נכון?

קס מרשה: מסקרם.

ידידיה: מסקרם.

יוסי: איזה חגים, איזה חגים יש במסקרם?

קס מרשה: מסקרם אה... אסתרי, ברהן סרקא, בעלא מצלת.

ידידיה: יש ברהן סרקא זה ראש השנה.

קס מרשה: ראש השנה.

ידידיה: ויש יום כיפור.

יוסי: אסתרי.

ידידיה: (משיב בעצמו) אסתרי.

קס מרשה: כן. בעלא מצלת.

ידידיה: בעלא מצלת זה סוכות.

יוסי: בעלא מצלת סוכות.

ידידיה: (משיב בעצמו) כן.

יוסי: עכשיו אחד אחד. ראש השנה באיזה תאריך?

ידידיה: הוא אומר אנחנו מתחילים את הספירה מיום של אה, מניסן, לפי הראש חודש, מניסן סופרים עד שמגיעים ליום מסוים. אין, יכול להיות שאפילו מגיעים יכול להיות כמה ימים אחרי ראש חודש. אחרי...

יוסי: יכול להיות שברהן לא יהיה ביום הראשון של החודש?

ידידיה: (שואל את יוסי) מה, ברהן סרקן?

יוסי: כן.

(קס מרשה משיב)

ידידיה: אני חושב שקצת לא... זה כבר, איך שאני מבין. הוא אומר,

(קס מרשה מוסיף)

(ידידיה מעיין בלוח שנה עברי ומוסיף לשאול את הקס)

ידידיה: אה, הוא סופר לפי הזה של השמש.

יוסי: הנוצרי?

ידידיה: (משיב בעצמו) כן.

(קס מרשה משוחח עם ידידיה)

ידידיה: הוא אומר, הבנתי, כאילו, כי הם תופסים את שתי השיטות, גם של הירח וגם של השמש. אז הוא, הם סופרים ואז מגיע מצב שכאילו, לפי גם לפי הראש חודש, גם לפי הירח וגם לפי השמש, אז תלוי מתי זה נופל מהם. ואז הפעם לפי מה שהוא הספירה שלו, לפי השיטה שהוא ספר, הגיע שראש השנה היה בשמונה עשרה לתשיעי, זה... ספטמבר.

יוסי: כמה זה בעברי?

ידידיה: (משיב בעצמו) בעברי זה, מה זתומרת בעברי? בעברי זה א' זה. א' אה...

יוסי: א' תשרי.

ידידיה: (משיב בעצמו) א' תשרי.

יוסי: אז הקפידו שהירח יהיה בחידושו? או לאו דווקא?

ידידיה: הוא אומר שאנחנו הולכים לפי הזה, כאילו מחפשים את הירח. יש כאילו לילה מסוים שהוא נעלמת, ואז למחרת היא מופיעה בכיוון אחר, ושמה רואים. מאיפה שהיא מופיעה זה יודעים שזה, זה יודעים שזה ה-(מילה לא ברורה 47: 33), זה ה... זה כאילו ראש חודש, ולפי זה גם הספירה של ה... אם זה, אם יחול ראש השנה, או מתי ש, כאילו ככה ספרו את השיטה.

ליאור: וככה זה כל ראש חודש?

ידידיה: (משיב בעצמו) כן, ככה הם עשו.

יוסי: עכשיו מה, כמה ימים ברהן?

ידידיה: אחד.

יוסי: יום אחד, כמו בתורה.

ידידיה: כן.

יוסי: כמו בתורה, לא כמו חכמים שעושים יומיים ראש השנה. אנחנו עושים יומיים ראש השנה.

ידידיה: (משיב בעצמו) כן.

יוסי: עכשיו, קס מרשה, בישראל עושים יומיים ראש השנה, אתם עשיתם יום אחד, כמו בתורה. ידידיה: הוא אומר שבספירה של כל שנה שעושים, כל חודש, אז זה יום אחד. היום של הזיכרון של ה, כמו שצינו קודם לפי החודשים התאריכים, של החגים, אז כך גם, כל ראש חודש, אנחנו זוכרים גם את העניין של ראש השנה, אבל רק יום אחד. אבל בחג עצמו של ראש השנה, אז הוא אומר שאנחנו מכבדים את שני הימים בתור חג, מציינים את שני הימים בתור חג.

יוסי: גם את, ראשון וגם שני?

ידידיה: כן. ככה הוא אומר.

ליאור: גם באתיופיה?

יוסי: כן.

(ידידיה שואל את קס מרשה)

קס מרשה: כן.

יוסי: עכשיו, מה עושים בראש השנה?

ידידיה: הוא אומר, כמו ש, כמו שאר החגים לפי המסורת. כל אחד לפי מה שהוא יכול, מביא כיבוד לבית כנסת, בעיקר כולם כל היום בבית הכנסת, אז הם מכבדים, יש אחד שמתנדב יותר, אחד פחות, או שאחד לכולם, כמו שצינו ב... ככה זה המסורת שכל חג מכבדים אותו, מביאים כיבוד, טאלה ואנג'ירה ובשר.

(קס מרשה מוסיף)

ידידיה: ואז מזמינים את כל בני הכפר, בעיקר מי ש... אלה שאין להם אמצעים בבית לכבד את החג כמו שצריך, אז מזמינים. משתדלים להזמין בעיקר את אלה שהם מעוטי יכולת, ואז יכבדו אותם, ושם מכבדים אותם יותר. ככה.

יוסי: כן. היו תפילות מיוחדות?

ידידיה: הוא אומר כל חודש וכל חג כמו שאנחנו מתפללים, לכל חג יש לו את הפסוקים המיוחדים שלו, ו... אז ככה מתפללים.

יוסי: כן. היה אוכל מיוחד לראש השנה, לברהן?

ידידיה: הוא אומר מה, אין משהו מיוחד שעושים, מה ש... לפי המסורת, מביאים אנג'רה, את הבשר, הטאלה, זהו, אין עוד משהו מיוחד שעושים.

יוסי: האם תקעו בשופר בראש השנה?

ידידיה: הוא אומר שנכון בכתוב יש, כתוב בתורה בפסוקים יש שצריך שיהיה שופר, בפועל לא עשינו את זה, אבל ציינו את זה משהו סמלי עם הנגארות, זה הקארוו, התוף הגדול הזה, זה נקרא ה... לקיים ת'פסוק "הללוהו בתוף ובמחול". זה מה שהיה, אבל שופר עצמו לא היה. ואז שאלתי אותו למה לא עשו את זה. אז הוא אמר שלא ידעו איך עושים את זה. כאילו, אולי בגלל זה, אמצעים, כל ה...

ליאור: איך עושים את השופר או איך תוקעים בשופר?

ידידיה: (משיב בעצמו) לא ידעו גם את צורת העשייה וגם איך לתקוע בשופר זה כמובן לא...

יוסי: כן. בין ראש השנה ליום כיפור היה משהו מיוחד?

ידידיה: אין משהו מיוחד.

(שיחה בין קס מרשה לידידיה)

ידידיה: כן. הוא אומר לא היה משהו מיוחד, זה ימים רגילים, אבל מה, זה ניכר כאילו התכונה של ההכנות לקראת החגים, הנשים עסקו יותר בכל מיני הכנות לקראת החגים הקרבים, בעיקר אה... מכבדים את החגים.

יוסי: איך מתכוננים לאסתרי?

ידידיה: יש הכנות, כאילו, לקראת ה... מה שמכינים את הכיבוד לשבירת הצום, וההכנות יותר כאילו, איך להיות מוכנים לחג, ליום עצמו, לצום. אין... זה מה שהיה.

יוסי: עכשיו תבקש ממנו שיתאר לנו את האסתרי, מכניסת החג, מה עושים בערב, בלילה, ביום.

ידידיה: רק תפילות. מהערב...

יוסי: לא היה סעודה? סעודה לפני הצום? סעודה מפסקת?

ידידיה: כן, הוא אומר שהיו עושים סעודה מפסקת, מתחילים את הצום כאילו כמו שהתפילות, התפילות הוא מהערב עד היציאה, ואז כך גם הצום אנחנו בעצם מתחילים את הצום מהערב.

יוסי: מה אכלו, תשאל אותה היא בטח יודעת. מה אכלו בסעודה מפסקת?

ידידיה: היינו מכינים בשר, מי ש, כל אחד לפי האמצעים שלו.

יוסי: לפי היכולת?

ידידיה: כל אחד לפי האמצעים שיש לו מכינים, אוכלים, אנג'רה וזהו. שלא יחסר, עושים כמה שיותר כדי שלא יחסר.

יוסי: עכשיו, מתחילים להתפלל בערב עד מתי?

ידידיה: מהערב עד הערב. אז מה, (ידידיה שואל את הקס ומוסיף) כל הערב היו בבית הכנסת. אז מי שהיה לו כוח ממשך להתפלל.

יוסי: כולם? כולם או רק הקסים?

קס מרשה : כולונאו (כולם).

אשת הקס : כולונאו.

קס מרשה : כולונאו.

(ידידיה משוחח עם הקס)

ידידיה : הוא אומר שלא היו הולכים הביתה בעיקר כולם היו מרוכזים סביב בית הכנסת. מי שעייף יוצא להתאוורר או משהו כזה אבל לא... בעיקר כל הלילה עסקו בתפילה עד הערב של המחרת.

יוסי : עד למחרת בערב?

ידידיה : (משיב בעצמו) כן. עד היציאה.

יוסי : יש תפילות מיוחדות לאסתרי?

ידידיה : הוא אומר, נכון שיש את הפסוקים המיוחדים של כל חג, אז אותו דבר בעניין של יום הכיפורים, אבל בעיקר ביום הכיפורים מכיוון שהתפילה ארוכה מהערב עד הערב, אז מרכזים את כל התפילות של כל החגים ומרכזים את כל התפילות שהתפללו כל השבוע, אז הכל סביב יום כיפור, כל התפילות.

יוסי : אז גם תפילות ימי החול, גם תפילות כל החגים. יש הרבה זמן אפשר להכניס את כל התפילות.

ידידיה : (משיב בעצמו) כן. את כל התפילות.

ליאור : אבל הניגון הוא מיוחד ליום כיפור, נכון?

ידידיה : (משיב בעצמו) אה...

יוסי : תשאל אותו על המנגינה.

ידידיה : כן, יש מנגינות מיוחדות לכל אה...

יוסי : באסתרי יש מצלתיים?

ידידיה : לא. לא עושים.

קס מרשה : לא עושים!

יוסי : לא עושים.

קס מרשה : לא עושים, לא עושים! באסתרי אין! לא עושים!

יוסי : אבל בחגים אחרים עושים, נכון?

ידידיה : רק בחגים אחרים כן.

ליאור : ובשבתות?

יוסי : בסנבת?

ידידיה : לא, אסור.

קס מרשה : אסור.

ידידיה : אז אותו דבר גם אם שבת, אם חג חל בשבת אז לא עושים.

(קס מרשה מוסיף)

ידידיה : הוא אומר רק, או בחגים שהם לא בשבת, חגים שהם חלים ביום חול, או סתם ככה בתפילות של יום חול, או ביום שישי בבוקר, אבל אם זה יום כיפור ושבתות לא עושים. אותו כני"ל גם אם יש חג שחל בשבת, אין את ה...

יוסי : אין כלי נגינה.

ידידיה : (משיב בעצמו) אין כלי נגינה.

יוסי : עכשיו היה ריקודים מיוחדים באסתרי?

(ידידיה שואל, קס מרשה ואשתו פורצים בצחוק)

קס מרשה : אוֹפֵּאת? צלותו כולו! צלותו כולו!

יוסי : (מדגים לפני הקס) בתפילה? ככה?

ידידיה : אה כן, זה לא, אנחנו לא קוראים לזה ריקודים. לא, יש כאילו שעושים מעגל כזה ורוקדים אבל לא עם הכתפיים. לא גם זה לא ריקוד, אנחנו לא קוראים לזה, לא מגדירים זה בתור ריקוד. זה, זה צורת ביטוי של תפילה ככה הוא אומר.

יוסי : זה תפילה.

קס מרשה : כן, זה תפילה.

ידידיה : זה לא ריקוד. לא עם הכתפיים גם, זה רק קפצו ככה. היו קופצים קצת ככה.

אשת הקס : לא הציצי, לא הציצי (צוחקת).

ידידיה : כן, לא עם הכתפיים.

יוסי : לא עם הכתפיים?

ידידיה : (משיב בעצמו) לא, לא עם כתפיים. רק עשו מעגל ו...

יוסי : תדגים לנו ידידיה.

ידידיה : (משיב בעצמו) מה? איך, מה אני?

(קס מרשה מסביר)

ידידיה : כן. הם היו עושים מעגל, הקס אומר פסוקים. לא, לא מחזיקים ידיים עושים ככה, הקסים היו אומרים פסוקים, ואז היו עושים ככה :

(מדגימים : למיטב זכרוני נענעו את הידיים ימינה ושמאלה בתנועות קטנות, בעודן מושפלות כלפי מטה, ותוך כדי כך פוסעים לאט ימינה ושמאלה)

קס מרשה ואשתו : הינדי הינדי (שתי פסיעות ימינה), הינדי הינדי (שתי פסיעות שמאלה), הינדי הינדי (שתי פסיעות ימינה).

ידידיה : ככה, אז עושים מעגל, ככה כן.

יוסי : ככה?

ידידיה : כן. אז היו כאלה שאו שהם היו עייפים או רצו להוציא את המרץ אז גם עשו כמה קפיצות, כן?

יוסי : כל היום? כל היום כל הלילה?

ידידיה : לא כל היום. יש שלב מסוים, קטעים מסוימים שככה היו עושים. אבל זה לא ריקוד, הוא מבקש להדגיש שזה לא ריקוד. זה, זה, זה... ביטוי לרגש של התפילה.

יוסי : וזה רק באסתרי או כל חג?

ידידיה : בחגים, כמו בסוכות.

(אשת הקס מוסיפה)

ידידיה : אה, גם הוא אומר שבסוף חג הסוכות, בחג האחרון, ביום האחרון של סוכות יש גם משהו כזה, ככה הם.

יוסי : עכשיו נדבר על סוכות, סוכות...

ליאור : רגע, מפזרים את הזרעונים, לא?

ידידיה : (משיב בעצמו) לא.

יוסי : אה, ביום כיפור? יום כיפור, נותנים אוכל לציפורים?

ידידיה : הוא אומר שכן. שאלתי אותו למה.

(קס מרשה משיב ואשתו מוסיפה)

אשת הקס : כמו תרומה. כמו תרומה.
יוסי : כמו תרומה?
ידידיה : הוא אומר שגם הציפורים כאילו, ישבחו את השם. אז אנחנו נותנים ככה.
אשת הקס : סינגייב, סינגייב (10: 50).
יוסי : זה קשור להזכרת נשמות?
ידידיה : היא אומרת זה קשור גם.
יוסי : הציפור לוקחת את ה... כאילו עולה לשמיים.
אשת הקס : כן, כן, לזרוק.
ליאור : מה מפזרים?
ידידיה : (משיב בעצמו) חיטה. זרעוני חיטה.
ליאור : ומתי מפזרים?
ידידיה : בצהריים. ביום. ביום.
יוסי : עכשיו בעל מצלת, סוכות, נכון?
ידידיה : (משיב בעצמו) אהממם.
יוסי : כמה ימים, באיזה תאריך סוכות?
ידידיה : הוא אומר מראש חודש, חמש עשרה יום, ביום החמש עשרה זה ה...
יוסי : סוכות.
ידידיה : זה סוכות, כן.
יוסי : כן. איך מתכווננים לחג סוכות?
ידידיה : אוכל כמו שמכינים, כל הכיבוד שתיארנו ב... זה המסורת, לפי המסורת שתיארנו ככה מתכווננים.
יוסי : יש קורבן בחג סוכות?
ידידיה : רק בפסח יש את המושג, וגם זה מה שאנחנו צולים ואוכלים. רק בפסח יש כזה דבר, שאר החגים אין כזה דבר.
(אשת הקס מוסיפה)
יוסי : מה היא אומרת?
ידידיה : היא אומרת שלא ישאר שום דבר.
יוסי : אה, בפסח.
ידידיה : שלא ישאר שום דבר. (מילה לא ברורה 17: 52).
יוסי : כן. עכשיו, כתוב בתורה "בסוכות תשבו שבעת ימים", הם עשו סוכות?
ידידיה : הוא אומר שכן, היו הולכים עם סככה כזו. (שואל את קס מרשה) שאלתי אותו איפה, הוא אומר שבונים את זה בחצר בית הכנסת.
ליאור : מכל הכפר?
ידידיה : הוא אומר איפה שמביאים את כל הכיבוד שמה זה, וזה היה (מילה לא ברורה 00: 53).
המקום המרכזי זה הבית-כנסת, אז עושים את זה בחצר בית הכנסת.
יוסי : סוכה אחת לכולם. תשאל אותו אם תמיד עשו ככה, גם סבא שלו עשה או שזה מנהג חדש, אם הוא יודע?
ידידיה : הוא אומר שזה דבר קדמון, עוד הוא מציין שזה כתוב בתורה, אז כיוון שזה כתוב בתורה אז מקיימים. אז כל הדורות קיימו את זה, אז הוא אומר גם זה מסורת שקיבלנו מאבותינו.
ליאור : וישנים בסוכה?

ידידיה : לא, רק בודדים היו זה, אבל לא, לא היו עושים את זה.

יוסי : עכשיו ארבעת המינים, לולב, אתרוג, הדס, ערבה, היה?

ידידיה : הוא אומר שהיה. היה כזה דבר.

יוסי : כן, מה לקחו? איזה מינים?

ידידיה : הוא אומר היו שמים את זה בתור קישוט בסוכה, אבל לא...

יוסי : אה, לא לוקחים, שמים, מקשטים את הבית, את הסוכה, הם עושים. קישוטים.

ידידיה : כן. הם עושים בסוכה את הדברים.

ליאור : מאיפה הביאו?

ידידיה : אה?

ליאור : מאיפה הביאו את הארבעת המינים?

ידידיה : (משיב בעצמו) היה, כאילו, שינגינה, זה ערבה, והדס, היה.

יוסי : מה שיש. לפי מה שהיה.

אשת הקס : יש באתיופיה.

יוסי : בסדר. עכשיו אחרי מסקרים יש לנו טקמנט. טקמנט.

ידידיה : (משיב בעצמו) טקמנט.

יוסי : טקמנט. יש חגים? צומות?

ידידיה : הוא אומר בהדאר, בטקמט אין כלום. (קס מרשה מוסיף) אז הוא אומר, את ה... יש את

החמישים יום מיום כיפור, אז זה מגיע מה שעשינו סיגד. עכשיו באתיופיה היה גם תוספת על זה,

כאילו השלמה לחג השבועות, מה שלא הביאו מהקציר שדיברנו, אז בחג הסיגד חמישים יום מיום

כיפורים היו סופרים ביום החמישים היו גם מקיימים את המצווה של הקציר, לוקחים מהתבואה

שהם היו... שהיה להם, היו לוקחים את הדבר הראשון, כמו תרומות ומעשרות שהיו לוקחים

לכהן, ככה גם היו עושים, נותנים לכהאן, כהאן זה הקס.

יוסי : עכשיו אני שכחתי משהו לגבי סוכות, אם היה יום שמיני של סוכות, או רק שבעה ימים?

ידידיה : הוא אומר יש שמונה ימים.

יוסי : סוכות שמונה ימים?

ידידיה : (שואל את הקס ומשיב בחיוב) אהממם.

יוסי : ומה עושים ביום השמיני?

ידידיה : הוא אומר שזה יום אחרון של החג והיו עושים כיבוד כמו, כמו שהיו...

יוסי : בסדר, עכשיו, הסיגד יוצא בהדאר, לא בטקמנט?

ידידיה : בהדאר. בהדאר. בהדאר.

יוסי : מה עשו בסיגד?

ידידיה : מזכיר את העניין של מיום כיפור חמישים יום ביום החמישים, אז זה יוצא בהדאר.

יוסי : כן.

ידידיה : (שואל את הקס ומוסיף) הוא אומר שמה שאתה יודע שאנחנו עושים פה, זה מה שעשו

באתיופיה. עומדים על גבעה ו... כל היום, חלק היום זה צום ותפילה, אה...

יוסי : וקוראים בתורה ו?

ידידיה : (משיב בעצמו) כן, כל מה שעושים היום זה מה שעשו.

יוסי : כמו שעושים היום, ככה עשו באתיופיה.

ידידיה : (משיב בעצמו) כן, ככה הוא אמר.

ליאור : אז חג שבועות שני נחוג בתוך סיגד?

ידידיה: (משיב בעצמו) כן, בסיגד עצמו. כאילו מה שהיו עושים עם הקציר וכו'.

יוסי: כן, עכשיו,

(קס מרשה פונה ליוסי)

ידידיה: הוא אומר שהוא רוצה גם לשאול אותך שאלה.

יוסי: כן, בסדר.

ידידיה: הוא שואל שאלה כזו. הוא אומר, הילדים שלנו מתחנכים במוסדות דתיים-תורניים, ישיבות. עכשיו הוא אומר, הרי אנחנו באתיופיה המסורת שלנו, אנחנו הקסים, אנחנו יודעים תורה, וחלק מהתפקיד שלנו זה גם לשחוט לעם ול... לשחוט לעם. אבל דבר שהשתנה פה בארץ, הוא אומר, בישיבות, מחנכים את הילדים שלנו שהשחיטה שלנו היא לא בסדר והיא לא כשרה, ולא לאכול. אז הוא שואל למה אתם מלמדים אותם כאלה דברים?

(שתיקה)

ידידיה: (מחייך) מלכודת.

יוסי: כן. זה בגלל התלמוד. דיברנו גם שבוע שעבר. שיש לנו תורה שבעל פה. תלמוד, משנה ותלמוד. וכתוב במשנה, לא לשחוט ככה (מדגים תנועת דריסה עם היד), לשחוט ככה (מדגים תנועת הולכה והבאה). באתיופיה שוחטים ככה (מדגים תנועת דריסה עם היד), נכון? במשנה כתוב ככה (מדגים תנועת הולכה והבאה). כתוב במשנה שאם שוחט ככה (מדגים תנועת דריסה עם היד), זה לא כשר. בתורה לא כתוב, בתורה כתוב לשחוט, לא כתוב איך. אבל בתורה שבעל פה ככה הסבירו. ובאתיופיה לא היה תורה שבעל פה אז יש עכשיו מצב קשה, מצב אה...

ליאור: היתה תורה שבעל פה אבל שונה.

יוסי: שונה, כן. אז לכן אנחנו, יש בעיה.

ידידיה: אז הטענה שלו זה למה את הילדים שלנו, שעד עכשיו גידלנו אותם ואכלו מהשחיטה שלנו, פתאום עכשיו הם, כאילו השתנו לנו. למה שיניתם לנו אותם?

יוסי: זו בעיה קשה, אין לי כל כך תשובה.

ידידיה: אז אני אסביר לו.

(ידידיה משוחח עם קס מרשה)

ידידיה: הוא אומר אני לא יודע מי עושה ככה פעם אחת, גם אצלנו הוא אומר שאנחנו עושים, יש הולכה והבאה, ולא מהר מדי, כאילו יש הולכה והבאה. אבל אה... טוב, זה כבר דבר שלא נפתור אותו על רגל אחת עכשיו. אבל נראה לי שהיא רוצה להוסיף עוד משהו. (ידידיה שואל את אשת הקס ומאשר) היא רוצה להוסיף משהו, נשמע אותה.

יוסי: מה היא אומרת?

ידידיה: תיכף אני אסביר לך.

(ממשיך לשוחח עם אשת הקס)

ידידיה: היא אומרת שיש עוד משהו שמפריע לה, זה הנושא של הטומאת מת. באתיופיה היא אומרת, אם בן אדם מת, לא משנה הקרוב משפחה שיהיה, איך שהוא יהיה, אפילו אבא, אמא, אשתו, מי שלא יהיה, אף אחד יש אנשים מסוימים שהם אחראים לטפל בכל הנושא של, מי הרחצה של הנפטר עד הקבורה. רק הם מתעסקים. ואחרי הקבורה הם, בעצם אותם אלה שהתעסקו בקבורה, יוצאים שבע ימים מחוץ לבית, ביום השביעי הם נטהרים ונכנסים הביתה. אז למה פה בארץ אנחנו רואים, הרי כל מה שהבדיל אותנו בתור יהודים, כל מה ש... (הקס ואשתו נכנסים לדבריו) אז היא אומרת, כל מה שהבדיל אותנו בתור יהודים בעצם זה שאנחנו שמרנו על כל הדברים האלה בצורה מאד קפדנית והקפדנו וזה מה שהבדיל אותנו מהטומאה והטהרה וכל

מה שקשור. עכשיו היא אומרת, אם יש דבר שנקרא טומאה, אבי אבות הטומאה זה המת עצמו. אז איך זה שבארץ אנחנו רואים כל מי שזה, כל אחד בא ונוגע ולוקח ו... אין, אין, אין איזה סדר וצורה בעניין הזה. למה זה, זה מאד מפריע לה, ככה היא טוענת.

יוסי: כן, אז אותו דבר כי כתוב בתלמוד שמאז שחרב המקדש אנחנו לא שומרים על טהרה.

ליאור: כי אין פרה אדומה.

ידידיה: היא אומרת שנכון, אבל איך נגיע למצב כזה שנזכה ש... שיזו עלינו את ה... מי פרה אדומה? מתי נזכה לזה? זה כשאנחנו נשמור על הייחודיות שלנו. היא אומרת עד כדי כך אנחנו אפילו לא, שלא לדבר על טומאת מת אפילו עם הגויים לא היינו נוגעים אחד בשני, אז איך כאילו פה, בארץ ישראל, אנחנו כל כך... הכל כזה פרוץ ואין שום צורה.

יוסי: אז אלה באמת שאלות קשות, אנחנו לא יכולים...

יוסי: מה הוא אומר?

ידידיה: הוא אומר, כאילו, עדיין, הם מאד קשה לקבל את הרעיון הזה, עד כדי כך שאנחנו הקפדנו הוא אומר, אפילו על טומאת... למשל שלא להיטמא לנבלות או משהו כזה. עד כדי כך שאפילו את ה... כן, שאנחנו, מי שנוגע ב... נבלה או משהו כזה, בטעות, הולך טובל ובא הביתה, כמו שהיא הזכירה עם הנושא של המגע עם הגויים. ופה אם הרבנים לא יקפידו על הדברים האלה, ולא יזהירו ולא זה, אז איך נזכה לדברים האלה?

יוסי: כן, טוב, זה (מילים לא ברורות 12: 41-1: 43).

ידידיה: הבנתי, אם אנחנו באמת רוצים שהקדוש ברוך הוא ישמע את התפילות שלנו ונזכה לימים האלה, אז אנחנו צריכים להקפיד על הדברים האלה. אז איך נגיע לדברים האלה? אבל אמרתי להם שאתם צודקים במה שאתם אומרים, רק שכרגע אין לנו פתרונות מיידיים לדברים האלה.

יוסי: כן. עכשיו,

ליאור: אבל זה דווקא מעלה שאלה טובה, מה קורה אם יש מישהו שנפטר וזה יום לפני החג נאמר. אז מה, יושבים שבעה בזמן החול המועד?

ידידיה: הוא אומר, אם קורה מצב כזה שמישהו נפטר, אז רגע (מפנה שאלת הבהרה לקס מרשה) הוא אומר, כל מי שהתעסק בקבורה שלו, כאילו אותם האנשים המסוימים שהתעסקו בקבורה, הם שבע ימים, אפילו שזה חג, שבע ימים הם מחכים, ביום השביעי. עכשיו לגבי האבלים עצמם, אמנם לא בוכים ולא... זה, אבל הם מוגדרים בתור אבלים עד שבעה ימים. אמנם לא בוכים, אבל הם מוגדרים בתור אבלים.

יוסי: נחזור לחגים. בהדאר יש עוד חג חוץ מסיגד?

ידידיה: אין תוספת של חגים.

יוסי: ואחרי הדאר יש תהסאס.

ידידיה: הוא אומר בחודש תהסאס יש את האספיאספרת (להיגוי מדויק ר' 10: 16: 1), זכר לקשת, מה שדיברנו בזמנו עם נח. הקשת של נח.

יוסי: כן. בכמה בתהסאס?

ידידיה: לא משנה באיזה יום, לא משנה באיזה יום.

יוסי: לא משנה באיזה יום?

ידידיה: (משיב בעצמו) יום, אחד מהימים בתוך החודש, אחד מהימים זה האספיאספרת.

ליאור: ואיך קובעים?

ידידיה: אה?

ליאור: איך מחליטים?

ידידיה : (משיב בעצמו) אין זה, לפי הראש חודש, הגיע ראש חודש, מיום של הראש חודש אתה לוקח, כל אחד מתי שנח לו עושה את היום הזה.

יוסי : ומה עושים ב... איך קוראים לחג הזה?

ידידיה : (משיב בעצמו) אספיאספרת? (להיגוי מדויק ר' 1: 16: 10, 1: 16: 51, 1: 16: 53, 1: 16: 56, 1: 16: 59)

יוסי : רגע יש לזה שם?

ידידיה : (משיב בעצמו) אספיאספרת אה...

אשת הקס : כידאן אספיאספרת.

ידידיה : כידאן אספיאספרת.

יוסי : אספיאספרסת?

ידידיה : (משיב בעצמו) אספיאספרת, כן. אין משהו מיוחד...

יוסי : אספיאספרת, שזה כיבוד הברית.

ידידיה : (משיב בעצמו) כיבוד ש...

יוסי : ויש גם תפילות ו...

ידידיה : יש תפילות מסוימות, מיוחדות לדבר הזה, ליום הזה, וגם כיבוד כמו מה שאמרנו. (שתי מילים לא ברורות 1: 17: 16).

יוסי : אחרי תהסאס יש טאר, נכון?

ידידיה : טאר. אין, אין משהו מיוחד בטאר.

יוסי : ו... ווקאתית? יקאתית?

ידידיה : (משיב בעצמו) יקאתית.

יוסי : יקאתית.

אשת הקס : אין.

ידידיה : אין.

אשת הקס : רק עבודה (צוחקת).

ידידיה: עבודה.

יוסי : למה יקאתית הרבה עבודה? למה, זה עונה חקלאית עמוסה? זה עונה חקלאית יקאתית? ידידיה : כן.

יוסי : הרבה עבודה בשדה?

ידידיה : (משיב בעצמו) כן, הרבה עבודה בשדה.

יוסי : פורים לא עשו?

ידידיה : שאלתי אותו מה היו עושים, הוא אומר שיש. (קס מרשה מוסיף) הוא אומר לא כולם יודעים את זה, אבל יש צום שלושה ימים, בעיקר הקסים היו צמים את הצומות האלה, של השלושה ימים של תענית אסתר. (ידידיה שואל את קס מרשה ומוסיף) זה רק צום היה וזה צומות של היום החג עצמו לא חגגו.

יוסי : אז הם רק שמרו את הצום ולא את החג.

ידידיה : (משיב בעצמו) כן, רק את ה...

(קס מרשה מוסיף)

ידידיה : אז הוא אומר, רק שלושה ימים של הצום כן היו עושים, אבל גם זה הוא מדגיש שלא כל העם ידעו לשמור על זה, אבל בעיקר הקסים שמרו את העניין הזה של ה... יוסי : כן. קוגמיי, קוגמיי.

ידידיה : (משיב בעצמו) קוואגמיי.
יוסי : כל שנה יש קוואגמיי?
(ידידיה מתרגם וקס מרשה עונה וצוחק)
ידידיה : זה לא ביהדות זה לפי הקריסטוזה זה... כן היה אבל זה לא היה אצל...
יוסי : זה היה אבל אצל הנוצרים?
ידידיה : (משיב בעצמו) כן. זה שלהם.
יוסי : ולא היה חגים?
ידידיה : (משיב בעצמו) לא, לא היה חגים לא היה זה. זה רק אצל הגויים היה הדבר הזה. הוא יודע, מודעים למילים לא ברורות 34: 19: 1-35).
(קס מרשה מוסיף)
ידידיה : זה לא נחשב ל... זה לא נכנס בספירה של חודשי השנה וגם לא החגים, זה סתם ימים מיותרים כאלה שלפי הספירה וההפרשים, כמו שדיברנו בפעם קודמת, כדי להשוות את החגים, שיצא בדיוק אה נו.
יוסי : תשאל אותו אם היה עוד איזה חג, או יום צום שעוד לא דיברנו?
ידידיה : חוץ ממה שדיברנו. אה, כל ערב ראש חודש, כל חודש, כל יום בעצם ימי חמישי היה... כל יום חמישי היו צמים. (שואל את הקס ומוסיף) יש כאלה גם היו, שאלתי אותו כי זכרתי...
יוסי : כן, כי דיברנו גם פעם שעברה.
ידידיה : כן, שאלתי אותו אז בעיקר אז יום חמישי אבל היו כאלה גם בודדים שהיו צמים גם יום שני. אם זה לא ראש חודש או שבת או חגים, כל יום חמישי היו צמים.
ליאור : עד הצהריים?
ידידיה : (משיב בעצמו) כן. יש כאלה עד הצהריים, יש כאלה עד... כל אחד לפי היכולת שלו, לפי הכוח.
יוסי : כן. יפה. יפה. יש לכם מנהגים מאד יפים. מנהגים, חגים יפים.
קס מרשה ואשתו : תודה רבה.
ידידיה : תודה רבה.
קס מרשה : תודה תודה.

סימניש צהייה, חג הפסח, אשקלון 9.12.09

תאריך: יום רביעי כב כסלו תש"ע 9.12.09 בשעות: 9:30 – 10:00.

מקום: ביתה באשקלון.

נוכחים: סימניש צהייה ויוסי זיו.

כשבוע לפני פסח מכינים כלים חדשים. את הכלים הישנים שוטפים ומאחסנים. בכלים הישנים מותרים בשימוש לאחר פסח. מכינים קיטה מחיטה. הכנה זריזה ללא שהות במחבת. כמו כן אכלו דגנים. לא שומרים בפסח אוכל. מה שלא אכלו זורקים. אם משהים לפי התורה זה חמץ. שותים מים. החג נמשך שבעה ימים. בחג הלכו למסגיד, גם נשים. במסגיד סיפרו על יציאת מצרים. שחטו קרבן בערב הפסח סמוך למסגיד. לא יוצאים לדרך רחוקה בפסח. לבשו בגד מיוחד כמו שבת.

קס ברוך (צהייה גונגול), חג הפסח, אשקלון 9.12.09

כל ראש חודש – חג, כל עשירי לחודש – חג, כל יום יב בחודש חג מיכאל. ימים אלו הם ימי חג ולא עובדים בהם. ימים אלו מסמנים לנו את החגים במעגל השנה, כיוון שלא היו לוחות כתובים. ניסן הוא החודש הראשון ושמו ליסן. לאחר חג הפסח סופרים שבע שבועות עד בעל מערר (חג השבועות). נראה שהקס אינו בקי בשמות החודשים שנהגו ביתא ישראל באתיופיה.

הכנות לחג הפסח כללו נקיון יסודי של הבית. מכינים כלים חדשים לכבוד פסח. כלי חרס ישנים שברו וזרקו. כלי ברזל העבירו באש ואחסנו עד לאחר החג. טוחנים שיבולים או טף להכנת קיטה. אוכלים ולא מותרים. את שנשאר זורקים. אינג'ירה היא חמץ מכיוון שמשאירים אותה מיום ליום. הקיטה עבה יותר מהאינג'ירה. קיטה מכינים בזריזות רבה. שבוע לפני פסח אין לקרוב אל אישה. יש לטבול ולהיטהר לקראת החג. לקראת חג הפסח מנקים היטב את כל השטח הסמוך למסגיד שמיועד לשחיטת הקרבן ומגדרים. מכינים את כל הדרוש לשחיטת קרבן הפסח. מביאים כבש בריא וטוב בודקים היטב שאין בו מום. בודקים את כל גופו, אוזניו, עיניו שאין בו מום ושוטפים את רגליו לפני השחיטה. כל הציבור מתאסף במסגיד, סמוך לשקיעת החמה. הכהן הגדול שוחט ומחלק מבשר הקרבן נתח קטן לכל אחד. לאחר שחיטת הקרבן נכנסים לתפילה במסגיד. עם תום התפילה פונים איש לביתו לסעודת החג. לא יוצאים מהבתים עד אור הבוקר, כפי שכתוב בתורה. את דם הקרבן מורחים על משקוף הבית. אישה בנידתה לא תיגע בבשר הקרבן. במהלך החג אוכלים גם טלבה יחד עם הקיטה דבש ונוג. הכל מוכן לאכילה מיידית ולא נשמר מארוחה לארוחה. בפסח שתו ציילקה, משקה דבש ובונה. לא נהגו לשתות יין באתיופיה.

לכל חג יש תפילה מיוחדת. כל יום מימי החג מתפללים את תפילת היום ובשבת תפילה מיוחדת לחג שבשבת. את כל התפילות למדנו בעל פה. כל התפילות מופיעות בספר מצחפה קהאן (=ספר הכהן).

החג נמשך שבעה ימים. מותר להדליק אש ולבשל במשך כל ימי החג חוץ משבת. במשך שבעת ימי החג הרבו בתפילות. הקסים התייצבו במסגיד החל משעה שלוש לפנות בוקר לתפילות ארוכות שנמשכו עד סביבות שמונה בבוקר. בחג הראשון והאחרון ובשבת שבחג לא יצאו לדרך רחוקה. בשאר הימים לא נמנעו מלצאת לדרך אפילו דרך ארוכה כדרך שבין אשקלון לקריית גת.

כל שבעה ימי החג לא עבדו, אלא במלאכות דחופות, כגון איסוף יבול בשדה.

נהגו לספור שבעה שבועות מלאחר חג הפסח ועד חג השבועות. 'ממחרת השבת' - כל שבעת ימי החג נחשבים כשבת. חג השבועות נחוג פעמיים – בעונת הקציר (סאני מערר) ושבעה שבועות לאחר

פסח (קידר מערר). מעיד על תקיעה בשופר בראש השנה באתיופיה. ביום כיפור לא ישנים מתפללים כל הלילה. אם יום כיפור חל בשבת נהגו לטעום מעט ברכתי. צמים מגיל שבע שש. לאחר יום כיפור חג סוכות. ידס בעל (=חג הסוכות, השמחה). במשך כל שבעת ימי החג נהגו לערוך סעודות שמחה, כל יום אצל אדם אחר. שבעה ימים לא מתקרבים לאישה. יש באתיופיה ארבעת המינים. בנו סוכות. סימן החג הוא שמחה.

הרבו לצום באתיופיה. כל שני וחמישי צום. צמו צומות ארוכים לזכר חורבן המקדש. צום בשעות האור. מדגים שחיטה. סכין חלק. מוליד ומביא תוך כדי ברכה: 'יתברך איגזבחר אמלק ישראל אמלק כל נפסי'.

צפינו יחד בסרט שמתעד הכנסת ספר תורה בכתב געז. הספר נכתב על ידי קס ברוך צהייה והוכנס לבית הכנסת שלו. הספר כתוב כמגילה ולא כדרכם של ספרי העדה שכתובים מצחף. כתב יפה וברור בתוך כיסוי עץ עגול כדרכם של בני עדות המזרח. דמות מרכזית בטקס הכנסת ספר התורה הוא הקס ברהן מקריית גת.

קס נגה אריני, חג הפסח, גזרה 10.12.09

שאלתי את הקס לשמות החודשים שנהגו ביתא ישראל באתיופיה. נראה שהקס אינו בקי בשמות החודשים. לדברי הקס קבעו את החגים לפי ראש החודש. שבועיים לפני פסח מכינים את העז לקרבן. רצוי לשחוט כבש אך לא תמיד היה בנמצא ולכן לקחו עז, שהרי כתוב בתורה שה עז. ביום ה-14 לעת ערב כל הקסים מתאספים בחצר המסגיד. יש מקום מיוחד שהוכן לשחיטת העז. שוחטים את העז ולמחרת מתחיל חג הפסח. הקס הגדול שוחט את קרבן הפסח. נזהרו שלא לשבור בו עצם, ולא הותירו דבר ככתוב בתורה. אם נשאר שרפו הכל, כולל חלקים פנימיים. עז אחת נשחטה לכל הכפר וכל אחד קיבל נתח בשר קטן.

לקראת חג הפסח מנקים את הבית היטב ומחליפים את כל הכלים במידת האפשר. אם אין יכולת כלכלית לכלים חדשים שוטפים היטב את הישנים. שטפו במים חמים או קרים. חשוב ביותר לשפשף היטב שלא יהיה חמץ. שטיפה יסודית בכוח רב. בדומה לסיוד הבית אצלנו לקראת פסח נהגו למרוח בוך על קירות הטוקול. מכינים את כל האוכל במקום. טוחנים שיבולים או טף לצורך הכנת הקיטה. העיקר להכין בזריזות וללא שהות. בלילת בצק על מחבת חם. מהר מהר שלא יחמיץ (וּוּדְיָיָה וּוּדְיָיָה). לא אוכלים מוצרי חלב בפסח. חלב חדש שנחלב מותר בשתייה סמוך לחליבתו. בנוסף לזאת אכלו תפוחי אדמה שהיו מצויים בשפע באזורנו ודגים (נראה שאין מגבלה בפירות וירקות אלא שצרכו מהמצוי באזור). נהגו גם לטחון פשתן לצורך הכנת מאכל, וכן ציילקה ונוג למשקה ולרוטב.

החג נמשך שבעה ימים. כל הימים בקדושה אבל יותר קדושים הם היום הראשון והאחרון ככתוב בתורה. כל שבעת הימים לא עובדים בשדה, באים לתפילות שובתים ממלאכה ומרבים במנוחה. בראשון ובאחרון נזהרים יותר. מותר לבשל בחג. מכינים קיטה וקפה ואחר כך הולכים לתפילה. החג שונה משבת. בשבת יש איסור הדלקת אש, בחג אין איסור. בראשון ובאחרון אסור בכלל לצאת לדרך. בשאר הימים מותר לצאת לדרך אם יש צורך של שמחה או עצב. הקרבן רק ביום הראשון.

יש סדר מיוחד לתפילות החג. בכל שבעת ימי החג יש תפילות מיוחדות המלוות בנגינת מצילתיים. 'הללהו בצלצלי שמע הללוהו בצלצלי תרועה'. בשבת אין נגינה בתפילה. אחרי התפילה יש קדוּס. קוראים בתורה בענייני פסח ויציאת מצרים (גם בכנסייה האתיופית בכל שבת יש קדוּס – י"ז). לאחר הקדוּס אוכלים את הברכתי במסגיד ופונים איש לביתו. הקס מנהל את כל טקסי החג. התפילות החשובות הן תפילת הערב ותפילת הבוקר. הקסים מתפללים גם תפילת צהריים אך לא כולם משתתפים בתפילה זו.

כאשר ערב פסח חל בשבת התפילות מתקיימות כסדרן אך דוחים את השחיטה למוצאי שבת. אין שוחטים בשבת.

בפסח לובשים בגדי חג כמו בשבת. בגד נאה לחג איש כפי יכולתו. בערב החג והשבת רחצו, כבסו וטבלו לקראת החג והשבת. הקפידו מאוד בנושא טהרה וניקיון. כולם גרו באזור של מים. גם לאחר קיום יחסי אישות טבלו. היו שטבלו בבוקר ואלו שיצאו לעבודה טבלו עם שובם מיום העבודה קודם כניסתם לבית. בכל מקרה לא נכנסים למסגיד לאחר קיום יחסי אישות וקודם טבילה.

מתחילים לספור מהיום הראשון של פסח שבעה שבועות (נראה שהקס אינו מדייק). הספירה החלה ממחרת היום השביעי – י"ז). ספרו עד חג השבועות בעל מערר. הקס מתקשה לדייק בתאריך חג השבועות. לבסוף מציין את היום ה-12.

קס אביהו עזריה, חג ומועד, אשקלון 4.1.10

משתתפים: קס אביהו עזריה, יוסי זיו.

י: היום יום שני, ט"ו בטבת, תש"ע, 4 בדצמבר² 2010, אנחנו נמצאים בבית כנסת, יש שם לבית כנסת?

ק: כן, מרכז רוחני על שם קס עזריה.

י: מרכז רוחני על שם קס?

ק: עזריה.

י: עזריה, זה היה סבא שלך?

ק: כן.

י: ונמצא איתי הקס אביהו עזריה. אנחנו נקיים ריאיון בנושא של לוח השנה והחגים. רק תזכיר

לי, קס עזריה, באיזה שנה אתה נולדת?

ק: ב - 1968.

י: 1968.

ק: כן.

י: לפי הלוח באירופה, לא של אתיופיה?

ק: כן.

י: אז אתיופיה 1960?

ק: כן.

י: נכון? אתיופיה 1960 ולפי הלוח שלנו 1968.

ק: כן.

י: באיזה מקום באתיופיה?

ק: אוזבה.

י: אוזבה. ובאיזה שנה עליתם לישראל?

ק: '91.

י: '91? מבצע שלמה?

ק: כן.

י: ועליתם כל המשפחה?

ק: כל המשפחה, כמה... (לא ברור).

י: קס מלכה אביך...

ק: אני ואבי עם כמה אחים.

י: כן, אביך קס מלכה והאחים שלך...

ק: אחי הגדול ואחותי הקטנה גם עלו במבצע משה, היו כאן.

י: אה, חלק עלו במבצע משה, ואתה עלית עם אביך במבצע שלמה.

ק: כן.

י: יפה, ועליתם ישר באשקלון? באתם לגור לאשקלון? בהתחלה במרכז קליטה?

ק: כן, היינו ב... מלך שאול.

י: המלך שאול?

² הריאיון התקיים ברביעי בינואר 2010.

ק : כן. קלטו אותנו שמה. ושנתיים התגוררנו באתר קרוואנים בנהורה.

י : בנהורה הייתם?

ק : כן.

י : תקופה, ואחר כך עברתם לכאן?

ק : כן.

י : יופי. עכשיו, רציתי לשאול אותך קודם כל את החודשים. החודשים שהיו אצל ביתא ישראל

באתיופיה. איך השמות שלהם?

ק : יש באתיופית ויש בעברית.

י : כן.

ק : כמו ראש חודש. זה הכל הספירה של הנוהגים בעברית ובלועזית.

י : כן, באתיופית.

ק : באתיופית. לא באתיופית, לא באתיופית, כמו מסקרם, טקמט, הדאר,

תסאשיש.

י : כן.

ק : אבל אנחנו סופרים, אמנם החודש יוצא ככה אבל אנחנו סופרים לפי ראש חודש, כל חג לפי

ראש חודש.

י : כן. כל חג לפי ראש חודש.

ק : כן. עכשיו אם אנחנו מתחילים לספור, ראש חודש ניסן.

י : כן. ניסן זה מגביט.

ק : כן, מגביט. מגביט זה ניסן. זה א'. גם בשנים וגם בחודשים. זה התחלה. מתחילים ראש חודש

ניסן. מתחילים.

י : אחרי מגביט. אני קודם רוצה את כל החודשים, אחר כך נדבר כל חודש.

ק : מגביט, אחרי... מגביט, אחרי... (צוחק)

י : שכחת.

ק : לא לא, אני אזכור, רגע. מייזייה.

י : מגביט, מיזא.

ק : גנבוט, סנייה, המלה, נהאסי, מסקרם.

י : מסקרם זה תשרי.

ק : כן.

י : כן.

ק : טקמט, הדאר, תהסאס, תאר, יקטיט, עוד פעם מגביט.

י : כן. והיה חודש קטן של חמישה ימים.

ק : לא, זה לא שלנו.

י : לא שלכם, זה של הנוצרים.

ק : זה של הנוצרים.

י : כן. יפה.

ק : אנחנו גם לא מקבלים אותו.

י : אתם לא מקבלים אותו? נתחיל ממגביט. מגביט זה כמו אצלנו ניסן.

- ק: ניסן. אנחנו קוראים אותו ניסן³, ראש חודש ניסן.
- י: כן. גם באתיופיה קראו אותו ראש חודש ניסן?
- ק: כן, כן כן כן. ראש חודש ניסן אנחנו מקבלים אותו חג גדול.
- י: כן.
- ק: חג גדול. כולם לא היו עובדים.
- י: כן. עכשיו איך התכוננו לחג הפסח?
- ק: ראש חודש ניסן. כל העדה מי שמתכוון לחג הפסח. גם מנקה, וגם לא אוכל (לא ברור 04: 24)
- דברים חדשים. וגם כשהיינו שמה ב... שנים היינו מקריבים גם קורבן.
- י: כן.
- ק: כל אחד מטהר את עצמו. בא, אם היה באיזשהוא (לא ברור 04: 35), עשה משהו, הוא הולך לקס, מדבר "אני עשיתי ככה וככה", והוא נותן לו איזה שיעור, או איזושהי הדרכה, הקס אומר לו מה הוא צריך לעשות. הוא הרי לא יכול להיכנס להביא קורבן לבית הכנסת שהיו עושים. באותו יום היו שוחטים עושים קורבן (לא ברור 04: 54).
- י: באיזה יום היו שוחטים?
- ק: בצהריים ב... בארבע עשרה.
- י: בארבע עשרה?
- ק: כן.
- י: אבל אני שואל עוד לפני הארבע עשרה. היו מנקים את הבית? היו מכינים מצה?
- ק: מנקים את הבית, את ה... את המצה, מנקים את ה... שמה היו מכינים יום יום. חוץ מיום ראשון בחמש עשרה, כל יום היו מכינים.
- י: כל יום מכינים את המצה באותו יום.
- ק: באותו יום.
- י: ולא שומרים מיום ליום?
- ק: לא לא!
- י: ומארוחה לארוחה, נגיד אני יכול להכין מצה בבוקר ולאכול בערב?
- ק: כן. רק קמח. עם קמח, נשאר קמח. עם קמח עושים צייק צייק אוכלים. בערב עושים צייק צייק אוכלים.
- י: אה, אז בערב עושים עוד פעם?
- ק: כן כן כן.
- י: לא משאירים מצה מהבוקר.
- ק: משאירים, תראה, יום אחד אפשר להשאיר. אבל, חוץ משבת, יום חג ראשון וחג אחרון, לא משאירים יומיים או יום כמו אנג'רה שמים אותו או איזשהוא בצק, אוכלים. אנחנו אוכלים הכל טרי.
- י: כל יום טרי.
- ק: כן.
- י: היה בגד מיוחד לפסח, או אותו בגד שכל שבת?
- ק: יש בגד שלכל אחד היה, כמו כל שבת כל אחד היה.
- (הפרעה קלה 06: 02 – 06: 10)

³ אולי אמר "ליסן" (04: 00), שם החודש באמהרית. הקס הדגיש את ההברה הראשונה במילה, כנראה בכדי להדגיש את ההבדל.

- י: כמו בגד של שבת בפסח?
- ק: כן.
- י: יפה. עכשיו היה קורבן, נכון?
- ק: כן.
- י: תספר לי איך עשו את הקורבן, מה שחטו, איפה שחטו?
- ק: (לא ברור 19: 06) בחצר.
- י: בחצר של המסגיד?
- ק: כן.
- י: בחצר של המסגיד היה...
- (הפרעה 25: 06 – 52: 08 - קס אביהו יוצא לסייע לאמו)
- (הסברים על בית הכנסת רחוק מהרשמקול 52: 08 – 50: 09)
- י: יופי, עכשיו תספר לי על הקורבן, לוקחים את הקורבן, מה זה כבש?
- ק: כבש.
- י: כבש, אפשר גם עז או רק כבש?
- ק: אפשר עז.
- י: בדרך כלל כבש או עז?
- ק: כבש. אבל אפשר עז. אם אין כבש, באתיופיה, בכל מקום אין כבש.
- י: אה, לא בכל מקום יש כבש.
- ק: כן. יש כמו, מה אני אגיד לך, יש כמו גם בארץ פה בכמה מקומות אין כבש הרבה מקום בארץ גם היום אין. יש הרבה גדיי עזים, למשל (לא ברור 18: 10) איפה שהיינו היו הרבה גדיי עזים,
- י: כן.
- ק: ולא היו הרבה כבשים, אז היו הולכים מביאים קונים חודש היו מחפשים - מתאים, נקי, יש לו קרניים, מתאים לקורבן, קונים אותו, מביאים אותו, שמים אותו (לא ברור 33: 10).
- י: בן כמה בן שנה?
- ק: בין שנה לעשרה חודשים, שנה וחודשיים-שלושה, תלוי... תראה, עד שנה וחצי.
- י: שיהיה יפה יפה.
- ק: עד שיהיה יפה יפה, שיהיה לו קרניים, שיש לו זרגאן (אולי זקן?) יפה, לא סתם...
- י: יפה.
- ק: שאנשים ש... שהוא לוקח כל (לא ברור 58: 10) שמסתכלים עליו שיהיה גם משהו יפה. גם שאנשים (לא ברור, אולי "יראו" 03: 11) אותו גם שאלוהים יאהב אותו. משה הבעל שלנו האבי הביא קורבן יפה לאלוהים, זה שאלוהים קיבל אותו, זה הדוגמא שלנו לנושא של הקורבן.
- י: נכון. עכשיו את הכבש מביאים למסגיד?
- ק: מביאים אותו למסגיד בחצר, לא בתוך המסגיד, בחצר. עושים חפר.
- י: חופרים.
- ק: חופרים חפר, שמים אבנים, כדי שהדם שהוא ילך, שהדם שייכנס בתוך המים, שמים את העל, עלים.
- י: עלים.
- ק: ושם הדם שנשפך בעלים גם נוגעים את הדלת, טיפה, לא משהו, על הדלת.
- י: על הדלת, כמו במצרים.
- ק: כמו במצרים, זהו.

י : כשהדם על העלים שמים קצת על הדלת.
 ק : בדיוק, שמים על העלים, על הדלת, הדם נשפך שמה.
 י : הדלת של המסגיד?
 ק : כן. לא בתוך הבית.
 י : לא בבית.
 ק : לא בבית, אסור בבית.
 י : הדלת של המסגיד.
 ק : כן.
 י : עכשיו מי שוחט?
 ק : הקס.
 י : הקס שוחט.
 ק : כן. הקס שוחט.
 י : יש ברכה מיוחדת לשחיטה?
 ק : יש ברכה, יש תפילה, מביאים מלח, יוצקים עליו למעלה.
 י : כן.
 ק : ואנשים עומדים. כולם באים, מתרחצים, מנקים, כולם באים. ויש כאלה גם בצום, "בכור צום". אנשים בצום. כל הבכורים.
 י : אה, ב-י"ד יש כאלה שצמים?
 ק : של הבכורים.
 י : אה, הבכורים.
 ק : כן.
 י : היה באתיופיה תענית בכורים, צום של בכורים?
 ק : בטח, בטח.
 י : אז יש הרבה בצום, בטח בכורים בצום.
 ק : בטח. עד שמחכים, עד שיהיה מוכן, עד ש(לא ברור 38: 12) אחרי תפילה.
 י : כן.
 ק : אז כולם אחרי התפילה מהבוקר כאילו אוכלים שמה ושורפים באש, לא מבשלים.
 י : עכשיו יש הרבה אנשים ויש רק כבש אחד, אז איך אוכלים?
 ק : תראה, יש כל מיני אוכל, יש קיטה ויש כל הדברים האלה. הקורבן אפשר לעשות גם שתיים, אפשר לעשות גם שתיים. השאלה, אוכל זה לא בשביל שאתה תאכל, תהיה שבע, וזה, זה קורבן זה כל ה...
 י : רק לטעום.
 ק : בדיוק!
 י : ואחר כך איפה אוכלים את הארוחה ה...
 ק : בבית.
 י : בבית.
 ק : כל אחד הולך בבית. או שבבית של הקס, או בבית של כל אחד מסביב, אוכלים. למשל יש אורחים שמה, ואחרי הקורבן כל אחד מביא אוכל פסח וזה. הרבה אנשים באים, כדי לעשות קורבן מגיעים הרבה זקני עדה לבית הכנסת באוזבה בית הכנסת.
 י : כן.

ק : למשל בכל מקום עם בית כנסת באתיופיה יש קורבן. גם קטן. כל כפר קטן...

י : כל כפר יש בו מסגיד.

ק : יש כפר קטן יש כפר גדול.

י : כן.

ק : כפר קטן אין בית מסגיד. מצטרפים לשם, באים, יושבים שמה. וגם הקס, או שהאנשים זקני העדה, מתכוננים שבאים אורחים, מראש מתכוננים.

י : כן, מתכוננים לאורחים. אז שוחטים את הכבש, כל אחד לוקח קצת והולכים הביתה ואוכלים.

ק : לא, לא. את הכבש אף אחד לא לוקח.

י : אה, כבש אוכלים במסגיד.

ק : במסגיד, מה שנשאר שורפים. את העצמות, את העור, את הכל, שורפים, כמו שנשחט יש שמה לידו מקום שריפה מכינים בו במיוחד. שמה שורפים. לא משאירים כלום, לא ראש ולא בטן ולא כלום. ישר שורפים שמה. מביאים עץ טוב, עץ מיוחד, אפילו מביאים עץ, מתכוננים עץ נקי. שורפים אותו כמו שצריך. עומדים, שורפים.

י : אם י"ד יוצא בשבת, יכול להיות?

ק : האמת, גם את השאלה הזאת שאלו אותי כמה אנשים, גם רבנים, הרב ולדמן שאל אותי.

י : הרב ולדמן שאל אותך?

ק : כן. אני גם שאלתי, לא יצא הרבה. אבל גם אם יוצא י"ד, אני... תראה, שבת יכולה לדחות את הדברים האלה.

י : שבת דוחה. אז לא שוחטים בשבת?

ק : אה... אני לא יכול להגיד לך האמת כן או לא, שעשו לא עשו.

י : אתה לא בטוח.

ק : זה לא בטוח, אני יגיד לך האמת. אבל אם יש אור אפשר להספיק.

י : אהה. אז שוחטים לפני כניסת שבת, אם יש עדיין אור.

ק : אה... כן.

י : אבל בשבת לא ישרפו, לא יתעסקו עם אש בשבת.

ק : (לא ברור 15: 15- 17: 15) במוצאי שבת.

י : הוא ישרוף במוצאי שבת.

ק : כן.

י : אבל בשבת לא. יפה.

ק : יש בבית המקדש היה קורבן כל יום שניגש. אז היו (לא ברור 15: 26)

י : בבית המקדש גם שחטו בשבת. היה תמיד של שבת. בבית המקדש.

ק : אה... היה תמיד של שבת אבל תראה... לא יכול להיות... תראה... לא שחטו בשבת אבל מקריבים בשביל שבת.

י : נכון.

ק : כמו שאמר משה שאנשים ישאו ויביאו, יכול להיות שנתן להם אוכל. בני ישראל שקיבלו את המנה.

י : המן.

ק : המן, כן, מְנָה. את המנה שלקחו אותה ביום שישי שתיים, לא אחד. לא יצאו זה.

י : נכון.

ק: בדיוק כמו המן, עושים אותו בשביל שבת יום שישי. לא שחטו ביום שבת. אני לא, זה שם אין ויכוח בזה.

י: לא שחטו, למה, נכון. גם היה ויכוח במשנה, היו עוד הרבה ויכוחים.

ק: בדיוק. כן. למה, אם ככה אלוהים לא נתן להם מנה שהוריד, למה הוא נתן? אמר להם תקחו ביום שישי שתיים. ולא ב...
י: שבת, נכון.

ק: כן. זה ככה. זה ככה היה גם. בשבת לא שחטו, אבל בשביל שבת (לא ברור, כנראה "שחטו" 16: 34). למשל, אנחנו כל שנה עושים מפסקת הסעודה. אנחנו שוחטים (לא ברור, כנראה "מקרים" 16: 40).

י: כן, מתי?
ק: ביום כיפור.
י: ביום כיפור.
ק: כן, לפני מפסקת הסעודה.
י: לפני, לפני שנכנס יום כיפור?
ק: כן, מפסקת הסעודה. יש אוכל נשאר גם אחרי אם הולכים. למשל, בבית הכנסת הזה אנחנו הקסים מעל שלושת אלפים יש לנו פה ביום כיפור.
י: כן?
ק: יותר אפילו.
י: פששששש.
ק: מפה לשם מפה לשם.
י: הכל מלא.
ק: כן. אני נכנס פה בערב יושב שמה. בערב יוצאים, אולי אני מתפנה יש לי פיפי ובקושי אני יוצא. אנחנו לא יוצאים, אנחנו לא רואים את האור בחוץ.
י: לא יוצאים.
ק: כן. רק כשנכנסת הערב יוצאים ביום כיפור.
י: זה ביום כיפור.
ק: ביום כיפור. לא יוצאים.
י: טוב, עוד מעט נדבר על יום כיפור.
ק: לא, ככה זה היה בעת ה... זה. אבל ביום הפסח. זה... מה שזה, זה הקורבן, (לא ברור 17: 32), אולי "שבוע ימים" אוכלים את המצה.
י: כן.
ק: זה הכל.
י: עכשיו המצה קוראים לה קיטה, נכון?
ק: קיטה.
י: איך עושים קיטה?
ק: קיטה עושים עם חיטה.
י: חיטה?
ק: כן.
י: לא טף, חיטה?
ק: לא. תראה, יש...

י : האנג'רה מטף נכון?
ק : האנג'רה מטף. יש גם, שוב, באתיופיה חיטה לא בכל מקום. ומי שעושה את הפסח את החיטה,
הוא הולך עם הטף מחליף בחיטה, בשביל פסח. הוא הולך רחוק.
י : אהא. הוא מחליף טף בחיטה בשביל פסח.
ק : כן. יש כאלה לא יכולים ללכת, אין להם כוח ללכת.
י : אז עושים מ...
ק : עם טף.
י : עושים קיטה מטף.
ק : כן.
י : איך עושים קיטה?
ק : קיטה... אתה, קודם כל הם עושים את הקמח.
י : כן.
ק : ישר שמים זה...
י : מים?
ק : מים (לא ברור 29: 18) ככה ישר ישר, שמים על אה... מחבת.
י : מחבת? כמה זמן במחבת?
ק : אה, לא הרבה זמן.
י : צייק צ'ק, מהר?
ק : צייק צ'ק. זה עושים אותו דק דק.
י : דק אז זה מהר נהיה ואוכלים.
ק : אה, תשמע, באתיופיה, אין חומר.
י : אין מה?
ק : אין חומר.
י : אה, מה זה חומר, שמרים?
ק : חומר כמו שמרים, כמו אבקת אפייה. אין חומר. פה אתה שם טיפה (לא ברור 56: 18). יש כמו
אתה קונה כמה קמח... ש... קמח... לחם, יש לו חומר ש...
י : כן, שתופח מהר.
ק : שתופח מהר.
י : באתיופיה לא.
ק : באתיופיה לא, זה טבעי הכל. עכשיו, לא יכול להיות ישר בצק.
י : כן. לוקח זמן.
ק : לוקח זמן.
י : הכל לוקח זמן.
ק : כן.
י : כן. מה עוד אוכלים, קיטה, אוכלים בשר? בבית?
ק : אוכלים בשר אבל הרבה לא אכלו בשר.
י : לממה, כי לא היה כסף?
ק : הם אומרים פסח זה... תאכל את ה... איך אני אסביר לך... שכתוב בתורה...
י : לא להוציא מפתח הבית?

ק: לא. אה... כמו שאוכלים את המרור, כל הדברים האלה. אה... (מנסה למצוא מילים מתאימות)
שניה... הלך.

י: - -

ק: פסח זה... בשביל לא אנחנו שנהיה שמו. אוכלים מצה אנחנו בשביל...

י: מצווה.

ק: מצווה.

י: יש מצווה.

ק: מצווה.

י: לא בשביל להיות שבע.

ק: בדיוק. הם כל שנה אוכלים את העוף, את הכל, את הבשר, את הבקר, אנחנו אוכלים את הכל.
בשבוע ימים זה שקיבלנו את המצווה, ואוכלים מצה. תאכלו שבעה ימים מצה.

י: רק מצה.

ק: כן. שאומר לך תאכלו בשר ותאכל זה ותאכל זה. כשאתה עושה את הקורבן, את הפסח,
אלוהים שעשה פסח את הזה... לעשות את הקורבן, לעשות את הזה ותאכל שבוע ימים מצה. הוא
לא אמר לנו תאכלו זה ותאכלו זה ותאכלו זה.

י: נכון.

ק: אז זה, יש גם בזה משהו אבל שכחתי.

י: עכשיו ירקות אפשר לאכול?

ק: ירקות אפשר לאכול.

י: איזה ירקות היו באתיופיה?

ק: קודם כל באתיופיה לא היו הרבה ירקות. היו כמו... היו את התפוזים.

י: תפוזים?

ק: כן, כל מיני דברים היו. אבל בכל מקום גם אין הרבה. אבל כמו שאפונה, כל הדברים האלה.
למשל אני לא אוכל את הזה (לא ברור, אולי "עלייש" 15: 21)

י: אפונה אכלו בפסח?

ק: כן.

י: אפונה אכלו.

ק: כן.

י: כן. יפה. אז את הקיטה עושים לארוחה אחת ואוכלים.

ק: כן.

י: לא, לא משאירים.

ק: לא משאירים.

י: גם הבשר של הקורבן מה שנשאר שורפים הכל.

ק: שורפים ישר. כן.

י: כן. היו תפילות מיוחדות לפסח?

ק: כן.

י: כן. והרבה זמן תפילה כמו יום כיפור או כמו שבת?

ק: כמו שבת, כמו חגים אחרים.

י: כמו לשבת. תפילות כמו לשבת וחגים.

ק: כן.

- י: עכשיו יש הבדל בין יום ראשון של פסח, יום שני, יום שלישי?
 ק: יש, יש תוספת.
- י: מה פירוש, תוספת של התפילה בכל יום?
 ק: כן. ביום (לא ברור 21: 55) יש יציאה, שנכנסו לים, יש יציאה לים.
 י: כן, קריעת ים סוף.
 ק: קריעת ים סוף. שם יצאו מים סוף, אחות של אהרן, מרים, לקחה את התוף וקפצה.
 י: נכון.
 ק: ויש תפילה ל...
 י: אז לכל דבר יש תפילה.
 ק: כן.
 י: עכשיו יש, בחג, בתפילה, יש כלי נגינה?
 ק: כן.
 י: מנגנים?
 ק: כן. לא נגינה, תוף (לא ברור 22: 28, אולי "מצילתיים").
 י: תוף, כזה כן.
 ק: כן.
 י: עכשיו יש הבדל בין היום הראשון לחול המועד ליום השני, השלישי, הרביעי?
 ק: יום ראשון ויום האחרון זה תפילה ארוכה.
 י: יום ראשון והיום האחרון מה היה?
 ק: תפילה ארוכה.
 י: תפילה ארוכה.
 ק: ויום... שאר הימים לא תפילה ארוכה. אחר גם מתפללים גם מוסיפים יום של יום חול.
 י: כן. הוסיפו את התפילה המיוחדת לכל יום.
 ק: כן, גם כשמתפללים של יום של יום חול.
 י: היה מותר לעבוד בפסח? לא ביום הראשון והשביעי, ביום השני, השלישי?
 ק: למשל מותר לעבוד. מותר, מה זה מותר לעבוד? למשל באתיופיה היו לוקחים את השור עושים עם המחרשה באדמה אסור.
 י: זה אסור.
 ק: אסור! לבשל, לעשות דברים, להביא כמו עץ, עצים, כדי לבשל... באתיופיה אין (לא ברור 23: 20)
 י: זה מותר.
 ק: כן, כי אלה מה בסיסיים. אבל לקחת לעשות עבודת אדמה, דברים האלה אסור.
 י: אז עבודה בשדה לא אבל צרכי הבית.
 ק: בדיוק.
 י: קצת לבשל קצת לסדר.
 ק: בדיוק.
 י: זה מותר?
 ק: כן.
 י: מותר בפסח ללכת לבקר חברים שגרים בכפר אחר?
 ק: כן. אם יהודי כן.

- י: כן, יהודים.
- ק: כן.
- י: ולכפר של גויים?
- ק: לא.
- י: לא. גם ביום הראשון הולכים מכפר לכפר?
- ק: לא.
- י: לא. אז ביום הראשון השביעי לא הולכים, אבל בימים שבאמצע אז אפשר ללכת.
- ק: כן. אפשר לעשות קבורה, אפשר לעשות דברים האלה. יש הרבה דברים.
- י: קבורה, עשו בפסח אם מישהו נפטר אז קברו.
- ק: כן. לא ביום ראשון לא ביום האחרון. קברו. בחול המועד, בחול המועד.
- י: לא ביום ראשון לא ביום האחרון בחול המועד קוברים?
- ק: כן.
- י: מי מתעסק עם הקבורה, עם הגופה?
- ק: יש שני אנשים שמים אותם שבוע ימים ויש (לא ברור 17: 24) אדום, פרה אדומה שמטהרים אותם אחרי ש...
- י: אהא, יש שם פרה אדומה? איפה היה אפר פרה אדומה?
- ק: השארנו אותו שמה.
- י: במסגיד היה אבל? שמרו במסגיד אפר פרה אדומה?
- ק: כן, כן. לא במסגיד יש מקום, שמו אותו בחוץ כמו כלי חרש.
- י: כן, כלי. אני ראיתי תמונה.
- ק: כן. כלי חרש שמים אותו מקום כדי שלא יכנס מים, גשם, שיראו אותו כל האנשים שלא ינגעו בו. אסור לנגוע בו כל (לא ברור 47: 24) ליגוע בו.
- י: אז מי שטיפל במת אז אחר כך מזים עליו ושבעה ימים הוא מחוץ למחנה.
- ק: כן. בחמישי ובשביעי מזים עליו, הולך לים...
- י: באיזה ימים מזים עליו?
- ק: חמישי שביעי.
- י: חמישי ושביעי.
- ק: ו(המילה לא ברורה, אולי "ושמיני" ואולי "ושביעי" 00: 25) מיטהר. בשביעי הוא הולך לים, מגלח הכל, שוטף את הכלים, טובל במים, חוזר.
- י: כן.
- ק: זהו.
- י: חמישי ושביעי. נדמה לי כתוב בתורה שלישי ושביעי?
- ק: שלישי ושביעי גם אפשר. יש מקום בגלל זה הקס רחוק, הוא יכול להגיע אחרי שלישי. אז מגיעים אנשים בחמישי. גם בשביעי האחרון אפשר.
- י: אז פעמיים מזים עליו ואז הוא טובל והוא חוזר שוב פעם.
- ק: כן.
- י: יפה, עכשיו, ספירת העומר, היו סופרים שבע שבועות מפסח?
- ק: כן.
- י: מתי התחילו לספור?
- ק: באחרון.

י : יום אחרון של, יום אחרון של פסח.
ק : כן. יש לנו ויכוח בעיה גם בארץ.
י : נכון. כי בארץ סופרים ביום הראשון.
ק : בדיוק. למה אומר שבעה ימים שבת היום הקדושה? מפני שגם מי שאומר תספור לחרת השבת.
י : ממחרת השבת.
ק : בדיוק ממחרת לשבת. מה זה שבת?
י : חג.
ק : אז שבוע ימים זה שבע, זה שבע ימים. שבת זה שבת אחרונה וגם שבת אחרונה.
י : נכון.
ק : אם אנחנו אומרים, סופרים ספירת כל העומר כל החגים כאילו לא עשו את החגים. ככה אנחנו חושבים.
י : כן.
ק : למה שבעה ימים זה למחרת השבת, אומרים "שבעה ימים תאכל מצות". חגים. זה כך גם כתוב בתורה. אחרי זה תספור למחרת השבת.
י : אחרי זה תתחיל לספור.
ק : בדיוק.
י : ובישראל סופרים אחרי היום הראשון.
ק : היום הראשון. מה עם החגים, כאילו עבדנו בהם? לא (לא ברור, אולי "חגנו" 22:26) בהם, ספרנו אותם כמו יום חול. ככה אנחנו חושבים.
י : אהא, אתה אומר אם סופרים אחרי היום הראשון, אז אתה הופך את החג ליום חול.
ק : ליום חול. לא עשינו את החג.
י : אז מתי יוצא חג שבועות אצלכם?
ק : אחרי שישה ימים.
י : י"ב?
ק : כן.
י : י"ב סיוון.
ק : בדיוק.
י : ולא ב-ו'.
ק : לא.
י : כאן יוצא ב-ו' ואצלכם ב-י"ב.
ק : כן. תראה זה אי אפשר להתווכח עם החכמים שקבעו באמת את הדבר הזה, אי אפשר להתווכח איתו.
י : כן.
ק : מה זה ספירה, מה זה אומר? מה זה יום הספירה? אם באמת אנחנו סופרים אותו יום כמו יום, אנחנו לא חגגנו אותם, ספרנו אותם כמו יום רגיל.
י : כן.
ק : אתה...
י : אתה אומר אם ספרתי את הימים של פסח אז לא חגגתי פסח, עשיתי אותם ימי חול.
ק : כן.
י : יפה, אני, אני מבין את ההיגיון.

ק : כן.
י : יפה. עכשיו בימים האלה שסופרים שבעה שבועות, יש דברים מיוחדים, או? עובדים בהם מותר לעבוד.
ק : עובדים, עובדים בהם.
י : אפשר לעבוד, הכל...
ק : עובדים בהם, חג יצא אפשר לעבוד אפשר הכל.
י : כן. עכשיו בין פסח לשבועות יש איזה חג?
ק : חוץ מראש חודש ודברים האלה (לא ברור, כנראה "לא" 32: 27).
י : ראש חודש כל חודש מציינים.
ק : כן.
י : אז חג שבועות מה עשו באתיופיה?
ק : חג שבועות מחגגים אותו כל אחד...
י : איך קראו לחג?
ק : מאיראר, סאני מאיראר.
י : סאני מארר.
ק : כן, מאיראר (להיגוי מדויק ר' 44: 27).
י : כן.
ק : גם למה סאני מאיראר והדר מאיראר?
י : יש סאני מאיראר והדר מאיראר.
ק : בדיוק, למה? באתיופיה בסאני זה אין חיטה. אין קוצרים.
י : אין קוצרים.
ק : אין קוצרים. אז אתה לא יכול לעשות את החג של הקוצרים כאילו לעשות ברכת שה... אתה לא יכול לעשות. כי גם אתה לא יכול לעשות לשמור זה יהיה מזויף.
י : כן.
ק : כי למה? בכל דבר, כל (לא ברור, אולי "זרע" 17: 28), כל סחורה, כל דבר, מתי שיש גשם, מוציא עלים.
י : כן, נכון.
ק : למשל יש לך אתה קונה את... בצל, אתה שם אותו (לא ברור 27: 28) מוציא עלים.
י : כן. נכון.
ק : גם חיטה אותו דבר. אם באמת מרגישה אתה שם אותה למעלה לשמור את המצווה. אתה שם אותה למעלה, אם היא מרגישה קצת רטיבות היא ישר מוציאה לך את העלים והכל פסול.
י : כן.
ק : אז מה עושים? אבותינו עשו כמו שאגב נוהגים בחג הסיגד. וגם יקראו אותו לזה. ובחג חשוון אין חגים אין כלום. מיום... מיום... מיום כיפור ספרו חמישים יום, זה הסיגד. מיום סוכות אחרון ספרו חמישים יום זה חג הידר מאיראר.
י : הידר מאיראר.
ק : בדיוק.
י : ואז היה קציר.
ק : בדיוק, כן קציר, זה התקופה.
י : ממתני ספרו, מאחרי סוכות.

ק : אחרי סוכות.
י : שבעה שבועות.
ק : שבעה שבועות.
י : להידר מארר, שזה היה חג הקציר.
ק : בדיוק.
י : כי באתיופיה באותה עונה היו קוצרים.
ק : בדיוק.
י : ובבעל, אה, שבע שבועות איך קראו לזה? בעל מארר?
ק : אה, הידר מארר, מאיראר.
י : מאיראר.
ק : כן.
י : אז עשו חג, איזה חג עשו?
ק : (שותק)
י : שבע שבועות אחרי פסח?
ק : כמו שבועות.
י : כמו שבועות.
ק : כן.
י : היה משהו מיוחד?
ק : יש בתפילה נוסחה, אה... יש על הקוצרים, יש על העלים. מה זה העלים? אם אנחנו מתפללים בסיוון, אז העלים, מתפללים על הגשם, על הברכה, על האדמה, זה שנתן לנו בזמן את הגשם, זה התפילה המיוחדת.
י : נכון.
ק : אבל אנחנו בוחרים, שהכרנו את ה... את ה... את הכאילו של ה... איך קוראים לו?
י : אה, הענפים של העץ?
ק : ענפים, כן, את ה...
י : ארבעת המינים?
ק : בדיוק, את המינים. ש... כהן שיכול אה... לעשות אז את הככה את ה... זה ידע את כל הברכות האלה את התפילות.
י : כן. על זה עוד נדבר כשנגיע לסוכות. עכשיו, תמוז, היה צום?
ק : היה צום, כן.
י : איזה צום?
ק : אה... תראה לא מקבלים אותו בהרבה בגלל זה את הדברים, יש צום ב-כ', משהו כזה שכחתי כבר.
י : כן. ובאב חודש אב?
ק : חודש אב זה מראש חודש אב, יש כאלה עד העשירי, עד י'... אה... ט', כאילו אה... ט' בפא, לא...
י : ט' באב.
ק : ט' באב. כל יום צמים אותו.
י : כל יום צמים?
ק : כן. יש כאלה גם צמים עד פרומו.

- י: עד ברהן?
- ק: עד בְּרֹמוֹ. בְּרֹמוֹ זֶה אַחֲרֵי הַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה יָמִים, כְּאִילוֹ יוֹם, רַק צוֹם בְּלֵי שַׁבַּת.
- י: כן.
- ק: סוֹפְרִים עֶשְׂרִים יוֹם, יֵשׁ כְּאַלְהָה גַּם צְמִים עַד יוֹם כִּיפּוֹר. לֹא אוֹכְלִים בֶּשֶׂר לֹא כְּלוּם.
- י: עֲכָשִׁיו כְּשִׁצְמִים בַּחוּדֵשׁ אֲב עֶשְׂרֵה יָמִים, תִּשְׁעָה יָמִים, מִתֵּי אוֹכְלִים, בְּעֶרְבִי?
- ק: בְּעֶרְבִי.
- י: אַחַר הַצְּהַרִּים כִּבֵּר מוֹתֵר לֹאכּוֹל?
- ק: אַה... יֵשׁ כְּאַלְהָה אוֹכְלִים זְקִנִים כְּאַלְהָה שְׂאוֹכְלִים אַחֲרֵי הַצְּהַרִּים.
- י: כן. בְּאַלּוֹל הִיָּה מִשְׁהוּ? צוֹם אוֹ... לִפְנֵי מִסְקָרִם, אֲלוֹל?
- ק: יֵשׁ צוֹם אֲנִקְלָאֶסְתֵּרִי. מַה זֶה אֲנִקְלָאֶסְתֵּרִי? בְּאַלּוֹל יֵשׁ כְּמוֹ בְּעֶשְׂרֵי רֹאשׁ חוּדֵשׁ, כְּאִילוֹ בִּי, מִקְבִּלִים אוֹתָהּ שְׁנֵהִיָּה אֶסְתֵּרִי.
- י: אַה, אֲבֵל זֶה כָּל חוּדֵשׁ.
- ק: כָּל חוּדֵשׁ אֲבֵל,
- י: כָּל חוּדֵשׁ בִּי יֵשׁ,
- ק: כן. בְּכָל חוּדֵשׁ חֵג.
- י: כן.
- ק: אֲבֵל בִּי מִקְבִּלִים אוֹתוֹ כְּמוֹ יוֹם אֶסְתֵּרִי, כְּמוֹ יוֹם כִּיפּוֹר.
- י: בִּי בְּאַלּוֹל מִקְבִּלִים אוֹתוֹ כְּמוֹ יוֹם כִּיפּוֹר.
- ק: בְּיוֹם כִּיפּוֹר. לֹא מִמֶּשׁ בְּגִדוֹל כְּמוֹ הַנְּזִירִים הִיוּ, כְּמוֹ הַקְּסִים, כְּמוֹ אֲנָשִׁים זְקִנִים, צְמִים, מִתְפַּלְלִים תְּפִלָּה נּוֹסַחַת (כְּנִרְאָה הַכוּוֹנָה לְתְּפִלָּה בְּנוֹסַח מִיּוּחַד). זֶה הַהֲתַעֲוֹרְרוֹת. זֶה מִתְחִיל הַהֲתַעֲוֹרְרוֹת. בְּדִיוֹק נִשְׂאֵר חוּדֵשׁ.
- י: כן. אַה... זֶה הַהֲתַעֲוֹרְרוֹת לְקִרְאָת יוֹם כִּיפּוֹר.
- ק: בְּדִיוֹק. בְּדִיוֹק. זֶה אוֹמְרִים לֵה אֲנִקְלָאֶסְתֵּרִי (לְהַגִּיָּה מְדוּיֶקֶת ר' 40: 32- 46: 32).
- י: כן.
- ק: זֶה קוֹרְאִים לֵה אֲנִקְלָאֶסְתֵּרִי.
- י: אֲנִקְלָאֶסְתֵּרִי.
- ק: אֲנִקְלָאֶסְתֵּרִי. כן. יוֹם כִּיפּוֹר קוֹרְאִים לוֹ אֶסְתֵּרִי. אִז זֶה כְּאִילוֹ,
- י: כן. וְזֶה כְּאִילוֹ הַתַּעֲוֹרְרוֹת לְקִרְאָת אֶסְתֵּרִי.
- ק: בְּדִיוֹק. כן. בְּדִיוֹק חוּדֵשׁ נִשְׂאֵר.
- י: כן. מִי בְּאַלּוֹל עַד י' בְּתִשְׂרִי.
- ק: כן.
- י: יָפָה, מִנְהַגִּים יָפִים.
- ק: כן.
- י: עֲכָשִׁיו בְּמִסְקָרִם, יֵשׁ בְּרֵהָן, נִכּוֹן?
- ק: בְּרֵהָן סִרְקוֹן, רֹאשׁ חוּדֵשׁ, רֹאשׁ הַשָּׁנָה.
- י: רֹאשׁ חוּדֵשׁ. אִז מַה עָשׂוּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה?
- ק: רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּמוֹ שְׂאוֹמְרִים, שָׁנָה טוֹבָה, שָׁנָה מִתּוֹקָה, כָּל אֶחָד מְבָרַךְ עַל הַשָּׁנָה. כָּל אֶחָד מְזַמֵּן כָּל אֶחָד הַשָּׁנָה. כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה...
- י: כָּל אֶחָד מְזַמֵּן אֲלוֹי הַבֵּיתָה?
- ק: כן כן כן. יֵשׁ כְּאַלְהָה עוֹשִׂים מְסִיבָה כְּמוֹ מְסִיבָה גְּדוֹלָה מְאֹד בַּחֵג הַזֶּה, מְזַמֵּן אֶת כּוֹלָם. ו...

י: יש תפילות מיוחדות?

ק: כן.

י: כן.

ק: ותקיעת שופר לא היתה הרבה, אבל על זה מתפללים,

י: לא היתה?

ק: יש תפילה, מתפללים הרבה.

י: מתפללים הרבה, תקיעת שופר לא היתה.

ק: כן. אה, לא היתה שופר כזה הרבה, כי... שאומרים, בגלל שעברו בגלות לגלות כל כלי נטמא.

י: אה, כל הכלים נטמאו.

ק: בדיוק, על ידי נוצרים.

י: כן.

ק: אז לא עשו אותם את ה...?

י: אז לא היה שופר.

ק: לא היה שופר.

י: כן.

ק: אבל היו יודעים שלתקוע את השופר, ותקיעת שופר, ותפילה, (משפט לא ברור בגעז, 11: 34 - 13: 34), כאילו "נופרו קטלה" זה תקיעת שופר בגעז ו-"זה היום לתקוע בשופר". זה יודע את התפילה, את הפרשה, את הדרשה, את הכל כמו שצריך.

י: כן. עכשיו הימים בין ראש השנה ליום כיפור, עשרה ימים. באתיופיה מה עשו בימים האלה?

ק: היו שאומרים מראש כמו שב-אנקלאסתר, באלול ט' אומרים "מישהו רע, מישהו הסתכסך עם מישהו, מישהו לקח למישהו, מישהו גנב, מישהו שיקר, מישהו שהוא עשה הדבר הזה, (מילה לא ברורה 50: 34) - שיחזיר, שהוא יבקש את הסליחה, כל אדם שיעשה את העבודה". לכל זקני העדה היה להם עבודה, שאומר "תעשו את הדבר הזה, לסלוח אחד לשני, מישהו (מילה לא ברורה 00: 35) יחזיר, מישהו הלוואה יש לו יחזיר, מישהו גנב יחזיר, מישהו... אני יודע מה, שהוא עשה איזה עבירות.

י: זה הימים, העשרה ימים ראשונים של...

ק: בדיוק.

י: מסקרים.

ק: כן... כאילו מאלול עשרה זה חודש ימים, עושים את הדבר ה...?

י: אה, כבר באלול התחילו?

ק: כן. כן.

י: כבר בעשרה באלול התחילו "מישהו לקח שיחזיר"?

ק: כן. שיבקש סליחה וניטהר ו... אה, ראש החודש, ראש השנה נבחן זה כבר דיון.

י: כן.

ק: זה... זה ביום האחרון זה כבר דיון, זה שאומר "לפני חודש צריכים להתעורר, צריכים להתפלל, צריכים לסלוח, להחזיר על ראש השנה כל אדם צריך להיות כמו שלם כל כולו, כל הדבר.

י: שלם.

ק: כן, שלם.

י: יפה. עכשיו חג סוכות. איך קוראים לסוכות באתיופיה?

ק: בעלא מצלת (להיגוי ר' 57: 35).

י : בעלא מצלת.
ק : כן. מצלה זה "סוכה".
י : סוכה, צל.
ק : כן. "בעל" זה חג. "מצלה" זה סוכה. צל.
י : "בעל" זה חג. "מצלה", כן.
ק : מצלה זה צל כמו צל.
י : מצלת כמו צל.
ק : בדיוק. צל זה סוכה.
י : חג הצל. חג הסוכה.
ק : בדיוק. בדיוק.
י : כן. בעלא מצלת.
ק : כן.
י : עכשיו מה, איך התכווננו לחג סוכות?
ק : אה, תראה, באתיופיה זה הבית, כל הבית היה סוכה. לא היו כולם היו בבניינים.
י : לא היה בניינים, היה טוקול.
ק : כן, היה טוקול. הטוקול נבנה כמו סוכה.
י : כן.
ק : אבל במיוחד היו עושים גם סוכה עבור צל.
י : כן.
ק : היו כולם היו אוכלים בחוץ, שותים בחוץ, כל השבוע זה בחג. כל השבוע חוץ מיום ראשון, ו...
אני עושה משהו, מזמין את כולם, מתפללים, דרשה, מגיע השני ככה, והשני ככה, לשם שמיים, כל
אחד מקריב, כל אחד זה... שבוע ימים תפילה, אוכל, שתייה, וסוכה, סיפורים,
י : שבוע ימים של שמחה.
ק : בדיוק.
י : תפילה ואוכל ושמחה.
ק : בדיוק. כן.
י : כל אחד מזמין אליו.
ק : בדיוק.
י : אבל לא בנו סוכה, לא כל אחד בנה סוכה.
ק : לא כל אחד בנה סוכה.
י : והיה סוכה מרכזית?
ק : בנו סוכה מרכזית, כן. יש סוכה מרכזית. יש כאלה גם... תראה, לכל אחד יש לו אדמה, יכול
להזמין... צל, יש כמה לכל אחד יש לו, כמו העצים האלה צל, הוא שם מסביב, הוא עושה את הזה.
י : אז יש סוכה?
ק : בדיוק, יש סוכה כבר.
י : וארבעת המינים היה באתיופיה?
ק : אה... את האלה?
י : לולב, אתרוג, הדס, ערבה?
ק : לא. לא.
י : לא נהגו.

- ק : לא נהגו.
- י : והתפילה, יש תפילה מיוחדת לסוכות?
- ק : אה...
- י : או אותה תפילה בכל החגים?
- ק : לא. יש נוסחה לחג הסוכות.
- י : כן. נוסח לחג הסוכות.
- ק : כן.
- י : וכל יום, יש שבעה ימים נכון?
- ק : כן.
- י : אז כל יום נוסח אחר?
- ק : כן. יש לו נוסח אחר כמו קטע...
- י : מיוחד.
- ק : מיוחד.
- י : אז אומרים את כל התפילה הרגילה ומוסיפים אה...
- ק : כן.
- י : איך זה הולך התפילה, קודם תפילה של יום חול, אחר כך של חג? או בחג לא אומרים תפילה של יום חול?
- ק : מתי ביום ראשון רק בחג, בחג. בראשון ואחרון רק את של החג.
- י : כן. רק את התפילה של החג.
- ק : כן. אם שבת זאת אומרת להכניס, יש לך מקום להכניס להכניס, זה רק שבת, להכניס את החג.
- י : כן. בתוך השבת אתה מכניס את החג.
- ק : כן. חוץ מיום כיפור.
- י : כן.
- ק : יום כיפור לא כי אתה יכול להכניס שבת קטע ל...
- י : הכל זה תפילות של יום כיפור.
- ק : יום כיפור.
- י : יום כיפור התפללו הרבה?
- ק : כן.
- י : כל הלילה?
- ק : כל הלילה.
- י : כן. היו גם ריקודים שעושים ככה?
- ק : לא ריקודים נקרא.
- י : איך זה?
- ק : יש כאלה כמו (מדגים הקשות של מקל על הרצפה) אבל זה לא... למה ככה אמרו? שאומרים, (שלוש מילים לא ברורות, אולי "ככה לא פסקו" 38: 45), אם באמת אדם לא אוכל ולא שותה, לא אוכל שותה, (מילה לא ברורה 38: 51) כניסת שבת, לא זו כלום, לא מקנא (הקשר לא ברור 38: 55), איך יכול להיות הנפש שלו תהיה עייפה? מי יהיה עייף?
- י : אז עושים כל מיני דברים כדי שהנפש תהיה עייפה.
- ק : כן, כדי ש... להוריד ת... יהיה עייף (הכוונה כנראה ל-"תתעייף").
- י : ומה, לפני יום כיפור אכלו ארוחה גדולה?

- ק : כן.
- י : כן. כבש? בשר?
- ק : קצת כמו שאבא שלי כל שנה הוא שוחט ו(מילים לא ברורות 39: 13- 39: 15) שאני לא מסכים. שם שמנו אוהל ישבנו אוכלים. ישר בהם מפה מתחיל ה(מילה לא ברורה, נשמעת כמו "סיגד" 39: 18).
- י : כן. כמה אתם שוחטים?
- ק : שוחטים במרבק, או איזשהוא מקום אחר. אוכל רק פה.
- י : אז אבא שלך הולך למרבק ושוחט שם?
- ק : אני עושה, לא מביאים כאן, אני מביא אבל זה הכסף שלו.
- י : אתה בא למרבק ואתה שוחט?
- ק : כן. היו שוחטים קונים איפה שאנחנו... איפה שמותר. גם אנחנו שוחטים בכפר, איפה שאני מוצא, איפה שאני מוצא דבר טוב.
- י : כן. עכשיו היום השמיני של סוכות היה משהו מיוחד?
- ק : אה... אין מיוחד הרבה.
- י : לא במיוחד.
- ק : אותו דבר.
- י : כסלו, היה משהו? רגע, בחשוון, מתי הסיגד?
- ק : בכסלו. בחשוון. ח' בחשוון (הכוונה הכוונה לכו' בחשוון).
- י : הסיגד שבעה שבועות אחרי יום כיפור, נכון?
- ק : כן.
- י : ושבעה שבועות אחרי סוכות זה ה... אה...
- ק : מאיראר.
- י : מאיראר.
- ק : כן.
- י : חג הקציר.
- ק : כן.
- י : אז הסיגד יצא בכסלו?
- ק : כן.
- י : ואחר כך בטבת היה צום או משהו?
- ק : בטבת... איזה יוצא, איזה חודש זה בטבת?
- י : יש לי דווקא חודשים ב... (הולך להביא לוח) מסקרים, טיקמנט, הידר, תהסאס, טאר. אה... תשרי, חשוון, כסלו... תהסאס, תהסאס היה משהו?
- ק : היה משהו. זה לא נקרא באיזשהוא ספר, אבל זה כתוב בספר נח כמו אספיאסתר, אספיאסתר (להיגוי מדויק ר' 41: 06).
- י : כן.
- ק : אספיאסתר הזה שבחודש העשירי נח יוצא מתיבה.
- י : כן.
- ק : אז אנחנו מקבלים אותו חג אספיאסתר. זה יוצא כאילו עבר לפני שבוע ימים. לא יום צום זה חג.
- י : אז בכמה בתהסאס? ב-א', ביום ראשון של תהסאס או ב...

ק : לא, באמצע.

י : באמצע.

ק : כן.

י : וטאר? טאר היה איזה חג או צום?

ק : מי?

י : בחודש טאר, אחרי תהסאס יש טאר, נכון?

ק : טאר. בטאר אין.

י : אין.

ק : אין.

י : ווקאתית?

ק : יקאתית אה... אנחנו מתקרבים למגילת אסתר, ליום אדר ב', אדר...

י : אדר.

ק : חודש אדר, זה כמו מגילת אסתר.

י : אבל פורים, היה פורים באתיופיה?

ק : פורים רק אסתר, מגילת אסתר, וצום של אסתר.

י : הזכירו צום של אסתר.

ק : כן. שלושה ימים.

י : כן. אז בוא נראה : מגבית פסח נכון?

ק : כן.

י : ומאיזיא?

ק : מאיזיא גם פסח, מגבית לא יוצא, בגלל שראש חודש, בסוף יוצא מגבית יוצא ראש חודש.

לפעמים באמצע לפעמים זה. אבל יום אחד, שלושה ימים, ארבעה ימים, או שבוע ימים, זה יוצא

מה... פסח נוגע את מאיזיא.

י : כן. אז פסח נוגע למאיזיא.

ק : אביב זה מאיזיא. חודש האביב זה מאיזיא.

י : כן.

ק : למה חודש האביב זה מאיזיא? בגלל שיש אדר א' ואדר ב', חייב פסח לנגוע באביב.

י : כן.

ק : חייב, או שכל האביב, כי באדר ב'. כאילו יש אדר ב' ואדר א'. אם לא באדר א', בסוף הפסח

נוגע את האביב, את המאיזיא. מאיזיא זה אביב.

י : מאיזיא זה אביב.

ק : כן.

י : גנבות?

ק : גנבות אה... גם אה... חודש אבל זה...

י : רגיל.

ק : רגיל. כן.

י : לא משהו?

ק : כן.

י : סאני?

ק : סאני מאיראר.

י : סאני מאיראר.
ק : כן.
י : המלה?
ק : המלה זה לפעמים בגלל החודש את ה... יכול אה... הצום של אב בא לפה הולך תמוז, בא הולך חוזר.
י : אה, תמוז ואב,
ק : בדיוק, פעם לפה ושם פה. לפעמים לסוף המלה, לפעמים אחרי המלה. לפי ראש חודש הוא הולך עם תשעה באב.
י : אז המלה ונהאסי זה...
ק : בדיוק, כן.
י : יכול להיות התיאור של החורבן.
ק : כן.
י : מסקרם זה ראש השנה?
ק : מסקרם ראש השנה, זה ראש השנה יוצא גם לפעמים בהתחלה, לפעמים באמצע, לפעמים בסוף, לפי ראש חודש.
י : כן. ראש השנה נקרא ברהן.
ק : ברהן סרקא.
י : ברהן סרקא. ויום כיפור אסתרי.
ק : אסתרי.
י : וסוכות?
ק : בעלא מצלת.
י : בעלא מצלת.
ק : כן.
י : טיקמנת יש חג?
ק : בטקמת אין חג.
י : אין חג. הידאר? זה סיגד.
ק : הידאר סיגד, והידאר מיראר.
י : ותהסאס זה אמרנו נח?
ק : כן. וגם לא רק נח.
י : הברית עם המבול, עם הקשת.
ק : כן. לא רק זה גם. יש לו משהו מה עוד, אה... בתנ"ך כתוב לא יודע ששכחתי, זה חג נדרים.
י : חג נדרים?
ק : כן. מה זה חג נדרים? אתה יודע, בשבט בנימין שאחד כולם קפצו עליה מתה ושחילק אותה לשתים-עשרה חלקים.
י : כן, כן. פילגש בגבעה?
ק : בדיוק. אז אחרי שהלכו, מכל הכאב שלחו מלחמה וניצחו אותם. עוד פעם יצאו וניצחו אותם. שאמרו אז באותו זמן שעשו חג נדרים.
י : אה...
ק : ועשו נדרים, זה עושים אותו בדיוק באותו זמן היו עושים.
י : וזה היה ב...

ק : בדיוק, כן. ב... בתהסאס.

י : בתהסאס.

ק : כן.

י : בטאר היה משהו?

ק : טאר זה בגלל שהרבה גם שלנוצרים היה לחגים גם (מילה לא ברורה 12: 45) לנו (צחוק).

י : אה... ווקאתי, יקאתית?

ק : יקאתית אמרתי לך יש גם את האדר, כל הדברים האלה, כל ה(מילה לא ברורה 19: 45), כל

האסתר. אה... גם מעולם לא קיבלנו את החנוכה כל הדברים האלה זה אנחנו לא, אנחנו (מילים

לא ברורות ואז צחוק 25: 45).

י : יפה. עכשיו תגיד לי איזה ספרים יש בארון?

ק : יש ספר אורית בעברית.

י : ספר תורה רגיל כמו בעברית?

ק : כן.

י : ויש גם בגעז?

ק : כן.

י : כן, אתה יכול להראות לי, אפשר לפתוח?

ק : אין מפתח.

י : אתם לא... כן. יפה. וסידורים אין, אנשים מתפללים בעל פה?

ק : יש, יש. אנחנו מתפללים בעל פה אבל סידור רגיל יש.

י : לא, סידור בגעז. נגיד כשאתה מתפלל, חזן, אז - - - (מתרחקים לפינה אחרת בבית כנסת

וחילופי הדברים נשמעים עמומים, החל מ-50: 45). וזה תפילות של הקס?

ק : כן.

י : זה כהאן יצחק?

ק : לא, - - - .

י : - - - .

ק : - - - .

י : קס - - - ?

ק : קס - - - . הוא לא - - - .

י : אז אתה כשאתה עולה, אתה מתפלל לפני זה, או שאתה בא - - - ?

ק : - - - . למשל, - - - .

י : אה.

ק : זה תפילה של יום שישי.

י : מה זה?

ק : - - - .

י : וזה בשביל הילדים.

ק : בשביל הילדים.

י : וזה? זה אורית.

ק : זה אורית.

י : שכל שבת קוראים באורית?

ק : - - - .

י : אה, זה גם כן, זה...
ק : ---
י : כן.
ק : ---
י : ---
ק : ---
י : כן. יפה. עכשיו, זה כל תפילה משתמשים?
ק : רק בחגים.
י : רק בחגים?
ק : (נוקש בפעמון שלוש פעמים).
י : חזק. אבל שבת אסור.
ק : שבת אסור. אפילו ביום -יום אם יש חג אסור, מוצאי שבת לא, אסור.
י : ---, סידור?
ק : זה סידור תפילה של ---.
י : ומי כתב?
ק : סבא שלי, סבא -רבא שלי.
י : זה הבאת מאתיופיה?
ק : כן.
י : כן, יפה. יש כאן?
ק : --- (מחפש).
י : טוב לא חשוב, צריך לעשות סדר, לסדר פה. כאן יש עוד...
ק : (נוקש בפעמון אחר).
ק : זה אני נותן אותו לילדים כשהם באים.
י : יפה, עכשיו שמה אתה רוצה להראות לי גם איך...
ק : מה, אין לי מפתח.
י : זה חופה?
ק : זה מטריה.
י : אבל מתי אתם פותחים מטריה?
ק : בחגים, ב...
י : תראה לי, תראה לי, מתי אתם פותחים מטריה?
ק : עם ישראל, זה אנשים לא יודעים, יש לו סמלים. מה הסמל שלו? אוהל.
י : אוהל, המטריה זה סמל של אוהל.
ק : עם ישראל כשיצאו ממצרים. שאחרי זה קיבלו את האוהל. לכל אחד שהיה מחזיק את האוהל.
ואצלנו זה הקסים ---.
י : אה. אז מטריה זה כמו אוהל.
ק : בדיוק.
י : תפתח.
ק : (פותח את המטריה)
י : אה... אז מטריה זה כמו האוהל.
ק : כמו אוהל.

י : לא בשביל גשם.
ק : מה פתאום. - - -
י : עכשיו, שמה, איפה? - - -
ק : - - -
י : ונשים גם באות? מסביב?
ק : בטח. מלא מלא.
י : כן, מלא מלא?
ק : - - - הנשים הזקנות - - -
י : בסדר, - - -
ק : נשים לפעמים באות יותר מהגברים.
י : תגיד, שבת מביאים כסף?
ק : בטח.
י : כן. תרומה?
ק : כן. תראה, - - -
י : רק לתרומה, הוא לא יקנה בזה...
ק : רק - - -
י : מוקצה אין בתורה, בתורה אין מוקצה,
ק : אה, זה לא מהאורית?
י : בתורה מותר לקחת כסף, רק חכמים אחר כך אמרו מוקצה. כן, אני יודע.
ק : אנחנו אומרים, תראה, אתם אומרים בשבת לא לזוז. אנחנו, אני ברחוב אני רואה - - - כמו
בשוק, - - -
י : - - -
ק : הוא נותן עשר אגורות, שקל, ואלוהים רואה את האמונה, את הלב. לא רואה את הכסף. הבנת?
י : כן, יפה מה שאתה אומר.
ק : כן, - - -
י : אתה צודק, בתורה אין בעיה, בתורה אין איסור. וזה...
ק : זה מה שכתב איך קוראים לו, דוקטור שלמה מזרחי.
י : זה אמהרית, לא געז.
ק : כן.
י : יפה. יפה מאד.

הרב מיכאל מהרט, חג ומועד, אשדוד 27.1.10

יוסי: היום יום רביעי, י"ב בשבט תש"ע 27 בינואר 2010 ואנחנו במועצה הדתית באשדוד ליאור ואני מראיינים את הרב מיכאל מהרט. לפני שנתחיל רצייתי לשאול באיזה שנה נולדת באתיופיה?

הרב מהרט: ב 68

יוסי: 68 לפי הלוח שלנו או לוח של אתיופיה?

הרב מהרט: פחות או יותר זה אותו דבר

יוסי: לא יש הבדל של 8 שנים. הלוח של אתיופיה יש הבדל של 8 שנים, נכון?

הרב מהרט: נכון

יוסי: אז 68 אתה היום בן עוד מעט בן אתה בן 52?

הרב מהרט: לא לא מה פתאום אם זה 68 זה 41

יוסי: אתה היום בן 41.

יוסי: איפה נולדת באתיופיה?

הרב מהרט: באתיופיה בבלאסה.

יוסי: באלסה?

הרב מהרט: כן.

יוסי: איזה מחוז זה באלסה?

הרב מהרט: זה מחוז בלאסה.

יוסי: באיזה כפר?

הרב מהרט: בכפר בולבולאה

יוסי: בבולאה. זה קרוב לאנטנה?

הרב מהרט: קרוב לגונדר.

יוסי: קרוב לגונדר?

הרב מהרט: יום הליכה לגונדר.

יוסי: באיזה שנה עליתם לארץ ישראל?

הרב מהרט: 1984

יוסי: מבצע משה 1984 זה מבצע משה. במבצע משה עלית? ובאת ישר לאשדוד או קודם למרכז קליטה?

הרב מהרט: מאשקלון לבאר שבע ומבאר שבע זה 3 שנים. אח"כ עברנו לאשדוד.

יוסי: עליתם כל המשפחה יחד?

הרב מהרט: לא, קודם כל אחד מהאחים שלנו עלה לפנינו, אחרי זה האח השני ואח"כ כל המשפחה ובמשפחה התערבבו גם אחרים חלק מהמשפחה התעכבו סודן.

יוסי: אסתר עלתה איתך? אסתר פרידמן מאלון שבות

הרב מהרט: הם עלו ב1985 אנחנו 84.

יוסי: מיד אחריכם.

יוסי: דבר ראשון חשוב לנו לדעת איך היה הלוח החודשים באתיופיה. אתה יודע את השמות של החודשים באתיופיה?

הרב מהרט: של העבריים או של אתיופיה?

יוסי: של מה שאתם השתמשתם. מה שביתא ישראל השתמשו. השמות שלכם אתה יכול להגיד לנו מניסן ניסן זה מגבית, נכון?

הרב מהרט : מתחיל ממסקרם
יוסי : מסקרם זה תשרי, אבל מתי ראש השנה בתשרי או בניסן?
הרב מהרט : ראש השנה זה בתשרי
יוסי : אני שואל אני רוצה לדעת איך היה באתיופיה. לא בישראל. בישראל אני יודע ראש השנה בתשרי אבל באתיופיה גם היה בתשרי או בניסן? מתי התחילה השנה?
הרב מהרט : הכי חשוב פסח למשל פסח זה מגבית ואחרי זה החגים זה כמעט אותו דבר.
יוסי : תגיד לי את השמות של החודשים איך שאתם הייתם סופרים, איך שביתא ישראל היו סופרים באתיופיה את החודשים. אתה יודע את השמות? מגבית, מייזה ...
הרב מהרט : מסקרם, סני, חמלה, נחסה, טקם
הרב מהרט : יש לי לוח באוטו
יוסי : אח"כ תוכל להראות לנו את הלוח אולי נוכל לצלם אותו?
הרב מהרט : אני אביא לכם את זה
יוסי : יש לך אחד לתת לנו לוח? תודה
הרב מהרט : אני לא רוצה לבלבל פה
יוסי : אתה לא בטוח זוכר, בסדר.
הרב מהרט : מכיר אותם אבל (מציין חלק מהשמות : מסקרם, טקם, תדר, סאס, מגבית, מייזה) אתה לא מוכן לא זוכר..
יוסי : בסדר תרגיש נח זה לא מבחן
יוסי : אני רוצה להתחיל מפסח מגבית איך ידעו שמתחיל חודש? היו מסתכלים על השמש? על הירח? על הכוכבים? איך ידעו שעכשיו מתחיל חודש חדש באתיופיה?
הרב מהרט : תראה, זה מאד מעניין השאלה הזאת. הם עפ"י ירח כמו בבית המקדש הראשון שהיו משתמשים מתי נולדה הירח הם סופרים חודש שלם. חודש אחרי חודש.
יוסי : כל חודש סופרים מחדש?
הרב מהרט : כן סופרים מחדש לא מסופר איך אומרים היה מזמן היה לוח שנה בימינו מתי שאני הגעתי לפני ארבעים שנה, מתי שנולדתי, היה להם קצת קשר עם ארץ ישראל.
יוסי : השתמשו בלוח מארץ ישראל?
הרב מהרט : השתמשו בלוח מארץ ישראל שהגיע מארץ ישראל דרך אירופה.
יוסי : איך התכוננו לחג הפסח? מה עושים?
הרב מהרט : מתכוננים שלא יהיה חמץ, חשוב שידע כל אחד ואחד מתי זה ליל הסדר ומה עושים, מה לא עושים, מה אסור ומה מותר. נגיד למשל אסור לעשות מסיבות, אסור להתחתן, כל מה שקשור לנישואים. מה מותר לאכול, מה מותר לשתות, כל זה הקס מכריז, מסתובב בכל מקום אם זה בבית כנסת ומכין את הציבור הציבור מתחדש לקראת החג ליל הסדר.
ליאור : ממתי אסור להתחתן?
הרב מהרט : חודש ניסן אייר.
יוסי : לא מתחתנים בניסן, באתיופיה?
הרב מהרט : משפסח נכנס לא מתחתנים עד שיצא חג הפסח.
יוסי : ואחרי פסח מותר להתחתן.
הרב מהרט : אחרי פסח בספירת העומר, לא היה לנו קשר לאבלות בספירת העומר אז התחתנו.
ליאור : ספרו את העומר פשוט לא היתה אבלות של ר' עקיבא.
יוסי : ספרו חמישים יום מאחרי פסח?

הרב מהרט : כן

יוסי : ואחרי יום כיפור גם ספרו חמישים יום בין יום כיפור למסגיד? לסיגד?

הרב מהרט : ביום כיפור בפקס יוצא להם חמישים יום.

יוסי : בפקס? זה לא מתוכנן? זה לא בכוונה?

הרב מהרט : ההסבר הזה חסר לי. אומרים שעזרא ונחמיה עשו יום כיפור קטן.

יוסי : אם יש לי כלים בבית לפני פסח אני צריך להכשיר אותם? לזרוק אותם? להכין כלים חדשים?

מה עושים עם כלי האוכל באתיופיה?

הרב מהרט : באתיופיה אם אתה משתמש-משתמש אם אתה לא משתמש אז אתה מרחיק את

הכלים. מה שאתה משתמש למשל באתיופיה אין צלחות אוכלים עם סלסלה. הסלסלה מכינים

אותה מעבודת יד אז הם שוטפים אותו בסבון, מנקים טוב, לוקחים אותו לנהר מכינים. בבית אין

מה לצבוע, אין מה להכין מטאטאים אותו מקשטים את הבית לכבוד החג.

יוסי : כלי שבישלתני בו כל השנה אני יכול לבשל בו גם בפסח?

הרב מהרט : לא

יוסי : אז את הכלי אני שם בצד ומשתמש אחרי פסח, או שאני צריך לשבור אותו או לנקות?

הרב מהרט : שומרים אותם בצד.

יוסי : גם אם זה כלי חרס?

הרב מהרט : כלי חרס לא משתמשים בפסח, לא מכשירים, מכינים חדש. כלי ברזל וזכוכית שמים

בצד שוטפים במים.

ליאור : כלי חרס מכינים חדש כל שנה או שומרים בצד?

הרב מהרט : או שומרים או לא חסר להם כלי חרס להכין אצלם זה כלום. ציק צאק. במשך השנה

הם מוכרים את זה בשביל הפרנסה אז יש להם כל הזמן. זה מוצר יסוד.

יוסי : היו מקריבים בפסח קורבן פסח?

הרב מהרט : נהגו לעשות קרבן פסח בגמרא בירושלמי כתוב שאנשי מצרים היו מקריבים קרבן

חכמי ארץ ישראל שלחו להם אין בית המקדש לא צריך לעשות את זה. חכמי ארץ ישראל דאגו

לדברים כמו לחדש חודשים בארץ ישראל היה צריך לדאוג לדברים האלו. אז ככה אצלנו זה דומה

לזה למשל הינו בחוץ לארץ לא ידענו שאין בית מקדש והינו מקריבים קרבנות. עד עכשיו גם פה

בארץ יש קסים שמתנגדים למה לעזוב את זה, שממשיכים לעשות את זה.

יוסי : מה היו לוקחים לקרבן? איזה בהמה?

הרב מהרט : כבש, עז. עדיף כבש.

יוסי : מתי שחטו את הכבש?

הרב מהרט : בארבע עשר שוחטים, בין השמשות. כמו שכתוב בתורה. אוכלים בחיפזון.

יוסי : איפה שחטו את קרבן פסח?

הרב מהרט : ליד הבית, כל אחד ליד הבית שלו, הקס שחט ליד בית הכנסת. היה מקום מיוחד

ששם שחטו ליד המסגיד.

יוסי : מי אוכל מהקרבן שהקס שחט?

הרב מהרט : כמעט כולם אוכלים

יוסי : כבש אחד מספיק לכולם?

הרב מהרט : זה מטרה, כדי שנגמור, לפי גודל המשפחה. אם כמה משפחות ביחד שוחטים כמה.

יוסי : מה עוד אוכלים בפסח?

הרב מהרט: מצות, קיתא. מצרטה זה כמו לאפה. המצות של הקרבן מצה שמורה בדיוק כמו מצה שמורה דק דק ככה עושים את זה. מה ששותים שם יש הגרעינים שאנו מפצחים טוחנים אותם ומבשלים לפני כן ואח"כ טוחנים ומכינים מיץ.

יוסי: ממה עושים קיתא?

הרב מהרט: לפעמים טף, דגוסא, שימברא - סוגים של דגנים כמו חיטה ושעורה לא משבעת המינים. יש אנשים שידעו לעשות גם מחיטה אבל קיטה משימברא זה יותר טעים. שימברא זה חומס.

יוסי: מה עוד אכלו בפסח ירקות, גבינות, בשר דגים?

הרב מהרט: אין. גם אם תרצה לא יהיה לך רק מה שמכינים בבית. בפסח לא שתו חלב, לא נהגו פחדו שיחמיץ. גם גבינה לא. מכינים פלפל אדום, פלפל שחור ותבלינים וזהו. זה הווט. זה הרוטב של הבשר.

יוסי: אז יש קיתא ויש בשר ווט, פירות היה באתיופיה?

הרב מהרט: פירות, לא, זה קשה להשיג את זה. בכפרים לא היו פירות. שמה יש פירות שאתה לא מכיר אותם מפה בשפע. אף אחד לא אחראי להם, הם גדלים לבד, טעימים מאד, כל אחד לוקח לעצמו כמה שהוא רוצה קוטף ואוכל. בכלל לא הצטרכו להשקיע בדברים האלו. הטעם שלהם אפילו יותר טעים ממה שאנחנו אוכלים.

יוסי: וירקות?

ירקות, עגבניות גודל בשפע, לבד, בכל מקום. מלפפון ועגבניות היה אוכל של בהמות. זה גודל לבד. איזה משפחה לקחה את העגבניות עשו אוכל רוטב, היינו קוראים להם עניים. עגבניות זה מאכל של עניים.

ליאור: אמרת לגבי משקה שמוכן מגרעינים? זה ייחודי לפסח?

הרב מהרט: השתיה זה מגרעינים, רק לפסח. כל השנה לא שותים את זה. זה טעים עם המצות.

יוסי: שותים טלה בפסח?

הרב מהרט: טלה זה חמץ לגמרי.

ליאור: איך נקרא המשקה המיוחד?

הרב מהרט: צילקה. צילקה זה מיוחד לפסח כי אין טלה, טלה זה חמץ.

יוסי: אז אכלו בעצם קיתא, בשר עם רוטב, פירות שאספו כמו כל השנה, לא מיוחד, ושתו צילקה.

הרב מהרט: בפסח כשהגיע אורח חשוב ליום אחד הוא מגיע ועובר היו לוקחים איזה כבש שוחטים באותו רגע כל המשפחה ביחד על האש אוכלים וזהו זורקים את כל מה שנשאר. לא שומרים למחר מה שנשאר זורקים כדי שלא יחמיץ בגלל פסח. לא היה מקרר באתיופיה.

יוסי: שלא בפסח שמרו לפעמים בשר ליום אחד?

הרב מהרט: שמה זה מנהג אחר לגמרי, המקום שמה, הלחות שלו לא מקלקל אוכל. אוכל יכול להישאר חודש. גם בשר אם חותכים אותו דק, דק, דק, מפזרים אותו עם מלח ועם עוד איזה תבלין וזה התייבש ואז טוחנים ומכינים ואוכלים זה טעים. בפסח הכינו ואם נשאר אוכל בפסח זורקים. אבל מכינים לצורך של האורח אם לא בא אורח לא מכינים. לא אוכלים כל השבוע בשר. צילקה אין בעיה זה לא אמור להחמיץ. זה כמו קמח, הגרעינים שאתה טוחן אותם זה כמו קמח. גם עוד שמות של משקאות.

יוסי: כמה ימים נמשך פסח באתיופיה?

הרב מהרט: שבעה ימים. הכל אותו דבר כל שבעת הימים לא עובד לא עושה שום דבר רק מבקר את המשפחות. אם יש הלוויות אתה הולך להלוויות. לטאטא את הבית מותר כל השבוע חוץ מיום ראשון ויום השביעי.

ביום הראשון והשביעי אסור לעבוד. באמצע חמישה ימים זה חול המועד. בחול המועד מותר להכין אוכל. לבשל. מותר להתקלח אבל לא מתגלחים.

יוסי: באתיופיה היו מתגלחים? בדר"כ?

הרב מהרט: המבוגרים מעדיפים להישאר עם זקן זה קצת יותר מכבד אותם. צעירים רווקים ונשואים חדשים מתגלחים זה מראה צעיר.

יוסי: איך התגלחו עם מספריים?

הרב מהרט: מספריים, עם כל מיני כלים מיוחדים. יכול להיות שאם משהו יראה פה בארץ יראה שזה אסור.

אני עכשיו עוברים את כל מה שכתוב בגמרא בירושלמי זה דומה מה שהיינו עושים שם. דווקא מסכת ירושלמי.

יוסי: התלמוד הירושלמי דומה להלכה כי התלמוד הירושלמי היה בארץ ישראל וההלכה בארץ ישראל היתה דומה להלכה שלכם. זה המחקר שלנו. לדוגמא כתוב לפני שבת לכבות את כל האש. באתיופיה היו מכבים את כל האש, לא השאירו אש בשבת. שבת בבוקר אוכלים קר.

היום אתה גם אוכל קר או משתמש בפלטה?

הרב מהרט: אני משתמש בפלטה ואני אומר לכולם להשתמש בפלטה למה ההלכה אומרת אם אתה רוצה לבדוק מישהו אם הוא אפיקורס שלא מאמין בתורה שבע"פ ח"ו אז תבחן אותו אם הוא אוכל חם אני אומר לכולם שצריך להתרגל לפלטה.

יוסי: אח שלך קס אוביי בשבת בבוקר הוא אוכל קר, לא אוכל חם וגם כל המבוגרים בעדה אוכלים קר. קשה להם.

הרב מהרט: נכון.

יוסי: יש הבדלים גם בברית מילה באתיופיה בשבת לא עשו ברית מילה ובישראל כן עושים.

הרב מהרט: בארץ ישראל אם דוחים את הברית או תינוק שנולד בניתוח קיסרי לא עושים ברית בשבת. באתיופיה לאף אחד לא עשו ברית בשבת. פה בארץ היה לי מקרה שהצעירים רצו לעשות ברית בשבת וההורים התנגדו. אמרתי להם: אתם ההורים של הילד אתם תחליטו. הם לא הצליחו לשכנע את ההורים שלהם. שבת באתיופיה היתה חזקה.

יוסי: נחזור לחגים.

ליאור: כביסה בפסח מותר?

הרב מהרט: אם למישהו אין לו, אז יכול לעשות אבל אם מישהו הכין לפני כן אז לא.

ליאור: ואישה שהיתה נידה וצריכה לכבס את הבגדים שלה היא יכולה לכבס בחול המועד?

הרב מהרט: כן. ובחג לא. אם זה בחול המועד אז כן.

והיא תחכה עוד יום?

הרב מהרט: בחג, כן, אין לה ברירה.

יוסי: איך קראו לימים שבתוך החג?

הרב מהרט: המתווך. זה החמישה ימים בין הראשון לשביעי.

יוסי: בפסח יש תפילות מיוחדות?

הרב מהרט: כן, האמת אני לא יכול להגיד את התפילות זה ארוך. אני לא זוכר. בגיל 13 עליתי, עכשיו אני בן 41, כבר 25 בארץ. אני יותר מכיר את מה שפה מאשר באתיופיה.

יוסי : אתה למדת בישיבה בישראל? איזה ישיבה?

הרב מהרט : מכון מאיר, אצל הרב דב ביגון שם ובמרכז הרב והרב מרדכי שליט"א. כולם באותה שכונה בקרית משה. הרב היה דואג לקחת אותנו תמיד לרבנים, לרב שפירא ואח"כ הלכנו בעצמנו.

יוסי : באתיופיה אחרי פסח ספרו שבעה שבועות לחג שבועות?

הרב מהרט: כן, ואז עשו חג שבועות.

יוסי : והקפידו שחג שבועות יצא ביום ראשון?

הרב מהרט :

יוסי : חג שבועות אני יודע באתיופיה לא קצרו, בזמן הזה, אז איך היה? ספרו שבעה שבועות?

הרב מהרט : ספרו שבעה שבועות. הלכו עפ"י התורה לא עפ"י הארץ. אם היו הולכים לפי ארץ אתיופיה, להיפך, שם בקיץ... הלכו עפ"י התורה מפסח ספרו את חג שבועות.

יוסי : ומה עשו בשבועות לא היה קציר, או ביכורים רק תפילות.

הרב מהרט: כן

יוסי : ומתי היה חג הקציר?

הרב מהרט : את חג הקציר עשו ביום הסיגד. ביום הסיגד זה יותר מתאים עשו ביקשו לצאת ידי חובה קראו לזה בהל מהרר. באותו שבוע/ באותו יום עם הסיגד. באותה תקופה.

יוסי : לגבי ימי צום, מתי היו צומות?

הרב מהרט : צומות, הם צמים הרבה. שני וחמישי קבוע המבוגרים צמים. רק המבוגרים לא כולם. והדבר השני יום כיפור. ותשעה באב - עשרה ימים. מראש חודש אב צמים עשרה ימים. לא אוכלים לא שותים. כל יום צמים עד שקיעה, מי שחלש לפני שקיעה. צמים עד השקיעה ואז אוכלים ובבוקר שוב פעם צמים, ככה עשרה ימים.

יוסי : ביי"ז בתמוז גם צמו 17 יום?

הרב מהרט : לא, בימים י"ז ועשרה בטבת ותענית אסתר רק המבוגרים צמו לא כולם.

יוסי : בין שבועות לראש השנה יש עוד חג?

הרב מהרט : לא יש את ראש השנה, ברהן. ברהן זה אור. יום האור.

יוסי : מה עושים בראש השנה?

הרב מהרט : תפילות

יוסי : וקורבן היה?

הרב מהרט : לא זה היה כמו שבת.

יוסי : טבלו לפני שבת?

הרב מהרט : כן, זה היה קבוע

יוסי : לפני חג גם טבלו?

הרב מהרט : בכל חג טבלו. באתיופיה היה חשוב, חשוב, חשוב לפני החגים טהרה. הקפידו על טהרה אם נגעתה בגוי/ דבר טמא הלכו לטבול לא נהגו להושיט יד לגוי.

ליאור : והגויים נעלבו?

הרב מהרט : הגויים אבל לפעמים היו נוגעים בכוונה.

ליאור : איפה זה היה קורה?

הרב מהרט : בכפר, כשהם היו באים לכפר היהודי או בשוק.

יוסי : כתוב בתורה על ראש השנה "זכרון תרועה יהיה לכם", תקעו בשופר?

הרב מהרט : לא היה שופר, לא נהגו. היו מנגנים בקצ'ל בתפילה.

ליאור : באיזה חגים מנגנים בקצ'ל?

הרב מהרט: כמעט בכל חג חוץ משבת, יום כיפור לא. בתענית לא. זה גם משרת אותם בכל מקום קציל וקברו אם למשל מישוהו נפטר, להלויות ואזכרות, יום השבעה, יום השנה, לוקחים את זה. זה מחמם את האוירה.

יוסי: איך קברו נראה?

הרב מהרט: תופים מברזל

יוסי: ראש השנה זה בעצם כמו כל חג, יש תפילה מיוחדת לראש השנה, ארוחה ואין תקיעת שופר. הרב מהרט: כן. יום כיפור כל בן אדם מתגעגע להגיע ליום כיפור. זה החג הכי גדול של השנה, וגם יום הסיגד. זה הימים הכי בולטים. ראש השנה היה קטן. לא חיברו אותנו, הילדים, חזק לראש השנה, לא ידענו, בעיקר ליום כיפור ולסיגד.

יוסי: פסח היה חג גדול באתיופיה?

הרב מהרט: פסח גדול אבל לא מתגעגעים לזה כמו יום כיפור והסיגד.

יוסי: הימים בין ראש השנה ליום כיפור כאן זה עשרת ימי תשובה, באתיופיה מה היה?

הרב מהרט: אותו דבר. ימים של תשובה רחמים.

ליאור: באלול היה משהו?

הרב מהרט: סליחות לא היה. הימים האלו היו מכריזים עליהם אבל לא קמים לסליחות. באתיופיה כל יום קמים לתפילה בארבע לפנות בוקר. כל יום כל השנה.

יוסי: מי קם לתפילה בשעה כזאת?

הרב מהרט: הקסים, נשים מבוגרות ומבוגרים. אבל הצעירים באים בשבת וחגים. מי שרוצה ביום חול להצטרף לתפילה מצטרף. הם לא מחכים למניין. אין מניין. באים ומתחילים להתפלל.

ליאור: יש דברים שאומרים רק כשיש מניין גדול יותר ולא אומרים כשאין מניין?

הרב מהרט: לא.

יוסי: אני ראיתי באים שניים שלושה קייסים מתחילים ומצטרפים עוד אנשים מצטרפים ומתקדמים, הרבה שעות.

הרב מהרט: זה לא כמו פה שיש קדיש באמצע אתה צריך עשרה אנשים. שמה אין את זה.

יוסי: וכשאתה מלמד את האנשים שלך בקהילה אתה מלמד אותם קדיש וזה כמו כאן?

הרב מהרט: כן, בטח.

יוסי: והזקנים מקבלים?

הרב מהרט: הזקנים מוכנים לקבל פה בארץ, מוכנים לשמוע. בהתחלה היו ויכוחים, אתה צעיר אבל עכשיו רואים אותי בשטח כל הזמן, אני קבוע אז מקבלים יותר.

יוסי: ביום כיפור איזו אוירה יש?

הרב מהרט: אוירה יפה. מה שלא נוהגים בעדות אחרות העדה שלנו נוהגת מין כזה ריקוד, שמחה, תענית מעורבב עם שמחה.

יוסי: מתי הריקוד? בערב? בלילה? בבוקר?

הרב מהרט: בערב, בלילה. ביום הצעירים מי יותר קופץ למעלה לגעת בתקרה. הם עד כדי כך בשמחה הקסים שרים הללויה.

יוסי: איך הריקוד?

הרב מהרט: (מדגים) הקסים קופצים, הצעירים קופצים, איזו שמחה, עד שהקסים מתעייפים.

יוסי: המנהג שלכם שמר על מה שכתוב במשנה לא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים.

הרב מהרט: אנחנו צמים אבל ביום הזה מתכפרים עוונותינו אז לכן ביום הזה יש שמחה שהקב"ה מכפר על העוונות. כשהגענו לארץ, יום כיפור שעבר בבית כנסת שלי, הקס אוביי והמבוגרים נמצאים.

יוסי: אתם באותו בית כנסת? הוא מטפל במבוגרים ואתה בצעירים?

הרב מהרט: כן, עשינו ככה התפילות כולנו משתתפים. התחלקנו באיזה שעה התפילה של הקס והתפילה שלי. בבוקר הוא קם בשעה 4 עד שעה שבע וחצי ואז הם מסיימים וכל הצעירים מגיעים ואנחנו מתפללים תפילה ישראלית. מהודו, קריאת התורה בספר תורה רגיל, עברי מוסף וסיימנו אנחנו עכשיו מעבירים לקייסים, השעה כבר 12, 1 אז הקסים קמים, רוקדים חצי שעה ומתעייפים. זה ביום כיפור.

התפילה של שבת זה משהו אחר לגמרי. בשבת הם מתחילים מוקדם ומסיימים אני מגיע בשבע וחצי ומתחילים תפילה עד שעה עשר אנחנו בבית.

יוסי: ברקטי אתם עושים?

הרב מהרט: הם עושים ברקטי ואני גם משתתף איתם עושים להם קידוש למה בהתחלה הייתי הולך בלי לעשות קידוש אבל אח"כ הגעתי למסקנה שאם אני לא עושה להם קידוש הם לא ימשיכו לעשות. אני עושה קידוש על היין ואח"כ הקס עושה את הברקטי על הלחם. באתיפיה לא היה קידוש על היין. בהלכה כתוב בילקוט יוסף הרב עובדיה כתב: מי שיש לו יין יעשה ביין, מי שאין לו יין בשכר אם אין שכר יעשה בלחם. אבותינו עשו בלחם.

יוסי: איך מתכוננים ליום כיפור? לפני?

הרב מהרט: בערב יום כיפור האדם מכין את האוכל ואוכל לפני הצום צריך לסיים את זה וגם למחר גם מכינים. מכינים בגדים.

יוסי: איזה בגדים לבשו?

הרב מהרט: לבן, כולם לבן. פה בארץ בבית הכנסת שלנו כולם בלבן.

יוסי: הלכו לטבול בנהר?

יוסי: מה אוכלים בסעודה מפסקת?

הרב מהרט: אוכלים הכל.

ליאור: הלבוש של יום כיפור הוא הלבוש של שבתות רגילות?

הרב מהרט: כמעט אותו דבר. יש בגד לבן לחגים עם קישוט בצד כותא של הגברים - סדין כזה. כמיס זה השמלה של הנשים.

יוסי: אז עושים סעודה גדולה בערב יום כיפור, ומתי עולים למסגיד?

הרב מהרט: בסביבות שעה ארבע

יוסי: יש קורבן בערב יום כיפור?

הרב מהרט: לא.

יוסי: מתחילים את הצום עם תפילות מיוחדות ליום כיפור

הרב מהרט: כן

יוסי: אם יוצא יום כיפור בשבת צמים?

הרב מהרט: לא יודע מאיפה הבסיס אבל הקסים אומרים איך נבייש את השבת הקבועה. הם עושים מסיאט.

יוסי: לוקחים מסוואט עם דבש?

הרב מהרט: רק מסאווט.

ליאור: באיזה כמות?

הרב מהרט: מסאווט זה גדול. לא כולם טועמים. פה בארץ יש מבוגרים שרוצים יש מחלוקת.
יוסי: אז אצלך בבית כנסת חלק ככה וחלק ככה?
הרב מהרט: כן.
יוסי: מתי מסתיים הצום?
הרב מהרט: בשקיעה כמו שבת רגילה, כמו חג.
ליאור: יש שלב מסויים ביום כיפור שבו אוכלים את המסאווט?
הרב מהרט: ברגע שמסיימים את התפילה של הבוקר.
ליאור: כל הלילה היו במסגיד התפללו המשיכו תפילה של בוקר, סיימו אותה, טועמים משו וממשיכים להתפלל?
הרב מהרט: כן, אחרי מוסף ממשיכים את התפילה עד השקיעה.
יוסי: אם יש ברית מילה ביום כיפור, עושים?
הרב מהרט: בשבת אם לא עושים ביום כיפור קודש הקודשים יעשו את זה?! כמו שבשבת לא עושים גם ביום כיפור לא עושים.
יוסי: בין יום כיפור לסוכות אין משהו מיוחד נכון?
הרב מהרט: כן.
יוסי: כמה במסקרם זה סוכות? איזה תאריך?
הרב מהרט: בתור ילד אני לא מתחבר לסוכות - (לא בנו סוכה, פחדו), לפורים (לא התחפשו זה מסוכן), לחנוכה (לא ידעו, וגם אם ידעו זה סכנת נפשות להדליק נרות בלילה), הילדים לא קיבלו משהו מיוחד מהחגים האלו, לא היתה חוויה.
יוסי: לאיזה חגים אתה מתחבר חזק?
הרב מהרט: יום כיפור, סיגד ופסח
יוסי: ארבעת המינים לקחו? לולב אתרוג הדס ערבה?
הרב מהרט: לא היה.
יוסי: בנו סוכה?
הרב מהרט: סוכה לא בנינו.
ליאור: בראש השנה או ביום כיפור היו מפזרים זרעונים לציפורים?
הרב מהרט: כן.
יוסי: זה זכר למת?
הרב מהרט: זה מצווה.
ליאור: מתי היו מפזרים את הזרעונים?
הרב מהרט: בשבת, בבוקר, כל יום.
ליאור: והיו אומרים משהו תוך כדי כשהיו מפזרים?
הרב מהרט: לא
ליאור: ואם עוברת חסידה מה אומרים?
הרב מהרט: החסידה זה היו מספרים לנו: "חסידה חסידה שימלה, שימלה, ירושלים דנה!" יש סיפורים שהם באו לבשר לנו מירושלים. לא משהו מיוחד. גם באתיופיה אומרים שיש ציפורים שבאים במיוחד כל שנה ביום כיפור. נראה לי שמתכוונים ליונות אבל אני לא מכיר.
ליאור: יש עוד מנהגים ביום כפור?
הרב מהרט: התפילות, החוויות, המפגש. יש לנו שתי תפילות.
ליאור: היו נוהגים לעשות וידוי?

הרב מהרט: הקס אומר והיום כל אחד צריך להגיד ולהתוודות על החטאים ולפול על הרצפה. כולם נופלים ואומרים סליחה שהקב"ה יסלח לנו וגם הקס מבקש בתפילה בשבילנו שה' יסלח לנו. וגם הקס אומר חזק. מוריד הראש. והקס אומר: אני מבקש מהקב"ה שגם הציבור יתפלל בעדי, יסלחו לי. הכל במסגיד. גם עכשיו אנחנו נוהגים את זה. כורעים ומשתחוים.

ליאור: מתי עושים את הוידוי?

הרב מהרט: כשפותחים את ההיכל.

יוסי: השתתפתי בכמה תפילות בקרית מלאכי, ראיתי שבבית הכנסת נכנסים, נותנים תרומה וכורעים.

הרב מהרט: כורעים ומשתחוים.

ליאור: בשבתות גם נותנים תרומות?

הרב מהרט: כן. אבל אני ביקשתי מאבא שלי שהוא גם קס להוריד את התרומות בשבת והוא הסכים כי הוא למד אז בגלל שהוא למד יותר קל לו לקבל. קסים שלא זכו ללמוד קשה להם לשנות.

ליאור: יום כיפור גם מביאים כסף?

הרב מהרט: תמיד מביאים כסף.

קס גרמיי טסמה, חג ומועד, גבעת אולגה 9.2.10

קס גרמיי נולד בשנת 1968 (באתיופיה זה שנת 60) וגר באזור גונדר ביישוב שנקרא שוהדה. הוא נולד שם ועלה לארץ כשהיה בן 23 בשנת 1991.

בלוח השנה היהודי באתיופיה יש 12 חודשים: מסקרם, טקם, תדהר, טסס, טל, יקטיט, מגבית,, גילווט, סניי, ממלא, נהסי. בכל חודש יש ראש חודש. באתיופיה יש גם את לוח השנה של הנוצרים, הגויים שגם הולכים לפיו כדי לדעת את התאריכים שנהוגים במדינה (כמו שבארץ ישראל יש ינואר, פברואר וכו'). ראש חודש נקבע לפי התורה ולפי זה קובעים את החגים: פסח, ראש השנה, יום כיפור, סוכות. באתיופיה יש את חודש ניסן, שבאמהרית נקרא ליסן, וזה החודש הראשון וממנו מתחילים לספור את החודשים. 7 חודשים אחרי ניסן מגיע ראש השנה. את כל החגים קובעים לפי ראש חודש ניסן. באתיופיה ראש חודש ניסן יוצא בקיץ (לא כמו בארץ ישראל - באביב). באתיופיה העונות הפוכות כשבשארץ קיץ שם חורף ולהיפך. יש מקומות באתיופיה שיש בהם הרבה גשם ויש מקומות שפחות. איפה שהם היו היה גשם בשפע בחורף, אבל לא היה שלג. בלגס זה נהר גדול שהיה עובר ליד הכפר שלהם מימי הגשמים. הוא זורם לכיוון מצרים. בניסן יש את פסיקה מעקבים את זה, מכינים את הקיטה מטגנים ואוכל יום יום מהר מהר. זה נקרא פסיקה. את הקיטה מכינים מסנדיי - שעורה. גם בארץ הם מכינים אותה לבד כדי שלא תהיה חמץ. טוחנים את הגרעינים, בוררים מהקליפות וטוחנים אותם ובוה משתמשים להכנת הקיטה. את הקיטה אפשר להכין מטף, מחיטה. מכל דבר שהוא קמח ומנקים אותו וטוחנים אותו כדי שיהיה קמח. בכפר היו מכינים את הקיטה מסנדיי וגם מאתר - אפונה. זה דברים ש"מרדמים" את הבצק כדי שהוא לא יתפח מהר. מכינים תערובות שמספיקה להכנת קיטה לכל בני הבית. בפסח היה קמח, טלווא - לשתיה.

קרוב פסח - בראש חודש ניסן מתאספים כולם לאסוף כסף לקניית כבש אחד או שניים אם צריך. הקס אוסף את הכסף. מתחת לבית הכנסת עושים את הקרבן במסגיד. אחרי ארבע עשר יום בערב שוחטים את הכבש. הבנות מנקות את הבית, מביאים אוכל - פסיקא לא מצות. מכינים אותו רק באותו יום את הכבש הקס שוחט שם. מורידים את העור, את הדם - עושים בור כדי שהדם ישאר שם. עושים מדורה עם העור של הכבש והוא נשרף. שוברים עץ בשביל לבשל את הבשר. אסור לבשל אותו בסיר. מבשלים אותו במדורה. אח"כ מביאים את הבצק ומכינים אותו כמו לחם ואוכלים - עושים צלחת אחת שממנה כל המבוגרים אוכלים, כל אחד אוכל קצת כדי שישפיק לכולם. אם אין שם הרבה אנשים אז מי שנשאר מותר לו לאכול כמה שהוא רוצה. כולם אוכלים גם ילדים רק בחורה נידה לא מגיעה ולא מביאים לה, אסור לה לאכול מזה. המקום מחוץ לבית הכנסת שבו עושים את הקרבן הוא מקום שלא כולם מתקרבים אליו. יש בו 3 אבנים וכל שנה זה המקום שבו עושים את הקרבן. הקס שהיה בכפר הוא אבא של קס גרמיי טסמה. וכל הקסים ביחד הסמיכו את קס גרמיי טסמה. אחרי שהוא למד ואחרי שהתחתן עם בחורה בתולה שלא היה לה חבר לפני כן. גם לו אסור שתהיה חברה לפני, אם הייתה לו חברה הוא פסול מלהיות קס. כמה שנים אחרי החתונה שאתה כבר יודע את כל הדברים שקס צריך לדעת, ויודע להנהיג, בוחנים אותו ואז מזמינים את הקסים בכל הארץ שישמיכו אותו. למי שאבא שלו קס יותר קל להיות קס כי מכירים אותו וכשאבא שלו מזמין את כל הקסים להסמיך אותו הם מגיעים. קס בוחרים כמו שבוחרים ראש ממשלה מישהו שרוצים שינהיג אבל ראש ממשלה מתחלף אחרי כמה שנים וקס הוא מנהיג לכל החיים שלא מתחלף. בוחרים אותו בזהירות. כשמסמיכים קס עושים טקס. שוחטים 2 פרים לפי כמות האנשים, עושים תפילה מיוחדת הקס הישן שוחט, אחרי זה לוקחים

את הבן הקס ועושים לו קורבן. האישה שלו מגיעה תופסים כבש ואחרי ששוחטים צובעים אותו באוזניים, ברגליים, עם הדם של הכבשה ממש כמו שכתוב בתורה ואח"כ שורפים את זה. לכל קרבן יש ברכה. יש ברכה לפני האוכל (הקס מברך), יש ברכה אחרי האוכל (הקס מברך). גם לקרבן יש ברכה אחרת. לחתונה יש גם ברכה. לכל הקרבנות יש אותה ברכה כששוחטים. אחרי שמסיימים לאכול את הקרבן יוצאים מבית הכנסת ומברכים. אחרי זה האנשים משתחוים והולכים והקס המבוגר נשאר בבית הכנסת כל הלילה.

בפסח היו מסמנים את הדלת בכניסה למטה ולמעלה כמו שכתוב בתורה. עושים סימן עם הדם. הכלי שהיו משתמשים בו לסמן הוא עץ מסוים שהיה משמש למטרה הזו. היו מסמנים בבתים מי שרוצה היה עושה. גם במסגיד ובבית של הקס היו מסמנים.

אדם מבוגר בסוף חייו יכול לעשות קרבן. הקס עושה לו את הקרבן. לילדת לפני הרבה שנים היו עושים קרבן, אבל זה היה קשה מאד אז לא עושים קרבן. כיום יולדת הולכת לטבול בנהר. ואח"כ אוכלים לחם ומברכים.

בחג הפסח לא עובדים, זה גם יוצא בקיץ ובקיץ אין הרבה עבודה. לבשל מותר. ביום הראשון של החג לא מבשלים, לא טוחנים קמח, לא עושים שום דבר.

את הכבש קונים מראש חודש עד העשירי. את הכבש קונים בשכונה. בוחרים כבש, רואים שזה כבש טוב, צעיר, עד גיל שנה. וקונים ממי שהכבש שייך לו. היו אנשים שתרמו את הכבש שלהם. הקס בוחר אנשים שיהיו אחראיים לקנות את הכבש. הקס בודק אח"כ את הכבש שהוא כבש טוב לקרבן, ואין בו מום. אם יש בו מום: קרניים שבורות, זנב חתוך, רגל שבורה, פצעים, שועל שתפס אותו והשאיר בו סימן - שערות לבנות, פוסלים את הכבש. זה קרה שקנו כבש ואז התגלה בו מום. אחרי ששוחטים את הכבש בודקים אם הבשר טוב. אם הבשר לא טוב - אם יש לו מוגלה בבטן, או דברים אחרים מגעילים אסור להקריב אותו כי זה קרבן לאלוקים. כמו שהבל הביא לה' את הכבש הכי טוב שלו וקין לא וה' הסתכל על הקרבן של הבל ולא של קין ואז קין קינא והשטן נכנס בו והוא הרג את הבל. כך אנחנו לא משתמשים בכבש שיש בו משהו לא טוב.

פסח נמשך שבעה ימים. היום מתחיל בערב ואז עושים שבע ימים. היום הראשון של פסח הוא קודש קדשים והיום האחרון הוא חג. מתפללים כמו בארץ. הקס פותח את בית הכנסת בערב ובבוקר ומי שרוצה להתפלל יכול לבוא. בימי חול המבוגרים באים להתפלל וגם נשים מבוגרות. בחורה שלא נגמר לה המחזור - לא באה, רק בשבת היא מגיעה ויושבת בחוץ - בחצר. מחוץ לבית הכנסת יש חצר שיש שם עצים גדולים וכולם באים לאכול את המנות של שבת. בשבת עושים שם סורא כולם באים יושבים שם ואוכלים ושותים. צעירים לא נכנסים לבפנים. גברים צעירים לא נכנסים. אחרי החתונה - אחרי שטבלו הם יכולים להיכנס. אבל אם מישהו הלך עם כמה נשים אז אסור לו להיכנס. את הברית לא עושים בבית כנסת עושים אותו בבית נידה. באתיופיה גם נשים היו עושות את הברית, יש גם גברים שעושים אבל הקס לא עושה כי זה טמא והוא לא יכול לגעת בזה. מי שעושה את ברית המילה צריך לטבול אחרי הברית. האמא נשארת בבית נידה אם ילדה בן צריכה להישאר 40 יום. אם ילדה בת צריכה להישאר 80 יום. לבית הנידה קראו מרגן בולזה.

ניקיון הבית לפסח - כל כלי של אינג'רה לא משתמשים בו בפסח. שמים אותו מחוץ לבית, בחצר ועושים חדש לפסח כל שנה עושים זנגו (הכלי) חדש. יש דברים שאפשר להטביל אותם במים ולנקות לפסח אבל במחבת לא משתמשים בפסח בכלל. בכלים של פסח אפשר להשתמש לאחר הפסח להכנת אינג'רה. אם יש הרבה כלים מוכרים אותם גם אם זה משומש. הם מעדיפים לקנות משומש כי זה נראה שיש לו ניסיון - השתמשו בו והוא לא נשבר.

בגדים מיוחדים לחג - לפני פסח מנקים את הבגדים שיהיו לבנים ונקיים וגם לפני יום כיפור יש בגדים לבנים ארוכים, ומקל. בפסח ובסוכות יש אותם בגדים. אם יש לך כסף אפשר לעשות בגד אחד לכל חג אפשר, אבל אין צורך לעשות זאת. בגדי החג הם גם הבגדים של שבת. את הבגדים שוטפים לפני החג לפני הארבע עשר. מי שלא שטף את הבגד שלא לפסח זה לא נורא. ביום הראשון והאחרון של החג אסור לשטוף את הבגדים אבל בשאר הימים מותר. לא היו מתגלחים, אבל זה מותר בחג חוץ מביום הראשון וביום האחרון.

אם פסח יוצא בשבת מעבירים אותו ליום ראשון בגלל הקרבת הקרבן. הקס מחליט שדוחים את הפסח וכך החג נדחה. אם דחו את החג מותר לאכול חמץ עד שמקריבים את הקורבן. כשדוחים את פסח מתחילים את ספירת העומר מהחג המקורי.

יש משקה מיוחד ששותים בפסח שנקרא צילקה. את הצילקה מכינים כך: מבשלים באש, טוחנים, מוסיפים מים, מסננים ושותים. את הצילקה מכינים כל החג. גם בחג עצמו. מבשלים לפני החג.

את ספירת העומר סופרים מהיום האחרון של חג הפסח 50 יום.

אם נשאר מקורבן הפסח לאדם בבית שלו והוא לא בא הוא יקבל את העונש שלו. אדם שאוכל לבד את קורבן הפסח חושבים שהוא לא מהדת היהודית, חושבים שהוא נוצרי.

מי שלא הספיק לאכול קורבן פסח - אם הוא היה בדרך ועבר זמן אכילת הקורבן או אדם שמשנה קרוב לו נפטר - עושה קורבן פסח בחודש הבא.

נשים שהיו נידות - אכלו מהקרבן שלהם שהקס שחט להם. זה לא היה קורה הרבה. לא קרה שנשאר משהו מבשר הקרבן - תמיד היו גומרים הכל. מה שנשאר שרפו - היה צריך לשרוף הכל אסור להשאיר שום חלק מהקרבן. אסור לקחת הביתה מהקרבן. את הקרבן אכלו מחוץ למסגיד איפה שאכלו בשבת. הקסים יכלו להיכנס לאכול בתוך המסגיד. בפסח קראו באורית את מה ששיך לפסח. בשמות בפרק י"ב. וגם את עשרת הדיברות וגם קוראים את פרשת פסח שני.

אם מישהו מת הקרובים שלו היו קוברים אותו חוץ מהקס שלקס אסור לקבור. כשהם הלכו בדרך לארץ ישראל הנוצרים יכלו לקבור אבל כשהם היו בכפר שלהם הם קברו כי גם ככה ישבו שבעה ואם לא היה מי שקובר לא יכלו לשבת שבעה. בימים שהם טמאים הם יושבים בבית כמו אוהל שמיוחד לזה - מקימים אותו רק כשמישהו מת. אחרי שיושבים בו מטהרים אותו בפרה אדומה. אם יש 2 משפחות טמאות אסור לקוברים להיפגש אחד עם השני כי אז יצטרכו לספור מחדש את הימים כדי להיטהר. אז מחכים שמשפחה אחת תסיים את השבעה ותצא מהאוהל ורק אח"כ משפחה נוספת נכנסת. את הפרה האדומה בודקים טוב טוב לפני שקונים אותה. וכשקונים פרה אדומה שוחטים אותה ואת האפר מחלקים לכל הקסים. פרה אחת יכולה להספיק ל-400-500 שנים. את האפר שומרים בצנצנת ויש כפית קטנה שאיתה מוציאים ונותנים לאנשים. שומרים אותה ליד בית הכנסת במקום מיוחד. לאפר מוסיפים עץ ווילון אדום שמכינים אותם. בזמן שהוא היה באתיופיה לא הכינו כי נשאר ולא היה צריך להכין. יש אנשים שהביאו לארץ את האפר. הוא הביא את האפר עד אדיס אבל לקחו לו את זה כשעלה על המטוס. רק באתיופיה שמרו על המסורת של פרה אדומה כי חשבו באתיופיה שיש בית מקדש, היו קרובים לאלוקים שם. כשהייתה בצורת כולם היו נאספים להר להתפלל והיה יורד גשם, כשמישהו גנב ולא מכירים אותו כולם היו מתאספים ואלוקים היה מגלה מי הגנב. הייתה אמונה חזקה מאד באתיופיה. היו מכבדים את הקס יותר מראש ממשלה. בארץ הקסים לא יכולים לחתן, יש להם "שליטת רישיון". היו צריכים לקבל פה בכבוד את האתיופים ששמרו על המסורת ובמקום זה אומרים להם שבארץ הם צריכים ללכת לפי המסורת שבארץ.

בפסח מותר לצאת מכפר לכפר. יש זמן לבקר משפחות, להסתובב. במשך הפסח אסור להכין כלים ואוכל ובגדים. מותר לצאת לטייל, לשחות, לדוג דגים, לנקות את הבית.

ביום כיפור אחר - הצהריים היו עושים אזכרת נשמות. היו לוקחים קצת טף ואומרים "זה לאברהם, זה ליצחק, זה ליעקב, זה לאבא שלי (אם הוא מת)" ואח"כ אוספים את זה ומפזרים לציפורים. זה מסמל שזוכרים את המתים.

50 יום אחרי פסח מגיע שבועות שנקרא מאירת. זה יוצא יום י"ב בחודש שלישי מניסן. היום הראשון של הספירה הוא למחרת שביעי של פסח. מגיסט זה למחרת. ואת היום של המגיסט והיום שאחריו לא סופרים.

מאייר - חג שחל בספירת העומר בחג באתיופיה היו מביאים את הביכורים. אוכל הראשון, הפירות הראשונים, הכבש הראשון שנולד. רק הקס אוכל את הבכורות. בזמן של החג באתיופיה אין פירות כי זה קיץ אז עושים אותו דבר גם בחורף, 50 יום אחרי יום כיפור בחג הסיגד,

גם אם נולד בן בכור צריך להחליף אותו בכסף. פדיון הבן. עושים את זה עד 3 חודשים. ביום השמיני עושים ברית מילה. (ביום שאנשים מקריבים את האוכל הוא יכול לדבר, הוא יכול לתת כמה גרושים). כמה שהוא רוצה הוא נותן, צריך להתחשב בבן-אדם. אם יש לו-יכול לתת, עושה לו טוב, אם אין לו יכול להביא אפילו שקל אחד. אחרי שהוא נותן שקל אחד כבר עשה את זה. כאילו שהקריבו את הבן שלו, במקום הבן שלו נותן את הקורבן. כמו אברהם ויצחק.

אם המאייר חל בשבת אין בעיה - עושים. גם כיפור אין בעיה - לא מזיזים אותו. אם זה יוצא יום ראשון זה קצת קשה. בשבת בגלל שמצווה לאכול אוכלים קצת, טעימה, לא כדי שביעה לא כדי להיות שבע, כדי לא לחלל את שבת, בשבת צריך לאכול אז היו אוכלים. היו עושים את זה בבוקר.

בראן סרקאן אין צום זה יום של לאכול, לשמוח להתפלל זה ראש השנה. יש חגים פסח, ראש השנה, יום כיפור, ביי"ט סוכות, אח"כ בקיץ יש פסח - זה החגים מהתורה פורים ודברים כאלה לא מכירים אותם.

הצומות - יום חמישי כל יום צמים אם אין ראש חודש, אם זה לא י"ב, אם זה לא ט"ו כל שאר ימי חמישי צמים. צמים לא הרבה שעות, קצת. הקסים צמים, גם מבוגרים צמים, אפילו צעירים צמים, מי שרוצה חוץ מקסים יכול לצום. אם אתה עושה דברים זה עושה לך טוב אתה מתפלל אתה מרגיש טוב כל היום, עשית את המשימה שלך. אם אתה ישנת בבוקר לא הלכת לבית כנסת כשתקום אתה תרגיש לא כ"כ טוב.

לא צמנו על המקדש, יש לנו צום 15 יום שאנחנו לא אוכלים בשר מתי שנחרב בית המקדש, לא אוכלים בשר, צמים עד 4 עד 5 כל יום. מתחילים בראש חודש אב את הצום, הקסים צמים עד סוף החודש אפילו. החודש הזה לא עושים מסיבות וחתונות.

בראן סרקאן זה ראש השנה. היו מתפללים, לא היו מקריבים קורבנות, לא מנגנים יש קאציל וקבארו ונגרית. גם בפסח, היו בשבת לא וביום חול לא, רק בחגים. בחתונה גם אפשר. בראש השנה קראו בתורה בספר שמות כ"ג. אחרי בראן סרקאן אתה קורא אח"כ יש יום כיפור, מסבירים, מתפללים תפילות ואחרי זה קוראים בספר. לא תקענו בשופר כי יש הרבה דברים שלא ידעו איך לעשות אותם. קאן דמרקט זה סוג של שופר כתוב בתורה. צריך לתקוע בשופר, כי זה יום חג, שאנשים יחשבו וישמעו אותו, שייכנס ללב שלך טוב טוב. אבל באתיופיה לא היו עושים את זה. ליום כיפור קראו אסטראי. כדי להתכונן לראש השנה, (לאסטארי הבן אדם לא עושה בעיות, בנאדם טוב, אוכל לא משתנה). פסח עושה יותר בלאגן, כי מגיע פסח צריך לנקות, לתחזק. באסטראי רק הקס שוחט פרה, מקבל את האורחים נשאר עד שעה חמש, נותן להם לאכול לשתות ואח"כ צריך להשאיר מה שנשאר, לשים במקרר ואח"כ הולך לבית הכנסת - מתפלל כל הלילה כל

היום עד הערב. אחרי זה בחזרה אוכלים ושותים. האווירה כולם באים מתפללים יש אנשים שעושים נדר לשנה הבאה. הבית כנסת כל הזמן לא מלא, אבל ביום הזה אין לך מקום, אנשים מגיעים עד לקס שלהם. בחדרה אנשים הולכים לבאר שבע, מבאר שבע הולכים עד חדרה. כל אחד הולך לקס שלו. היום הזה זה קשה מאוד, אני לא משתמש פה בבית כנסת הזה, אני משתמש במועדון מכניסים המון כסאות, בנות בנים רוקדים שמה, קופצים מתעייפים. הריקוד נמשך, כל שעה אתה קם, עד שאתה עייף וכשאתה מזיע אתה יוצא. ביום הזה צריך להיות לבוש יפה ולשבת בצד, בצל, ביום הזה אתה צריך לעשות מאמץ שאתה עשית בושה לגוף שלך, התפללת עד שיכאב לך הרגל, להשתחרר ולקום, סיגד כל הזמן. יש אנשים עושים סיגד שלושת אלפים סיגד. שלושת אלפים השתחויות. קמים הולכים, קמים הולכים, עד שנמאס להם. עייפים מאוד. יש אווירה לא עצוב. עושים מה שאלוקים אמר לנו לעשות, את המצווה, מקיימים את זה. שמחים, לא עצובים, שמחים כולם עד שמתעייפים. אחד מתעייף לוקח מקל עומד בצד, יש אנשים מהבוקר עד הערב לוקחים את המקל ככה עומדים, כל היום, לא יכולים לשבת. יש אנשים מבוגרים ששמים 2 מקלות ככה עומדים. ככה כל היום המועדון והבית כנסת מלאים. בלילה אחרי 12 הצעירים בורחים המבוגרים נשארים. בכל זאת בבית כנסת לא חסר אנשים. אנשים באים לקרוא בנביאים, פותחים ספרים קוראים, הצעירים לא יודעים לקרוא, אתה נותן לאחד לקום לקרוא, אחד קורא אחד יושב. ביום הזה לומדים כל הלילה, אתה לא ישן, אם צריך לישון ישנים על הכסא, לא הולכים למיטה, לא שוכבים. אחרי ראש השנה עשרה ימים זה יום כיפור.

כל ראשון לחודש זה ראש חודש. כל חמש-עשרה לחודש מזכירים את פאסיקה. כל שנים עשר לחודש מזכירים את מאייר וכל עשירי לחודש מזכירים את אסטראי. כי שאנשים לא יתבלבלו פתאום אתה מופיע להם את הדבר הזה. כל חודש זה חג. בשתיים עשרה שותים אוכלים יש קבוצה, מתאספים 12 אנשים בכל חודש באים לבית שלך, אתה שוחט כבש, אתה עושה הכל אוכל, שתייה בשפע. היום אנחנו סיימנו, השבוע הזה. שבוע הבא אצל חבר שלך. כל אחד מגיע לו פעם אחת בשנה 12 עשרה אנשים ככה שותים אוכלים. בעשירי רק מתפללים בבוקר ואחרי זה עושים עבודות פשוטות, דברים של לאסוף את הכבשים, עיזים, אוכל, עשבים עבודות פשוטות עושים. לא עושים עבודה קשה בעשירי לחודש. עד שנה כל חודש אנחנו עושים את זה, עד שנה הסוף שמגיע יום כיפור כמו לא זז כלום. לא זזים כלום, הפרות, העיזים, הכל נחים. אם יש לך חמור אתה לא תיתן למישהו שירכב עליו. או שאם יש לך פרד אתה לא תיתן למישהו ביום כיפור. ביום הזה יום לנוח. נחים, אבל לא נחים - מתפללים. מימים רגילים ביום הזה אתה עייף יותר כי לא אכלת לא שתית כלום, אתה מתפלל מהבוקר עד ערב. את הפרה היו שוחטים אוכלים אותה משעה 12 אתה מתחיל לאכול. מבשלים אותה בסיר, חותכים לחתיכות קטנות, חתיכה חתיכה יוצא הרימה, ואחרי זה אתה שוטף את זה יפה, אתה מסיים לבשל אותו בסיר גדול, מביא אנג'רה וכל אחד אוכל. כל אחד מגיע, איך שבא לו אוכל. היו שמים מלח על הקורבן, בלי מלח לא עושים. אין קורבן בלי מלח. שמים קצת לא צריך כמות גדול. שם לו קצת, למעלה. כמו שאנחנו עושים כל מיני דברים, גם בארץ עושים.

לסוכות היו קוראים בלה מצלאל, חג של שמחה. כל אחד יש לו בחצר שלו משהו, לא היו עושים סוכה בדיוק. אבל החג שכולם אוכלים ושותים שמחים, רק בערב הולכים לבית כנסת, בבוקר הולכים לבית כנסת. לא עובדים שום דבר, ביום הראשון וביום האחרון זה חג כמו בפסח. וכל השבוע זה. הלוואי עלי כל חג כמוהו טוב. לא צמים, לא שום דבר. רק אוכלים ושותים ונחים. לא מזיזים אותך מהמקום. היו קוראים כל השבוע בתורה. כל מה שחשבו שיגע בלב של האנשים היו מוציאים וקוראים. אם אתה קורא הכל ביחד, הספר הזה, אתה לא יכול לסיים אותו. צריך

לקרוא בימים אחרים ולהכין דברים שיכולים לגעת בלב, שיכולים להחזיר את אנשים בתשובה ויאמינו, אתה מכין אותם ואתה קורא. גם הלכה אגדה של החג אתה קורא. החג נמשך שמונה ימים. ההבדל בין היום הראשון ליום האחרון - ככה כתוב בתורה, גם ביום האחרון שיהיה קדוש, ביום הראשון שיהיה קדוש, כי בימים אחרים אם יהיו מקודשים כל הימים אז אתה לא תקיים. בימים הרגילים אתה יכול לבשל, לעשות כל מיני דברים. אם אין לך אוכל, אין לך לטחון, היום עשית עבודה מחר אתה צריך לעשות חג. ביום השלישי אתה עושה, אתה מכין, אם לא הספקת להכין לפני החג. אבל ביום אחרון זה חג כמו שבת. היום הראשון זה גם כמו שבת, אתה בבית כנסת עד שעה עשר, אחת עשרה. ארבעת המינים לא היו עושים את זה, הרבה דברים גם אם תרצה לעשות, אתה לא יודע איך לעשות. מה שכתוב עושים, מה שכתוב בתורה זה מה שעושים. אבל מה שהם עושים עכשיו אתרוג וכו' יש דברים בהלכה שעושים לפי מה שרוב אומר ועושים הרבה תוספות, אנחנו לא עושים את זה. לא נותנים תוספת, לא רוצים לעשות פחות. מה שכתוב צריך לעשות. אתה עושה משהו וכתוב, יש דין בתורה לא לעשות יותר ולא לעשות פחות, (אז אתה מביא דברים אתה מסגנן אותם לכיוון אחר, הכביש סלול אחרת, אתה מאבד שליטה, אז אנחנו לא עושים את זה) מה שכתוב, עושים. ואז סופרים חמישים יום אותו דבר כמו שזה. ביום כיפור אתה סופר חמישים יום בא לך בדיוק ביום שבא סיגד, כמו שהיה יום כיפור הסיגד מגיע. אבל אם היה בשבת יום כיפור אתה לא תוכל לעשות את החג הזה (הסיגד) בשבת, צריך לצאת, ללכת ללמוד תורה, להתפלל, לעלות להר. אם זה בישראל כבר היינו צריכים ללכת לירושלים, אתה לא יוכל ללכת בשבת אז עושים ביום ראשון את הסיגד.

חג קאסטה דמה זה חג שנח, מה שהוא עשה שכל העולם טבע בים, אז אחרי שזה אמר לו אלוקים תרד מהאוויה, הוא אמר לו שהוא לא רוצה לרדת שלא יהרוג גם אותו, אז הוא אמר לו שהוא לא יעשה עוד פעם דבר כזה, לא יהיה. אז הוא עשה מתי שיש עננים יש קשת. נשבע איתו לא יהיה עוד פעם כזה דבר, העולם לא יעלם ככה. השמש הלילה לא יתחלפו יהיו כל הזמן. החורף והקיץ יהיו. כל הדברים ימשיכו כסדרם. גם כל אחד עושה חטאים אני לא יעשה את זה עוד פעם הוא אמר לו ככה, אלוקים דיבר איתו, בזמן הזה שאנשים היו עושים הרבה חטאים, הרבה דברים מעבר לגבול. כמו שאנחנו עכשיו לפעמים אומרים אין אלוקים, דברים כאלה, גם בניס מתחתנים עם בניס, בנות מתחתנות עם בנות זה דברים כאלה יכול להגיד לנו דברים אסורים, אבל האיסור הזה חלקי עושה את זה לא כולם עושים את זה כמו סדום, סדום עשו בעיות הם אכלו אותה את סדום. דבר כזה יכול להביא, במקום שחטא יכול להביא אלוקים מכה, אבל לא כמו שעשה את כל העולם הציף עד השמיים, כי בזמן הזה אנשים הגובה שלהם היה עד השמיים. אנשים אכלו את הבשר חי, והציפורים תפסו אותם בעננים היו אוכלים את זה. וכל דבר יותר מידי. אדמה לא יכלה להחזיק אותם. היא צרחה האדמה. אז הדבר הזה הוא בא חיסל את הכל. ואחרי זה אמר לו לא יעשה את זה, בוא נהיה קאד קידן זה נקרא, שלהתייעץ איתו. ואחרי זה הוא יצא מהאוויה כל מה שאלוקים לא רצה לברוא, לעשות עוד פעם בריאת העולם, עשה אחד אחד ואחרי זה אמר להן תצאו, תתרבו כמו שבבראשית. שלח אותם את הכל לבחוף, והעולם הזה נברא עוד פעם מחדש. אבל שאתה רואה את האנשים עושים דברים לא טובים, עושה לנו מכה חלקית, פה בוס כמו את סופת ים דברים כאלה שיכול לתת לנו מכה, שאנחנו שוכחים איפה הוא נמצא. עכשיו שעשה להם רעידת אדמה בהאיטי, אחרי שקיבלו את המכה שלהם אתם רואים אותם שכולם מתפללים ברחוב, משמיעים את כולם באלוקים. עדיף שאנחנו נהיה טובים, נשמור שבת, להמשיך להאמין, לשמור את החברים, לשמור את המדינה, לשמור את האמינות. אנחנו עושים את זה אלוקים ישמור אותנו. אם אנחנו מתחילים לעשות את הדברים האלה זה קצת בעיה.

לאבא שלי קראו קס טסמה מטוקו בשנת אלפיים מת. הוא לא ראה את הבית כנסת הזה, הוא היה למטה היה בית כנסת אחר, כמו שאמרת, לפני 7 שנים, עוד מעט הופך להיות 10 שנים.

צ'וקולן ממן דסה, חג ומועד, חתונה, באר שבע 24.2.10 – חלק א

נולדתי בשנת 1945. לפי הספירה באתיופיה בשנת 1935. נולדתי בכפר זון גונדר בכפר דווד. זון גונדר - חיינו שם חיים טובים עם ראש העיר. לפחות 40 בתים היו בכפר דווד. כולם יהודים קבוצה אחת. היו בשכונה שלנו שני קסים ומסגיד אחד. חגים צומות ומעגל השנה באתיופיה. ראש השנה - שמה בראש השנה במהרת היו מפסיקים 2:20 את העבודה מתלבשים ומתקלחים ומחליפים בגדים. כמו בן אדם שעושה מצווה גדולה או שור או כבשים מזמינים אחד לשני. עומדים בבית כנסת בשעה 16:00 מתחילים עד מהרת לא ישנים. המהרת עד 11:00 כל אחד מזמינים אנשים. היה כ"ף. ראש השנה באתיופיה נקרא ברנזקא. זה אומר בעברית האור זורח. אור חדשה. החודש הראשון באביב, והוא נקרא מסקרו. במקום שלנו היה נוף היו פרחים, לא היה קשה. היהודים שם חכמים, כל היהודים יודעים לעשות בגדים שנקראים כמישאה זה סוודר ומעיל. הנוצרים היו באים וקונים אצלנו, היה לנו פרות היה לנו הכל בשוק קונים רק מלח וסוכר. עופות ביצים שום תבלינים חיטה הכל היה לנו. קפה קונים במקום אחר כמו ספון שמה קונים וטוחנים בבית. בגלל שהגויים היו מקנאים היו גונבים הרבה כסף והורגים היו מגיעים עם סכינים והורגים. היו מסביב כפרים של גויים היה לנו גב גדול. אנחנו לא נוגעים באוכל שלהם ולא בנשים שלהם ומתי שהם נוגעים בנו היינו הולכים למקווה. המקווה הוא הנהר לא היינו חוזרים לכפר בלי מקווה. המרחק בין הנהר לכפר קרוב, יש מלא מים שם.

החודשים לפי הסדר: מסכרם, טיקימת, הידר, תהסס, טיר, יכתית, מגבית, מיזיה, גינבות, סאנה, המלה, נהסי. אני נולדתי בראשון לנהסי. כמה ימים יש לנהסי? שמה מפרידים יש שישה ימים שבעה ימים לנוצרים. אומרים קואדמה, פה לא מפרידים. החודשים שלהם הם רק שלושים יום. הנוצרים מפרידים בין החודשים, פה זה שלושים שלושים ואחד. לפי שנת הנוצרים אנחנו שנה 2010. שמה שנת 2002 כי לכל שנה יש 6 - 7 ימים. אומרים קואדמה הוסדס. עוד חמשה חודשים יהיה 2003. והיהודים שמה ספרו אותו דבר. שמות החודשים ...

איך מחליטים שר"ח, רק אנחנו מסתכלים על הירח, כשהוא חדשה יש צ'רקבל זה אומר ראש חודש. לא עובדים כל היום. אחרי עשרה ימים גם לא עובדים אחרי שתים עשרה גם לא עובדים ואחרי חמש עשרה יום גם לא עובדים ואז עוד הפעם ממשיכים. לעשירי קוראים עשורת ולשתים עשרה עשהולת אספי אספרת. לא עובדים בזמן הזה, אנחנו יהודים כולם ביחד אוכלים שותים כולם ביחד משפחה אחת. אסור לנקות ביום הזה ואסור להסתפר ואסור לעשות ברית מילה אפילו בשבת. שבת הכי חשובה, הכי קדוש, אף אחד לא זז, לובשים בגדים לבנים אוכלים שותים מדברים משחקים וזהו אם מזמינים אותך שכנים אתה הולך אתמול ישן שמה ואחרי השבת חוזרים הבית. בר"ח לא מבשלים רק לעשות קפה תה וזהו. בחמש עשרה לחודש לא ראיתי ששוחטים פרה, שוחטים לפני. לפני הכניסה לחגים מבשלים ושוחטים וזהו. רק קוראים ספר תנ"ך מסבירים איך אנחנו נשמור על הדת הזו ואיך להיות יהודים בזכות זה אנחנו בארץ הזו. לא הולכים עם גויים לא נוגעים בגויים אף אחד.

פסח - החג הראשון בשנה. ראש חודש ניסן אחריו פסח. לפני פסח הולכים לנהר ושוטפים הכל ומחדשים את הכל. בערב פסח היה קרבן, אוכלים כבש, עושים על האש קרבן ואחרי זה מה שנשאר שורפים כי אסור להשאיר את הבשר למחרת זה לא כשר, חלב גם אסור אך ירקות ודגים אולי מותר, כל השאר נקרא חמץ. אחרי פסח מותר לשחוט ולאכול, הדת שלנו שמה הייתה חזקה. הכנות ונקיונות לפסח מתחילים יומיים לפני, את הכבש לקרבן הקסים בוחרים או עור לבן או אדום לא מעורבבים. הקסים קונים אותו לכולם בכסף שכל אחד הביא סכום, שוחטים עם הרבה

תפילות סעלות אומרים, לא שוברים את העצמות, מנקים את הבשר שמים במלח כדי שיהיה כשר ומבשלים ואוכלים אותו במקום קדוש ליד הבית כנסת, סולות בית, אומרים מוסעית זה המקום נקי שלא מתקרבים בו כלבים וחתולים זה מקום קדוש שאוכלים בו את הקרבן. מי שנוגע בקקי של כלב הולך למקווה. אשה נידה - אצלנו יש אשה שאפילו הייתה מבשלת הולכת למחסן קטן ועוזרים אחד לשני 12 יום יושבת שם אתה לוקח לה אוכל יש מים אתה לוקח לה לחם וזורק לה לא נוגע בה. אחרי זה הולכת למקווה לובשת בגדים חדשים כל היום צום ובלילה נכנסת הביתה אחרי 7 - 8 בערב. אשה יולדת בן - מתי שהגוף שלה מרגיש שהיא יולדת הולכים לבית חולים של הגויים יש נשים מבוגרות שיש מצווה שהן עוזרות ליולדת בבית קטן יומיים נשארות איתה ואחרי יומיים הולכות למקווה מנקות כל היום את הבגדים האשה נשארת עם הילד 41 יום ועוד 41 יום הולכת למקווה זורקת את הבגדים וכל היום צום ובערב הולכת והרבנים מברכים ועם כבש ובשר. אם יולדת בת זה 81 יום. בחורה מתחתנת אם אין לה כבוד זורקים אותה ומקללים אותה את אבא ואמא שלה. לא שווה כסף לא מלכת יופי שווה כבוד. אם בחור מביא בחורה ורוצה להתחתן איתה, מביאים לבית שלו בן אדם מכובד לבקש את הבחורה, האבא שלה מחזיר תשובה עוד יומיים שלושה ימים, הוא מברר פרטים על המשפחה של הבחור אם זה משפחה טובה או לא אולי הוא בן אדם לא טוב אולי שקרן, אם זה בן אדם טוב ממליצים ואם לא אומרים שלא. אחרי שמאשר האבא את הבת שלו, קובעים יום ההורים של החתן והכלה עם אוכל ושתייה, אסור לאכול זה כמו יעקב שהלך לבקש את רחל הוא לא אכל רק שאמרו לו שהוא יכול לקבל אותה הוא אכל. קודם לפני האוכל והשתיה צריך להסכים. עד שההורים קובעים הם לא מכירים אחד את השנייה. גם אם הם צעירים עושים שלא יסתכל על בחורה אחרת והיא לא תסתכל על בחורים אחרים ברגע שמסכימים הם קשורים מאורסים. ברגע שמסכימים עושים חתונה בבית ויש המון אנשים, עושים קשרה זה קלקידן, כלומר לא תעזוב אותו והוא לא יעזב אותה. אצל נח היה מבול, ה' אמר לו לצאת מהתיבה והוא לא רוצה הוא אמר שהוא ימות כמו כולם ואז הוא עשה לו אמונה, זה אומר ברית. קשרה זה מחוטים אדומים לבנים בערך 3 מ' חוטים הקסים מברכים ותפילה ריקודים ושירים וקושרים את זה. זה בכפר של החתן. אחרי זה לוקח 40-30 חברים עושים קרקידן אצלה ורוקדים אוכלים שותים אפילו יומיים נשארים שם בחגיגה. יש עלים זה דס כמו סוכה מיוחדת לחתונה ויש המון אנשים נשים וילדים אוכלים ושותים ומלמדים את הכלה בכפר ובודקים אותה החתן בודק אותה. יש שש שעליו הדם ולוקחים טיפה אומרים תקתש זה אומר כבוד ההורים שלה שמרו לה כבוד איזה ריקודים זה שהוא חברים שלו קוראים לו מחכים לו פותחים תורה ומצאת את הכבוד שלה יש לה כבוד? אם אין לה כבוד זורקים אותה כולם כאילו באבל. כי זה קשה ואסור. ואם הוא אומר מצאתי והוא נוגע בתורה זהו כולם שמחים תקתש שיש לה כבוד והם אנשים מכובדים ושולחים להם מתנה. שולחים לקס. אם קורה משהו אבל בזמן החתונה זורקים אותה מרביצים לה ההורים שלה ואף אחד לא מתחתן איתה היא בורחת ממדינה למדינה. לבחורה אסור ללכת לבד, אם הלכה לבד ומשהו קרה לה לוקחים בן כזה שולחים לבית סוהר והוא משלם הרבה כסף או מתחתן איתה. אם בזמן שההורים שלה עושים לה מסיבה וחושבים שיש לה כבוד ובאותו זמן אין לה כבוד זה בעייה כי הם עושים לה מסיבה. אם קרוב משפחה של החתן או הכלה מישוהו מת בזמן של חתונה לא מוותרים ולא מזיזים חתונה. לפני שהסכימו לחתונה דוחים אבל אחרי כבר לא. להורים נותנים כבוד לפי גיל לפי מדרגה, אח שלי הקטן לא מסתכל עליי בצורה לא נכונה, אם אני אומר לו משהו לעשות הוא עושה ואם ההורים שלי אומרים לי משהו לעשות אני עושה, אין לקלל אין קללות לא מכירים, בחורות לא הולכות עם מכנסיים ועם חצי בגדים בכלל, זה אסור ללכת לפי התורה. רצינו להיות צדיקים יותר, חשבנו מה זה ירושלים מה זה

ישראל אין שקרנים אין גנבים, ובאנו לירושלים וחבל, עכשיו הילדים שלי אומרים לי מי אתה בכלל זה עצבים זה קשה זה לא כמו אתיופיה, הילדים שלנו שותים שתייה חריפה, שם אף אחד לא יוצא לרחובות בכלל. היחידים שהיו נגדנו זה הגויים, הרגו לנו צעירים לקחו לנו דברים עשו לנו בעיות.

מנהגים מיוחדים לפסח - קיתה זה רק בפסח, עושים את זה מחיטה משהו מהיר ולא משאירים אחרי שעתיים. טוחנים חיטה ועם מים על גוגו ולא משאירים מהיום לאחר ואפילו לחצי שעה, אוכלים את זה חדש. פסח נמשך 8 ימים אותו דבר כמו פה אין הבדל בין הימים רק ביום שבת לא עושים כבש אלא במוצאי שבת בערב אחרי שבת עושים לא מקדימים אלא מאחרים את הקרבן. אחרי פסח אתה עושה חגיגה שוחט כבש כאילו היית בצום. אם ערב פסח חל בשבת שוחטים במוצאי שבת. (האם פסח בארבעה עשרה או בחמש עשרה?) פסח שם הוא ביום שונה מפה, פה קדימה ושם אחורה. ואת הקרבן אוכלים בחצר. מי שבמחזור לא אוכלת, היא תאכל רק אחרי שהרבנים מתירים לה שהיא נקייה, לפני אסור לה. מי שטמא הולך למקווה, שוטפים את הבגדים שלו ואחרי המקווה מותר לו לאכול. אבל מי שהולך לקבור מישהו צריך שבעה ימים לשבת, רק שני אנשים נוגעים בו קוברים בו ושני האנשים האלה נשארים בחוץ שבעה ימים ועושים אזכרה, אלה אולי מלוכלים בשיער אולי בציפורניים והולכים למקווה ועושים כמו אפר פרה אדומה קוראים לזה מיי מנזך בערב נכנסים ואוכלים. אלה אנשים קדושים מיוחדים מכובדים שצריכים להיות קרובי משפחה שאם יש סודות הם לא מגלים, אם זה לא קרוב משפחה הוא יכול לגלות לכן אף אחד זר לא נוגע.

צ'וקולן ממנו דסה, חג ומועד, נישואין ועוד באר שבע 24.2.10 – חלק ב

אם מישהו נפטר יומיים לפני פסח וקוברים אותו, שני אנשים שמחכים בחוץ לא אוכלים קרבן פסח בשבילם קסים יברכו על מצות חדש כאילו הם עשו על קרבן של כבש כי אין ברירה. אם מישהו היה בדרך ולא עשה קרבן יש אחרי עוד חודש נותנים להם קרבן של מצות לא של כבש זה פסח שני. בפסח מותר לבקר מישהו אחר במקום אחר אבל בשבת אסור כי אסור לעשות כלום. צריך לספור חמישים יום של עומר עד לשבועות. התחילו לספור בסוכות. ובשבועות - יש חיטה. בנא מסלת זה אחרי ראש השנה. יש בכפר חיטה אולי יהיה בלאגן (עם השדה) אז שלושה ימים אחרי צהרים עובדים ועוד שלושה ימים אחרי צהרים עובדים, בשביל שלא תהיה בעיה אולי יש ברד הרבנים קבעו לא התורה אבל ראשון ואחרון אסור לעבוד. עושים סוכות שותים ואוכלים בית כנסת וזהו וישבו בסוכות עושים זיקר, זיקר זה מצוות בן אדם שעושה מצוות. שם כולם משפחה אחת כל היהודים לא משנה משפחה אמיתית או לא, גם הקסים גם הזקנים כולם. הקציר בסוכות לא כמו פה, העונות שונות, קוצרים אחרי שלושה ימים קוראים לזה סאלסת. אסתריה - מפסיקים לעבוד ב 12 בצהרים מחליפים בגדים כולם הולכים לבית כנסת קופצים ורוקדים כי בני ישראל שהלכו בים סוף קפצו לים שפרעה רדף אחריהם ארבעים יום ארבעים לילה ככה עד הבוקר כולם בצום ובשקט אבל אם יש אישה או בן אדם חולה לא יכול סוכר מותר להם לאכול חוץ מזה אם מישהו אוכל באותו זמן שימות לפי התורה. ואם זה יוצא בשבת יש קידוש בבוקר עם דאבו מברכים חותכים טיפה נוגעים אבל לא אוכלים ממש, הקסים חותכים ועושים את זה במסגיד. מפזרים זרעים לציפורים של סינדה חיטה ענקית קוראים לזה מינן זה מצווה רק באסתריה. שבועות - סמי מיירר אם חס וחלילה עשית טעות אז במיירר אתה מתפלל בבית כנסת שאלהים ייתן לך חיים טובים אומרים כמו סליחות. זה יומיים, לפני כניסת מיירר היו מבשלים הרבה כמו חגיגה גדולה מזמינים אנשים למי שאין בגדים וכסף נותנים לו. אסכרה אברהם - אברהם יצחק ויעקב נקברו במהסי זה חודש שמיני עושים מצוות בחג הזה הולכים לבית כנסת נותנים כסף לבית כנסת למצוות ועושים הרבה אוכל ושתיה. זה אומר אזכרה של אברהם אומרים שאברהם יצחק שרה כולם מתו באותו יום וזה אזכרה שלהם כל ערב כל הלילה מתפללים ואוכלים ושותים יש הרבה שמחה אחרי זה כמה ימים בערך שבועות ברוך סרכה. בגדים מיוחדים לבנים ונקיים לובשים גם בשבת ובחגים ותמיד אבל רק בעבודה לובשים משהו אחר. לפי התורה אסור ללבוש שעטנז לכן לובשים רק לבן. אידר מיירר וסמי מיירר - ההבדל ביניהם שסמי מיירר חזק, שם יש סליחות מיוחדות ואתה צריך לסלוח לאנשים אם מישהו לא סולח הוא לא יוצא נקי ואם כן סולח שני האנשים יוצאים נקיים. סיגד - חגגו בטיקימת בגלל ששרפו את בית המקדש בגלל זה מתפללים בסיגד כולם בצום כל היום היינו עולים על ההר ושם בזמן הסיגד אם אין גשם עולים על ההר מתפללים ויש גשם, הגויים למדו שכשאין גשם מבקשים מאיתנו לעלות על ההר להתפלל כי אנחנו אנשים טובים ושומעים לנו. אם יש עצירה של גשמים וצריך גשם מתפללים גם אחרי הסיגד הגויים עושים בעיות ליהודים כל היהודים בצום כולם מתפללים ביום אחד ולגוי קורה משהו אחד פתאום, הם מפחדים מאיתנו כי הם אומרים שהיהודים כולם צדיקים לא גונבים ואין בעיות. היו גם מלא מוסלמים לידנו אבל לא שמעו אותם שומרים על הדת והכבוד שלהם והם היו שקטים. כולם אמהרה ויש אורומו ויש גונרה אבל כולם אותה עדה. אין יהודים שם אולי יש כמה שהלכו לצבא ונבלעו ואז יש מזל אם מוצאים אותם. בסודן מצאו כמה באסברה ובארומו. אומרים שבתידרה נשארו כמה יהודים אבל אני לא יודע. כל היהודים מכירים אחד את השני אפילו את הילדים הקטנים. נוצרים אומרים שהם יהודים ואבותינו יהודים אבל הם לא יהודים, וזה קשה

להיות יהודים אין כלום מאז מבצע שלמה חוץ מקווארה שהגיעו ואחרי זה אני לא יודע. אם לא היה גשם עשו צום באסתריה ועשו עוד צום בסיגד ובנהסי. בנהסי צמים עשרה ימים ביום עד תסכרה אברהם. נשים היו צמות וגם ילדים לא כמו פה. באמצע שבוע מי שבא למסגיד זה מבוגרים נשים ומי שהיה לו זמן בעבודה התפללו והלכו ובשבת כולם גם הילדים. במסגיד היה הרבה אורית באמהרית הרבה תורה בגעז בערים וזה כתוב בצבע זהב שמו הרבה ראשונים והדור השני לא יודעים איפה זה כי הרבה מתו. מלכת שבא הגיעה וארון הברית שמה הם שומרים עליו לא נותנים לנו כי זה ברכה שלהם, בערך לפני 400 שנה אולי פחות. הייתה מלחמה ולפעמים הגויים לקחו את האורית אבל הרבה נשאר שם. איפה שמלוקסי, במקום של צדיקים אף גוי לא מתקרב לשם. נזיר מלוקסי של היהודים אני מכיר, קראו להם מלוקסי. ליהודים יש מנזרים משלהם. קוראים למקומות סימן, אוחרה, קרנמבה. אם הגויים באים לשם כמו נמרים ונחשים זורקים עליהם אבנים מבריחים אותם מלאכים יש בלילה כשבאים להתפלל ולמקווה אם יש בעיות חולי לך או לבן אתה צם וכל הלילה שם, בחלומות אומרים לך או שיהיה בסדר או שתמשיך או שתצא החוצה ואם אתה לא יוצא זה בעייה, אם לוקח עור נעליים או עור של משהו או אם התקלחת עם סבון אסור באים נמרים נחשים מבריחים אותך זה מקום של צדיקים במלוקסי. אתה לא רואה את המלאכים אבל אתה שומע אותם מתפללים אני הייתי בגנתבה. כפר שלנו קצת רחוק מקום של צדיקים גנתבה. יש סימן, קווארה יהודים ברחו משם ארבעים שנה היו בסודן שם היה קשה וברחו למקברה והיו שמונים נזירים שמונים מסגיד לא התחתנו ועד עכשיו גויים לא מתקרבים גם כשאינן יהודים. יש הרבה מקומות של צדיקים, חוחרה קרנמבה גנתמבה. יש רס דגין שבראש השנה, קוראים לו רואשה יש לו דלת עם הרבה אבנים, אתה שומע שהוא נפתח עד תל אביב ומתי שנסגר אתה שומע עד תל אביב. בזמן נוצרים שסימן עושה דגה, היו יהודים שולטים קוראים לו גדון גדון אחרי זה באים שאומרים שקוראים לו יצחק אבל אומרים שמחליפים דתות יהודים ונוצרים, עכשיו שהוא בא עשו מלחמה ברית חדשה ויהודים לא רצו להיות הגויים, הם התחלקו חצי חצי שאם יגיע אלה הולכים להגיד לאלה וכשהגיע כולם קפצו ומתו ואיפה שהם נפלו עכשיו יש שם מים ואף אחד לא מתקרב לשם. כל מי שחולה הולך לשם ומתי שאתה נקי אתה הולך להתפלל לשם גם נמר גם נחש כוברה לא נוגע בך אבל אם יש לך בעיות אוי ואבוי אפילו שנייה אתה לא תשאר שם. קר מאוד שם ושלג יש ברס תגיה. בחודש שמיני מתחיל שלג. בנהסי יש צום - אם הצום נופל בשבת לא צמים, רק ביום כיפור. בסוכות - ישנים בסוכה. ליד המסגיד יש סוכה, ישנים שם, הנוצרים היו נכנסים לשדוד אבל לא כדי להיות איתנו, אין להם בעיה לבוא להרוג ולשדוד. יש נוצרים שבאים לשכנע לבוא להיות נוצרי תמורת כסף תמורת אדמה אבל אף יהודי לא הולך, אלהים עשה כתר שלא נלך. יהודי שרוצה ללכת לבי"ס הוא לומד לבד. ליהודים קוראים אנתיקון, "אל תנגעון בי". אם נוצרי נוגע בו בכיתה מתי שחוזר הביתה הולך להתקלח ולמקווה. ארבעת המינים בסוכות - פרי עץ הדר, יש לולב מתפללים בגעז ליד הגונדר היה מקום שלומדים בעברית אבל קשה. קראו לארבעת המינים אלומי שישנדה תהמר הדס, תופסים אותם ומתפללים איתם, היה לכולם אם היה חסר נתנו אחד לשני. בפורים לא היה כלום, היינו יודעים אבל לא מסתובבים חופשי. פורים - קראנו מגילת אסתר מתפללים מספרים על מרדכי והמן שהיהודים ניצלו בזכות אסתר. ציצית לא היה אבל לובשים בסוד. אין עבודה שמה לעשות ציצית, שולחים לנו מארץ ישראל ואם אין לנו לובשים חדש לבן, יש משהו מיוחד אמבובר בעברית אבל זה הוקם מאוחר, לפני כן לא ידעו שיש יהודים באתיופיה, אח"כ בא נשיא ובדק אם יש יהודים והורה להעלות אותם לארץ. יונה בוגלי הגיע ראשון רצו לתת לו תפקיד אבל הוא לא רצה את התפקיד, הוא עזב את משרד החינוך בארץ בשביל יהודי אתיופיה. פסח - קרבן עשו רק בפסח, שאר החגים

זה צום. אם מישהו נפטר, עושים תסכר אחרי שבעה ימים ואחרי שנה עושים שוב. באזכרה מזמינים קסים ואנשים ושוחטים פרה או כבש ואוכלים שותים ומתפללים כולם. אנשים לא שמחים באזכרה, אומרים שילך לגן עדן שיזכר לטובה. קרובי המשפחה של מי שמת לא מגלחים את השיער, רק השניים שקוברים אותו מגלחים הכל אחרי שבעה ימים שלא יישאר לכלוך ככה גם אשה שיש לה מחזור מסתפרת אחרי שלא ישאר לה לכלוך. אם האשה מבשלת, מחזיקה כלי ועכשיו היא יודעת שהיא במחזור, צריך לעזוב את הכלי ובורחת. היא מרגישה לפני שהדם מגיע על הגוף שלה. האשה צריכה לחכות שבעה ימים שירד לה דם ואחרי שבעה ימים צריכה להיות עוד נקיייה שבעה ימים. אם זה דם בצבע אחר - זה לא משנה, אם היא מרגישה טיפה היא טמאה. פרה אדומה - ידעתי איך להכין פרה אדומה, אז באתיופיה היה "קלי" כלי חדש, בזה שמים את כל האפר טיפה טיפה ושמים טיפה מים אבל לא ממלאים מים. מחזיקים את זה בכלי שעשוי מעץ, "קלי". רבנים חותכים את זה וזורקים לבפנים ושומרים במקום נקי קדוש במסגיד כשאנשים באים לעשות מימן זיך טיפה מוציאים, הקסים בצום הולכים למקווה מתקלחים אחרי הצום בערב לוקחים טיפה עם עלים חדשים ומברכים בסידור ספר התלמידים "ארבד". לנוצרים אין שבת, יש ביום ראשון יום קדוש, ויש להם את "ישו" אבל לא כמו היהודים. ריקודים - היו רוקדים בחגים ובחתונות, רקדו בגעז, הקסים היו רוקדים קופצים מתפללים מנגנים. באבל יש תנועות מיוחדות, אבל עצובות. פה אומרים מקווה, איך אשה עושה מחזור בבית ומבשלת והולכת למקווה וחוזרת לאותו בית זה לא נכון זה מלכלך אותה בחזרה, היא צריכה ללכת הצידה. זה כמו חזיר שנכנס לבוץ ומתנקה ואחרי זה שוב נכנס לבוץ הוא מתלכלך בחזרה ככה אשה או יולדת הייתה במקום לבד הולכת למקווה חוזרת לבית נקי זה משהו טוב. אם היא עשתה את זה מחוסר ברירה, את הכלים האלה אי אפשר לטהר ולנקות זה לא נקי. גם אשה יולדת עושים ברית בבית כנסת אסור וגם התינוק לא נקי. בית כנסת צריך להיות נקי לגמרי. אם מישהו מת מכניסים אותו לבית כנסת זה לא נכון זה לא נקי, אם מישהו ינגע במת וינגע בבית כנסת כתוב בתורה שימות. אשה טמאה שנטהרה זורקים את הבגדים שלה. אם הילד מתגעגע לאמא והולך אליה הוא צריך קודם להכנס למקווה להתנקות לפני שהוא נכנס הביתה. אסור בשבת ברית מילה, דוחים את הברית ליום ראשון. אם מישהו חולה מאד בשבת אסור לחלל את השבת עליו, אסור להדליק אש ולאכול חם בשבת, מבשלים ביום שישי עד 3 - 4 ואחרי זה מחפשים שלא ישאר אש למחר, יש גפרור משאירים גפרור למוצאי שבת ומדליקים וזהו, אבל לא משאירים אש למחרת. הקס או מישהו מיוחד עשה את הברית מילה, והוא אחרי זה הולך למקווה עד הערב כי התינוק טמא. אישה לא יכולה לעשות ברית.

חתונה - הקס מברך, ואם רוצים להתגרש יש קס שמגשר ביניהם לשלום בית כי חתמו בחתונה שאם רוצים להתגרש יש מי שמגשר ביניהם. יש עדים בחתונה שמזמינים אותם לעשות שלום בית ואם העדים האלה כבר לא חיים יש אחרים שמדברים איתם ואם לא רוצים מתגרשים. רשמו שטר ואם השטר נעלם או הלך לאיבוד רשמים חדש, אסור לקחת עוד אשה. לא תקנא אשתך באיש, אם מתגרש מתחתן. הוא צריך לתת לה כסף אם הם מתגרשים, ואם היא לא הייתה נאמנה אם היא בגדה מתגרשים והיא גם מקבלת כסף. הילדים הולכים לאיפה שהם רוצים ואם הם קטנים בגיל שנה שנתיים שלוש שעוד לא יודע מה הוא רוצה, הולכים עם אמא עד שיגדלו, האמא חוזרת להורים שלה ולא מתחתנת מהר, הוא מתחתן מהר. במירר אין הרבה יהודים ומי שהלכו מהכפר לגונדר ללמוד או לפרנסה ברחו או התנצרו ולא חזרו לכפר, זה פוגע בכבוד של המשפחה.

צ'וקולן ממנ דסה, סיפור אישי, תפילות וברכות, באר שבע 24.2.10 –

חלק ג

אני עליתי במבצע משה, הייתי על הכיפק שמה שלקח לנו שבוע שתיים עשרה יום, המזל שלנו שלכפר שלנו קוראים סודן ומאתיופיה נסענו לסודן שתיים עשרה יום בלי לנוח לילה ויום אם נכנסים לג'ונגל היו סותמים לילדים את הפה שהשודדים לא ישדדו אותנו, לפעמים השודדים עצרו אותנו ונתנו כסף ואז היו משחררים אותנו, וכשהגענו לסודן היינו חודשיים באמרקובה, היה שם קשה ואחרי זה הגיעו ההורים של אשתי והלכתי לגידריף לחפש מקום זה עיר גדולה כמו באר שבע, ולא אמרנו שאנחנו יהודים, אם היינו אומרים היו הורגים אותנו כששאלו מאיפה אתם אמרנו שאנחנו מחפשים אוכל מאתיופיה יש מלחמה להציל את החיים שלנו באנו לפה, היה הצלב האדום שעזר לנו ובאים בסוד היהודים החכמים המוסד מדברים באנגלית מחלקים כסף בלילה, אנשים היו חולים האוכל מסריח תולעים בקמח הכל בלאגן, כולם התחילו לעבוד, אחרי חודשיים המוסד הביא אותי לפה המוסד הביא כסף לסודן הביאו אותנו במשאית בלילה למדבר, הגיעו שני מטוסים הובלות קוברה ואמרו לנו אל תפחדו שבו בשקט כל החיילים באו ופה הביאו אותי לאשקלון ביום שישי בבוקר כי כל הסודנים הולכים להתפלל בחג שלהם כדי שלא יצאו החוצה ויראו. באשקלון הביאו אותי במרכז קליטה שלוש שנים העבירו אותנו משמה לפה ברוך ה', גידלנו שמונה ילדים יש נכדים התחתנו חצי אנחנו מסתדרים בסדר אבל קצת יש שוני, אין כבוד. בבית שלי הכל בסדר אבל אנחנו רואים בשטח ילדים הולכים בלי בגדים, ערומים, חשיש סמים בלי כבוד להורים בבי"ס בלאגן, קצת קשה לראות. יש לי שני ילדים שוטרים, שתי בנות יש להם בית וילדים ומסתדרים יפה. אני עובד בשמירה, אני מבסוט בארץ הזאת, תודה לאל. כשהגענו לגדריף לאמרקובה היו ביום שלושים גופות הרבה נפלו, ארבעת אלפים. גם הנוצרים מתו אבל לא היו איתנו נוצרים רק יהודים ברחנו משם. אם מישהו עושה בעיה בסודן תופסים את כולם על מה שמישהו אחד עשה. המוסד נתן כסף ללילה אבל אין לאיפה ללכת לקנות אוכל, והאוכל מגעיל. אספי אספרת - זה החמש עשרה בחודש, העשירי זה עשרת, שתיים עשרה עסאולת. באספי אספרת זה חג כמו ר"ח, הולכים לבית כנסת מתפללים מברכים כמו שבת, כל חג עושים מוסאית. מוסאית ודאבו זה אותו דבר, אבל מוסאית אומרים כשאתה נותן לחג, אתה אומר שזה לאספי אספרת, ואלהים ישלח לי וייתן לי טובה פרנסה וקסים מברכים אותך, זה מנחה. אתה לא סתם דאבו אלא אתה מקריב לקסים והקס מברך אותך. הקס אומר תפילה בגעז ... התרגום: אתה מקדש אותנו אתה מברך אותנו. הוא מכוון את פניו לכיוון ירושלים והוא חותך את הבארקת. באמצע מוציא ונותן קודם לגברים ואח"כ חותכים לנשים והילדים לוקחים מהצד כמו הנשים. אתה מברך אסורתו קאלת. הקס מברך בגעז ... מי שלא מברך לא יהודי, הנוצרים אמרו את השם של אלהים תסמה אצלם יש את השילוש אומרים שלוש דברים, בשם שלך בבן שלך בשמך, הקיתו קידוס קידוס, ישו בשבילם הוא אלהים אבא שלו יוסף אמא שלו מרים הם אומרים שהאלהים ירד מהשמיים נכנס לבטן של מרים ונולד בשביל לאדם להציל את גן עדן, אנחנו אומרים איך הקב"ה נכנס לבטן של מישהו ונולד תינוק? אנחנו אומרים שיש אלהים רק אחד אין שני שלישי הוא ברא השמיים והארץ והאדמה.

אברהם (צהיינה) ושרה (מינטואה) זגאיה, חג ומועד, ראש העין 2.3.10

מינטואה נולדה באתיופיה בכפר ליד העיר נורה בחודש שמיני בשנת 1961 לפי לוח ישראל. הם התחתנו באתיופיה ועלו לישראל בשנת 1991 - מבצע שלמה. אברהם נולד בשנת 1950 בכפר דמביה ליד גונדר.

שמות החודשים באתיופיה: מסקרם, טקם, תדהר, תסאס, טר, יקתית, מגבית, מזיה, זימווט, סניה, המליה, נחסיה. באתיופיה השתמשו בשמות החודשים האלו ולא העבריים. החודש הראשון הוא מסקרם כמו תשרי. באתיופיה השנה התחילה במסקרם.

איך ידעו שהתחיל חודש חדש? לא ידעו איך מתחיל חודש חדש. כל מה שהם עשו הם נהגו מה שהיה נהוג. בראש חודש לא היו הולכים לעבודה. מבשלים אבל לא מדליקים אש, לא שוברים עצים. מבשלים ע"י אש שהייתה דולקת. ראש חודש זה יום אחד. הנוצרים היו עובדים בראש חודש. בכפר שלהם היו נוצרים אבל היהודים חיו בנפרד. היו גם מוסלמים. כל אחד חי בשכונה שלו. פסיקא זה פסח (שהלכו לבד אנשים ביום האחרון זה שמחו אחרי שאכלו את כל המצות שמים על האש). פסח זה בחודש מזיה, אין תאריך קבוע. פסח שמונה ימים. ביום השמיני גם חג. עם החמץ מחכים למחרת. איך התכוננו לחג הפסח? צובעים את הבית - מסיידים, שוטפים הכול (הבית בנוי מקרשים ובוץ) היו עושים הכול חדש כד, סיר ומחבת חדש. את הישן היו סוגרים במחסן ואחרי פסח אפשר להשתמש בכלים שהיו במחסן. בפסח היו טוחנים את הטף, אתר=כמו פול עם חיטה מיוחדת. מבשלים מהר מהר לא משאירים בכלל. אם נשאר אחרי שזה מבושל אפשר לשמור אבל את הבצק אי אפשר לשמור. לפסח היה בגדים מיוחדים חדשים. את הכלים היו לוקחים לים שוטפים אותם. לפני הקרבן של ליל הסדר בצהרים היו הולכים לטבול. גם גברים וגם נשים טבלו לכבוד החג. את הקרבן שחט הקס בחוץ בגינה. לא ליד המסגיד? לא בכל כפר יש מסגיד. רק הגברים הלכו לשחוט את הקרבן הנשים והילדים נשארו בבית. אכלו בליל הסדר את הקרבן בשר, דגים עופות. למחרת אסור להשאיר בשר בבית ואם נשאר - שורפים. אכלו פירות בפסח אבל לא היה הרבה פירות וגם ירקות כמו עגבנייה ומלפפון לא היה באתיופיה אבל תפוח אדמה אכלו בפסח. טאלה לא שתו בפסח - זה חמץ. בונה - כן וגם שתו סוף, שמן זית שמן חמניות וגם שומשום מערבבים עם מים ושותים פסח= קוראים לזה טלבה לוק. גבינה לא אוכלים בפסח וחלב רק ילדים קטנים שותים. לא משאירים חלב בבית. בשבת אוכלים אוכל קר לא מחממים כמו באתיופיה שבשבת לא מחממים אוכל. כשהקס שחט את הקרבן הוא בירך. קנו את הקרבן באותו יום. היה בכפר רועי צאן והיה בכפר. רק משהו טוב היו שוחטים לקרבן. אחרי ששחטו קרבן לא פסלו אותו. אחרי הקרבן לא אוכלים בשר כל פסח. אם פסח יוצא בשבת לא שוחטים בשבת קרבן. מחכים ליום ראשון ואז שוחטים. בשבת לא עושים ברית מילה. בפסח הם חושבים שכן עושים ברית מילה אבל לא ראו.

באתיופיה אישה הייתה יודעת לעשות ברית מילה. כדי שהגבר לא יכנס לאוהל של הנשים. אם גבר נכנס לאוהל הנשים הוא צריך להיטהר אחר כך. בפסח אין הבדל בין הימים רק בשבת יש הבדל. ביום הראשון והאחרון של פסח לא עובדים בשדה. אם בימים באמצע יש מה לעשות בשדה אז אפשר לצאת לעבוד יום כן יום לא.

בפסח יש תפילות מיוחדות. כולם באים למסגיד גם נשים. אבל נשים במחזור לא באות. בפסח בתפילה היו כלי נגינה וגם בסוכות בראש השנה וגם בחתונה מנגנים בנגרית. בשבת אסור. בפסח מותר לבקר משפחה וגם לרכב על סוס אבל בשבת אסור. בשבת הולכים למסגיד ואח"כ לבית. באתיופיה ביום כיפור היה הזכרת נשמות. היו מחלקים טף - גרגירים לציפורים - היו שמים ביום

כיפור בסוף התפילה. ביום כיפור לא אוכלים לא שותים צמים מתפללים ולמי שאין מסגיד עולים להר.

מי שנגע במת לא נכנס הביתה גם אם עכשיו פסח נשארים שבעה ימים בחוץ. בשביל להיטהר הולכים לים - ליד גונדר, צריך לשטוף את הבגדים שהיו איתם כל השבוע והם מתרחצים ואח"כ עושים טקס ונותנים את הבגדים הטהורים. בטקס הקסים שופכים מי מנזיך והוא טהור ויכול להיכנס. ביום השביעי הוא צם ואחרי כל הטקס הוא חוזר הביתה ויש סעודה.

באתיופיה לא ספרו את ספירת העומר רק מי שקורא געז יודע.

לחג השבועות קראו באתיופיה מהרר מירה. בשבועות לא עובדים יושבים בבית יש אוכל מיוחד אבל רגיל מזמינים אנשים. לא הולכים למקום אחר. מירר היה יומיים. לפני החג מי שרצה הלך לטבול זה לא היה חובה כמו בפסח. מירר זה בזמן של הקציר? לא, מירר זה בזמן הזריעה - התחלה של החורף, הפוך מישראל.

באתיופיה צמו כל יום חמישי. רק הגדולים צמים. צמים עד שעה 16:00-17:00. מי שלא יכול צם חצי יום. יש צום לפני תשעה באב צמים כמעט חודש זה בתמוז. אחר כך שבוע ימים עד תשעה באב. הם לא יודעים למה צמים. באתיופיה לא היו שאלות - מה שהקסים אומרים - כולם עושים. ביום של הצום לא היה קרבן. היו תפילות מיוחדות בצום. אנשים רגילים צמים חצי יום וקסים ואנשים מכובדים צמים כל היום. צמים ביום ובערב אוכלים. בשבת לא צמים. ביום שישי צמים חצי יום.

אם באתיופיה לא ירד הרבה זמן גשם היו צמים והלכו לבית כנסת למסגיד מתפללים שם ויורד גשם הקס מחליט שצמים. היה הרבה כבוד לקס. צמים גם בזמן מלחמה גם כשיש מישהו חולה צמים כדי שיהיה בריא בדר כלל אנשים הגדולים צמים.

ברהן ברן סרקן - ראש השנה באתיופיה. פירוש: אור זורח. ראש השנה יוצא במסקרם בראשון. עשירי במסקרם זה אסתרי. באתיופיה היו תוקעים בשופר בראש השנה. במסגיד היה שופר. שוחטים, אוכלים, שותים, עושים חגיגות. בברהן יש משפט בשמים - הקסים קוראים ואומרים שביום הזה ה' שופט את האנשים. עד סוף סוכות יש חתימות אז צריך לבקש סליחה ממי שצריך ולבקר את מי שצריך. אסתרי זה יום כיפור. הצום מתחיל בשעה 16:00. יש בגד מיוחד לאסתרי בגד לבן. לא לובשים נעליים מעור. באסתרי קופצים רוקדים ביום הזה בבית הכנסת. למה? ככה לא מרגישים את הצום לא מרגישים את הרעב זה מעביר את הזמן, מתפללים בבית הכנסת. לא ישנים לא יושבים. בלילה ישנים קצת. הקסים לא ישנים בכלל, כל הלילה הם מתפללים. אסור להיות עם אישה, גם בשבת אסור להיות עם אישה. בפסח בראשון ואחרון אסור להיות עם אישה. גם במרר אסור להיות עם אישה בגלל שבכל הזמנים האלו צריך ללכת לבית הכנסת להתפלל וצריך להיות נקיים. בסוף הצום אכלו רגיל. אחרי ברהן בא אסתרי ואחרי אסתרי אחרי 5 ימים בא סוכות. סוכות זה 8 ימים. באתיופיה לא היה סוכה. רק קייסים עשו סוכה. בסוכות מזמינים אנשים יושבים אוכלים. מארבעת המינים היה באתיופיה היה רק הדס. את ההדס היו מריחים. בכל החגים היו לוקחים הדס להריח, גם בשבת. ביום השמיני של סוכות היה אותו דבר כמו הראשון. כמו בפסח ראשון ואחרון אותו דבר. בפסח שביעי אחרון. בסוכות שמיני אחרון.

סיגד היה 49 יום אחרי סוכות אידר דרייר גם שבעה שבועות אחרי סוכות בערך באותו זמן. את הסיגד לא כולם עשו. מתקבצים במקום מרכזי שחטו פרים צריך לעלות להר גבוה יש שם בית כנסת מתפללים שם אח"כ רוקדים ואח"כ במסגיד שוחטים אוכלים ושותים. בסיגד לא מחלקים טף לציפורים. היו שמים אבן על הראש כשעלו להר. יש מקום כמו ירושלים ששם האנשים (נקטע באמצע).

היה אוכל רגיל בסיגד. מה שמיוחד שבאים לשם להתפלל רוקדים שמחים, בבוקר לא אוכלים.
קוראים את כל האורית, התורה, ואח"כ אוכלים ושותים.
(בחתונה יש מקומות שלא יגנבו את הכלה יש מקומות שאי אפשר ללכת לבד.
היו שם נזירים. היו 3, 4 היו גם נשים שהיו לוקסה).
באמצע חודש עבדו, רק בראש חודש לא עבדו. ביום ה-12 בחודש לא עבדו וגם בעשירי בחודש לא
עבדו לפעמים. מותר לבשל בימים האלה וגם לנקות. צרקבל זה ראש חודש.

אברהם אנברה וגיטהון דניאל, חג ומועד, נתניה 3.3.10 - חלק א

נולדתי בשנת 1954, היום אני בן 55. גדלתי באזור גונדרה אבל זה נקרא אוגרה בכפר מררה, בכפר גרו בערך פחות ממאה משפחות, היה מסגיד בכפר והיה קס גדול איילה שנפטר, עליתי ב1980 דרך סודן, גררף, בחוף בלילה. סדר החודשים: חודש ראשון זה ניסן קראו לו באמהרית גם ניסן אחריו קראו אותו בשפה שלנו גינבות, סאנה המלה נהסי מסכרם טיקימת הידר תהסס טיר יכתית, מגבית זה ניסן. איך מחליטים שעכשיו ר"ח? זה היה קשה להסביר אבל עשו את זה כדי לשמור את חודש אביב שהזמן של פסח לא ישתנה, כל שלוש שנים היו דוחים אותו וכך זה היה נשמר. היו נפגשים באירועים כל הכפרים ומתאמים את הראש חודש ומודיעים לכל השאר. התקופה האחרונה הייתה קצת יום אחד כוונה זו שאוזבה זאת שגרה בתגרה היה יום אחד רק ואלה שבאזור תנגר או באזור סימן, הכרוזים היו מכריזים וכמו שרואים את הירח מתי נולד זה היה עוזר להם לדעת. ר"ח נחשב יום אחד. לא עובדים עבודה בשדה, לא חורשים לא קוצרים כמו חג. לבשל היה מותר, לשחוט גם היה מותר ועוד דברים היה מותר. כל חודש בעשירי לחודש בשתיים עשרה ובחמש עשרה גם לא היו עובדים. החמש עשרה נקרא "אספה חמסת". באספי אספרת גם לא עובדים והיו עושים מסיבה, בר"ח ניסן גם היו עושים מסיבה הוא היה ר"ח מיוחד ביחס לראשי חודשים אחרים. ראש השנה, במסקריה גם היה מיוחד. שבועות גם לא נקרא באמהרית נקרא סמי מירר ואידר מירר התקופה שבו זורעים וקוצרים באדר.

פסח – יש שמתחילים להתכונן חודש לפני, היו מקומות שהיו שוחטים קרבן, יש מקומות שהפסיקו. מה שידעו היו נזהרים מאד מה שלא ידעו לא ידעו. חוץ מקרבן פסח לא היו עוד קרבנות היו רק כפרות זה היה לא קרבן אלא שמחה. מה שכתוב בתורה כבשים עם שתיה ודאבו זה לחם רק בהקשר של מנחה וקודש, רק בחגים ושבטות, גם באספי אספרת בעשרת בשתיים עשרה חמש עשרה. מנקים את הבית מסדרים את הכלים הישנים שמים במחסן או מוכרים לגוים ומשתמשים בכלים חדשים, ואחרי פסח אפשר להשתמש בכלים הישנים אבל לא היו שומרים את הכלים המיוחדים לפסח, זאת הייתה העבודה של היהודים, הגוים היו קונים מהיהודים כדים וכלי חרס לכן לא היה בעיה להכין כל פעם כלים חדשים. דברים שהיו צריכים שטיפה כמו חרס היו עושים חדש, היו כלים שלא היו מבשלים כ"כ כמו בכלי חרס היה עשוי מ**מטבך** או שלא היו מבשלים דברים חמים היו שוטפים מנקים ומשתמשים. קרבן פסח – היו קונים את הקרבן כמו שכתוב שהיו מוכן לפעמים יש כבשים שקונים כמה ימים לפני פסח ושומרים אותו עם הכבשים ליד, לא שמעתי שקרבן נפסל פעם. שקונים אותו צריך לבדוק אותו מה שאני יודע שרואים שהוא היה שלם. ביום של הפסח כולם הולכים לטבול בנהר, היו הרבה נהרות. איפה שהקסים גרים הולכים לשם ועושים את הקרבן. היו הרבה נהרים שם, ובמקום היה הרבה שלג איפה שאני גרתי לא היה שלג, היה די קר והיו מקומות שהיה שלג שראו לבן על ההר אבל שמה זה כמו קרח ולא נמס מהר.

(כניסה של גיטהון דניאל) היה בית כנסת בגודל של עיר בפלאסווסגי זה ליד מוסקרה, שמי גיתהון גנדי נולדתי 1951, הגעתי לישראל ב 1981 באוניה, נפגשנו בתורכיה ומשמה הגענו לסודן ובסודן היינו בערך שנה 81 חודשים ואז לישראל. שמה היו קסים, שניים הגיעו לפני וחלק נשאר שם. קס נהרי קס ארמו נפטר שם והיו עוד שמתו, בחגים דווקא היו באים. גשם היה שם ונהרות, אצלנו היה שני נהרות גדולים ואי אפשר לעבור אותם, היו טובלים שם אסור לנגוע בגויים, שם הגויים לא באים לעיר אסור להכנס לכפר הם היו בחוץ, מוכרים להם חרסונה ומחרשה (כלים) אבל אפילו אם מבקשים מים צריך להשאר מחוץ לגדר אסור לגעת בהם גם אם מביאים להם מים ומי שטובל עד הערב נשארים ואז חוזרים הביתה. לפעמים היו מקרים שהיו נוגעים בכוונה אבל הם יודעים

טוב מאד ומכבדים, וזה לא מעליב אותם. כמעט לא היו קונים מגויים אבל לפעמים תבלינים לא שהם טוחנים אלא תבלינים חיים, קמח שהם טחנו אסור לקנות מהם, דברים כמו אורז חיטה טף חומס תירס זה מותר אבל בעיקר שאנחנו היינו חורשים וזורעים וקוצרים. אם היו קונים מהם תבואה צריך לברור אותו שלא יהיה פירור שלהם היו לוקחים כמו צבת כדי לזרוק אם היה צורך, בסודן היה קשה לשמור על זה אבל בסודן אין מידלדו זה משהו אחר כי שם זה מוסלמים אבל שם הזהירו אותנו שלא לגלות שאנחנו יהודים ולא לעשות בעיות ושמרנו. לפני פסח טובלים יש בבוקר ויש אחרי הצהריים, זה תלוי היו מכבסים את הבגדים ובפסח יום יומיים לפני מכבסים גם את הבגדים כדי שיספיקו לטבול ביום של פסח, ואת הקרבן היו עושים בין הערביים אחרי הצהריים, לפני השקיעה היו צולים אותו על עץ הוא היה צריך להיות שלם, היו חותכים אותו חלקים חלקים על העץ וצולים אותו. אני לא יודע למה המשיכו עם הקרבן אם בכל העולם לא הקס שלי סיפר שלי שיש מקום שמשמיי ירדה אש ושרפה להם את הקרבן, אז אם אצלנו הצלחנו להמשיך עם הקרבן אז ה' הסכים לקחת את המנחה. הקס היה נזיר נקרא מולוקסיי בייאנה זה היה בקרגנבה איפה שגרנו במרבה, זה מקום קדוש. כל האבנים שם נשרפו באש נעשה כמו פחמים. כמעט לא היו מלוקסיי שם, שניים נשארו שם. בגונדריי בחוחרה דררו סימן היו הרבה, יש שאומרים שהיו שם אלף מלוקסיי. אם זה היה כפר קטן היו עושים כבש אחד אם לא אז יותר, כבש אחד מספיק אולי למאה אנשים היינו טועמים חתיכה לא אוכלים עד ששבעים. יש מצות, קיתה, היא הייתה עושה מחיטה אולי היו מקומות שלא הייתה חיטה ואז עשו אולי ממהו אחר, מכינים אותה לשים אותה ביום של פסח ואחרי הטבילה, צריך לטבול לפני שמכינים קיתה. עם האינג'רה יש קצת שוני מהארץ, מפסיקים לאכול עם כניסת החג אבל את החמץ אסור לאכול עם יציאת החג, היו מחכים ליום אחרי, לא כמו בארץ שאוכלים חמץ עם יציאת החג. "ויהי ערב ויהי בוקר" היום מתחיל מהערב פה בארץ אבל שם תחילת היום היא לא בדיוק בזריחה אלא נגיד שיש שבת בערב, שלוש שעות לפני שקיעת השמש היו מפסיקים לעבוד והיו מסדרים לשבת, לעומתנו בפסח לא כ"כ היו לפני כי היו מחכים למי שהגיע מרחוק ואז היו אוכלים. מתחילים לאכול אחרי תפילת ערבית, התפילה בארץ יותר ארוכה, שם אחרי התפילה היו מחכים לאנשים שבאים ומתחילים לאכול. ביום רגיל הקסים היו מתפללים עד הלילה, ותפילה רגילה בערך חצי שעה, אבל בפסח התפילה ארוכה. **צירקבל** זה ר"ח והתפילה יותר ארוכה, יש קסים שנשארים. את הקרבן שוחטים במקום מיוחד, זה לא כמו מזבח אבל השם שלו קרוב "מְזַבְּה". זה מקום מסודר ליד בית כנסת הוא שמור קדוש, לא נכנסים לשם כלבים חתולים בני אדם זה מגודר עם שמירה יש מסביב אבנים עצים, משתמשים בו רק בפסח ועושים כמו כפרה מי שעבר עבירה זה גם היו עושים, הוא היה מביא כבשים בעיקר. כבש עלה חמש ארבע שקל, לא שקל אלא בירר. המחיר של הכבש תלוי בגודל בבשר במשקל, ויש כבשים מושלמים כשרים ואז זה יכול לעלות הרבה כסף. הקס אוסף את הכסף, כל הזכר היה מביא כסף מגיל עשרה ומעלה. באמצע השנה הנשים והילדים כן אוכלים אבל מי שהיה הולך למקום רחוק לבקר קרובים לעשות את הקרבן רק הגברים הולכים עם הילדים הגדולים, כולם מביאים את אותו סכום. הכסף היה יקר והדברים היו בזול. כל אחד נותן לפי כמה שהקסים אומרים, קודם קונים את הכבש ואז משלמים עליו. הכבש בערך היה בן שנה. יש הבדל בברכה בין כבש לפסח וכבש סתם לאוכל, לכל דבר יש נוסח, אנחנו לא זוכרים את הנוסח היינו צעירים אבל הקסים יודעים אותו. המקום לצד צפון אבל מתפללים לכיוון ירושלים איפה שארץ ישראל הייתה לצד מזרח לאיפה שהשמש זורחת. הכבש עומד כשהפנים שלו לכיוון ירושלים וגם הקס עם הראש לכיוון ירושלים, הדאבו זה גם לכיוון ירושלים. ממשיכים את זה עד היום, שמעתי שגם בבאר שבע היום בארץ עושים את הקרבן, ואפשר לראות איך הם עושים. את הדאבו חותכים לכיוון ירושלים

מוציאים את האמצע נותנים לקסים לזקנים וחותרים מברכים ונותנים אותו לכולם זה כמו בקידוש, מתי שמסדרים אותו שמים מלח בדאבו וגם בכבש בקרבן שמים מלח בכמות סמלי זה היה מלח בגודל גדול לא כמו היום גרגירים קטנים, היו מביאים אותו עם סוחרים. בתפילות מנגנים משתמשים בנגרית, צלצל וקצ'לומתק (מקל כזה) בחגים היו מנגנים אבל בשבת לו. המשמשים היו מנגנים וגם הקסים, בפסח לא רוקדים, במסגיד אין כתפיים, קופצים וזזים מצד לצד כולם בעמידה אסור להשען לא יושבים לפעמים עושים את המקל והזקנים שאין להם כח היו נשענים, כששרים גם חובטים עם המקל, מתפללים בעל פה. אסור היה לבשל בפסח, לא היו שום עבודה שבשדה, להסתפר אסור ולבקר קרובים בכפר השני מותר לא באותו יום אלא במוצאי החג הראשון, וגם בחג השביעי אסור לבקר קרובים. היה הבדל בתפילה בין הימים בחול המועד היו קטעים שונים לכל יום. שוחטים את הקרבן בארבע עשרה, בחמש עשרה כבר חג. אם החג יוצא בשבת לא שוחטים, אלא לא מקריבים. במוצאי שבת לא זוכר מה היו עושים. שבת הייתה חשובה לנו מכל החגים לא הייתה דחיית שבת בכלל. העונה של פסח יוצא קיץ, יבש, מתחילים לזרוע מאותו זמן אבל אחרי פסח כי בפסח עצמו אסור לזרוע. יש מקומות שמיד אחרי פסח זורעים ויש מקומות שחודש אחרי פסח עד קרוב לתשרי היו זורעים, זה לפי סוג התבואה, היה חומוס שבתקופת תשרי היו זורעים אותו. חיטה היו זורעים בתקופה של תמוז וקוצרים אותה בכל מקום בזמן אחר. הייתה בעיה לספור את העומר, היו סופרים כמו צ'רקבת במסורת אחרת, פה בארץ סופרים חמישים יום מפסח, שם שבוע אחרי פסח מתחילים לספור. במקום שהראשון לעומר יהיה השני של פסח הוא יהיה השמיני. בשנים עשרה בסיוון היו מסיימים לספור, גם בארץ לא אומרים תחנון עד יב' בסיוון אז זה מסתדר, הקסים ספרו את העומר. אבל גם שמה מגיעים לראש השנה ולאסתרתי והידר מיירר מגיעים אותו דבר עם ספירה. זה לדעת מתי ר"ח, ידעו לספור בשביל כל השנה, הספירה לא הייתה עם ברכה אלא היה מגיע ר"ח ויודעים נגיד שאחרי שנים עשרה יום זה שבעות, זה לא כמו פסח שהיו סופרים כל יום, היו ספירות שבמקומות אחרים לא היו כמו שבת שביעית, באוזה גונדר ואמבובר שהקשר שלהם היה הרבה פחות, להגיע לעיר מהכפר לוקח לפעמים חודשיים, מאיפה שגרנו היה לוקח חודשיים. אם מישהו מת, בתוך הכפר היו שני אנשים או ארבע היו צריכים לטפל בו ושאר האנשים לא היו מתקרבים ואותם אנשים היו קוברים אותו מכסים את הבגדים והולכים לטבול וכל השבוע היו נשארים בחוץ ויושבים שלושה ימים במקום אחד טובלים מי מניח ועוברים לעוד ארבעה ימים למקום אחר וביום השביעי מניח טובלים מתגלחים וחוזרים. גם ביום השלישי מתגלחים. לא היו נותנים להם אוכל והיו שומרים על האנשים הטמאים, משאירים אותם לבד בשדה כדי שלא יגעו בהם ושלא יהיו להם מזיקים רוחנים, יש מזיקים גשמיים ובעיקר מזיקים רוחניים. ברגע שיש טומאה בשדה שעובדים היו ישנים שם אנשים ששומרים על הטמאים בשדה. אם יש מוות יומיים לפני פסח, אנשים שיצאו החוצה לא אוכלים מהקרוב, ואם קורה שלאדם יצא קרי לילה אסור היה לו לאכול אלא צריך לטבול באותו יום כדי לאכול. אסור לאיש ואשה להיות ביחד בכל החגים ובשבת. היה מנהג בזמנו שכולם היו טובלים במיוחד הקסים, היו טובלים בבוקר והיו נשארים בחוץ (לא במקום מיוחד) עד הערב. בצום אסור להיות עם אשה. אשה שטמאה יושבת שבעה ימים עד שמפסיקה לראות דם. המירר - יום אחד. בתפילה היו מזכירים את תקופת הקציר, אך לא היה קציר ולכן לא עשו קציר. ביכורים לא היו מביאים, אלא היו מביאים דאבו. אחרי סמי מירר היה ראש השנה, בכל חודש יש ראש חודש אך החג העיקרי הוא ראש השנה, אחריו יום כיפור וסוכות, אחרי חמישים יום יש ראש השנה סיגד ואחרי אידר מירר, 72 יום בין ראש השנה לאידר מירר. חודש תשרי 30 יום חשוון 30 יום ואחרי זה 12 יום זה האידר מירר, והסיגד יוצא אחרי 60 יום מראש השנה שזה 12 יום לפני

האידר מירר. אם יש שבת או מקדימים או מאחרים את החג. הביכורים באידר מירר - מביאים ממה שהבן אדם מגדל, זה יכול להיות 30 או 40 קילו זה תלוי בבן אדם, הקס או הנזירים לוקחים את זה, אבל הם היו גם עובדים לא מתפרנסים רק מזה, היו גם עובדים וגם לומדים, היו עצמאים. ללמוד להיות קס צריך ללמוד הרבה בערך עשר שנים ואחרי שתופסים את התפקיד ממשיכים ללמוד, בעיקר לומדים תפילות ולקרוא ולכתוב ולשחוט, יש קסים מיוחדים שיודעים להכין פרה אדומה, על יד בית כנסת היה כלי מיוחד, כד חדש טהור שלא נגעו בו, הקס הולך לטבול בנהר, כדי שיוכל לשחוט את הפרה. שמים את האפר עם מים ומערבבים, הקסים יודעים מה הכמות והקס נותן לטמאים את האפר עם עלה. הטמאים מגלחים את שערות הראש הזקן והמקום השני. כשהאשה יולדת היא טובלת במים אחרים לא במי מנזיך ולא מפרה אדומה, אבל הקס מברך על המים, יש ספר תלמידים הרדאת שהקס מברך ממנו, הספר הוא כמו המשנה, ובמים אין כלום רק מים בכלי נקי (טהור) והם נקראים **דירקתל**. הכד של המים דומה לדלעת רק קשה ובו לא השתמשו לדברים אחרים רק לטהר נשים, לאחר שימוש אחד זורקים את הכד כי אי אפשר לטהר אותו. מי מנזיך משתמשים בהם לטהר אדם שנגע בעצם של מת, אם זה עצם של נבלה או של גוי אסור לגעת אבל אם בכל זאת נגע צריך לטהר אותו, אבל לא קרה שנגעו במת או בנבלה. אם מישוהו מת בתוך הבית (טוקול) היו בזריות מוציאים אותו מהבית ואפילו לא אומרים שהוא מת בגלל הטומאה אלא שמים אותו רחוק מהבית, אם זה יום קוברים אותו ואם זה לילה מחכים ליום למחרת, החיות לא מפריעות כי מתאספים מסביבו הרבה אנשים ומשפחה. זורקים את המיטה שעליה נמצא מי שמת בגלל טומאה, סוחבים אותו אלה שטיפלו בו או גויים שעוזרים לטפל בגופה ולנקות אותה בלי לגעת בגופה ממש, סוחבים אותו בעזרת אלונקה מעץ.

שבת השבתות - כל שבע שבתות היו סופרים סבע סנבת, לכל שבת יש תפילה מיוחדת חוץ מהתפילה הכללית שמתפללים בכל שבת, יש תפילה מיוחדת גם לכל יום, והתפילה של שבת השבתות ארוכה במיוחד ואוכלים ושותים. בפסח לא היו אוכלים בשר וחלב, חלב שהיו מוציאים באותו הרגע מותר כי לא חשבו שיהפוך לחמץ.

ירקות ודגים אוכלים, תרנגולות לא היו אוכלים בפסח. קיטה בפסח - מותר לאכול קיטה שנשארה מאתמול ככה גם ירקות, לא נהגו לאכול סלט אלא אוכלים ירקות רגילים. היו מקומות שאפילו קיטה לא היו מכינים, אלא רק חומוס. היו כאלה שהיו הולכים ליד המסגיד ובמשך שבוע נשארים. אם מישוהו חולה ולא יכול לבוא למקום הקדוש הוא נשאר בתוקול שלו לא מוציאים לו כבש, והכבש שנשאר שורפים בבוקר ולא משאירים. אם בן אדם חטא ומביא קרבן, לא היו אוכלים בכלל את הקרבן גם לא הקס אלא שורפים את כולו. הקס היה אוכל את היד ימין והחזה שבקרבן. את הכבש היו עושים חתיכות חתיכות, שיינשרת, תופסים אותו וצולים אותו. אם מישוהו סתם רוצה לאכול בשר, הקס זה ששוחט את הבהמה ובתמורה לזה הקס מקבל חתיכה כמו החזה וכד', השחיטה בבית שלו לכיוון ירושלים. קרבן תודה - אם מישוהו רוצה לתת "זיקר" כמו בחגים הוא שוחט ומביא לאנשים וזה קרבן שאוכלים אותו, גם הקסים, אם ניצל ממשוהו או רוצה להגיד תודה על משהו, אוכלים אותו רק יום וחצי ואת השאר צריך לשרוף ומביאים אותו גם דאבו וגם אנג'רה, בעיקר דאבו, היו מכינים כמה שרוצים גם כמות יותר גדולה אם מישוהו רוצה לקבל ברכה. בין מיירר לבין תסקר אברהם - היה צום בחודש אב חוץ מראש חודש ומשבת היו צמים כל היום, וביום שישי היו מפסיקים אחרי חצי יום, חודש אב זה המלה, ונהסי זה אלול. בתוך עשרה ימים היו גם צעירים צמים אבל המבוגרים היו ממשיכים לצום עד סוף החודש, צמים ולא נוגעים באשה ולא מתקלחים ומתגלחים בתוך עשרה ימים אבל אחרי זה היו ממשיכים לצום ולהתפלל אבל מותר להתקלח ולהתגלח וכד'. אם לא היה יורד גשם היו מתפללים חזק, הייתה אמונה

ובטחון בה', ולפעמים הקסים המבוגרים היו מחליטים שצריך לצום, גם בבעיות אחרות כמו מגיפות מלחמות וארבה שבא לאכול את התבואה או ברד שהיה משמיד את התבואה היו מתפללים במסגיד או במקומות קדושים אחרים כמו בהר גוואד, הקסים המבוגרים בעיקר היו הולכים להתפלל, אני (אברהם) הלכתי לגנתבה בפסח להתפלל, לא קר ולא חם שם אלא נעים, מה שעשה אותו קדוש זה שאם היו באים אנשים חולים או אשה שאין לה ילדים היו מתפללים ונודרים נדר ובשנה הבאה התפילה שלהם הייתה מתקבלת. טובלים לפני הכניסה ונכנסים עם בגדים נקיים. לא הולכים לקימיג'רה שם אוכלים רק חומוס. במקום שלנו המבוגרים היו הולכים למסהמאללה שם זה הר גבוה קר שם יש שם ברד רואים אותו מלמעלה, זה לא ארסדג'נד, אלה שני מקומות שונים. יש שם תפילות מיוחדות לשם, שהנזירים גודלים שמה ולומדים והיו מעבירים אחד לשני את התפילות. נזירות לא שמענו שהיו (המראיין שמע על נזירה מלפני 60 שנה), נזיר זה לא כמו מישהו שחוזר בתשובה, הנזיר מלכתחילה לא רוצה להתחתן ולא רוצה ילדים אז אם מישהו צעיר מגיע ללמוד אצלם, במקום לצאת להתחתן הוא נשאר במקום הקדוש ונהיה נזיר. הקסים שאנחנו רואים אותם, אחרי תקופה של כמה שנים שגרו והביאו ילדים יעזבו את התפקיד שלהם והמקום שלהם אבל הנזירים לא עוזבים את המקום, יש שם גדר ומי שעזב את המקום צריך לטבול כדי לחזור, אסור להם לראות אשה אסור להתקרב, לא לאכול ולא לשתות מאחרים גם לא מקסים אלא רק אפונה או בננה וכד'. בתוך המנזר למעלה יכול לבשל אבל שיוצא לוקח איתו חומוס ומים משלו, אם נותנים לו חומוס נקי ששטפו במים מותר לו לאכול אבל זה צריך בטהרה ולשתות מכד של טהרה. אפילו מבית של קסים לא אוכלים או שותים. יש גם בעל ואשה מלוקסה, רק שזה לא אותו דבר כמו נזיר מלוקסה. הקס אחרי שמביא ילד יכול להחליט להיות נזיר. היה קס כזה שהאשה הראשונה שלו מתה, היה לו בן אחד והוא החליט להיות נזיר. למסגיד נכנסים ילדים, ילדות לא נכנסות יש להם עזרת נשים, הנשים המבוגרות היו נכנסות ויש מקום מיוחד. אפילו הקסים לא היו נכנסים. אם הקס או מישהו אחר רוצה להכנס שם, צריך שבוע ימים לא לאכול מאכלים מבושלים רק חומוס ולטבול צריך לטבול וגם את הבגדים ואז יכול להכנס ללמוד שם, לא סתם להכנס. בסוכות - היו סוכות, בעלה מצלת. אני לא זוכר אם כולם היו עושים סוכות, כי במקומות שלנו היו בעיקר הולכים למקומות קדושים. וההלכה לא הייתה כמו היום בדיוק כמה מילימטר אלא עשו את מה שכתוב "בסוכות תשבון" בסוכות אסור היה לעבוד ולטחון, היו טוחנים לפני, כך גם בפסח היו מחליפים כלים לחדשים והיו מכינים את הקמח ושומרים אותו יבש. בשר חלב וגבינה היו אוכלים בסוכות, סוכות היא שמונה ימים, ביום השמיני שמחת תורה רק בזמן שלי היה נזיר הזה שהיה שם הסביר לי ששמחת תורה היה מתן תורה דברים כאלה אני מנחש ששמעו פה בארץ, סוכות בגלל שכתוב בתורה היה אבל שמחת תורה לא היו ריקודים כמו בארץ, הייתה מסיבה רגילה של חג.

אברהם אנברה וגיטהון דניאל, חג ומועד, נתניה 3.3.10 - חלק ב

שופר

אולי היו מקומות שתקעו אבל במקום שאני הייתי לא היו תוקעים אלא היו מזכירים בתפילה ביום בחודש בעשרתה "ותקעתם בשופר" ביום בחודש היו מזכירים אתכסרת. לחמשה עשרה בחודש קראו "עשרה חמשת" הוא קשור לפסח ולסוכות כמו שהתורה אמרה שהחמש עשרה או ט"ו תשרי סוכות או בניסן כל חודש היו חוגגים אותו, לא חג ממש לא היו חורשים ולא היו כותבים והייתה תפילה מיוחדת. כל חודש היו חמשה חגים - ראש חודש עשרה לחודש שתיים עשרה לחודש וחמשה עשר בחודש אספי עשרת. אספי עשרת לא יודע בדיוק איך התחיל ומתי התחיל יש כל מיני גרסאות יש שאומרים שהמבול (?)

כל חודש חוגגים אותו ובראש חודש ניסן חוגגים יותר מכל ראש חודש אחר ובראש השנה גם בארץ אותו דבר. המבול נעצר ביום מסויים בשנה אבל חוגגים אותו באותו יום כל חודש לזכרון, אנשים היו עושים סעודה מזמינים אנשים, היו מכבדים את היום היו כאלה ששוחטים ביום הזה. בסוכות בפסח בשבועות לא היו מתחננים אבל בחמשת החגים הקבועים בחודש אני לא זוכר שהתחננו אבל אני לא חושב שהיה אסור. כי בחגים ובמיוחד בפסח היו עוסקים בעבודה היו צריכים להכין את הסוכה לחתוך עץ, לטחון קמח וכד'.

החתונה

אחרי החתונה היו חגיגות שבעה ימים בכפר של החתן. החתן היה הולך לכפר של הכלה לוקח אותה וחוזר לכפר שלו.

הרב רפאל אלמו, חג ומועד, נתניה 24.03.10

יום רביעי ט' בניסן 24.3.10 בית הכנסת שערי ירושלים, בית כנסת של עולי אתיופיה בשכונת נאות שקד נתניה, משתתפים הרב רפאל אלמו, ליאור אמרה (עוזר מחקר) ליאור גולגר ויוסי זיו.

הרב רפאל אלמו - למדתי בארץ בישיבת קרני שומרון ובכולל של הרב שלוש, לפני כן למדתי בישיבת ההסדר במעלות מבחני הסמכה לרבנות של היכל שלמה. נולדתי בשנת 82 למניינם, מניין הנוצרים לא האתיופים, תשמ"ב באתיופיה צריך להוריד 6 שנים - זה יוצא 74. באתיופיה נולדתי בכפר שקוראים לו סרמלה, נמצא במרחק הליכה חצי שעה מאמבובר, עליתי בשנת 89 לישראל בין מבצע משה למבצע שלמה. עליתי עם ההורים אבל המשפחה המורחבת הסבים הסבתות עלתה מוקדם יותר בשנת 77 - 79 וחלקם עלו במבצע משה, אנחנו שבעה אחים, ההורים שלי במקור מלוד וההורים של אשתי מנתניה.

חגים

היו חדשים קבועים, שהתחילו במולד הירח. החודשים המקבילים אני בקיא בהם יותר, לדוג' חודש ניסן נקרא ליסן ומגבית. החודשים בגעז יותר צמודים למקור ודומים יותר לעברית כמו תשרי הוא תשרי, תומס הוא תמוז.

חג הפסח

חגגו אותו כמו בארץ מבחינת התאריך, בחמשה עשר, בארבעה עשר שוחטים את קרבן הפסח, אוכלים אותו בלילה צלי אש. אני בעצמי לא אכלתי את הקרבנות, אצלנו בכפר כבר הפסיקו לעשות את הקרבנות אבל היו מספרים מעדויות. סבי מורי סבא רבה שלי היה קס בר הן ברוך כבר הפסיק להקריב קרבנות. ההכנות לפסח היו עוד לפני חודש ניסן, ר"ח ניסן כמו חג בפני עצמו לכן גם אליו היו מתכוננים, היו מכינים כלים חדשים היו עושים שהלה שעל זה היו עושים טנג'רה ושמים אותם בצד עד לחמשה עשר, והיו הולכים לטבול לר"ח, כולם היו טובלים. בפסח היו אוכלים קיתה שזו המצה האתיופית והיו מכינים אותה בו ביום ואוכלים אותה וזורקים את מה שנשאר, היו מכינים אותה מקמח ומים וטף היה נחשב חמץ. באתיופיה לחמץ הייתה פרשנות קצת אחרת - כל מה שמחמץ נחשב לחמץ גם בשר וחלב ובקמח היו מכינים במקום זורקים ושוטפים ואת השאריות היו שופכים במקום רחוק כדי לא להכנס למציאות של חמץ, המושגים של היום של 18 דקי' לא היה אלא כל דבר שחששו שיחמץ זרקו. בשר היו נותנים לו יום יומיים וזורקים. חלב מה שנחלב באותו יום מותר לשתות יותר מזה אסור. ליום הראשון והשביעי הייתה אולי משמעות יותר מקודשת אבל כל שבעת ימי החג היו ימים מקודשים כמו חג. יש תפילות של ליסן שהיו שרים לכבוד ר"ח ניסן, התפילה בשפת הגעז, רוב האנשים לא מכירים את שפת הגעז, הקסים והמבוגרים יותר כן מכירים, אבל לשפת הגעז היו נכנסים גם עוד מילים לא רק הגעז האותנטי העתיק לכן אני לא בטוח עד כמה היו מבינים. בחג היו הולכים לבקר משפחה גם אם היו גרים רחוק, בשבת היו מקפידים לא לצאת אבל בחגים זה היה מזמן לצאת לבקר משפחה. אם מישו טמא שהיה בבית קברות או לוויה, היה צריך להיות מחוץ לכפר, אני לא יודע אם היו להם בקתות מיוחדות, לנשים היו בקתות מיוחדות בטוח ולגברים אני לא יודע אני משער שכן ולא זכורה לי סיטואציה לגבי הקרבן פסח מה הם היו עושים. הייתה ספירה מפסח לשבועות כמו

שכתוב בתורה אבל מצד שני באתיופיה זו תקופה של חורף אז כן היו מציינים את היום והוא היה יותר יום של זריעת זרעים אז היו מברכים את הזרע והיו עושים לו טקס כזה ומברכים שתחול ברכה על הזרעים שעכשיו זורעים. זה לא היה חובה שהקס יוצא אבל כן הקס היה יוצא לשדה, לפני הזריעה האדם היה מביא את השק של הזרעים לקס שיברך אותם ואח"כ היה זורע. יש במקומות מאזור סמיה איפה שישבו הנזירים והאזור היותר אדוק שם כן היו מציינים את החג של מתן תורה, באזור שלנו אני לא זוכר אם היה אזכור, כן היו מציינים את חג הקציר על חג השבועות באזור של אחרי חנוכה - המיירר אני זוכר את זה בתור חוויה אדירה ועוצמתית, חג בפני עצמו, מי שחקלאי יכול להבין את התחושה של זרעת ועבדת ואתה קוצר זו חוויה אדירה לאו דווקא בהקשר של תורה אלא חוויה תרבותית, היו הרבה אנשים שמתאספים בכפר, הנשים היו מביאות מנג'יה והיו שרים ורוקדים, אפשר להקיש מזה על החוויה של חג הקציר. בזמן הזה היו מביאים לקסים את המתנות של הכהונה את התרומות ומעשרות והביכורים, מה שניתן לקס על הקציר עצמו חיטה ושעורה זה יותר תרומות ומעשרות כי ביכורים לא נראה לי שאפשר על דגן ועל פירות אפשר לתת ביכורים, אני לא זוכר את הביכורים של הפירות עצמם אבל אם היו נתנו לכהנים אבל פה התכוונו יותר לתרומות ומעשרות, לא היה לזה מידה מסוימת אלא כל אחד נותן כנדבת ליבו ולפי דרגתו שדה גדול יותר אז בטח נתנו יותר.

צומות - יש צומות ימים שני וחמישי המבוגרים יותר צמו, סבא שלי עד היום צם. יש צום אב - צום של תשעה באב, הצום היה מראש חודש עד ט' באב תשעה ימים. אבל זה משתנה ממקום למקום שמעתי מאמא שלי שיש מקומות שצמו שבוע, זה צום רק ביום ובלילה אוכלים. תמוז - אני לא זוכר שהיה אבל שמעתי את הבן של הקס אמהה שדיבר על זה שהיה. בראשון לחודש השביעי היה תסכר אברהם זה בעצמם ראש השנה, יש מחלוקת בין הקסים שחולקים לכאן ולכאן אם חודש ניסן זה ראש השנה או תסכר אברהם. יש חשיבות גדולה יותר לניסן גם לדעתי אבל מייחסים לתסכר אברהם את בריאת העולם. לפי המסורת זה היום של עקידת יצחק שמי שעקד אותו זה אברהם אבינו, בקהילה רואים את ניסיון העקידה כנסיון לאברהם ולא כעקידה של יצחק, יש שאומרים שזה יום פטירה של אברהם אבל לא שמעתי את זה באופן וודאי זה השערה שלי. בין תסכר אברהם ליום כיפור זה ימים שהיו צמים בהם מזריחה עד שקיעה אבל יותר המבוגרים לא פשוטי העם, זה היה גם בקהילה כימים של תשובה. סוכות היה בחמשה עשר, הייתה סוכה גדולה היו נכנסים בה כל אנשי הכפר לא הייתה סוכה פרטית לאנשים אלא סוכה כללית, היא הייתה אצלנו בתוך הכפר כי המסגיד היה מחוץ לכפר קצת יותר גבוה ואני זוכר את הסוכה בתוך הכפר. גם במסגיד היה דס אבל שם זה דס קבועה, שם היו אוכלים את הלחם של שבת המסוואית וגם היו נכנסים לשם בחתונות היו עושים שם דס לאו דווקא לסוכות. היו שני מבנים, בתור ילד היו ילדים הולכים לתפילות וארבעת המינים - יש את האיזכורים שהזקנים היו מזכירים אבל לא היו משתמשים ואני כן זוכר הדס במסגיד אבל לא יודע אם דווקא בסוכות.

יום כיפור

נקרא עשתה סויו ביום הזה היו צמים מהלילה וכל היום היה בתפילות, זה יום של תענית והיו מבקשים אחד מהשני סליחה, במהלך היום עצמו היו שלבים שהיו רוקדים בתוך המסגיד ריקודים של קפיצות והסתמכו על זה שכתוב "ועיניתם את נפשותיכם" שזה מענה את הגוף בצורה יותר גדולה, היו תפילות יותר ארוכות. לגבי תפילות בכלל אני לא יודע אם היו הבחנה של מנחה ערבית ובתור ילד לא ידעתי להבחין ואני לא יודע אם המבוגרים כן ידעו. הקסים היו הולכים כל בוקר

לתפילה ורוב העם היו הולכים בשבתות וחגים ואולי גם שני וחמישי היו הולכים האנשים שצמים בבוקר עם הקס.

הסיגד

חמישים יום מיום הכיפורים, יש לזה הרבה משמעויות גם אם הזכרנו את מיירר זה יוצא אותו אזור. הערה לגבי חג השבועות - הספירה לא היתה מיום למחרת הפסח אלא כל החג נחשב שבת ואז ממחרת החג באסרו חג היו מתחילים לספור שבעה שבועות ואחרי חמישים יום היה יוצא יב' סיוון. (הערה של יוסי זיו: יב' זה אחד המסורות יש מחלוקת בתלמוד אם ו' או ז' סיוון ובספר היובלים יש טו' באמצע וזה מאחד את חג השבועות עם פסח וסוכות) לגבי הסיגד אני זוכר שבאשמורת הבוקר הכהנים והקסים האנשים המבוגרים היו הולכים לבית הכנסת את האורית ואת כל הספרי קודש ועולים איתו אל ההר, כל שאר העם בלבוש לבן עולה להר ומי שעולה שם אבן על הכתפיים או על הראש ושם היו עושים תפילות של סליחה ומזכירים את ירושלים ואז היו מתחילים דרשות של הקסים שצריך לבקש סליחה אחד מהשני והיו קוראים את המעמד בעזרא ונחמיה איך האנשים היו מתוודים להבדל מכל הנכרים ומטומאת הגויים והעניינים של צרכי העם מה שצריך להשמר מהם כמו שבת, גם היו מגיעים נציגי ממשלה עד כמה שמתרעמים על זה פה, גם שם, היו מגיעים נציגי האזור, אפילו באחד הפעמים היה שם מישהו שאחד שהוא מהקהילה והוא התנצר הוא עלה לדבר ואנשים כעסו עליו והתרעמו עליו, זה היה סיפור פקאנטי. לאחר מכן היו עושים עוד תפילה נוספת ולאחר התפילה היו תוקעים בטורמבה - חצוצרה אתיופית והיו מתחילים את הירידה מההר, היו עושים תהלוכה מאוד גדולה שהקסים בראש עם הספרי תורה לכיוון בית הכנסת, היו מגיעים לכפר והיו שוחטים כבש ואיתו שוברים את הצום, היו נכנסים לדס אוכלים וכך נגמר היום. כשירדו מההר זרקו אבן שהמשמעות של זה לזרוק את החטאים מעלינו. יש מקומות שכשעלו להר היו כאלה מפזרים זרעונים שזה גם מצד הצדקה שנותנים אוכל לחיות ויש גם עניין סימבולי לציפורים של אזכרת נשמות, לקהילה יש משמעות כזאת לקהילה, אמא שלי פעם סיפרה שהיה איזשהו עוף משהו כמו ינשוף והוא היה מעל הבית ולא נתן לה לישון והיא לא הבינה מה זה וכשהיא ראתה שזאת החיה הזאת היא נבהלה והתחילה לצעוק, כי זה סימן שמישהו נפטר ובאמת מישהו בא יום אחרי ובישר על פטירה, אז יש משמעות לציפורים מעבר ללהעביר ידיעות אני הרגשתי בהרבה סיפורים אחרי שזה גם משהו סימבולי. בחול המועד שם - להקליט ולראיין אני לא בטוח שיראו את זה שם בתור מלאכה, מה שמוגדר פה בתור מלאכות זה לא תמיד מה שמוגדר שם, פה אנחנו אוכלים מצות רגילות, גם באתיופיה בתור ילד כבר היו מצות רגילות שלנו, הקיטה שהיא יותר עבה ויותר רכה ואפילו יותר טעימה.

קס הימנו תמייט, לוח השנה וחג הפסח, לוח 21.4.10

קודם כל יש לברך על המפגש הזה והוא מברך ברכה. שמי קס הימנו תמייט בן 86 נולדתי בוולקה עליתי קצת לפני מבצע שלמה סבי אבא ברוך שהיה ארבעים שנה **מנן** היה דבתרה חי ביער ואחרי זה נשאה לאישה את אמוהי אנקויוש. אישה נכבדה מסמיין בפקודת ה' שאמר לו בחלומי שישאה אישה ויוליד בנים, ואמר לו מי יהיו בניו והם קס צגהון קס תמייט קס ברהן ובנו אבבה קס טספהון ובנו קס גובזי גטהון הם שמונה בנים אני בנו של קס תמייט. אני באתיופיה בהתחלה נקרא אדרגיה. נולדתי וגדלתי בוולקה הלכנו לאזו שיסדו את וזבה. **רמלי** שם ישבתי התחתנתי והקמתי משפחה והוסמכתי לקס בשנת 1948 לספירה האתיופית. הסוכנות היהודית על ידי יונה בוגלי החליטו שצריך ללמד את יהודי אתיופי ושלחו כסף לשם כך באותו זמן נבחרתי ללמד. אז הייתי בן 38 למדתי בווגרה בדבט. אחרי שלמדתי שנתיים ששלחו כסף מישראל לעזור בשביל החקלאים והעניים. שוב נבחרתי כאדם אמין לחלק את הכסף לעם. המקום המרכזי לחלוקה נקבע שיהיה בגונדר, לחלק לחקלאים שוורים שיחרשו שהסוחרים יסחרו באיזור דבט, דברק ודמביה. בכל המקומות האלה הסתובבנו לחלק למשפחות עם אנשים שהיו אתי. בשנת 1973 הגיע מצות מירושלים לחלק לעם, עם עוד שמונה אנשים אתי. בזמן החלוקה נאסרתי בדברק לחודשים עם האנשים שהיו אתי בגלל שחשבו שזה מיועד לאלה שבורחים לסודן. הדרגים מעלי פעלו לשחרורי והשתחררתי בשלום. בשנת 1987 נכנסתי לישראל בתורי לפני מבצע שלמה. במבצע משה שעלו דרך סודן מתו הרבה אנשים, ואחרי 3 שנים נפתחה הדרך מאדיס אבבה לעליה ישירה. אחרי 9 חודשים נבחרתי לטפל בעניני שלום בית בירושלים, בחיפה, בראשון לציון, בנצרת, בבאר שבע ובאילת, וכן נבחרתי להנהיג את הציבור מבחינה רוחנית. פה בלוד בעזרת השם ואני משרת את הציבור ויש לי אנשים שעוזרים לי כמובן.

לוח השנה

יש ארבע חגים בחודש. ראש חודש, העשירי, השנים עשר והחמישה עשר. העשירי לזכר יום כיפור, השנים עשר לזכר חג השבועות (מיירר), החמש עשרי לזכר חג הסוכות. איך מקדשים את החודש הולכים לפי מולד הירח. לפי מה שנתן למשה ולאחרון. החודש הראשון הוא ניסן. כדי לספור את החודשים צריך להתחיל מניסן הוא הראש לחודשים, כמו שצווה משה וזה כדי לספור את החודשים והחגים. ואילו החודשים :

1. מדגבת
2. מיזה
3. גנבות
4. סניי
5. המלי
6. נהסי
7. מסכרם
8. טקמת
9. הדר
10. תסס

אלו שמות אתיופים לא עבריים, שאבותינו גלו בבית ראשון, שנבוכדנצר החריב את המקדש, גלו אבותינו למצרים ואחרים למקומות אחרים. רוב העם גלו לבבל. היה טוב במצרים בזמנו הם ישבו שם 70 שנה. בסוף השבעים שנה עזרא ונחמיה ביקשו רשות לבנות את בית המקדש השני, וקיבלו רשות לבנות את בית המקדש השני, ובנו אותו בחזרה, והוא נתקם 400 שנה, עד שהרומאים הרסו אותו. אבותינו באותו זמן לא עלו לירושלים עם עזרא, היה להם טוב, הם בנו להם שם מקדש, ושרת שם הכהן **יוהונה** בגלות השניה ירדו חלקם למצרים וחלקם למקומות אחרים, והם היו משבט יהודה ולוי.

איך קבעו את היום הראשון בחודש, אחרי שקידשו אותה במולד הירח, זה יום אחד, ביום השני שנקרא מילי בגז. מי שקובע את זה יש ספר שלפיו נקבע המולד אם זה בלילה בבוקר בצוהרים קובעים את המולד. היקק אנה הצצ פירוש מוצאה וכנסתה והיעלמותה של הירח לדעת את זה זה דבר קשה מאוד. יש קסים מועטים שיודעים את זה. זה דורש הרבה לימוד ודיוק. אלו היו אנשים מלומדים מאוד וזה מצריך הרבה חוכמה. אחרי כל זה מכריזים לעם את מולד הירח. האם חוגגים את ראש החודש, בבוקר מנגנים במצלתים, ומכריזים שלא לעבוד ומביאים מוסית, הכהנים מברכים את החודש והקהל ודורשים שם דרשה לקהל. אם מנגנים במצלתים סימן שיש חג. לא עובדים בראש חודש. ביום העשירי זה לזכר יום כיפור. השנים עשר זה לזכר חג השבועות. החמש עשרי זה לזכר חג הסוכות. וכך זוכרים את הימים האלה חודש בחודשו. מכבדים את החודש ניסן יותר מכל החודשים, מכוון שהוא ראש לחודשי השנה, כך שסופרים מניסן, אנחנו מוצאים את כל שאר החגים, שבועות, ראש השנה, יום כיפור, סוכות, לפי החודש אנו מוצאים את החגים. בחמש עשרי לחודש זה חג הפסח וסוכות. אחרי שקובעים את החודש אז סופרים 15 יום, אז זה פסח נכנס. בחודש סניי ביום ה-12 יש את חג השבועות, שזה מתן תורה. אחר כך פוגשים את אב צום יום שנחרב המקדש זה בחודש המלי. בחודש נהסי יש סליחות למה יש סליחות בחודש זה שמשה רבינו ירד מהר סיני עם לוחות הברית, בני ישראל חטאו ועשו עגל, וזה היה חטא גדול, משה שבר את הלוחות והקב"ה כעס על ישראל מאוד, והרבה מישראל מתו, כי נמצאו בחטא. ואחר כך התקררה דעתו של הקב"ה, ואמר למשה לך ופסול לך שני לוחות אבנים חדשים כראשונים. מתי זה נאמר לו בחודש המלי ביום העשרים, שנשאר עשרה ימים, ולכן נהסי כולו 30 יום חודש הסליחות. אנו מבקשים שיסלח לנו על חטא הקודם, ומשה יחזור בשלום עם התורה, בבקשה שתחזיר את משה בשלום, שלא ישאר שם עם המצוות. בני ישראל בכו יום ולילה, והתפללו על זה. משה רבינו מתי הוא חזר, בחודש מסכרם ביום העשירי ביום כיפור אחרי ארבעים יום שמשה חזר, נהיה רחמים. התפללות והבקשות נשמעו ביום כיפור הקב"ה בא וראה את הבכיות של משה וישראל, וחזר בו מכעסו, ואמר להם שזה יום סליחה לעולם, ואני בשמי הקדוש נשבע להם על זה, ועשה אתם ברית על זה ונקרא ליום זה יום כיפור אסתרי.

חג הפסח

איך פסח יוצא דוקא באביב, יש בפסח שלוש שבתות היום טוב הראשון היום טוב השני והשבת שבניהם. ה' ציוה לספור את העומר ביום השלישי מתחילים לספור את ספירת העומר עד מתן תורה. ויש אחרים שטועים בספירה ואז מסכרם יכול להיתאחר, לכן אחרי השבת צריך להתחיל לספור את העומר. אין בעיה שפסח יצא בדיוק באביב, אם מתחילים לספור מראש חודש ניסן את הימים, אז פסח יוצא באביב, והזכרנו שהקק והצצ (פירוש הזהירים לבדוק ולשמור על מולד הירח). הבקיאים במולד הירח יודעים לחשב את המועדים כך שפסח יצא באביב, ולכן אין מה לדאוג שיתפספס האביב, או יתאחר הפסח, כך שכל חג יצא במועדו. אנו שואלים שאלה זו בגלל שימי הירח והשמש לא אותו דבר, יש קסים הבקיאים במולד הירח ויש שלא בקיאים בזה. הם מיוחדים שלמדו על זה שהחגים לא יתרבו או יצאו בזמן לא מתאים. החגים לא סתם יש להם מועד קבוע וצריך לשמור על מועדם. מה עם הברית שה' עשה עם נח. תשובה לא חוגגים או עושים טקס על זה, אבל מזכרים את זה בתפילה של הקסים. נח בהתחלה שברא ה' את העולם בששה ימים ברא את האדם, ושם אותם בגן עדן, ונתן לו מצוה אחת, ואמר לו אדם שב בגן עידן ושמור על המצוה. ובגן עידן הכל נפלא האויר הפירות הכל היה נפלא בנוי לתפארת מדהים. אדם הוא בנו הראשון בעצם ואשתו מביאה לו פירות מהגן אך בעץ הזה לא נגע, אז בא הנחש (שהוא השטן שנותן עצה רעה כזו היה לו רגלים לנחש) ואמר לה למה אתם לא אוכלים מהעץ הזה, והיא השיבה לו ה' ציוה עלינו שלא לאכול מהעץ, ואז ענה לה הנחש אתם יודעים למה השם אמר להם כך כדי שלא תהיו חכמים כמוהו לכן ציוה אתכם כך, באמת בגלל זה ציוה עלינו, אז היא לקחה מהפרי ואכלה מהפרי ונתנה לבעלה הם היו לבושים צגה (לבוש יפה שה' נתן להם משהו מדהים שאנחנו לא מבינים מה זה). הם לא התבישו אחד מהשני, אחרי שאכלו מהפרי הם פתאום התבישו אחד מהשני כי ראו שהם ערומים, אז הם לקחו מהענפים והעלים היפים שהיו שם ולבשו וכסו את ערוותם. אז בא ה' ואמר לו לאדם אדם איפה אתה, אני כאן ענה לו אדם, למה אתה מתחבא, אמר לו אדם כי אני ערום, מי אמר לך שאתה ערום האם אכלת מהעץ שאמרתי לא לאכול אכלת, מי אמר לך שאתה ערום. ולכן צא מגן העדן. צא תחרוש תחפור ותאכל. הוצא אותו מגן עדן וסגר את גן עדן כמו שסוגרים דלת. באותה עת לא היו בגדים, לכן ה' הביא להם עור והלביש אותם בגלל שהתבישו, וצוה עליהם לפרות ולרבות למלאות את העולם, וזוהי המצוה הראשונה. כך נולדו לאדם שני בנים קין והבל. אחרי שיצא מגן עדן קין היה חורש אדמה והבל היה רועה צאן. צאן הם קדושים מבורכים, ואז הבל לקח מצאנו, בחר את הטובים והקריב מנחה לה', וה' הריח מהקורבן שלו ושמח מאוד. אז קין גם הקריב מפירות האדמה שלו, אך הוא לקח את הפחותים והכניס אותם לאש, ולא את הטובים ביותר כמו הבל, ולכן ה' לא קיבל את מנחתו. אז קין הצטער על זה שה' לא קיבל את מנחתו, והיה עצוב מאוד. האשים את אחיו וקנא בו למרות שהוא אשם, ובגלל זה קין הרג את הבל אחיו. תראו מאיפה באה טוב ורע, וכך הבל מת וקין ברח משם. ואחרי זה כל אחד נולדה לו תאומה שאתה הוא הקים משפחה. וכך האנושות התרבתה והתרבתה עד שהיו הרבה מאוד, וגם האנושות התקלקלה מאוד, שה' מאס בהם. הם הכעיסו את ה' מאוד ומתוך כל האנושות לא מצא ה' אלא את נח, שהיה טוב בעיניו, ונח מצא חן בעיני ה'. והאנשים חוגגים ורוקדים וחוטאים בלי הרף. ה' מצוה לנח לבנות תיבה נח, מוכיח את האנשים הם לא שומעים לו הם רוקדים יום ולילה. אפילו שה מתחיל את העונש מים מלמטה וגשם מלמעלה, היו להם כלי נגינה תופים ומחלות, שהמים הגיעו להם עד הברך, הרימו את התופים עד החזה, שהגיע לחזה הרימו את התופים לראש, תופפו ורקדו בלי הפסק עד שטבעו.

יונתן וורקנך, חגים וכשרות, פתח תקווה 25.4.10

נולדתי משהו בסביבות ינואר 1972. לפי הספירה של אתיופיה זה משהו כמו 7 - 8 שנים אחורה. זה התקופה שאחרי מסקרה.

נולדתי במארה. לא רחוק מאמבובר. ביחס זה מזרחית לאמבובר. במארה גרו בסביבות 10 משפחות יהודיות. בכלל היו עוד בערך 5 משפחות נוצריות, רחוקות מאיתנו. כפר הררי, שלוש רבעי עיגול, רכס הרים. היה שם לא נהר לגמרי אלא מן נחל קטן. אבל היה נהר שעבר לא רחוק מאיתנו והיה שם פרות וכל העדר היה שותה מים. לא טקזאו, זה נקרא אוזבה שתה מהנהר. מסגיד לא היה. לא היה אצלנו אבל מי שיכל ללכת לאמבובר הלך. לא בכל הכפרים היה מסגיד אלא בכמה נקודות מפתח. גם לא היה קס במארה.

מי שהיה שוחט, בגלל עניין של מיעוט של קסים בכל מיני אזורים נידחים, הבן אדם שמתחתן כבר הוא אחרי נישואין הופך להיות מן מורשה שחיטה. עובר תהליך מסויים קצר, לא בצורה מסיבית כמו מי שהולך להיות קס אבל קצת עובר על הלכות שחיטה, מה שאני זוכר, כמו אבא שלי למשל. אבל לרוב באירועים גדולים כמו חתונות ואזכרות או נגיד ר"ח שעושים שחיטה באירועים כאלה חייבים להזמין קס. לכל משפחה היה קס משהו כמו "עשה לך רב", היה לך קס שהוא מה שנקרא נר סבת. זה משהו אבא של הנפש. האבא הרוחני של המשפחה. ואז מזמינים אותו כמובן כל הקסים האחרים וכל מי שמסביבה זקני העדה, אבל מי ששוחט זה הקס. לצורך דברים יום יומיים רק למשפחה כמו שישי שבת. אם זה עז או תרנגול תרנגולת האבא היה שוחט.

העליה

הגענו בסוף 84 אבל העלייה התחילה חצי שנה לפני משהו כזה אמצע 84 לפי אירופה. אחי, האחיות עם הבעלים והילדים. אני עם ההורים שלי. עלינו ביחד דרך סודן, כל התהליך הזה, ולא רץ.

בהתחלה היינו במחנה באמרקובה חודשיים שלוש, אחרי זה עברנו לעוד עיר בדאריף שמה היינו עוד 3 - 4 חודשים אחרי זה עברנו לטאובה ואחרי זה עברנו לפה. בהתחלה היינו בערד, חודשיים אח"כ בגלל עניינים משפחתיים עברנו לב"ש, ובב"ש היינו עד אמצע 90 משהו כזה עד שעברנו לדירת קבע ברחובות. כל התהליך של עליה, מי שיצא מאזור הכפר כל המשפחה עם אחים אחיות, בסודן התפזרנו. אחותי נשאה מאחור עם משפחה. ההגעה לארץ הייתה בהפרשים של שבועות. זה לא מתוכנן.

טסנו בלילה. אחרי בין הערביים. התחלנו לעלות לאוטובוסים נסיעה של כמה שעות ואז הגענו לנקי איסוף ושם עלינו למטוס ונחתנו בלילה. בהתחלה חשבתי שנחתנו לאשקלון אבל העבירו אותנו מבן גוריון לאשקלון. שם היינו בתהליך קליטה וכל הנושא של רישום ומשם לערד.

חגים

לפי הירח. אני לא זוכר את זה. אבל היו אומרים לי שהירח בהתחלה באמצע. מה שהיה מקובל זה לפי הירח. אני לא זוכר יותר מזה. שמות של חודשים אני זוכר אבל לא ברצף ולא מהראשון והאחרון ומההתחלה. טיר מגבית מאסייה גינבות סאיניה.

הנוצרים הלכו לפי הירח, אני לא בטוח. החודשים האלה נוגעים באתיופיה. זה לא עברי או נוצרי. זה האתיופיה, כמו הכתב שמיוחד לאתיופיה כך החודשים והשנה שכתובה בחודשים שונים. החודש הראשון, לא יודע. אולי **טאו** (טיר). הר"ח, סופרים משהו עם התקופה של הירח משהו כזה. לא זכור לי במיוחד. אבל ידעו. למשל אמא שלי יודעת לספור אבא שלי ידע. כמעט כולם ידעו לספור. התנהגות מיוחדת בר"ח לא זכור לי. נדמה לי עד כמה שזכור באותו יום אולי המבוגרים יותר לא יצאו לעבודה משהו כזה. חוץ מהימים של שבת לא זכור לי עוד ימים מיוחדים שלא עבדו. קובעים מתי מגיעים החגים לפי התאריך, איכשהו סופרים, לפי הירח, העונות והתקופות משתנות.

חגים

פסח, פוסיקה. היו כל מיני דברים שהיו חוגגים שם. למשל תסקרה אבראה גם בארץ חוגגים. באותו תאריך עושים מן משתה כזה. יש "**בעליה עצרת**". יש גם צום גדליה למשל היו עושים. אסטריה זה יום כיפור. בעיקר היו חוגגים מה שהיה בתנ"ך. כל הדברים האלה שהיו בתנ"ך. אחרי זה מה שנוספו מדרבנן זה מה שאחרי זה לא הגיע ולא היה נהוג. נראה לי צום אסתר יותר מאוחר הגיע לשם. אותו דבר פורים.

פסח

פסח נמשך 7 ימים. ביום השמיני כבר מפסיקים. לא אוכלים חמץ. אצלנו באתיופיה הייתה החמרה רצינית לגבי פסח. לא אכלו דברי חלב. משהו שהיה כבר שם. בשר לא אכלנו, אלא משהו מוכן זרזי זה נקרא **גירל טקיטה**. לוקח את הקמח שעורה מיד בליל של בצק על הגוגו מוציא ואוכל. לא מן כל מיני דברים נוספים שבארץ אפשר. למשל אמא שלי אומרת לי שבארץ זה לא פסח. כי חוץ מממש חמץ לחם כל השאר מותר. שם הרגישו שזה פסח פסח את הפיתה היו עושים משעורה **סנדיה**. **דבניה**. גם תירס היה אפשר. אבל מה שמוכן כרגע. העקרון הוא לא להשאיר את הבליל של הבצק אפילו לא חמש דקות אלא מיד. אמא הכינה. מותר להשאיר מהבוקר לערב את המבושל, נראה לי שכן. לא היה מניעה אם זה מבושל. ההכנות לפסח - בגדול זה היה כמעט לחדש את כל הכלים. הכלים היו מחרס אז מה שהיה אפשר לשטוף היו שוטפים. הכלים היותר קיבוליים היה אפשר לחדש אותם - כמו שבנו אותם, לקחו בליל של חימר ומורחים ואז זה משהו חדש יותר. כל הכלים שאפשר איפה ששמים של הגירה. זה לא קש, יש משהו יותר גדול, זה שמביאים בשביל לאכול. זה שוטפים ושמים בצד. אבל יש משהו ענק כזה שמה עושים **טנגירה**. לא גוגו. משהו ששמים את כל הבצק ואת כל הדברים. לוקחים קש עם חימר ומורחים את הכל ומחדשים. מה שאפשר לקחת לנהר לוקחים לנהר ומה שלו מביאים מים ושוטפים. ובערב יש אווירה של חג של ציפיה כזו לאליהו הנביא, חג של גאולה שמספרים שיצאו ממצרים וגם אנחנו נצא מאתיופיה לארץ ואתה יושב באווירה כזו כאילו אוטוטו קורה איזה תהליך של נס. כל האזור היה בתכונה של כולם שוטפים את הבגדים ומתנקים וכבר מהבוקר אומרים לזרוק את כל החמץ ומה שאפשר לאכול לאכול ומה שלא לשרוף ואז כל הילדים מסתובבים בין הבתים והיו מביאים לכל הילדים אוכל ואווירה כיפית. התכונות למשהו. ואז לקראת הערב שוחטים או כבש כל האזור או משהו כל האזור. זה או כל המשפחה עם החתנים. יש את אב המשפחה וסביבו כל השכנים. נגיד אבא שלי היה הכי מבוגר באזור אז כולם

באו אלינו. והיינו שוחטים והיינו אוכלים את כל הבשר. ומה שלא היינו זורקים. כמו קרבן. כל משפחה הייתה מביאה מצה כזו **גירה טקיטה**. על זה מברכים ועושים את הקידוש. הכל נאכל במקום לא משאירים במקרר או אוכלים למחרת.

לא חושב ששחטו את הכבש במקום מיוחד. זה לא כמו עיר שיש בית מטבחים. כל אחד לפי מה שנראה לו שוחטים. ברוב המקרים אבא שלי שחט.

מי שלא רוצה להשיג את הכבש מהעדר שלו אז קונים כמה ימים לפני. אפשר ללכת לשוק או מהעדר שלך.

השוק הקרוב היה גונדר, היה מחסניית היה טנדה היה גם באזור אוזבה שוק לא גדול, מקומי.

משהו מקומי לא גדול השוק הכי קרוב הי אוזבה. אתה הולך קצת דרומה יותר

אני לא חושב שהיה עניין בן כמה הכבש. תלוי מה יש לך. אבל זה לא כל כבש. אם יש פגם אסור לאכול אותו בכלל. בעיקר מה שאני יודע או ששמעתי זה מה שעם צלקות. אבל יש כל מיני סימנים באיברים הפנימיים של הכבש או של הפרה שאפשר לזהות אם אין לו פגם או דברים כאלה.

אני מניח שיש פגמים שפוסלים אותו להקרבה לפסח אבל עדיין מותר לאכול ביום רגיל, אבל אני לא יודע.

מאכלים יחודיים לפסח - משקאות - אפשר להכין משקאות זה דברים שאפשר להכין אפילו בימים רגילים, זה לא ייחודי לפסח. היה אפשר לשתות תלבה. צ'לקה. זה מין סוף כזה שטוחנים וסוחטים את זה. או שקונים או שיש גידול בגינה.

הגידולים מהכפר היו כל סוגי התבואה, טף תרבושה שעורה חיטה תירס תפוז"א ירקות, פלפל, טאבר - זה כמו פתיתים, זנגדה, חומוס, פול. עצי פרי לא שתלנו אבל היו ככה, מלא. דברים שאין בארץ. שולה, דוגמה, טאבר, אינקויה - נדמה לי שזה משהו בסגנון שזיף.

מיוונוזה. בשבת עם הילדים מותר לקטוף פירות כאלה בשבת. המבוגרים לא יצאו מהבית. רק הילדים. אבא שלי לא יצא מהבית אחרי הדאבו, הברקתה, היו יושבים מדסקסים וחוזרים לישון.

לא היה לנו סכין מיוחדת בשביל הברקתה אבל הייתה סכין חדה שאפשר לחתוך.

היינו שרים ומתפללים בבית. לא היינו צריכים לצאת. מי שקס נגיד דודה שלי אם שמעת על קס זייסן שנפטר לפני שנה וחצי שנתיים היא נשואה לו, אז הוא קס 42 בבוקר ומתחיל עד אמצע הבוקר להתפלל אבל מי שלא קס אז אומר **"טברס קדיר, ועמק ישראל"** כל אחד כמה שהוא יודע וזהו. אני לא יודע מה שונה תפילת פסח מתפילת שבת אבל ממה שקראתי לכל חג יש את התפילה שלו המזמורים שלו המאפיינים שלו, אז מי שיודע אומר את כל המזמורים לכל חג. אבל אני לא זוכר. בין היום הראשון של פסח לשבת מבחינת החומרה מה שאני זוכר שהיום הראשון של פסח הוא שבעתיים חמור משבת, לא לעשות כלום ממש. כי זה פעם בשנה זה מגיע מאשר שבת. אסור לבשל בפסח. מכינים את האוכל לפני. אפשר לבשל כל שבעה הימים לא אוכלים קר. היום הראשון נחשב יותר חמור משבת ושאר הימים ימי חול המועד. חול שאסור לאכול חמץ ודברי חלב ודברים שמחמיצים. אני לא יודע אם מותר לעבוד בימים האלה. אבל אני חושב שאין מניעה לעבוד אלא כל אחד עצמאי ויכול להחליט אם לעבוד או לא. אני חושב שרובם אבל לא עבדו. היו תקופות של זריעה וקצירה וזה תקופה שאתה יכול להרשות לעצמך לא רק שבוע אלא חודשים שאתה לא עושה הרבה.

אני לא זוכר מה המנהג אם מישהו נפטר בפסח. לא מתוך ידיעה אלא מחשבה שלי שעושים את המנהג אבלות כרגיל.

לגבי אשה נידה שיש לה את הבקתה שלה, זה מין צריך מרוחק קטן שמסביב מתחמים אותו באבנים, מעבר לזה לא נכנסים. מי שנכנס שוטף טובל ורק אז נכנס הבית עד לתקופת הטהרה. אני לא זוכר שנכנסתי אסור אסור ואז לא נכנסים. אני לא זוכר בזמן שהגיע פסח אני לא זוכר אם מותר או אסור לה לאכול מהקרבן. ברית מילה אני לא יודע אם מותר לעשות בחג. בשבת אני חושב שלא עושים ברית מילה. לא זכור לי מקרה כזה. המילה ביום השמיני לא השביעי. אם פסח ושבת נופלים באותו יום זה רגיל עושים את העניין של הפסח. מכינים ברקתה אבל ממצה מחיטה אבל אין פה משהו שאפשר לא לעשות בגלל זה. אם ערב פסח נפל בשבת שוחטים את הקרבן אחרי צאת השבת ואת כל התהליך - ממש בלילה. אף יהודי אתיופי לא יעשה משהו בשבת במסגרת השבת אלא רק אחרי שתצא. לא בשבת התחילו לשחוט את הכבש בעוד אור יום לקראת בין הערביים משהו כזה. שוחטים וזה לוקח זמן. לבשל ולהכין וברגע שמסיימים כולם אוכלים שישו ושמחו. את הבישול אני חושב שמסיימים לפני שקיעה אבל אני לא יודע. מה בירכו על החופה לא זוכר. כלי נגינה לא היו.

הנשים לא ממש השתתפו בתפילה. רק אולי הזקנות שסיימו את התהליך של הנידה והלידה. הן לא היו עושות פעולות. ללכת לטייל ולבקר קרובים היה מותר בפסח. זה לא כמו שבת. היום השביעי הוא גם חג. נחשב כשבת. זה כמעט אותו דבר כמו היום הראשון. מציינים אותו בזה שלא עושים מה שהיו עושים במשך השישה ימים. אסור להדליק אש ולבשל ולעשות עבודות של יום יום. האווירה בפסח אווירה כייפית של אסטריה. אסטריה זה ציפור. שמגיעה רק בתקופות האלה. רגע אני מתבלבל. לא לא. אלא זה אווירה כזאת של חג. פסח הוא רק ליהודים. אבל לא הולכים לבקר גויים. הגויים שם היו נוצרים באזור של גונדר. בודדים יש אולי מוסלמים. התפלאתי כשקראתי על אתיופיה שמבחינת אחוז הדת יש יותר מוסלמים, איפה הם? זה בדרום אתיופיה. אחרי הפסח יש מיירר אבל אני לא זוכר מה זה. זה זכור לי קצת בשם. זה בעיקר עושים משתה כזה מכינים טאללה ואפילו שוחטים. אמא הייתה מכינה את הטאללה.

טיירר זה שבועות

אני לא זוכר אם מתחילים את הספירה מסוף פסח את מתחילה. אני חושב שזה תקופה שלא קצרו עד כמה שזכור לי. היה משהו שהיה אסור לעשות אולי לא לקצור אולי לא לזרוע. אני לא זוכר את כל הסדרים של המיירר. מתי נהגו לזרוע את כל אחד מהגידולים זה לפי העונה. אם אני מקביל את זה לארץ זה אולי דצמבר, לפני החורף. לפי ששומעים רעמים. האביב שם זה בספטמבר - אוקטובר, זה אני יודע כי הייתי שם אח"כ, לפני 5 שנים והיה כיף לא נורמלי לראות את האביב והפריחה. מי שרוצה לסוע לשם אני ממליץ באביב בפריחה. יש שם שדות ונוף של צהוב. כל הפריחה, הכל מבלבל. לא חם ולא קר. באתיופיה לא זכור לי 3 או 4 עונות, זכור לי רק חורף וקיץ. לא זכור לי מה ואיפה. וזה משתנה מאזור לאזור ויש אזורים שקר גם בקיץ. אזור סור סמן. היינו שם אבל לא יצא לנו לעשות את הטרק של הסמן עצמו. לעלות להר ולעשות את הטיול. רק עברנו שם דרך הכפר. המסע הכי רחוק בתור ילד זה גונדר. גונדר יחד עם הקניות שהולכים לעשות זה יום שלם.

המסע היה ברגל. החמור סותב את הדברים האחרים. ההורים היו הולכים לכפרים למסעות יותר רחוקים. יש פעמים שאתה חייב ללכת כמה ימים לישון אצל קרוב בדרך ולהמשיך הלאה. אמא שלי הגיעה מכפר **קנג'ילאמה**, שם המשפחה שלה. אני לא יודע בדיוק איפה זה. נראה לי שלא נשאר כלום מהאזור של הכפר שלנו. הבתים לא קיימים. הבנו שהשכנים לקחו את כל הדברים ואחרי תקופה מסויימת הכל נהרס. זה עץ קש וחמר זה לא נשמר.

ימי צום

לאורך השנה היו. אני זוכר בעיקר את יום כיפור. חוץ מזה בתור ילד היו צומות אבל אני לא זוכר אם הקפדנו על זה יתר על המידה. אבל זה אני זוכר כי מגיל 8 אני צם צום מלא. כל היתר לא. צום שקשור לחורבן בית המקדש היה אני לא זוכר את שמו. אבל היה "סיגד גס" זה מן חצי צום "אב צום" - **תסקרה אברים** - זה יוצא נדמה לי אחרי כיפור. כמה ימים אחרי. בעיקר כמו שאמרת היו אוכלים ושותים לזכר אברהם אבינו. (המראיין מוסיף שזה ראש השנה או לפני אך המרואיין לא זוכר)

בראש השנה

זה בעיקר להתפלל, לא זכור לי כ"כ כי זה חג שיותר מתפללים בו - לכן אני לא זוכר. בעיקר הקס או מי שבא משפחה של קס מרגיש את זה יותר. לא היינו באמבובה. הקס לנו גר מרחק אווירי של אולי 15-20 ק"מ. וונויה - זה בין אמבובה למארה. גרו שם עשרות משפחות. לא היה שם מסגיד כי זה קרוב לאמבובה, מרחק הליכה של אולי שעה אפילו פחות. אם היה צריך את הקס מי שהולך לקרוא לו אני חושב שקובעים איתו כבר שבועות לפני "אתה אצלי אתה בא אליי". יש גם את הקס המשפחתי הנר סבת זה כבר יודעים בבירור מתי אתה עושה מתי הוא מתי מגיע כבר מסתדר. לא לכל המשפחות היה את אותו נר סבת. זה גם תלוי בקרבה ובכימיה שלך גם יש כאלה משפחות של קסים אז ההוא נשאר כבר שמה. אז אם יש לידה במשפחה הקס בא לברך. את הטהרה.

ברית מילה

אני חושב שמי שיודע. בעיקר צריך אומץ. אבא שלי אני חושב שהיה עושה. אמרו לי אבל לא ראיתי אותו עושה. הילד עדיין טמא עד שיטהרו את האמא. מי שעושה את הברית הולך לנהר ושוטף את עצמו עד הערב. זה לא ביג דיל איפה הוא בינתיים אולי באיזה פינה מסויימת. המת נידה לידה הולכים לטבול את עצמם בנהר. מה שאמא שלי סיפרה לי לפני הרבה שנים זה עניין של מגע עם גויים גם צריך לטבול. וגם צריך לאכול לטהרה בשביל שבעה ימים חומוס או משהו כזה אחרי זה אתה נכנס. זה המקפידים יותר. אפילו בתקופה של אמא שלי בקושי עשו. זה הנסיבות כמה שאני זוכר. בזמנו כן היו נוגעים היה יותר מתירני. אני הייתי בב"ס של הכפר. בעיקר לימודי ערב. אירגנו מן כיתת לימוד לכל הילדים של הכפר והיינו לומדים אולי זה קשור ל "אורט ישראל" אבל אני לא יודע.

הנוצרים שהיו בכפר הם לא יהודים שהתנצרו. בארץ שמעתי את העניין של יהודים שהתנצרו אבל שם לא. היחסים היו די בסדר. יחסי ידידות. שמעתי שהיו מקרי תקיפה אבל לא יותר מזה. בעליה לארץ היה בסדר חוץ ממקרה אחד פעם אחת שניסו לשדוד אותנו אבל זה הסתיים די מהר כי המובילים שלנו היו די טובים היה להם נשק. קלצ'ניקוב. בקצירת היבול לא נראה לי שמביאים לקס משהו. נדמה לי שהיבול הולך אלינו. אני לא חושב שהיה מעשר ודברים כאלה. אבל אולי איפה שהיינו עושים את התבואה וההפרדה של הגרעינים, שם שמים את הפרים בעיקר והם דשים את כל התבואה. כל מי שבא לבקש נדבה היינו נותנים לו כמה שהוא רוצה. מי שהגיע לשלנו לא חזר בידיים ריקות. באמצע השדה אוספים את כל היבול ואפשר להגיד עשרות דונמים של תבואה לוקח ימים לקצור את זה. בעיקר עושים מן שיתוף עם כל האזור המאהבר, זה כמו קיבוץ כזה. אני אעזור לך ואתה תעזור לי. כולם מתאספים ואוספים את הכל וככה יום אחד אצלי יום אחרי זה אצלך. אני לא קצרתי. אבל באתי לראות. טאללה חייבים. זה המדרבן הראשי. יהודים ונוצרים יכולים לקצור ביחד. אבל בעיקר זה בין יהודים ליהודים. היו מקרים שיהודים ונוצרים היו עושים עבודות משותפות. בונה - אפשר לשתות ביחד יהודים ונוצרים. אבל בעיקר זה היה משפחתי. לא הולכים קילומטר וחצי לקרוא בשביל בונה. אם מגיע אורח אז לוקחים לו בונה.

אסטריה (כיפור)

מהחג הזה אני זוכר שזה חג שמתענים בו ובסופו כ"ף. כי לקראת הערב מפסיקים לאכול וכל הזמן חושבים איך להחזיק מעמד ולקראת הערב עושים מן ריקוד כזה אסטריה קמו זה ריקוד מן קופצים בו בעיקר וקצת מתכופפים. אח"כ הבנתי שזה כדי לענות את הגוף יותר. בשלב הזה כולם קופצים שרים ושמחים לקראת הסוף. מוצאים מקום. לא בבית אבל בחצר או באיזה מקום. גם בארץ אצל קס מנסייה הייתי. כולנו הלכנו לשם וגם שם כל היום כמעט במיוחד לקראת הסוף כולם רוקדים אסטריה קמו. זה מחזה מלהיב וכיפי. חוויה. לא יודע על מה שמחים.

(המראיין: חג שבו קורעים לנו את החטאים שלנו ושמחים לעוד שנה)

אבל כן יש לנו את נעילה. זה גם אווירה כזו כייפית חגיגית. אבל נכון באף עדה לא שמענו על דבר כזה. אבל לדור הצעיר זה לא עובר אנחנו הולכים לפי הארץ מה שיש כיום. אבל קל לזכור שהייתה שמחה.

אם יום כיפור נופל בשבת יש איזה קונפליקט כזה. נגיד אבא שלי היה מחמיר. בשבת חייבים לעשות ברפתי, אז אבא שלי נהג לעשות בצאת כיפור. ממש בערב. ואז על השבת בשביל הברפתי חייבים חלה. ושמעתי שיש אנשים כדי ששבת לא תשאר שבת "יתומה" הם חותכים את החלה בוצעים כזית משהו כזה וממשיכים הלאה את הצום את הכיפור. זה מה שאני זוכר. הכזית וזה לא בשביל לשבוע או בשביל לאכול אלא בשביל השבת. זה נגיד ביס. אתה חותך מברך טועם וזהו.

בגדים בעיקר לחגים ליום כיפור זה בגדים לבנים. אנחנו הכנו את הבגדים. אבא שלי היה מכין ואמא שלי הייתה מעצבת ותופרת. כל אחד היה לובש לפי המידות שלו. אם זה מתלכלך לא לובשים ליום חול. מחליפים ועושים אחר.

סוכות אני כמעט לא זוכר הרבה. שמיני עצרת ושמחת תורה גם לא זוכר.

הסיגד

אני זוכר קודם כל שכל התקופה שהייתי שם רציתי ורציתי ללכת לסיגד בעצמו למקום. ולא יצא לי ללכת מסיבות שאני שמרתי על עדר הפרות והכבשים והייתי הכי קטן. והייתי קטן מבחינת גיל ואז מי שהלך לשם זה הגדולים יותר. עדיין צרוב לי בתודעה איך זה שמה. בעיקר הולכים בסיגד עצמו להר הסיגד, מתפללים שם בחצי הראשון של היום צמים ולקראת הערב יש את השחיטה וחוזרים שבעים משם. זה מה שסיפרו לי. מי פטור מלצום - מי שיכול צם. לפי היכולת שלו. מי שחולה לא צם ונראה לי שזהו. גם אשה בהריון ויולדת יכולת לצום וזה תלוי במצב הבריאות. לא זכור לי על חגים שהיו מזכירים את המתים. או מניחים זרעונים.

חלב ובשר

לא אכלנו ביחד. חלב ועוף גם לא. בארץ הבנתי שזה לא חייב להיות אבל שם בשר ונפרד וחלב בנפרד. הייתי ליד אבא שלי שהוא שחט אבל אני לא זוכר את ההלכה איך לשחוט. אני רק זוכר סכין חדה מאד. הוא בודק את הסכין לפני אני זוכר. הוא מעביר את האצבע לראות שהיא חדה מספיק ומסתכל לראות אם יש פגם. פעם אחת מעבירים את הסכין וזהו. משכיבים את הבהמה קושרים אותה ומפנים את הפנים שלה לכיוון ירושלים ואז מברכים ושוחט מטיל טיפה את הגרון במים מחזיקים אותה שלא תתפרע. היו מכינים בור בשביל לכסות את הדם. חופרים ושמה מתנקז ואחרי זה מכסים. באזור שלי לא הייתה בעייה של לחפור כך שלא היה צריך עלים. בשבת לא שוחטים ולא עושים כלום. ברית מילה אבל כן. הבדל בין שחיטה של פרה ותרנגולת אין הבדל. לא זכור לי אם היו משתמשים במלח. אם שאר השחיטה לא עובדת לא כמו שצריך, אני זוכר פעם אחת או שהשחיטה לא הייתה טובה או שמצאו טריפה ונתנו את זה לגויים. אני חושב שנתנו להם לא מכרו. קוראים למישהו בידידות ויש לנו מקרה כזה וכזה ובואו קחו. אם השחיטה כמו שצריך אני לא יודע איך מחלקים את הבשר אבל זה סיפור סיפור. יש המון חלקים שאסור לאכול. חלקים שבארץ מי שלא אתיופי אוכל אבל מי שאתיופי לא אוכל. משהו שבעקב ברגל, משהו שמוצאים בחלק הפנימי אני לא יודע איך מזהים אבל יש הרבה נקודות מה שנקרא ארמה - שזה איסור. אסור לאכול. ואז זורקים את זה. הגויים אולי לקחו אבל אני לא זוכר. הכלבים והחתולים היו אוכלים. כל אחד לוקח נתח. היו לנו חתולים וכלבים שבעיקר היו להגנה. בתקופות הטובות היו עדר שלם, בתקופות הרעות היו אולי קצת יותר מ 10. זה היה של המשפחה. קס לא אכל מבשר שאבא שלי שחט. אני חושב שיש מעמדות בעניין הזה. וזה גם איפה הוא הוסמך, ומי האב הרוחני של הקס ההוא. שלא יהיו מצבים שקס אחד יאכל מקס אחר בארץ הוא מאד החמיר בעניין של מחלוקות, יש גם מי שעבר תהליך בקיאות ומי שלא עבר ויש הרבה סבתוכה.

דגים

אכלנו. הדג היחיד שאני זוכר שמותר לאכול זה דג שהבטן שלו לבנה ויש לו סנפיר וזהו. לא דגים אחרים. מוציאים את כל הדברים הפנימיים שלו ואוכלים אותו. אני לא יודע אם זה מכשרות או

נקיון. אני לא יודע איך דג כשר אמור להיות. לגבי דם של דגים לא זכור לי. באתיופיה דג היו אוכלים אותו בצורה אחרת מבארץ. ממש מבשלים אותו ממש מן קציצה טחונה כזו ולא עם רוטב מלא אלא מעט רוטב כמו ביצה מקושקשת וזה מאד חריף וטעים. כמו חריימה כזה.

היו משמרים בשר. היו חותכים את הבשר לרצועות ושמים למעלה תולים על מקל וזה יבש והוא משתמר מאד טוב וטעים. קראו לזה קואנטה. כדי לאכול היו מבשלים את זה. אבל זה לוקח שעות. פרה בהריון אני לא יודע. אני רק זוכר שלפני ששוחטים בודקים אם היא מניקה או בהריון לא שוחטים אותה. רוב האנשים שהולכים לשחוט יודעים מה ההיסטוריה של הפרה. ושואלים אם היא בהריון ומתי הייתה פעם אחרונה. אני לא יודע מה לגבי אם חושבים שהיא לא תשרוד את הלידה.

כלי בשרי שנשפך עליו חלב אני לא זוכר מה תהליך ההכשרה. אני חושב שכן היו כלים נפרדים לבשר וחלב אבל אני לא זוכר.

למכור בשר וחלב לגוי - קודם כל הגוי והיהודי לא אוכלים בשר אחד אצל השני אז אין כזה דבר. יודעים שלגוי יש את השחיטה שלו וליהודי יש את השחיטה שלו.

לכלבים נראה לי שאפשר לזרוק בשר שנגע בו חלב.

לא יודע מה לגבי טיפה של חלב שנפל לבשר אם זה בטל משישים

גיוק בתוך אוכל - גם לא יודע. בטח תלוי במשפחה אם משפחה שמאד צריכה את זה יזרקו את האזור של הגועל ויאכלו את הדברים אחרים. ואם זה משפחה אחרת יזרקו את זה לכלב וכיכנו אוכל אחר

ארבה לא היה מגיע ובכלל כל הנושא של החיות יש את החיות שכתוב בתנ"ך, חוץ מזה באזור שלי לא היה. לא שמעתי שמישהו אכל ארבה באתיופיה וגם חרגול לא אכלו. שלו כן אכלו ויש עופות - זיגרון זה דומה לשלו אבל יותר גדולה, גם אותה אוכלים. יש חיות שהיה מותר לאכול.

אם מישהו אכל משהו לא כשר יכול להיות שעבר תהליך מסויים אבל לא יודע מה.

לא יודע אם זה משנה אם אכלו בטעות או בכוונה.

ממעשי הגויים בתקופה האחרונה אני חושב שמותר לאכול כמעט הכל חוץ מבשר ונדמה לי חלב.

טגירה אכלו. הצעירים יותר אוכלים ממעשי הגויים. המבוגרים כמו סבא שלי לא היה נוגע בזה. כן העירו שלא להכנס ולא לאכול מהם אבל התקופה משתנה. אני לא יודע מה המניע של הדבר. אולי זה תוצאה מאי בידוד של היהודים אבל לא יודע.

בעבר הכפר אני זוכר שאבא שלי התחיל לבנות את האזור ואז הגיעו מתיישבים ועוד ועוד. הוא הכי מבוגר שהיה שם. זה שטח פתוח לא צריך אישור לבוא. כמובן שיש לי את השדות והאזורים שלי. לקבל את האזורים (השטחים) זה מי שיכול. היום התחילו את העניין שלכל אזור יש ראש מועצה וצריך לקבל אישור. והיום יש גם את זה שמי שיש לו מביא למי שאין לו. אז זה היה לקחת שטח ולעבד את האדמה כמה שאתה יכול. הריסט זה לא שהמדינה מחלקת. זה האדמות או השטחים של אבות אבותיהם. זה כמו נחלה משפחתית נחלת אבות שעוברת מדור לדור לבנים. כך זה היה. מי שלא היה מקורב למשפחה לא היה לו. עד כמה שקראתי ושמעתי לא היה ? (המראיין שאל).

חוץ מזה עד כמה שקראתי ושמעתי שהיה עניין של התנצרות. כדי להתקיים באו הגויים ואמרו שאם אתה רוצה חלקת אדמה תתנצר ותהיה כמוני. ואז הגיע אולי באלה סלסיה או אחרי זה - דרך שהייתה חלוקה של אדמות. ואז מועצה של כמה אנשים היו עוברים וקובעים מפה עד לפה זה שלך ומשם עד לשם זה שלך וזהו. מה שהם אמרו זה מה שתפס. היית משלם איזה מס שנתי מסויים. אנשים שעישנו בכפר לא היו. לפני שאוכלים כל אחד מברך לפי היכולת שלו. מי שלומד

מברך את כל הברכה ומי שלא רק את ההתחלה וזהו. כמעט על כל דבר אומרים טברס גדר = ברוך אתה. רק היהודים. הגויים היו אומרים בשם האלוה שלהם. אחרי שאוכלים לא מברכים משהו סטנדרטי פה אתה אומר לפי התחושה והיכולת שלך. אני לא זוכר שמישהו בירך לכולם. נטילת ידיים כמעט בכל ארוחה. לפני הארוחה, שוטפים ידיים יש מן מיכלית גדולה ששם שמים את כל המים. ומוציא את הכד הקטן שופך מוציא ועושה מה שאתה רוצה עם זה. אתה יוצק כמו מצקת גדולה כמו שנוטלים את הידיים עם נטלה ככה מוציא ולפי הצרכים שלך. אין כלי מיוחד לזה.

נדבות

בעיקר לעניים ומי שאין לו באו לבקש, לפעמים מגיעים לך לבית מטקטקים והיו אומרים תעזור לנו ומה שיש לך אתה נותן. אם זה קילו או שתיים. באו ביום לא בלילה. רובם זה אנשים שלא מכירים, ומסתובבים. לא זכור לי מנגנון מיוחד לגבי זה. אני מחליט כמה לתת. בתקופה הטובה שלנו היו משאירים בשדה קצת תבואה לעניים ומי שבא לקח. לא יודע אם היה חלק סדיר לעניים. לגבי בכור של בהמה - לא זכור לי. זה דברים שיותר מבוגרים וקסים ידעו. בעניין טהרה הנשים יודעות יותר מאשר גברים כי הן עושות את זה יום יום וזוכרות את זה.

אסמרה שאטה, ראשון לציון, חג ומועד וכשרות 16.6.10 – חלק א

נולדתי ב 1958 לפי הלוח באירופה לפי אתיופיה נולדתי ב 1947 בכפר לפיד גונדר שנקרא סנדבקה גרנו עם הדודים חוץ מהבנות שמתפזרות (הולכות לגור עם המשפחה של הבעל) היינו הרבה היה לי דוד קס מנסה זימרו אח של אבי כל החגים שאנו שומרים ממנו אנו לומדים. היו מאד מקפידים ושומרים על העניין של השבת אין אש רק במוצאי שבת היו מביאים אש מהגויים. עם קדמת הזמן התחילו לקנות גפרורים ובעיר והיה מותר ליהודי להשתמש במוצאי שבת. בשבת לא היו לובשים בגדי עבודה עד מוצאי שבת היו בגדים מיוחדים לא עובדים לא שוחים במים כשהיינו ילדים והיינו משחקים עם הגויים הם היו נכנסים ואנחנו לא. כל הבהמות היו שמורות לא נותנים לגויים להשתמש בשבת בבהמה של יהודי. לפני כמה שנים השלטון התחלף וממלכת המלך סלאסה התחלף בשלטון צבאי ומאז היה קשה בשבת כי כל השווקים התחילו להיפתח ביום שבת והיהודים ביקשו שלא יפתח בשבת אז היו כמה מקומות לא כולם שהשווקים נפתחו בשלושה ארבעה ימי חול בשביל היהודים ובשווקים נמכר הכל לשוק קוראים מרקטו היהודים היו צריכים לקנות כלי חרס ועוד דברים מיהודים אז יהודים צריכים גם למכור וגם לקנות לכן זה היה חשוב לא לפתוח את השווקים בשבת. המרחק בין הכפר לגונדר זה יום ברגל ועל חמור או סוס זה חצי יום. יש הרבה כפרים בדרך כמו בררה סנטקתן אמברגוגיס ואחרי זה ממשיכים עוד לגונדר היה כביש מאסמרה עד אדיסברה בזמן האיטלקים שהיו הם סללו את הדרך לכן הולכים שעה שעה וחצי ברגל ואחרי זה לוקחים אוטובוס לגונדר אם לא אז עושים את הלילה אצל קרובים כמו בסנטקתן או אחרי זה באייוה היהודים שם היו מקבלים אורחים שהיו בשוק של גונדר. הכפר היה של יהודים ומסביבם היו גויים הכפר אוזבה הוא כפר גדול שקרוב לגונדר שם התחילו ללמד עברית אבל המשפחה שלנו לא הייתה מתקרבת לשם כל כך כי היהודים שם היו קצת מתערבבים עם הגויים מה שמבדיל אותנו מהם זה ששמה הם יהודים אבל הולכים לעיר ואוכלים ושותים אצלנו היהודים לא אוכלים שום אוכל וגם אחרי השוק טובלים במים ונכנסים לבית ולא אומרים שלום אני זוכר שאמא שלי ששמרה את הבן שלה סבא של משה שהייתי הוא היה קטן וגויה הגיעה לקנות כלי חרס אז היא שאלה אותה אם היא יכולה לנשק אותו? אז אמא שלי אמרה שאין לה מי שייקח אותו לנהר שיטבול והגויה לא נעלבה כי הם ידעו על זה ואם יהודי נטמא ונוגע ביהודי אחר גם היהודי השני צריך לטבול מי שנגע בגוי אסור לו לעשות כלום לפני שטבל גם אסור לו לבשל תבשיל ובכלל להכנס הביתה. בזמן הדרך הכריחו לקחת לבית ספר של נוצרים וגם לפני כן מי אין ברירה למדו בבית ספר מעורב מי שלומד בעיר לוקח את האוכל מהבית אבל לפני שחוזרים הביתה טובלים ומחכים עד הערב ואז חוזרים ומי שאוכל במקרה אז הקס נותן לו חומס כזה והוא צריך להשרות אותו במים כמה ימים ואוכלים אותו שבעה ימים לא פחות. עליתי ארצה ב 1982 לבד דרך סודן הלכתי עד אמרקובה וגדריף ועברתי בארמצי' זה של גונדר מגיעים לגבול סודן מעבירים שם לילה ובבוקר נכנסים שם התחלתי לעבוד ברד קרוס בארגון של אמריקאים עד שבאתי עבדתי שנה ואז עליתי. במחנה הייתי צריך להעביר את המסר למישהו מה שצריך לעשות הייתי גם בספריה מחלק ספרים ובאופן יסודי הייתי עובד עם היהודים בסוכנות היהודית היו נפגשים איתי באיזשהו משרד והייתי עוזר עם האתיופים בעליה ולחולים עם תרופות וגם ליהודים שהסתכסכו הייתי מתערב זה היה לפני המגיפות הגדולות ב 1984 הייתי כבר בארץ בתסקת עמל= תעודת עובד אחרי שנה עליתי בטיסה ישירה עם מטוס צבאי בלילה לא כמו מבצע משה שבסוף נחתו ביום בלילה לקחו אותם במשאית למדבר כזה והצבא מחכה לנו אנחנו לא ראינו מטוס אלא אור ירוק מהבהב ומסביר לנו ותרגמתי באנגלית ביקש ממני לסמן בדיוק את המסלול שילכו וישבנו למטה כי זה

מטוס צבאי היו שם רק ישראלים סודן אישרה להם להיות שם הממשלה של סודן ידעה על זה לגבי הצבא אני לא יודע אם הייתי נתקל בחייל סודני בגבול הם לוקחים לבית סוהר ומשחררים רק אחרי רואים שאין לך כלום. באמרקובה בסודן היו הרבה יהודים משהו כמו 2000 - 3000 הגעתי לקריית גת ואחרי זה לערד למדתי במכללה טכנולוגית בבאר שבע למכינה והתקבלתי לכימיה אבל לא עשיתי בסוף בגלל איזה בעייה ברגל אז לא סיימתי ואחרי זה הייתי עובד גם מתורגמן במרכזי קליטות אחרי מבצע משה אז הסתובבתי בקריית ארבע חיפה עכו נהריה עפולה נצרת אחרי זה לקח אותי הארגון של האתיופים לעבוד בירושלים ורציתי ללמוד השתלמות למורים נכנסתי למכללת אחווה ושמה למדתי שנתיים ונשארה לי שנה שלא יכלתי ללמוד כי המשפחות לא היו ועוד סיבות והתחלתי ללמד בבי"ס רמלה ממלכתי דתי שלוש שנים וחצי משרה ברכז קליטה עירוני רמלה עכשיו אני לא עובד. לוח השנה - לפי הירח, דוד שלי לימד אותי איך לספור אותו ושכחתי כמה ימים עושים מינוס וכמה ימים עושים פלוס ומגיעים בדיוק לחגים כמו פסח הוא יודע לפי הירח את הזמנים של הכל. גם פה בארץ לא היה כל כך הבדל מדי פעם יום אחד קודם או אחרי ואם לא זה אותו הזמן ככה ידענו שהספירה מדויקת לפי צורת הירח חצי או חלק סופרים ימים אם הירח מלא מוסיפים חמש עשרה ימים או שתיים עשרה שנקרא אבקתה. פסח משתנה בכמה ימים יש איזשהי ספירה שמוסיפים ימים כמו שלוש עשרה חודשים לפעמים באתיופיה יש חמישה ימים תוספת זה שלוש עשרה חודשים זה הלוח הכללי של הגויים והיהודים שסופרים אחרי ארבע שנים או חמש שנים יודעים שהולך להתחבר ופסח לא יוצא באותו יום ממש אבל לפעמים קרוב או רחוק. הקסים למדו איך לעבר את השנה לפי כללים מסויימים הם לא מתאמים ביניהם המלוקסה הנזירים מלמדים אותם במקום אחד שבע שמונה שנים עד שתיים עשרה שנה ואז יכלו להתפזר וידעו לבד מתי שנה מעוברת. היו לי קרובים דודים של אמא שלי נזירים בסמין היא באה מסמין ממלאתה. החודש הראשון בשנה היהודית נחשב תסכרה אברהם שעושים חגיגות ומזמינים את כל האנשים ומאז סופרים ליום כיפור בעשירי ואחרי ארבעה ימים זה סוכות כל חגי התורה ידעו לשמור ביום כיפור או בראש השנה הקס אומר לנו בימים אלה ואלה זה יום כיפור לשמור ואחרי זה סוכות לא לעשות שום מלאכה למשל בפסח שבעה ימים לא עושים כלום אפילו הגויים מביאים את הדברים לעשות להם כל השבוע שמרו על הדברים שמביאים במוצאי חג עושים להם את הברזל הסכינים המחרשה וכו'. בסוכות הזמן שקוצרים אז זה קשה. אחרי שלושה ימים יכולים לעבוד גם בערב כדי שהיבול לא יתקלקל אם לא יקצרו עכשיו יבוא הגשם וזה יתקלקל ועבדו על היבול כל השנה. ביום ראשון לא נוגעים בכלל אז ביום שלישי מתאספים וקוצרים באחד בחבורה כולם קוצרים את של כולם לפעמים יהודים וגויים קוצרים את אותו שדה לא אוכלים ביחד נותנים להם את האוכל והם אוכלים לבד והיהודים לבד היה שמח בקצירה היהודים מביאים מעצמם אוכל בהתחלה הגויים כן היו אוכלים מאכל של יהודי ואחרי כמה שנים הגויים גם הם רצו להשמר לא לאכול אוכל שיהודים מכינים כי איך זה שיהודים לא יכולים לאכול והם כן יכולים. גם הקס שלהם אמר להם נגיד ביום של מרים או יום ראשון שהם חשבו איך נאכל אז הם התחילו להשמר ממאכל של יהודי. בשר שיהודי בישל גוי לא יאכל גם נוצרים וגם מוסלמים אם בחתונה מזמינים את הגויים השכנים והם יושבים בסוכה לבד נותנים להם כבש והם בעצמם שוחטים אותו ואוכלים את הטאלה נותנים להם והם יכולים לשתות אינג'רה גם ומה שהם משאירים לוקחים גם את הכלים אם הם עשו רוטב לבשר לא מחזירים אותו הם צריכים לקחת אותו וגם אם הגויים מזמינים יהודים עושים כמעט אותו דבר היהודים לוקחים את הכלים שלהם למשל אינג'רה הוא נותן להם טף שיכינו אינג'רה בעצמם כי הם לא אוכלים שם רק הכבש שוחטים שם. המוסלמים היו קרובים רובם היו בעיר ומעט היו בכפר היו

עובדים מכינים בגדים ואם רצו כלים היו באים ליהודים. חרס רק נשים עושות בגדים גם הגברים היו מכינים. הכותנה היינו קונים יש כאלה שמגדלים אבל אנחנו קונים בכפר היינו מגדלים חיטה טף חומוס פול ועוד מה שהיה שם ואין בארץ זה טף ופרות ובהמות למי שהיה בהמות או שהיה קונה אדמות או שוכר אדמות. גוי ששומר על בהמות של יהודי יכל לקחת את החלב ויכל לקחת בשנה אחת עגל אחד או כבש אחד. את הבכורות נתנו לקסים גם בזמן הקציר היבול הראשון נתנו לקס גם בבהמות אם נולד בכור או שנתנו כסף או משהו אחר בשווי הבכור גם ילד שנולד בכור נותנים לקס או כסף או שהילד ילמד אצל הקס להיות קס והקס מברך אותו הילד לומד עד שלמד מספיק נגיד עד שהתחתן. את היבול הראשון מפרישים לקס עוד בשדה מבדילים בתוך היבול יש כאלו שמשקל שלהם שנקרא קונעה שסופרים שם ונותנים אם הקס היה רחוק מותר להכניס את היבול הביתה ולהביא לקס אחרי זה ואם הקס קרוב שולחים לו מיד. לא היו הרבה קסים היה מצב שלכמה כפרים היה קס אחד או שניים. לדוד שלי קראו קס סנדבקה היה קס ברה קס ברשנקה קס ברוחה כל מי שגר מסביב היה עם הקס מביאים לו את כל הדברים מזמינים אותו בחגים, ובסיגד כולם הולכים להר כולם הולכים לשם בצום והוא קורא בספר בגעז ומתרגמים עד הערב ויורדים בשמחה ומתפזרים אנחנו הלכנו להר גדבייה אמדגה זה לא אותו הר באוזבה את ההר שלנו לא היו חורשים שהיינו שם התחילו לחרוש ראשי המקום היו שומרים ומשאירים ליהודים את ראש ההר לא חרוש כי זה קדוש שיתפללו יש יבול שמשאירים בו שביל שלא יפריעו זה היה בזמן הקומוניסטים לא בסלסה.

אסמרה שאטה, ראשון לציון, חג ומועד וכשרות 16.6.10 – חלק ב

מיירר - פעם אחת בשנה כל החגים זה פעם בשנה בד"כ עושים בהידר מיירר בסיגד זה הכנה לכן אומרים מיירר כי זה הכנה של החג. סיגד - החג מתחיל בבוקר בצום יוצאים על הבוקר מהכפר ובהר מתפללים המרחק בין הכפר להר זה תלוי יש כאלה שההר רחוק ובאים בסוסים ויש כאלה שמגיעים ברגל להר לא משנה באיזה שעה מגיעים העיקר שאתה בצום ומגיע להר מתאספים בהר הקס מתפלל מברך וקורא את הספרים עשרת הדברות יציאת מצרים קבלת התורה שמירת התורה החגים ומסביר לכולם ומתפללים יש כאלו שלוקחים אבן זה כנדר תודה לאלהים שהגענו לזמן הזה ויש כאלו שאחרי צום מביאים אוכל זה נדר שבשנה הבאה שנגיע ניקח כד אחד טלה או לחם דאבו שנקרא מוסאיית שהקס יחתוך ויש כאלו שלוקחים את האבן ועושים נדר לסחוב את האבן להר כשכבד ואחרי שסיימו להתפלל מתפזרים יורדים מההר ואוכלים ואם היו מסביב יהודים בכפרים הם מזמינים אנשים לאכול לא היו שוחטים לא היה זמן לשחוט רק הכינו אינג'רה דאבו טלה מים. דאבו נאכל תמיד אבל כשהיו מכינים במיוחד מביאים לקס זה בשבת בחגים וכשאשה יולדת שנכנסת הביתה אשה שילדה בן מחכה מחוץ לבית 40 יום ואם ילדה בת מחכה 80 יום לפני שנכנסת לבית טובלת ומתגלחת בכל הגוף והיא בצום ויושבת בחוץ עד הערב מי שמכין את הדאבו זה קרובים וחברות או שכנים שמכינים, כשהאשה נכנסת מזמינים את הקס אם הוא בסביבה הוא מברך את המים אלה מים או מפרה אדומה שלקס יש הרבה זמן וכל פעם משתמש קצת והוא משפריץ עליה קצת ואוכלים את הדאבו אינג'רה הוא שטוח והדאבו לא שטוח אלא עגול חותכים את הדאבו באמצע פס אחד ע"י הקס ואוכל את החתיכה הפנימית ואחרי זה חותכים עוד שגיגע לכולם. החתיכה האמצעית היא לאנשים גדולים לא לאנשים רגילים והאשה שהיא טמאה לא תקבל חתיכה פנימית לא שמים מלח כי יש מלח בפנים יש קדימות בין האנשים מי מקבל איזה חתיכות הקס ראשון אחרי זה שמאגלות ואז הגברים ואז הנשים המבוגרת ורק הם מקבלים את הנתח שחתך הקס וכל השאר לילדים ולבנות עד שהן מקבלות מחזור לאשה שעדיין טמאה מקבלים מהשוליים ואחרי זה מחלקים לפי המדרג ילד נחשב לפי הגיל בגיל 13-14-15 לוקחים את הילד לקס ומשלמים כסף והוא מברך אותו ומתפלל ואז הוא נחשב לגבר שחיטה מלמדים אחרי גיל 20 אבא שלי היה מוסמך לשחוט זה רק אם אין קסים קס לא יכול לאכול משחיטה שלו זה רק לחברים למשפחה בחתונה מזמינים את הקס הקס צריך לשחוט את הכל בחתונה אסור חלק אדם רגיל ישחוט וחלק הקס כדי לשחוט בהמה משכיבים את הפרה כשצד שמאל לכיוון הארץ וצד ימין לכיוון מעלה אותה קושרים ידיים לחוד רגליים לחוד בסוף מחברים ידיים ורגליים ביחד שוחטים בצוואר מעל החוליה חופרים בור באדמה עוד לפני השחיטה כך שבשחיטה הצוואר יהיה מעל הבור כדי שייכנס לשם הדם שלא ייצא החוצה אני חושב שהנוצרים לא היו עושים ככה. הקס עומד ליד גב הפרה וברגע שהוא שוחט הוא מברך ברכה שהקסים לומדים וכשהוא מברך כולם מסביב אומרים אותה זאת ברכה שלא מיוחדת לשחיטה אלא ברכה כללית שאומרים אותה גם בזמנים אחרים בלי שינויים רק בע"פ מוסיפים תודה לאלהים שתודה שהגענו לעשות את הפסח ושנגיע גם בשנה הבאה לעשות את הפסח אומרים את הברכה לכיוון ירושלים ששנה הבאה נגיע לירושלים אומרים אותה אחרי ששחטו הכל צוואר הפרה הפנים פונה לירושלים והראש ניצב לירושלים כשהקס שוחט הוא עם הפנים לירושלים כמו בבית המקדש השמש שוקעת במערב ממול לכיוון ירושלים שבמזרח. אחרי השחיטה מקלפים את העור שלה וכל מה שאוכלים מוציאים ומה שלא אוכלים זורקים למשל בשוקיים יש חלק שנקרא שולדה שלא אוכלים אותו בגלל סיפור יעקב והמלאך גיד הנשה הקס גם בודק את מה שלא אוכלים לאלה

שמכינים את הבשר אומר מה להוציא החוצה. החלקים שלא אוכלים זה שולדה חלב ריאות יש כאלה שאוכלים כבד ולב ויש כאלה שלא אוכלים טאפה לבלב מעיים קיבה וטחול אוכלים מהפנים לא אוכלים את המוח עיניים ואזניים לסת עם שיניים באזור הזנב אוכלים את השומן חוץ מהשערות יש כאלה שמשתמשים בשומן של הזנב לעור שיהיה גמיש עטינים לא אוכלים ובדקים אם הבהמה הייתה בהריון אם יש עובר מוציאים אותו ושוחטים אותו אם יש דאגה אם הבהמה בהריון הורגים אותה נותנים לדם לצאת מקלפים את העור ופותחים את מקום העובר ומסתכלים אם יש עובר מוציאים אותו שוחטים אותו מברכים חלק מן הברכה אם יש לו דם שופכים לבור ונותנים אותו לכלב לא אוכלים אותו אחרי זה מתחילים לפרק את הבשר מהרגליים גב פותחים את הפה ומוציאים את כל החלקים זורקים את החלקים שנהגו לא לאכול שקדים בפה חלק אוכלים רק אחרי הוצאת הבשר חותכים את הראש אותו דבר אצל כבש פרה אין הבדל בין הבהמות תרנגולת גם קודם שוחטים ונותנים לאשה עם כל השער הראש הבשר והיא מתחילה עם הרגל והראש רק בסוף. יונים מותר לאכול אבל לא נהגו לאכול חוגלות פרגיות איילים אכלו למרות שכמעט שלא היו את הריאות לא נתנו לגוי כי הוא לא אוכל מה ששחט יהודי רק לכלב אם פרה חולה לא שוחטים אותה מוכרים אותה לגויים אם שברה רגל או צבוע נשך אותה או חיה אחרת נשכה אותה מוכרים את הפרה ואם היא לא פצועה ממש אלא רק צולעת אוכלים אותה ביום רגיל לא בחתונה או מסיבה אחרת כשבודקים את הבהמה הקסים יודעים ישר מה יש לה אם היא חולה או לא יש כאלה שיודעים ישר גם אם היא בהריון או לא יש סימנים לדעת אם היא כשרה לשחיטה על השיער והאוזן או שיש פצעים שפוסלים בהמה או עור מסוים שלא טוב אם מגרד להם עור שיש לו קצת לבן או אדום שוחטים פרה שנותנת חלב בד"כ לא שוחטים את הפרה שלך אתה מוכר וקונה אחרת לשחיטה זה כי היא שימשה לך לחלב אז לא אוכלים את הבשר שלה כי אתה מכיר אותה אם אחרי שנה שנתיים היא לא יולדת שוחטים אותה. מותר להתחיל לשחוט לאכילה כבש זה מעל 6 - 7 חודשים ופרה מעל גיל שנה עובר שבפרה בהריון שוחטים כדי לא לזרוק אותו עם הנפש שלו מוציאים את הדם וזורקים לכלבים אם פרה יולדת הולכת למות בזמן הלידה ורוצים לשחוט אותה כדי לתת לעגל לחיות מותר לגדל את העגל מחלב אחר שנותנים לו אפילו אם זה לא היה בזמנו קצת קשה למצוא כלים כמו מוצץ אבל היו נותנים לו בצק שהיו עושים עם קמח כדי שיגדל. אם יש בהמה שלא המליטה עדיין ונולדים לה תאומים הקס מקבל את הראשון שנולד גם אם זה בן ובת ולא יודעים מי נולד קודם אפשר לתת את הזכר לא חייבים זה לפי ההרגשה שלו הכבשים ממליטות לפעמים פעמיים בשנה אם יש עונה טובה שיש אוכל טוב ויש כאלה שממליטות כל שנה. אם בכור יוצא פגום לא נותנים אותו לקס מביאים במקום זה כסף לפי מחיר העובר הפגום אם יש עובר זעיר מאוד שבקושי שמים לב לגודלו מחכים לעובר הבא ואותו מביאים בתור בכור.

אסמרה שאטה, ראשון לציון, חג ומועד וכשרות 16.6.10 – חלק ג

כנפיים אכלו, נוצות זרקו. דגים - אכלו דגים מיוחדים עם עור למעלה צבע לא מסויים גודל של בערך 20-30 ס"מ קראו להם אסה. ר"ח - לא עובדים הקס היה מודיע הוא היה מודיע אם יש מפגש מסיבה או חתונה אפילו אם זה חודש לפני ברגע שיש לו הזדמנות קרובה לפני ר"ח מודיע בע"פ ר"ח זה ג'רקבל בשבתות ובחגים לא עובדים. אספי עשרת - לא עובדים זה לא חג תורה ורק היהודים ציינו אותו עבודת חרישה לא היו עושים גם ביום ראשון כי הגויים התנגדו בבית הגויים הביאו את המחרשה גרזנים סכינים והברזל לעשות בבית זה לא הפריע להם אבל לחרוש דווקא הם התנגדו גם תחת הדרג לא חרשו ביום ראשון התחילו המוסלמים לחרוש אבל היהודים לא יום לפני ראש חודש הוא יום רגיל היה יום צום בזמן פורים לא חגגו פורים אבל היה אסתר צום יום אחד מי שצם זה רק הגדולים והזקנים ונשים שלא נידה לא כולם. במסגיד היה הקס שמגיע כל בוקר למסגיד בשבתות וחגים כולם באים בשבת כולם מביאים את הדאבו המסגיד היה ליד הכפר הקס גר בחדר משלו יש חדר אחד גדול וחדר אחד קטן לתנ"ך שנקרא אורית, היו ספרים אחרים כמו דניאל וספרים על החגים ואיך לספור את הירח ספר שהוציאו על אברהם ותהילים 'דאיות'. לקס יש שמשיה שהוא מחזיק לידו ומשתמש בה בשמחות ובהלוויות הקס היה מתפלל בגעז קנדסה שיהיה זכרונו לברכה הייתה ועוד. לקס תלבושת קאבה למטריה היו כמה צבעים עם זהב היא מסמלת כבוד ושיש אירוע מיוחד היו פותחים אותה בחוץ עם תלבושת מיוחדת, לא בתוך חדר. יש בית קברות מיוחד שקברו בו מרוחק מהכפר זה תלוי אצלנו בכפר הבית קברות היה מאד רחוק חצי שעה - שעה. המשפחה קוברת הגופה נמצאת על קרש רטוב ואחד או שניים קוברים ולא מתקרבים לאנשים יושבים שבעה ימים בחוץ ומנחמים אותם מרחוק אחרי שבעה ימים טובלים ומכבסים את הבגדים ובערב נכנסים הביתה. שאר המשפחה בנתיים יושבים שבעה ימים ואנשים באים לנחם את המשפחה. מי שיושב מחוץ לכפר - זה לא כל כך מסוכן כי הרבה אנשים שבחוץ ומי שנמצא אף אחד לא מגיע להפריע גם החיות שמגיעות שומעים אותם ואם מפחדים צועקים לגברים והם עושים סיור וחוזרים לכפר. הקס מזה מים ביום השביעי, מחכים עד הערב עוברים תהליך הקס קורא מתהילים בגעז ומכשיר את המים שמביאים מהנהר. האפר לא יכול להיות מוחזק בכל כלי הוא מוחזק בקייקייה (דלעת), את הכלי מחזיקים במסגיד במקום שאף אחד לא מתקרב אליו. אפילו הבנות שבנידה לא נכנסות למסגיד אלא מחכות בחוץ נשים מבוגרות אם יש מקום נכנסות ואם אין מקום מחכות בחוץ בסוכה ליד המסגיד. ילד יפנה את המקום למבוגרים ויצא החוצה. קרבן פסח - למי יש כבשים בבית מכין מהבית. מטפלים בו שוטפים אותו נותנים לו אוכל ומחליטים שזה יהיה קרבן אפילו ממתי שהוא קטן ומגדלים אותו. שוחטים אותו בגיל מעל 6 חודשים עד שנה. מומים - יש מומים שפוסלים את הקרבן לפסח אבל לא פוסלים אותו לחתונה או לחג אחר, בפסח הקרבן צריך להיות שלם אם תקריב שור או פרה ונשברה הרגל אסור להקריב אותה אפילו בחתונה. בחתונה אפשר להקריב כבשה שחורה ובפסח רק כבש לבן או אדום. האוזן והקרניים צריך שיהיו באותו גודל כי אם הקרניים גדולות אז הוא בגיל גדול יותר לכן צריך שיהיו שווים. שוחטים את הקרבן ליד המסגיד ומבשלים אותו בחוץ. אוספים עצים מביאים סיר חדש שעשוי מאדמה כמו כלי חרס ועושים אותו מעל האדמה לוקחים שלושה אבנים שמים את הסיר וגברים מבשלים אותו הקס מקבל כמה חלקים טובים ומברך לכולם ואפשר לאכול. הקס מקבל בעיקר את החזה (צ'סט, פרימבה) ושוקיים והוא אוכל עם עוד אנשים ונותן להם מהאוכל שלו, מהפנים הוא לא מקבל זה לא נחשב חלק מובחר. הוא מקבל גם קצת כבד וקצת מהבטן את הקרבן אוכלים עם הקיטה לא עם אינג'רה, קודם אוכלים אינג'רה ואז שוטפים ובאים למסגיד

ומהמסגיד מביאים קיטה בכלי חרס חדשים, לא משתמשים בכלים ישנים. כדי לאסוף את הקיטה משתמשים בכלי שעשוי מקש גם כדי לעשות רוטב עושים בכלים חדשים שבעה ימים לא נוגעים בדברים האלה או שגם מוכרים לגויים. קיטה - הכינו את הקיטה בערב לקרבן, אחרי הקרבן שבעה ימים בבוקר מכינים אפשר גם ביום להכין העיקר שלא לחכות הרבה זמן. היו עושים אותה מחיטה מיוחדת יש חיטה לבנה ויש אדומה שומרים אותה לפסח בוררים אותה ושומרים אותה בחוץ בשק. אם טוחנים את החיטה לפני הפסח צריך כלים חדשים ואסור לאכול אינג'רה יותר אבל אם לא מכינים לפני הפסח מותר לאכול אינג'רה. אסור שיהיו 2 מערכות כלים אחת חמץ לאינג'רה ואחת לקיטה אלא צריך מערכת כלים אחת, ברגע שמחליטים להכין קיטה צריך להחליף את מערכת הכלים לחדשים ולמכור את הישנים. אם הילדים מבקשים אינג'רה כי קשה להם לאכול קיטה מיום יומיים לפני פסח אז האמא שעשתה אותו בחוץ ייבשה אותו מיינה אותו קושרת אותו ושמה בצד שוטפת ידיים ומכינה אינג'רה בנפרד. אפשר לטחון גם את החיטה הצהובה וגם את האדומה נצ'סנדה - חיטה לבנה וקייסנדה יש כאלה שמוסיפים שימברה במהלך השבוע טף לא יילך כי זה לוקח זמן ומים והוא לא טופח. לוקחים מחבת מוגוגו, ורק שהוא רותח מערבבים קמח ומים מהר שמים במחבת זה קל להכנה. למחרת מותר לאכול את הקיטה ברגע שהוא יבש ומוכן מותר לאכול כל השבוע. חוץ מקיטה מותר לאכול גרגרים כמו קולו, חומוס גרגרים מותר, רק משהו שיש לו שמרים אסור לאכול כמו טלה אפילו חלב רק לפעמים נותנים לילדים אבל למבוגרים לא, ילד זה עד גיל 13 וילדה שיש לה מחזור לא יתנו לה. הבהמות - אוכלות כרגיל הן אוכלות קש ואת מה שבשדה האינג'רה שנשאת לפני פסח נותנים לבהמות. הכנות לקראת פסח - חידוש הכלים, לא עובדים במהלך השבעה ימים, בגדי פסח זה בגדי שבת שלובשים כל השבוע. שבת ופסח - בפסח מותר לבשל להדליק אש ומותר לראות אנשים ללכת לבקר ושיבואו אליך בשבת אסור לבשל אסור ללכת רחוק. היום ראשון של פסח כמו שבת אסור ללכת אלא רק מהיום השני. לאורך כל הפסח הולכים לקס ולמסגיד להתפלל ואחרי זה אוכלים שותים קפה. היו מנקים לקראת הפסח, היו מורחים את הטוקול באדמה גם לקראת חגים אחרים שיהיה נקי היו שמים אדמה כשראו שהקירות מתחילות להתפרק רק בפסח מנקים אותו כדי שלא יהיה חמץ, את הכלים הישנים שמים בחצר ואת החדשים מכניסים להשתמש. הקיטה - מותר לטבול ברוטב. יש רוטב טלבה שאוכלים אותה עם הקיטה זה כמו סומסום. סוף - משקה מיוחד לפסח שמים אותו עם מים, נוזל חמניות. הקיטה עם הבשר - שוחטים רק ביום הראשון. בשאר השבוע שוחטים רק במקרה מיוחד. אם משהו נשאר מהקרבן שורפים עם העצמות, לא שוברים את העצמות. סדר השחיטה והנתיחה הוא כמו שהראנו קודם, מה שלא אוכלים ממיינים אותו כמו החלב, בימים רגילים יש חלב מסויים לא חלב בטן שאוכלים מסדרים אותו ומכינים אותו, אם הקרבן נגמר כל האוכל השארית והעצמות שורפים באותו יום. אוכלים את הקרבן ליד המסגיד לא בביתם. הגויים לא אוכלים מהקרבן, כולם אוכלים בחצר המסגיד ואשה שבמחזור תאכל מחוץ לחצר קרוב. מי שנפטר יומיים לפני פסח - יושבים שבעה אחרי פסח, קוברים אותו וזהו, המשפחה יכולה לשבת בבית אבל לא מזמינים אנשים ולא אוכלים קרבן פסח וגם אין להם פסח שני הם פספסו את הקרבן. מקרה שמותר לשחוט במהלך הפסח - אם אורחים באים. אם נפטר מישהו בתוך הפסח קוברים ובשבת וביום הראשון של פסח וגם ביום כיפור וראש השנה כלומר יום טוב לא קוברים בסיגד אפשר לקבור. יום שביעי של פסח - אם נפטר מישהו אסור לקבור באותו יום אלא למחרת, אסור לבשל באותו היום אלא יום לפני, ביום השישי של פסח מבשלים את האינג'רה מכינים בבוקר של היום השמיני יש כאלה שאוכלים גם קיטה בארץ מתחילים מהערב באתיופיה מהבוקר, באתיופיה את הברית מילה היו עושים ביום השמיני ואם הברית הייתה יוצאת בשבת מחכים

למוצאי שבת, בד"כ גבר היה עושה את הברית וגם לאשה היה מותר לעשות מי שהיה עושה את הברית היה נטמא ע"י התינוק וצריך לטבול בנהר אז כדי שלא יהיו כל השבת בטומאה חיכו למוצאי שבת ובמוצאי שבת היה עושה את הברית הולך לטבול וחוזר ישר הביתה כי זה ערב זה מסביר כי בארץ אין אפר פרה אדומה ובאתיופיה היה לכן אולי הקלו בארץ גם טומאת נידה ויולדת וברית בשבת. פסח - במהלך השבעה ימים יכלו לעשות ברית מילה חוץ מהיום הראשון והיום השביעי. אם היום הראשון יוצא בשבת שוחטים ומבשלים את הקרבן לפני השבת. אם יום לפני החג הראשון של פסח יוצא שבת שוחטים ומבשלים אחרי צאת השבת בערב. תפילות בפסח - לא היו תפילות מיוחדות בד"כ הקסים יודעים מה הם מתפללים השוני הוא בסיפור שלהם למה אנו שומרים פסח ומה מייחד אותנו מכל העמים מסבירים באמהרית ובגעז קוראים "לא תעשה" ומסבירים לנו באמהרית וזה שומר אותנו ומסבירים שהחג הוא מהתורה שקיבלו מאלהים לדורי דורות ואל תזלזלו. שומרי שבת - אל תהיה קדוש רק ביום שבת אתה צריך לקדש את עצמך לפני כן שיקבל אותך שאתה נכנס לשבת של אלהים אל תאכל את הבשר של אחרים אולי הם לא הוציאו דם או שחטו כמו שצריך לכן לא אוכלים מגויים לא לגנוב לא לנאוף ושאתה שומר אתה מכין את עצמך לשבת הקב"ה נותן לישראל את יום השבת שעם ישראל היו עבדים לכן נתן להם לראות מה זה חופש כמו שהקב"ה ברא את העולם שישה ימים וביום השביעי נח כך נתן לעם ישראל את השבת שינוחו מכל דבר לכן צריך להכין הכל לפני השבת ולא להיות רק בשבת קדושים וזה מה שצריך ללמד את הילדים והאנשים. אנשים סוטים מהדרך כרגע אבל צריך ללמד אותם את הדרך שאלהים נתן לנו מה הוא רוצה מאיתנו שהוא מכין לנו גן עדן חדש כתוב בישיעיהו 65, 17: "הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה" לכן מכין לנו לפעם הבאה לא כמו היום שאנו נולדים גדלים ומתים אלא כפי שעשה אותנו בהתחלה כך יחזיר לנו דרך המשיח. למה יש ארץ חדשה? זה חברה חדשה איך אנו יודעים שארץ שייכת לאנשים? בבראשית 11 כל הארץ הייתה מדברת שפה אחת אז מה עם שמים? זה מלכות אלהים מה אנו צריכים להכין את עצמנו וכל זה עובר כמו אתם משהו שלא עובר נכון שזה קשה להם כרגע אבל תתמודדו עד שאני אתפוס את השטן, השטן מקלקל אתכם כמו שקלקל אדם וחווה והוא עדיין ישנו ויש ישנם מלאכים אלה שנמלטו בזמן של נח כל זה מראה להם משהו טוב כזה זה זמני אני נתתי להם חיים לחיי נצח ולזה תשמרו את מצוותי המצוות לא קשות והן גם בריאות לא לשקר לא לנאוף לא לבגוד אל תגנוב גם אתה לא רוצה שיגנובו לך אז למה שתגנוב? כל החוקים שנתן הם בשבילנו ומאד קל לרקום היחס שלנו ושל אלהים הוא אמר לנו כתב לנו נתן לנו את הכל כדי שנקרא את הכל ללכת בדרך הזאת ויהיה שלום ברגע שאני מכין את עצמי לשבת יהיה לי יחס טוב עם אלהים הבורא כל האנשים קמים בזמן הזה נפתח הספר מה עשה ולא עשה אבל אנשים חושבים שהם מתים וזהו זה אבל זה לא ככה מי שעשה את המעשים לפי ה' אז מתקרב לאלהים יש דוגמאות כמו אברהם משה יצחק הנביאים גם הנביאים שמתו אנשים חושבים שהם מתו וזהו גם השטן חושב ככה אבל הם חיים עם אבא שלהם הבורא שלהם בזמן הזה זה מאד קשה כאילו אחרית הימים אף אחד לא שם לב כל אחד חומרני ככה היו אומרים לנו על שבת לשמור וכדי להכנס לשבת צריך להכין כך גם פסח אדם שייכין את עצמו. היום הצעירים שכחו את הכל איפה הכבוד של ההורים הכבוד של עצמי מה רע מה טוב השטן מושך אותם לדבר רע הנביא עמוס אמר תשנאו את הרע תאהבו את הטוב היום הם אוהבים את הרע שונאים את הטוב היום זה פחות מהבהמות. שאלהים יעזור לנו ויעזור להם נתן את הדברות כדי שנלמד, השמיים והארץ הם שלמים ואמר ב - 45,18 ולא ככה סתם יצרתי את האדמה שיהיו בני האדם אז כנראה שתהיה שוב פעם הארץ לא בשמיים יש גם בשמיים למלאכים ולזקנים שלו שילמדו אותנו יש אנשים מיוחדים אבל כל היתר הנטייה נשארים פה חיים בשלווה

אין פחד אין מוות הוא יבלע את המוות לעולם ואז אין ממה לפחד גם הילד יכול לשחק עם הנחש הארץ שתיתן את כל היבול כמו חול אין גבולות אין מלחמה ב 2,4 : הם יעשו חיתתו יעשו אותם למחרשה הוא אומר לשלום הוא אמר גם כן משהו שדיברתי דבריי ולא תחזור עליי סתם ככה כפי שיורד הגשם לארץ כל האדמה שנכנס נותן לצמחים שיצמחו וגם דברי שדיברתי שיצא מהפה ולא חוזר נכון שאנחנו חושבים שזה רחוק אבל לא, אלף שנה כיום אחד אצלו. אמר לאדם שתמות ביום שאכלת ומת בשנת 930 שנה כך אצל דוד בתהילים אצלך אלף שנה כיום אחד יחזקאל אמר לו אני עשיתי לך ארבעים יום ארבע יום מול ארבעים שנה כל זה כתוב בתורה שאנו יוצאים מכל זה הדרך היחידה שאלהים המציא לנו בממלכתו ממלכת אלהים שמוציאה כל בני אנוש מהמצוקה הכין הבטחתו שיקיים לא חסר לו אנשים מי שבא שיקבל אותם ולכן הזמן שיתעכב שאנשים יחזרו בתשובה שהשטן לא ישמח. היו מנגנים בתפילות? כן, היו תופים שנקראו קברו הייתה נגרית , נגרית זה קברו אבל גדול בחתונה גם מנגנים, קברו זה שם כולל לתופים ונגרית זה תוף גדול קציל זה צנצל אותו כלי, יש גם כלי שיש בו חומר ששורפים אותו באש ועושה ריח טוב - קטורת זה היה בתוך הדיסבית. הקסים מנגים איתם בהתחלה ואחרי שרוקדים אחריים לוקחים את הקברו עוד פעם הקסים מברכים את הכלה שתהיה כמו אמהותינו שרה אברהם כיעקב כלאה יש סוכה שנקראת דס שנכנסים אליה המוזמנים אוכלים ושותים רוקדים שרים גם עם הקברו. בשבת לא מנגנים בסיגד כן בפסח לא זוכר וגם אנשים מוכרים עם תפקיד מתופפים באברהם זרקן בסוף התפילה בסוף יום כיפור גם. הקסים היו שרים בתפילות גם ביום חול בתפילה הקהל שבא בשבת למסיגד לא שרים ממש עם הקסים אלא עונים להם אמן שהם מקבלים את מה שהם אומרים. בפסח לא היה מנהג להזכיר את האנשים שמתו, בהזדמנויות אחרות כן למשל ביום כיפור בסוף לוקחים גרגרים איזה שרוצים או טף או סינדה (חיטה) על סלעים ונותנים לציפורים לאכול גם בסיגד היו שנהגו לעשות את זה לפני שיוצאים. מפסח סופרים חמישים יום ומגיעים לשבועות מתחילים לספור מהיום הראשון של פסח לא מהיום השביעי אם שינינו את הפסח בגלל שבת גם הספירה תזוז. ביום החמישים שבועות זה נקרא מיירר זה מסמל את הביכורים מג'מריה מי שלא הביא בהתחלה מביא עכשיו לקס משהו שיש לו כל אחד כמה שיכול יש שעושים במיוחד טלה או דאבו שיברכו להם ומזמינים אנשים לאכול. המיירר היה בחודש מסויים אבל היום תלוי לפי הספירה, מה שאני מסביר לך על החגים הקסים והילדים שצמודים אליהם יודעים הכי טוב. עזבתי את הכפר בגיל 13-14 הייתי אוכל שימברה, אוכלים שימברה בלי קשר לזדון או שוגג אוכלים אותו להטהר כשחוזרים לעיר לאחריים גם היו אהלים ששמו לפני שנכנסים לעיר יש כאלו שלא מכניסים אותם גם אנשים מקובלים. שמו גם עגנון=עשב טרי שמלבישים שלא ילכלך את הרצפה.

קס נגה אריני, חגים וכשרות, גדרה-תל אביב 6.7.10 - חלק א

סכין לשחיטת פרות ומצטרפת בת הקס אלמנש אריני. ברד - היה יורד ארבעה חודשים בשנה אחרי פסח בסביבות מיייר (שבועות). סני מיייר והידר מיייר - שוחטים פרות וכבש מתפללים ומברכים החג סני מיייר שלושה ימים, הידר מיייר פחות, המיייר בהידר מיייר יוצא שבוע אחרי ראש חודש מסמל מתן תורה מפסח עד סני מיייר לפעמים פסיקה יוצא בגינות לפעמים יוצא במגבית שמות החודשים ליסן יש מיייר פסח ראש חודש תסכרה אברהם ראש חודש זה יצ'רקה בל בתסכרה אברהם עושים דבש בשר כבש גדול ראש דג שנהיה לראש ולא לזנב תסכרה אברהם זה ראש השנה של ישראל אין לו עוד שם הוא שני ימים בערב חג מתחילים להתכונן ועושים חגיגה גם לכל היום למחרת, את הכבש שוחטים בבוקר של יום לפני. אם ראש חודש תסכרה אברהם יוצא בשבת אסור לשחוט בשבת אלא ביום שישי בבוקר שלפני, אם החג יוצא ביום ראשון יוצאים בבוקר לפני שיוצאת השמש לבית הכנסת מתפללים ואח"כ שוחטים כבש ודג אולי פרה להרבה אנשים (כי זה יקר). דג - אוכלים אסה בתסכרה אברהם לפי התורה דג אמבסה ליהודים אסור לאכול אותו הגויים אוכלים אותו הדג הכשר הוא עם קשקשים שנקראים קרפת, הגויים היו אוכלים דגים לא כשרים. שמירת ההלכה באתיופיה - באתיופיה היינו חזקים, רחוקים מההשפעות של גונדר ואניסבתה כי המרחק היה רחוק הנוצרים לא היו נוגעים ביהודים לא אוכלים ושותים ביחד, הנוצרים נגעו במתים שלהם לעומת זאת היהודים לא נוגעים במתים שלהם מותר רק לשני אנשים לגעת במת ויושבים בחוץ שלושה ימים כטמאים ואחרי הימים שיושבים הקסים מתפללים ובערב שופכים עליהם מי מנז'ך, הם נמצאים בתוך קארה(דלעת) במקום נפרד לפי אבא שלנו 25 אלף שנה זה לשמור את זה אם בן אדם מת לא לנגוע אם נוגע בערב מתנקה ואחרי שבעה ימים הקסים מתפללים ובערב נכנסים הביתה המצרים לא ככה, הם ישר נכנסים הביתה. אם יהודי נגע בנוצרי אסור לנגוע בו, אם אין ברירה ויהודי נגע ביהודי שנגע בנוצרי עדיף למות ולא לגעת, נוצריות לא נוגעות בתינוקות של יהודים בעל הבית נמצא ודואג שלא יגעו בתינוקות. בזמן של מנגיסטו שהילדים הלכו לבית ספר יחד עם נוצרים זה לא היה בכפר שלנו זה היה בערים אחרים כי מגונדר לקווארה לוקח שישה ימים ברגל, היה בית ספר בקווארה אבל רק ליהודים. בקווארה היו הרבה יהודים, היו שישה קסים בקווארה פה בארץ יש שלושה קסים מקווארה שניים נפטרו בארץ אבא שלי ועוד אחד ונשארו שלושה. שפות - היהודים דיברו חוץ מאמהרית קוואריניה, קוואנקה, בקווארה דיברו קווארה אמהרית זה שפה של קווארה, לקסים יש את השפה שלהם שפת הגעז שרק הם יודעים אותה.

קס נגה אריני, חגים וכשרות, גדרה-תל אביב 6.7.10 - חלק ב

פסח - אוכלים מצה ירקות סלט תפוזים, לא אוכלים בשר לא אוכלים חלב לא כי לא אסור אלא כי פשוט לא אוהבים. מותר לאכול דגים, קמח וזהו. מותר לאכול חלב צריך לאכול באותו הרגע לא לחכות הרבה זמן. קיטה זה מצה, עשו אותה מטף מסנדיה, הכינו את הקיטה מהר לא הרבה זמן, אם משאירים הרבה זמן אסור לאכול אותה. אם נשארה קיטה מותר לשמור אותה לארוחה אחרת.

קס נגה אריני, חגים וכשרות, גדרה-תל אביב 6.7.10 - חלק ג

קניית סכין לשחיטה -

סכין ראשונה - באורך 47.5 ס"מ, סכין שניה באורך 12 אינצ'. הסכין המתאימה היא באורך 47.5 ס"מ. יש סכין של גבינה עם 2 ידיות. 2483 ₪ לסכין הכשרה כולל התיק. הקס בודק את הלהב, לוקחים את הסכין עם 2 הלהבים שבמקור היא סכין לחלב ומורידים לה את אחד הלהבים. מוט השחזה מולטיקט Dick 7650428.

קס נגה אריני, חגים וכשרות, גדרה-תל אביב 6.7.10 - חלק ד

אפשרי לצום 7 ימים ביום ובלילה שותה מים ואוכל שימברה, ויכול לאכול הכל. לוקחים אותו לבית כנסת ביום השמיני מתקלח ומתפלל כל היום וככה נהיה יהודי. לא כשר - אם יהודי אכל אוכל לא כשר בטעות צריך ללכת לקס ולבקש ממנו שישחוט כבש בעצם שיקריב קרבן בשבילו והחטא יתכפר לו. גם הקס אוכל וגם האדם, האדם קונה את הכבש. גיל הכבש - בן שנה סימנים - אם הכבש צולע רגל שבור, פגם כלשהו אסור לשחוט אותו, אסור שיצאו לו כל מיני דברים מהגוף. אם תקף אותו צבוע או שועל והכבש חי אסור לשחוט את הכבש, צריך לזרוק את הכבש. עורב - אם נגע שוטפים את הכבש טוב טוב ואפשר לשחוט את הכבש, אם תקפה ופגעה בכבש אסור לשחוט אותו. ציפור נקרא וואפית. נניח שיש עדר של כבשים והכבש ממליטה פעם ראשונה, אם האבא (הקס) נתן לך אין בעיה לקחת לעצמך את הולד. מתנות לקס - מי ששחט נותנים לקס חלקים מתנה. חלקים שהקס מקבל - הרגל הקדמית השמאלית, כששוחטים את הראש הקס מקבל את הגרון. שחיטה של הלוויות ואזכרות קסים לא לוקחים חלקים. קרבן פסח - שוחטים לפני הפסח את הקרבן, אוכלים עד הערב את הקרבן ומה שנשאר שורפים ולא משאירים לבוקר, לא אוכלים בשר בפסח. לפני הפסח מותר לשחוט לעצמך קרבן אך צריך לסיים את כולו לפני הפסח. הכנה לפסח - לזרוק את כל מה שנשאר לשרוף, להתקלח להיות מוכנים לחג, הולכים להתפלל חוזרים הביתה החגיגה סיפור יציאת מצרים באמהרית בשפה גבוהה. בקווארה אין הרבה אנשים וקסים, סבא שלי היה הקס הגדול מכולם בקווארה, שאר היו מקשיבים לו אך הוא לא היה נזיר (מלוקסה) כשהוא נפטר לפני שמונה שנים היו פקקים מרוב אנשים וזה היה בחדשות הוא קבור בגדרה. כלים שמכינים לקראת פסח - מגוגו מכינים חדש וכל מה שנגע בקמח, האבן, הכלי שמחזיקים את האינג'רה. הכלים הישנים כל הסירים שוטפים במים ומשאירים בצד בחדר לבד ולא מתקרבים למקום, קונים מגוגו וכלים חדשים. היהודים היו מכינים את הכלים האלה, וכלים בכלל היו קונים רק מיהודים. הונה - (פולי קפה) אם הגוי לא בישל את הפולי קפה הם עדיין בצבע ירוק מותר לקנות, ברגע ששם על האש, התחיל לבשל אסור לקנות, ולאכול לשתות אסור ביחד עם הגויים.

אברהם אדג'ה, לוח השנה והחגים, חיפה 28.7.10 – חלק א

אני מחפש שנים דרך לבטא בצורה נכונה בשימור מה שהיה הקהילה, אני לא מעוניין שזה יהיה אנוס כדי להתאים את האורחות חייה הקודמים של הקהילה לכל מיני מנהגים או מסגרות הקיימות המוכרות לנו, אני מחפש דרך שיבטא את מה שהיא הייתה, בעיניי זה היה הכי קרוב להיותנו יהודים. אף אחד לא מושלם מאיתנו גם לקהילה היו צדדים שלא מקובלים על ידי אחרים אבל היא הייתה כל כך תמימה היא האמינה. למשפחה שלי יחסית הייתה אינדיקציה מאד ברורה על המצבים האמיתיים בישראל, דודי אח של אבי מכפר בתיה, יצחק, גר בקיבוץ נצר סבן איש אשכולות הגיע בגיל 11 הוא היה בין אלה שהייתה לו תעוזה לשלוח מכתבים לבני משפחתו סבא וסבתא שלי ולאבא שלי אחיו, ולומר להם מה יש באמת בירושלים שלהם, יש גם נידוי סבל גזענות שהיהדות שתפסו בצורה אילעית זה לא בדיוק מה שיש בירושלים, שאנשים חילונים חלקם אמרו לא רוצים שאנחנו נהיה בירושלים שאנחנו נצטרף. אני מברך, אך מסתייג שאני לא מעוניין שאנחנו נמצא דרך שזה ישייך או ייתן ביטוי מוכר. לדוגמא הוא דיבר איתי על נושא שאני חלוק עליו עם הרבה אנשים - הלכה: אני אדם מאמין בקיומו של בורא עולם, יש פה יצירות מופת כמו אדם מח נשמה סופו של אדם, הדת שלנו היא כנראה הדת האמיתית היא טהורה וכנה, יש לי בעייה עם דתיים, יש לי אבא שאין לו השכלה פורמלית בעיניי הוא אדם חכם אני מעריך אותו, יודע דברי תורה מאז שהיינו קטנים שמענו דברי נביאים ותנ"ך ממנו. אחרי שעלינו לארץ הייתה המולה סביב הרבי מילובביץ' שאולי הלך לעולמו ואולי יבוא בתור משיח. אבי ישב מול הטלוויזיה וראה זאת, קרא לי ואמר לי מה זו ההמולה הזו? אמרתי לו שזה רב גדול שהולכים אחריו המוני אנשים, הגיע לסוף דרכו ויש כאלה שאומרים שאחרי שהולך לעולמו יש סיכוי שיהיה נביא בחזרה, הוא אמר אלה לא יהודים. תפתח את התנ"ך תראה כמה פעמים כתוב לא להאמין באף אחד אלא רק בי, אלהים קנאי. אני מאד לא מסמפת אנשים שקובעים הלכה כזו או אחרת תעשה ככה תעשה ככה, התורה בלי להכניס בה פוליטיקות של אנשים ודתיים זה הדבר הכי מושלם ולדעתי את זה משקפים מהקהילה שלי, זה עד שהגיעו לפה, כאשר הגיעו לפה זה סיפור אחר. שנת הלידה שלי 1965 לפי הלוח האירופאי, לפי הלוח האתיופאי 8 שנים אחורה 1957, בחודש 21 נובמבר יום שני בבוקר. גרתי בכפר קטן צ'רביטה של 30 בתים כולם בני משפחה, במחוז גונדר. מולנו היה כפר די גדול של 70 בתים, סה"כ לכל הקבוצה הזאת היה גוש רציני של קהילה יהודית עם מסורת מאד עתיקה זה לא כמו אמבובר שהוקם בשנות ה-30, זה דורי דורות של הכפר. צ'רביטה במושגים ישראלים זה כמו מחוז מבחינת גודלו ובתוך צ'רביטה היו עוד כפרים כך גם הכפר מולנו נקרא צ'רביטה. לכל כפר היה מסגיד, לכפר מולנו הוא היה יותר גדול בגלל התכולה שהייתה יותר גדולה, אצלנו ישב דווקא הקס, קס אברהם שיושב בקריית גת הוא בנו של הקס הייאס שהיה אצלנו בכפר. עליתי ארצה בשנת 24 לינואר ב 1984 לאחר שנה בסודן במחנה פליטים טואבה שנמצא סמוך לגידריף, באמרקובה במחנה פליטים נוסף בשם אודהילו, הייתי נע ונד לרוב בגלל סיבוכים שרק סודן יודעת לעשות לאנשים. דרפורים באו במגע לתושבי גידריף בתור נותני שירות הם היו עובדים אצלם, המאמר שלי עסק בכך שאחד לפניי השמיץ אותם או דיבר עליהם לא נכון, אמרתי שיש לנו מזל ענק שעברנו דרך סודן כי הסודנים היו פחות סקרנים ובגלל זה יכלנו לעבור דרך סודן. לא היינו יכולים לעשות את עלייה דרך אתיופיה בגלל הסקרנות של האתיופים, האתיופים מאד קנאים לארץ שלהם לא היינו יכולים להיות בקלות פליטים באתיופיה. הדרפורים לא כמו שהאשימו אותם הם לא רדו בנו לא הרגו אותנו היו קבוצות אחרות שעשו זאת. הדרפורים

הם תת קבוצה בסודן ולא הייתה להם את הזכות להתנכל בנו, אני שמח שביטאתי את הדברים בצורה כזו כדי לעשות סדר. גר בקריית אתא, טלפון בבית 077-4241703 משרד : 04-8292131 נייד : 052-3499248.

לוח השנה

נהגו לפי הירח, ואי לכך חגגו את לידתו של הירח זה היה הדבר הראשון באורח חייו של הירח מהיום הראשון עד היום האחרון שלו, חגגו את העשירי של היום השנים עשר של היום ואני לא זוכר יותר. צ'רקבל - זה היום הראשון של הירח ואז רואים את הסהר העשירי ליום זה עשרת קן והשנים עשר זה מוסאיית אותו כיבדו במין לחם קודש עם משקה שעושה טוב טלה ומשפחה מרובה ולפעמים עשו מזה מאד'ה זימון של עוד חברים ממעגלים שונים, לכל המעגלים האלה יש תפקיד חשוב בעובדה יכלו להתכנס ולהעביר מידע וככה ליצור קשרי דם כאלה ואחרים כמו שידוכין. הלוח העברי עזר לנו לדעת מתי החגים המקראיים נופלים כמו סוכות - ברמצדת לפני זה יש אברהם - סרקה זה ראש השנה שני ימים כדי להסיר את הספק שאולי ביום הראשון הירח לא יוולד ואז לא יהיה ראש השנה, אסתריי - קן זה יום הכיפורים שלטעמי האישי נחגג בצורה מאד שונה ממה שאנו מכירים פה בארץ, אם אני יכול להדגיש בנקודה הזו שם הדגש הוא על תענית בצורה של גם לענות את הגוף וגם את הנשמה ולהביא למצב שדרך זה לבקש מחילה ורחמים. היה מנהג מאד יפה, היו גרעיני טף לקחו ופורשים בשעה מסויימת בשעת צהריים מאוחרות לפני סוף הצום ומשתחוים ומתפללים ומשום מה היו מפזרים את גרעיני הטף על אבן הייתה צפייה שתבוא ציפור קטנה בשם אסתריי ותאכל את גרעיני הטף והיא באמת הייתה עושה זו, הציפור מופיעה רק בעונה זו. העונות היו הפוכות מבארץ, באתיופיה באותה תקופה זה האביב הייתה מופיעה אותה ציפור אסתריי ווף שאוכלת את גרעיני הטף והיא אמורה להביא את המסר לירושלים ולבשר על קיומנו על זה שאנו מענים את גופנו ואת הנשמה שלנו ולבקש מחילה מבורא עולם לבקש רחמים על כל החטאים שעשינו בהלך השנה. אח"כ נופל הבלה מצלת שזה סוכות, שבעה ימים של סוכות, בזמני הייתה כבר סוכה בנויה מענפי עץ בקרבת הבתים כדי לא להיות רעבים לפי מנהגים שהקסים אפשרו לעבוד לסירוגין, קראו לזה סלסגן - יום אחד בתוך שלושה ימים היה אפשר לצאת לשדות לעשות את היבול או חריש של הגרעינים היותר קיציים כמו עדשים כמו חומוס= שינברה, ומיסיר וסינדיה=חיטה לבנה. אלה הם הזרעים שגדלים על האדמה השחורה והם מבשילים יותר לכיוון הקיץ בניגוד לשעורה ומינים נוספים כמו אפונה שזה עטר בקלה וכל אלה שזרעים אותם בסתיו וקוצרים אותם יחד בקיץ. זה החג השלישי לפי הלוח העברי שלפי הירח ומיד אחריו מגיע הסיגד, במהותו הוא מתייחס לאותם אירועים גדולים של עזרא ונחמיה, עזרא הסופר חזר מגלות בבל ומצא אנשי ירושלים שלא מצאו לנכון להתייחס ליהדות כיהדות אלא היו עובדי אלילים, הוא היה איש רוח, איש דת היה נחמיה ושניהם יחד חידשו את הברית. מעניין מאד שהמסורת השתרשה לה ואח"כ התעצמה, בילדותי הכרתי את התאספיות של כפרים רחוקים, הכפר שלנו היה קרוב לאותו הר שאליו היינו עולים, הר בקרבת עיירה בשם גדבגה, ולאותו הר היינו עולים זה היה במקביל לאמבובר ובאזור שלנו עלינו להר הזה וקרובי משפחה רבים שחיים במרחקים לא מעטים מההר היו מתאספים אלינו לכפר, ובבוקר יום הסיגד המבוגרים היו צמים ונוהרים יחד איתנו הקטנים לכיוון ההר, חקוק בזכרוני העובדה שהאבות והאמהות ברגלי ההר היו לוקחים אבן וסוחבים אותה גם על הכתף וגם על הראש, ובסופו של דבר הבנתי שזה בא לומר אני מבקש מחילה, וכל פעם שביקשו מחילה ורחמים גם בזמן של הסכמות וגם שהיו במריבה כזו או אחרת נגיד מריבה משפחתית, מי שמבקש סליחה ומחילה היה לוקח את האבן הקטנה על

הכתף וזה סימן שהוא מבקש שליחה ומי שאמור למחול מוחל בלב שלם, גם זו הכוונה של העליה להר ביום הסיגד. כל היום משעת הצהריים המאוחרות היו שומעים דברי תורה היו קוראים מספר ויקרא את קטעי עזרא ונחמיה, בסוף היום לפני השקיעה, הייתה שבירת צום גדולה מאד, היינו גרים בסביבה לא הכי סימפתית לנו, יכולה להתנכל אז כל הזמן עשו את המחשבות הנכונות מתי להתפזר. ההר היה במרחק שעה וחצי מהכפר שלנו אבל היו כאלה שהיו צריכים לצעוד שלוש שעות נוספות, בסופו של דבר הם היו מגיעים בחשיכה, שבירת צום אצלם בבית בסוף היום. השחיטה לא הייתה ליד ההר אלא כל אחד חוזר לכפר שלו ושם שוחטים, בתקופה מאוחרת לפני העליה לארץ כבר האירועים האלה היו מאורגנים ע"י גופים בתוך הקהילה ועשו עבודה כזו או אחרת כמו האות העולמית והסוכנות היהודית, התחילו לארגן שחיטה המונית שכולם מגיעים לאותה נקודה ואז עושים את שבירת הצום. למרות הצום והרעב כשירדו מההר עדיין היו שרים ורוקדים עם ספר אורית על הראש ומטריות גדולות של הקסים והמוני אנשים מאחוריהם מזדחלים להם בלי לעקוף אותם ומשמיעים את השאגות של יה - האוו. אני שמח שקיומו של החג לא נעלם וקיבל הכרה ממסדית. חנוכה לא הגיע אלינו, כנראה בשנים האחרונות אולי ב-200-100 שנים אחרונות ידעו על קיומו אך לא נהגנו, מי שאומר שנהגנו לדעתי טועה, אתיופיה גדולה אך רוב הקהילות הגרעיניות בטח יגידו לפחות שלא נהגנו. חגי מולד הירח צריך לבחון יחד עם הקסים, היו בעלי משמעות שונה מימים רגילים כמו למשל חודש ניסן, מולד הירח בחודש ניסן הייתה לו משמעות שונה. היום אני יכול לקשר ולהגיד לפי הלוח העברי שהחודשים התחילו להספר מחודש ניסן, הוא החודש הראשון, זה כנראה המשמעות. בתור ילדים לא הכרנו את אסתר המלכה, החג הבא הוא פסח. את פסח חגגנו בתמימות רבה כאילו לא קרה שום דבר הכל יש, זה הקרבת קרבנות וזה המנהג של הכנת המצה בכוחות עצמנו כדי שתהיה אפויה, תיעשה ע"י אחרים.

אברהם אדג'ה, לוח השנה, חגים ועוד, חיפה 28.7.10 – חלק ב

פסח

הנושא של הכנת המצות בכוחות עצמנו הגיע למשמעות אדירה, בתור ילדים את פסח לא אהבנו אני זוכר את פסח בתור משהו טראומתי. מערכת העיכול הייתה מתחלפת באופן טוטאלי וסבלנו משילשולים אני זוכר שאני סבלתי וגם אחיי סבלו. היינו אוכלים את המצות בלי לאפות אותן, לרוב היו יבשות, בשביל לרכך אותן הוספנו חלב טרי שחלבנו מהפרות ובשביל למנוע התייבשויות של המערכות בפנים האמהות המציאו מה שנקרא צ'ירקה, גרעיני סוף כתושים ושרויים במים ואז מסננים את הפסולת למעלה והיינו שותים את זה. היה בו טעם מסויים והוא הרווה בגלל העובדה שיש בו תרכובת של סוכר, זה לא מהקנה, מהתפרחת יש את הגרעינים לוקחים אותם מייבשים אותם כותשים אותם משרים אותם במים ואז יוצא מיץ. מנפים אותם ע"י נפה אוספים את המים בקערה ואותם אנו שותים. הבעייה שלו הייתה שזה גרם לנו לשלשל בתור ילדים, יצאנו חיוורים וצנומים במשך שבוע ימים. זה היה מובן מאליו שבשבוע הזה לא נוגעים בכל מה שקשור לחמץ, ערב קודם שוטפים את כל הכלים, כלים שהיה חשש יצאו מגדר השימוש, אנשים שהקפידו הכינו כלי חרס חדשים בתקופה הזו והסוף היה תמיד שמח בסוף היה בסמוואה בצורת שינה ואוכל שחזר לטעמים הקודמים, המשמעות של החג הייתה עוצמתית, גם ציפינו להגעה שלו וגם ציפינו מאד לסוף שלו מן תחושת פרדוקס. את ל"ג בעומר לא הכרנו, החג אחרי זה היה שבועות שקראנו לו סני מיירר, סבא שלי היה עושה קיל זה מן טקס שחיטת פרה, הזמנת אנשים רחוקים. אבא שלי שמו מולאו וסבא שלי יצחק. סבי היה עושה זיקר שזה משקה גדול אוכל ומשפחה שמוזמנת, אני מכיר את החג הזה כחג מאד שמח. כל החגים רובם מייסרים כמו יום כיפור גם סוכות הוא לא קל ופסח בכלל אבל שבועות היה חג שבא ואומר לעשות שמח. הידר מיירר - דומה מבחינת טקסים לסני מיירר אך לא מכיר את המשמעות שלו. שבת שביעית היא שסופרים שבע שבועות מפסח וזה הסני מיירר. אסרתו סמנתו - לא בקיא בחג. קרקידן - קרקידן זה שאתה מתחייב לעשות משהו, זה ברית, ואתה מתחייב להקריב משהו לתת את המילים שלך במטרה להקריב משהו זה יכול להיות גם כלפי ה' וגם כלפי בני האדם, ולא מכיר חג כזה. תזכר אברהם - אבא וונצברה - אותו איש כתב כמה ספרים על מות אברהם מות משה וברוך. אברהם מוזכר המון פעמים גם בחיי היום יום, כשאתה מכניס אורח אתה אומר לו שהבית של אברהם ותרגיש חופשי "בית לאברהם" מאותה אמירה מפורסמת שהמלאכים באים והוא נותן להם להכנס ולא רק דיברו, גם התנהגו בהתאם. תזכר זה מהמילה לזכור, בד"כ אחרי מות בן אדם עושים תזכר, מי שלא יכול מי שלא מתאפשר לו מותר לו לדחות את היום אך חייב לעשות תזכר, אז לאברהם עשו תזכר לא זוכר מת. צומות - כל הקסים היו צמים וכל המבוגרים ששילחו את עצמם חוץ מהצום הכללי שהיינו מחוייבים על פי דין של תורה שזה יום כיפור ועוד כמה ימים כאלה אנשים צמו ביום שני ועוד יום אני לא זוכר אם ביום - רביעי או חמישי אני לא זוכר ולא מובן לי למה, הנוצרים היו צמים כל רביעי ושישי. עוד פונקציה שהייתה צמה זה אשה אחרי לידה שלה אם ילדה בן היא נשארת 40 יום מחוץ לבית כי בספר ויקרא יב' פס' ה' ומעלה כתוב שאשה שנולד לה בן שבעה ימים תהיה נידה ועוד שלושים ושלושה ימים תהיה מחוץ לבית, ביום האחרון היא הייתה בצום, גילחה את ראשה ח"ו ששערה ארוך שלא תביא את הדברים הטמאים מתקופת ההיבדלות שלה וצמה באותו יום כל היום ובסוף היום טובלת את עצמה את התינוק את הבגדים ובנוכחות אשה מבוגרת שרואה שהראש שלה נטבל טובלת שלוש עד שבע פעמים ואז המבוגרת שנמצאת מאשרת שטבלה את ראשה וכל בגדיה בסוף היום הקס קורא ספר ארדית וכמה פרקים מהתנ"ך ומברך אותה

וחוזר אליה עם ספר ארדית והמילים הופכים את האירוע ליום סיום ההבדלות שלה, מפזרים עליה את המים הקדושים אחרי הברכה ובסוף היום נעשה האיחוד של המשפחה שחוזרת הביתה, אחרי בן פורשת 40 יום ואחרי בת פורשת 80 יום. היום במבט לאחור אני רואה בזה משמעות אדירה שכל הכפר משרת אותך ומתגייס כדי שהגברת הזו לא תהיה אף ערב לבד ולא תהיה רעבה ותתחזק מבחינה פיזית בצורה משמעותית זה המשמעות האנתרופולוגית, המשמעות הדתית היא נלקחת מהמקרא. אם יש שתי יולדות מאותו הכפר או יותר הן כולן נמצאות לצד כולן באותו זמן וגם אלה שבימי נידה מצטרפות ליולדות, היה מבנה מבודד עם קו גבול שהגדיר מאבנים גידר אותו מתוכו החוצה היה את המים שבביל הגברת, במקומות מסויימים שהקפידו בצורה יותר משמעותית עשו שביל הליכה מיוחד כדי שאחרים לא ילכו באותו שביל הליכה, גם הגברות בימי נידה וגם הגברות בימי לידה יכלו ללכת באותו שביל. אנחנו כילדים מתגעגעים לאמא או מתבלבלים היינו קופצים לתוך הגבול האסור ואז העונש היה להשאר בתוך הגבול עד סוף היום לטבול את עצמנו ולחזור בסוף היום, לפעמים כשהגענו גברו היינו עושים את זה בכונה, לא נתנו לנו את האפשרות שאנחנו יכולים להטמא זה רק שילד עושה את עצמו. הטמאים הנוספים זה מי שבא במגע עם המת, מי שטיפל במת מי שרחץ וסידר את המת בד"כ זה בפועל בן אדם אחד ויש עוד שניים או שלושה אנשים יכולים להיות מסביב אבל לא נוגעים במת, אם היו צריכים לגעת גם במת היו שמים משהו מפריד בינם לבין המת כמו עלים כמצע שיעזור להם. זה שנגע בפועל במת היה צריך להשאר שבעה ימים מחוץ לבית והיה צריך לעבור כמעט את אותם תהליכים של אלה שבימי נידה נשארות שבעה ימים ומוודאות שאין דימום ואז חוזרות, אם הדימום לא פסק צריכות להשאר עוד שבעה ימים נוספים כדי שזה יהיה באמת אמיתי ורק אחרי 14 יום היו חוזרות הביתה. מי שבא במגע עם מת היה נשאר שבעה ימים עובר את התהליך של הגברת שילדה, ספר ארדית מים קדושים שמפוזרים עליו וחוזר למשפחה. בנפטר עדיין גברים מטפלים ולא נשים. המים שמטהרים - הקס היה לוקח מים ועל המים האלה נעשים ונאמרים הברכות מספר ארדית, ונראה לי שהמילים שחוזרות על עצמם מה שנקרא הדגם לקוחים מתהילים, מי שעושה את כל התהליכים זה רק הקס, הקסים עוברים תהליכים מאד ארוכים עד שהם מקבלים את הכהונה שלהם זה לא משהו שעובר במשפחה, מי שיש לו אבא או דוד רוב הסיכויים שתהיה לו יותר זיקה אבל זה לא משהו שמעבירים אותו כמו שלטון של עריצים, רובם זה אנשים שאתה מעיר אותם בלילה ואתה שואל אותם מה כתוב בספר ויקרא פרק זה וזה והם שופכים לך כל מה שנאמר, לא תוספתא גמרא וכו' אבל בתורה מאד בקיאים, אולי הדור הנוכחי משתנה אבל רובם היו כאלה באתיופיה, ובקיאיות דומה ברמדת סמבת וכן האלה, ובטח שבתפילות. אתיופיה היא מדינה מתוסבכת עם היהדות, יש שם דברים לא ברורים, במשך ה-300 - 400 שנים שהיה קשה מאד ליהודים מי ששלט היה אדם עם שם כמעט כולו עברי, קראו לו דוד שקרא לעצמו דוויד, יצחק שקרא לעצמו יזחק, זרע יעקב שעשה הרבה צרות בזמנו והחמיר בנושא השבת עוד יותר למרות שתמיד שבת סימנה את היהדות של הקהילה, הוא הוסיף מימד נוסף שלזה אפשר לקרוא הלכה הנהיג את מה שנקרא "אל תינגו ביי" שהבדיל בין היהודים ללא יהודים בצורה טוטאלית לגמרי והעמיד אותם במבחן רציני לגמרי, היה קשה באותה תקופה להשאר יהודים והוא הלך עד הקצה והיהודי היה צריך לעמוד במבחן קשה מאד עד כמה הוא מאמין. יהודי שמשתתף בארמון של פסינגלה מנודה מהקהילה, כנראה בתקופה שלו לא הייתה לו ברירה כדי להציל את היהודים כיהודים ולשמור עליהם כקבוצה הומוגנית היה צריך למצוא פתרון קיצוני, והדבר הקיצוני שמצא זה להגיד למרות שהמצב שלכם מדכא שרודפים אחריכם מחפשים אתכם, אבל בואו תבליטו את העובדה שאתם יהודים בזה שתגיד אל תיגע בי כי אתה יהודי, ומי שהמשיך אותו אמר בזה שנגעת

עם הלא יהודי אתה טמא ואתה צריך לטבול ולטהר את עצמך ואת הדברים שלך ואז יכול לחזור לכפר. אני לא יודע אם מי שנגע בלא יהודי גם מטמא, אני יודע שכילד אם הייתי נכנס למרגלוגיו לאותו מקום שאסור לי להכנס והייתי יוצא ובא במגע עם ילדים אחרים אני גורם להם להיות טמאים. בטומאת נידה חד וחלק זה עובר, בתור ילד אני זוכר שיכלתי לקרוא לעוד כמה ילדים שעברו איתי את משך היום בתוך המרגלוגיו. צומות לזכר חורבן מקדש - אני לא יודע אם זה היה מקביל לתשעה באב, אבל היו ימי צום שמעטים מאנשי מבוגרים צמו והקסים מצאו לעצמם כל הזמן הזדמנויות לצום והם צמו, אבל אני לא יודע להגיד שזה וודאי וזה קשור. שנת בצורת - עיכוב בגשמים באתיופיה היא צרה כללית, לגבי פתרון פרקטי ליהודים דווקא בגלל העובדה שהם היו תת קבוצה משנת 1620 - 1624 טוטאלית, ונידו אותם מלעבד אדמה שזה המקור להתפרנס, מי שנשאר כיהודי המציא לעצמו קבוצות יצירה הם היו יצירתיים היו נפחים קדרים עבדו אצל הנוצרים, בפן הכלכלי פחות נפגעו כי הביאו את היצירה שלהם, בפן הדתי היו הרבה בקשות עם ידיים למעלה כלפי בורא עולם שלא ייבש אותם, כי אם הגויים נפגעים גם אנחנו נפגעים, היבול בא מהם ואנחנו צריכים למכור בשווקים ימי שני וחמישי במקומות מסויימים גם ימי שלישי, עד שיימח שמו המנהיג הקומוניסטי בסביבות 1979 הכריז שימי שבת יהיו ימי שווקים, לפניו לא הייתה בעייה. ביקשנו מבורא עולם שיסלח לנו, היו הרבה ימים שלפי סיפור המבוגרים שלנו מה שקראו להם הקפוכן ימים של בצורת שחגבים אכלו את כל מה שהיה צומח, הפרות מתו, באזור שאני גרתי לא הייתה בצורת משמעותית שגרמה לנו לנדוד ממקום למקום ולא היה לנו פתרון דתי חוץ מלבקש, גם הנצרות ראתה בזה שזה בגלל הרוע שלנו, אי הליכה לפי הדת וכניסת טכנולוגיות, צריך להתאסף ולבקש ונותר לנו לבקש סליחה מאלהים להתפלל ולכבד את מנהיגי הדתות למיניהן, זה היה בשני הכיוונים גם שירד ברד חזק כזה שחורר לנו את גגות הבתים, גם אז היו מתאספים להתפלל, התפילה הייתה שלא ייבש אותנו ושלא יצליף בנו, הנוצרים עשו את האירועים שלהם כמו זה סביב הכנסייה, אצל היהודים זה בכפרים איפה שיש מסגיד או באירועים כמו אבל היו באים מכפרים מרוחקים מאד ובסוף האבל הקס היה משמיע דרשותיו שאי שמיעת למנהיגים רוחניים, אי כיבוד ההלכות וביזוי אלהים מביאים אלינו את הצרות האלו ואנו מבקשים להישמע להוראות של מנהיגים רוחניים, התאספות כזו נמשכת - אבל, הליכה לקבר זה יכול להיות יום שלם, לפעמים זו הליכה מאומצת של כמה שעות טובות זה יכול להיות על גבי חמורים או ברגל, הדרשות האלה נאמרות בסוף האירוע והאבל נמשך לו כשבעה ולפעמים כשזה נופל על חגים פעמיים בשבעה ימים אבל מצאו את ההזדמנות ושמעו בקול המנהיגים וקיבלו את זה בהרכנת ראש, לפעמים אתה רואה אנשים עם ידיים פרושות לצדדים או לכיוון השמיים היו ימים טובים למנהיגים רוחניים. התאספויות של תעניות ציבור היו גם במקרים של עצירת גשמים וגם במקרים של ברד. ארבה - היה ארבה בתקופת ילדותי ראיתי פעם אחת את החיה המשמידה הזו, קוראים לזה קואנטרה, אנשים שגרו בסביבה איפה שהמכה הזו מתחילה אומרים שהארבה יוצא מכסה את השמיים ואפילו מכסה את השמש, בכפר שלי הגיעו הספחים של הארבה, אלה שבאו מאזור טיגרי לידם יש נהר גדול שנקרא טיקטיזי וממנו התחילו לרוב החגבים והארבה הם סבלו ממנו ויכול להיות שהתפללו למען אי קיומם של החיות האלו. גזרות ממשלה - בתקופות הקודמות הגזרות הנבדלות כלפי היהודים היו מלווים גם באקט פיזי מאד מאיים שמולם לא יכלו להתמודד אלא להיכנע ולתת, בתקופה שאני נולדתי וגדלתי הגזרות היו כלל ארציות יותר נטו לגזרות דומות לכל הקבוצות ולא הבדילו בין הקבוצות אפילו הייתה תקופת עדנה כזו שהיהודים יכלו לעבד אדמות, אני למשל הלכתי לבי"ס, התחלתי עם מלך המלכים כילד קטן שעמד והילל את שמו וקיבל את הדגל והסמלים שלו ובערך בכיתה ג'-ד' הייתה המהפכה, החליפו את המורים

הייתה תנודה רבתית ובין היתר רק כאלה שקיבלו את השלטון החדש קיבלו את המשרה. גובה הכפר - חילקו את זה לשלוש רמות, דגה זה החלק העליון וונה דגה זה הרמה הבאה אחרי זה וקולה זה הרמה הנמוכה יותר אני הייתי בדגה, גם בטופוגרפיה הייתי בדגה שזה החלק העליון, ההבדל הוא במשאבי הרוח, הקיצוניות במישור התחתון בקולה בימי הקיץ יכולים להיות טמפרטורות מאד גבוהות ובימי החורף יכולים להיות גשמים שהמפלים יכולים להגיע לשם וזה מסוכן, בצורה פרדוקסלית הוא היותר שופע מבחינת היערות טרופיות, סבוכים לגמרי שם חיים החיות המסוכנות וגם חיות מסוג אדם מסתתרים שם. אנשים אהבו לגור יותר בדגה ובוונה דגה בגלל האקלים הנוח והוא יותר נגיש לתחבורה ולאזורים המרכזיים. לא היינו כ"כ מרוחקים מהאזורים האלה, חלק מהמשפחה שלי גרה בקולה ובביקורים הלא תכופים שלי יכלתי לחוש את ההבדלים הטופוגרפיים, אבל ההגעה לסודן חתכה את כל שלושת המישורים התחלתי בדגה ירדתי לוונה דגה אח"כ הלכתי לקולה ואז הלכתי לסודן שהיא פלטה אחת גדולה שאין לה את כל הרמות האלה. הדגה - ההר שנמצא במפה שנמצא פחות מ-70 - 80 ק"מ ממני שנקרא רס דגין גובהו הוא ארבעת אלפים ששמאות ומשהו, שלגים לא היו, השלג היחיד ברס דגין לא הייתי שם, אני יודע מסיפורים אותנטיים מההורים שלי על קרח או ברד שנערס, ברד יש בכמויות, ברד לא נעים בגודל של חומוסים גדולים. היו בתים עם כיסוי של פח גלי, ככל שמשתמשים בכל מיני חומרי הסקה כמו עץ בתוך הבית העשן כנראה גורם לפח הזה להיות דק מבחינת העובי שלו וברד כזה יכול לפורר אותו. הטוקול הגיב כמו ספוג בגלל העובדה שהוא עשוי מעשב טבעי הוא לא הרגיש את הברד, לטוקול יש חסרון אחר - הוא מזדקן מהר, קשה מאד לתחזוקה, אי אפשר לעשות איתו חללים גדולים, כדי לעשות חללים גדולים צריך לעשות תוספות והסטטוס הזה ללכת לכיוון הפחים היה יותר גבוה, רק אנשים שיכלו להרשות לעצמם לקנות פחים לא היו צריכים לבנות בתים עגולים קטנים יכלו לבנות בתים מלבנים או בתים עגולים יותר גדולים, עדיין בלי חלונות, אבל פיצו את עצמם בדברים נוספים כמו לעשות שתי דלתות אחת כנגד השנייה, המסגידיים היו עם סכך מפח, הקודמים זה תלוי, אזורים מסויימים יכלו להרשות לעצמם לעשות מבנים מאבן זה מקצוענות מרמה מסויימת כי קשה לבנות מבנה אבן ולבנות קירות מבלי להיות מיומן בזה, באזור איפה שאני מכיר הבתים היו מכיסוי פח ועץ מסביב, הבתים היו יותר מתקדמים המסגידי היה יותר מרווח היה לו חצר שהילדים יכולים להגיע המבוגרים יכולים להצטופף לפעמים הגיעו אורחים נוספים שההתכנסות יותר גדולה. עונת הגשמים - בכפר שלי הסתיו התחיל במאי יוני כל האזור היה מבלבל, יולי אוגוסט היו ימי הגשמים האינטנסיביים, יולי זה גשמים רציפים אוגוסט זה גשמים רגועים ואנחנו היינו מתכוננים לספטמבר השבוע הראשון יכול להיות גשום, אחרי זה ספטמבר אוקטובר זה ימי הפריחה עם גשמים שהולכים ומתמעטים, מעטים השנים שאני זוכר שגם בנובמבר ירד גשם אבל גם אז ירד לפעמים גשם, בימים שאספנו את היבול והיו צריכים לעשות את האסוף של היבול בפועל לפעמים יצא גשם. קודם עושים ערימה מקושטת יפה זה נקרא קמיר, אח"כ עושים ליד הקמיר מקום שאפשר לפזר את הקמיר לקחת את השוורים ולנסות להבדיל בין השובל של היבול לבין הגרעין שלו, אח"כ מנפים אותו מהסבך הראשוני ואח"כ עוד יותר מנפים אותו עם הרוח ואז מגיע היבול, אם בתקופה הזו יורד גשם הוא גורם לנביטה של הגרעינים זו הבעיה. כיוון שאנו מאד תלויים בימי הגשמים האלה ולכל תקופת הגשמים יש את הזרעים שלו מה שזורעים במאי יוני במיוחד במאי ציפינו שיהיה בשל לחודשי האביב זה רוב היבולים שנקראו בלגה ורוב הזרעים שזרענו ביולי אוגוסט ציפינו שיהיו יבולים מוכנים לכיוון החודש ה-12 - 1 שלנו היינו צריכים את הגשמים של ספטמבר ואוקטובר כי אותם גשמים עוזרים לנו לעשות את הזריעה של חיטה לבנה, חומוס, מיסר שזה עדשים, קוואיה, אדגיה שזה כמו

קוסקוס, את כל אלה היינו זורעים בתקופה הזו שכל הרצף הזה עם כמויות הגשמים היה חשוב שיגיע בזמן בעיתוי שכל המערכת הזו תתקיים כי שיש שיבוש באחד מהם זה משפיע על כל השנה ולפעמים על השנה הבאה אחרי זה. לא כל האדמה הייתה שחורה, באדמות עם הקרקע הבהירה יותר זרענו את כל הפולים העתר שזה אפונה, שעורה וכל המינים של השעורה למיניהם, לשעורה קוראים גם גס ודורנייה, באדמה השחורה היה לנו סינדיה שזה החיטה הלבנה, אדגיה שזה קוסקוס, משילה גדל באזור הקולה שזה באקלים שונה, באדמה השחורה שמו את הטף, יהודים שבאו מאזור מהאמבור היה להם חיטה לבנה, כנראה היא גדלה על אדמה לא שחורה אני לא בטוח. הטף דרש אדמה רווית מים ולכן גדלה בתקופת יולי אוגוסט ולמרות זאת היא באדמה שחורה כי שם היא נותנת יכול משמעותי יותר. עדשים באדמה שחורה, החומס גם גדל יותר טוב באדמה שחורה, חילבה שזה עבש, היה יכול יחסית בעייתי שקראו לו גוואיה הוא בעייתי כי כשמבשלים אותו וילדים באים במגע עם ילדים הוא יכל לעקם את עצמות הילדים, הוא נאסר לשימוש במקומות מסויימים, צריך לעבוד איתו בזהירות, המראה שלו דומה לאפונה רק שהוא יותר שיח, האפונה גדלה לגובה הוא נותן יבולים רבים מאד. כל הזנים שדומים לתירס זה זנים רבים של התירס עצמו ועוד יבולים נוספים כמו נוק שזה קצח, טלבה זה פשתן, סוף וכל הזנים של המשלה שזה התירס גדלים באזור הקולה באזור החם יותר, הם גדלו שם כי הם היו שורפים חלק מהיערות והשרף גרם לאדמה להיות יותר פוריה כנראה היבולים האלה אוהבים את השילוב של השרף והאדמה היחסית קלה. יש תזמון מדויק לזריעה ולקציר, אלה שזורעים אותם במאי יוני הם לא כמויות בד"כ הם באו לפצות לגשר בין העונה החורפית לעונה הקיפית ולמנוע את החוסר של התקופה הזו, לרוב המשפחה בעצמה הסתדרה. כשמגיעים לכיוון נובמבר-דצמבר שזה העונות הבעורות שאז חובה לאסוף כמעט את רוב היבולים כמו אפונה וטף עם השדות הגדולים הכמויות הגדולות, המשפחות נעזרות אחת בשניה לאורך כל יבול ויבול, עשו את זה בקבוצות קראו לזה אوبرה - היום אני עוזר לך מחרתיים אתה עוזר לי. לפעמים זה הפך להיות אירוע שמזמינים בו עוד אנשים נוספים ממאגרים אחרים והוא לווה בשאגות וזמרה ואכילה ושתייה, אوبرה זה מלשון חבירה יחד, אז כל היבולים הגדולים נעשו באוברה בחבירה יחד. העונות הבאות של האיסופים והערימה שלהם זה דצמבר, העונה השקטה של החלקאים זה קדית - פבואר מרץ עד אפריל, נהנים מדברים אחרים כמו אירועי שמחה רביצה שיחת חולין זה גם התקופה החמה יותר והחום מעיק, סוף אפריל אחרי פסח זה העונה השנייה, אז הלחץ שהחגים מתנגשים עם העבודה זה סוכות וגם הסיגד, הסיגד זה יום אחד וסוכות זה שבעה ימים משם באה ההקלה סליסט - כל סליסט ניתנה ההקלה לאסוף יבול או לעשות מעשה שיגרום לכל האנשים להתפרנס בכבוד לכל הכפר באותו היום, אין דירוגים. סוכות - לא יודע אם הסוכות ליד הבתים זה השפעה ארץ ישראלית אבל אני נולדתי אחרי כבר שהייתה התקדמות משמעותית של יהדות העולם בכלל ואני מאמין שיהודים באו מאזור אמבור והם בגילי יגידו דברים שמאד דומים למה שהיה בארץ כי שם התנהלו דברים דומים למה שהיה בארץ, אבל ככל שתלך יותר צפונה שזה אני וצפונה אליי לכיוון אזור טיגרי אתה תשמע מנהגים שנבדלים מאלה של אמבור, שם הייתה השפעה גדולה מאנשים שפעלו למען הקהילה כמו אבאוגלה יונה ואחרים הביאו בעל כורחם או מזה שרצו את המנהגים האחרים והטמיעו אותם באזור הזה. אחד הדברים אבונה בוטברה מהמאה ה-14 אחד הדברים שדגל וניסה לעשות זה איחוד של הלכות בין קהילות שונות גם זימברות וגם תפילות, כמה הצליח לא יודע. אתיופיה היא במימדים גדולים מאד והקהילות יכלו להשאר בתור קהילה באזורים שלהם מבחינת האינטראקציה עם אחרים, את זה פתרו בדרכים כמו לחפש כלה שתהיה רחוקה 7 דורות ממך אני מסביר לעצמי שאחד המטרות שלו זה ליצור קשרי דם בין חבורה אחת לשניה, למרות

הכל כן היו הבדלים. רוב הקסים אלה שקיבלו את הכהונה באתיופיה היה להם מסלול דומה, אלה שהסמיכו לרוב היו אותם קבוצות כנראה שהיה חתך דומה ולמרות זאת יש התנהגויות שונות מקבוצה לקבוצה. ביתא ישראל - לאחרונה הקהילה הזו התרחבה לכל מיני כיוונים, לדוגמא יהודי קווארה לא התנהגו כמו שאר הקהילה, כך גם פלשמורה זה בעייתי כי לא ברור למי הכוונה. אפשר לומר שקהילת ביתא ישראל זה שם כולל של קבוצה שעלתה מאתיופיה שיש בה רבדים של קבוצות שמרכיבים אותה לא רק בהתנהגויות דתיות אלא גם מדברים אחרים, אני חושב שגם האזורים שהגענו מהם השפיעו, אני רואה זאת מפעילויות לא אתיופיות מארצות אחרות שבסופו של דבר אנחנו מטמיעים לעצמנו גם ממה שאנו רואים מפני הסביבה, אנחנו הושפענו ומושפעים.

אברהם אדג'ה, לוח השנה והחגים, חיפה 28.7.10 – חלק ג

פרה אדומה - לא ראיתי שהשתמשו בפרה אדומה או באפר של פרה אדומה. פסח - באופן כללי דאגו להקריב קרבן של שך שזה שה של כבש שעוד לא הגיע לגיל פורקן, הוא עדיין לא מזריע וזה מה שעושה אותו טהור להקרבה, אני לא זוכר לא פרה אדומה לא צהובה או ירוקה אני זוכר אצלי בכפר שהקרבן היה אותו כבש צעיר שדאגו לדעת שעוד לא מזריע, נשחט ונאכל באותו יום ונגמר באותו יום כלומר באותו לילה, אנחנו מאלה שנהגו לצום שמונה ימים, לא הייתה סעודה מפסקת בשעה 10 בבוקר, הסעודה מפסקת שלנו הייתה בלילה, צמנו שמונה ימים. ההורים שלי עד היום לא מאמינים לי שמותר לאכול יוגורט אשל שמנת, מטעמים כמו לחמניות כשרות לפסח או משהו שנראה לכשר, בשבוע של פסח אצל ההורים שלי זה צום, בשר ודגים במהלך השבוע גם לא, תפוחי אדמה כן מותר. שינברה אוכלים, משרים אותם במים הם לא נובטים ולא הופכים להיות שום דבר, המחמירים אוכלים רק שינברה במשך הפסח. קיטה - סבא שלי היה אוכל רק שינברה ועשה קיטה מהשינברה עצמו, זה לא טעים זה תפל לגמרי וגם צהוב, היה משרה אותה ואוכל אותה. שינברה היו אוכלים גם במקרים של השבה ליהדות. מקרה שאתה מצאת את עצמך בכפר נוצרי והוגש לך אוכל שאין בו בשר והיה סוג של בשר שמייבשים אותו שנקרא קוונטה ויחד עם הרוטב או מעדשים או משינברה יכלו להגניב אותו ואכלת ווט שנראה לך שאין שום חשש ופתאום צץ לך בתוך זה בשר, בימים שיהודים נפתחו לגויים זה בתקופה שלי, בתקופה הקודמת של סבא רבה הגויים באו לאכול אצל היהודים אבל לא אכלו באותם כלים והם לא הוכנסו לבתים הם אכלו מחוץ לבית והכלים או שנשמרו לגויים או מנוזים לאי שימוש, יהודים לא אכלו אצל נוצרים והפרדת בשר הייתה הדבר העיקרי. בזמנים שלי של הקומוניזם היה אפשר למצוא מצב שנפתחת לגוי הוגש לך אוכל שלא חשדת ומצאת בתוכו בשר. בן אדם שהעיז לשבת על קנקנו של נוצרי ואכל ממוצרי הבית שלו, מחילה לא יכל לקבל אלא לייסר את עצמו. היו כאלה שהתוודו באו ואמרו עברתי משהו שלא עלינו אני מבקש לטהר את עצמי, אלה אכלו שבעה ימים. הקוונטה זה משהו שגם היהודים היו מכינים, היהודים לא אכלו בשר נא מהטעם שצריך להפריד את הבשר, הנוצרים בניגוד ליהודים היו יכולים להשבית פרה שלמה ולאכול אותה לא בשר נא אלא בשר חי, כך גם צורת השחיטה שלהם מאד שונה, ליהודים חשוב מאד שהבהמה לא תסבול אצל הנוצרים אין איסור, אם זה קרה אצל היהודים הבהמה כבר לא כשרה, כך גם הנוצרים יכלו להתחיל את השחיטה בעורף, בחיפוש הגידים בזמן הפשטת העור אצל היהודים היו מחפשים את הגידים בשוק באיזורים שהיו כלי דם הגדולים וחלקי טריפה שאסור לאכול אותם וכל זה הביא למצב כזה שמה שנוצרי שחט אותו גם אם הוא קוונטה והתייבש והפך למשהו אחר לא כשר לאכילה. גם אם מישהו שנולד למשפחה שממוצא לא יהודי ורוצה להתגייר אכל במשך שבוע חומוס. שבת - דחתה כמעט כל דבר, בריתות יו"כ בהגדרה הוא כמו שבעה שבתות שבת שבתון ולמרות הכל אמורים בשבת לא לצום אסור לצום מי שצם מות ימות ומה שעשו לקחו את המוסאיית בירכו עליו טעמו והמשיכו לצום, שבת דחתה הרבה מאד מטלות דתיות. בסוכות ובר"ה עשו גם מוסאיית, בשבת המוסאיית הרבה יותר מבושל זה נקרא ברקתה זה לחם שקורעים את האדמה עושים לו תשתית יפה של עלים שמים על הגחלים מבשלים טוב טוב יוצא מדושן עבה חם פורשים אותו לוקחים את החלב הטרי של הפרה דוגמים את החלב ואוכלים את הלחם, הקס מברך עליו בטקס, את הלחם חותכים מהאמצע מעניין אותי לדעת למה, כי גם אבא שלי עושה את זה עד היום ומתוך זה לא היו נותנים לאמהות שעדיין בגיל שיכולות להביא ילדים וילידים, היו נותנים גם לנשים המבוגרות ולא לנשים שיכולות לראות עדיין דם. הוא יוצא עגול והשוליים שלו חשופים לאותה אש כמו

האמצע אז הם יוצאים קשים יותר, האמצע יכול להיות בעובי גם של 10 ס"מ קשה לחדור אותה
רק סכין רצינית של הקס יכולה לחדור אותה.

קס משה יהייס, לוח השנה והחגים, נתניה 31.8.10 - חלק א

שמי קס משה יהייס את התאריך המדויק בו נולדתי אני לא יודע, אצלנו באתיופיה אין רשימות מסודרות אף אחד לא שומר את התאריך לידה לכן אי אפשר לזכור, באתיופיה זה 54 בערך בן 46 משהו באזור. נולדתי באזור ווגרה בכפר שונו, בכפר גרו אולי 45 - 50 משפחות. היה מסגיד גדול והיה על יד זה בית בשביל לחתוך את הדאבו בשבתות בחגים ומסביב לבית המסגיד היה מקום שכולם היו עומדים מסביב לבניין ביו"כ ומתפללים ובין המסגיד לבית איפה שאוכלים את הלחם היה דשא יפה עם עצים שמה היו עושים סוכה היו מקבלים אורחים בסוכות. סיגד - לפעמים היינו הולכים למקום רחוק גדבייה אם לא היינו הולכים לשכונה שלנו, לשם רק אנחנו היינו מגיעים לא ממקומות אחרים, אם כן אז כולם הולכים לגדבייה והיו כאלה שהולכים לאמבובר, לאמבובר היו הולכים גם ברגל גם על פרד וגם באוטובוסים. המרחק הליכה לאמבובר היה יכול להיות יומיים ברגל ולגדבייה שלוש שעות. בכפר היו קסים - סבא שלי קס יהייס מדהני ז"ל מת בסודן בדרך לארץ ודוד שלי קס טמונו יהייס היה גר בכרמיאל גם נפטר, קס סמואל יהייס גר בנתיבות וקס ברכני יהייס גר בקריית גת וכל המשפחה הייתה הולכת להתפלל גם למי שאין את הכהונה, אבא שלי שמו ארדני יהייס הוא היה יהודי מתפלל הכל אבל לא קיבל כהונה, מהרי יהייס זה דוד שלי גם לא קיבל כהונה אבל אלה היו מתפללים איתנו וגם היו מבוגרים שמתפללים איתנו והצעירים למדנו משמה. נזירים - היו אבל אני לא הכרתי אותם, סבא שלי קס יהייס היה לוקח אותם לבית שלו בונה להם סוכה לבד ושמה היו חיים. עלינו ארצה דרך סודן, הגענו סוף 84 במבצע משה ועברנו באמרקובר חיכינו בין 8 - 9 חודשים בתקופה הכי קשה כל הבלאגן, לא כל הכפר עבר לסודן, נגיד שני הדודים שלי באו דרך ניסאנלה, אחד בא דרך מבצע שלמה קס סמואל אבל כולנו דרך סודן, הדרך הייתה קשה לא היה קל היו כאלה שמתו בדרך לאמרקובר אבל רובם במחנה. אנחנו הסתרנו שאנחנו יהודים אמרנו שאנחנו גויים, אצל הגויים הקבר של המתים צריך לקחת לכנסייה, היה בלאגן איך שסבא שלי הקס הגיע ראה את זה אז הוא אמר איך נאכל אוכל כזה של גויים ואז הוא התחיל להיות חולה הציעו לו תרופה והוא אמר שהוא לא לוקח שום דבר והוא מת, איך שהוא מת אנשים התלבטו איפה לקבור אותו, מאותו רגע שהוא מת כולם ידעו שקס יהייס מת לקחו אותו לבית קברות, קברו אותו בלי כל הסיפור של הכנסייה אחרי זה המשכנו ככה עם כל המתים בלי פחד ואז הגענו לפה ויש שמועה שמאיפה שהוא מת יצא מים ככה אומרים אף אחד לא הלך לבדוק ולא קל ללכת לשם. הגענו לארץ ב"ה חשבנו שבארץ נטהר את עצמנו ונמצא דברים אבל מבחינת הדת יש לנו פה מכשול גדול, הגענו לאשקלון והמשכנו לנהריה ומשם לנתניה וההורים שלי באו ישר לנתניה וככה המשכנו את החיים, התחלתי באתיופיה ללמוד בגיל 6 אצל סבא שלי, באתיופיה כל ילד היה יודע לברך היו מכירים הכל בארץ התחלתי לעבוד בבזק עשיתי צבא הנדסה קרבית ועכשיו אני פנסיונר של בזק.

סוכות - באתיופיה אחרי יו"כ כל אורח שבא מיו"כ, ברמשילה זה תירס, אף בן אדם לא אוכל בלי שמגיעים לבית המקדש את הראשון, אז כל אחד כל שכונה מביאים איזה שק שנקרא אינקבה עם תירס עושים מדורה הסבא מברך כולם אוכלים, כל האורח מי שנשאר יש לנו סוכה שאפשר להשאר למרות שכל אחד לא בונה סוכה ליד הבית ככה היינו חיים. אחרי יו"כ שזה מראש השנה קוראים לזה פרהנקרסבה באתיופיה יש שקוראים לזה תסכרה אברהם, זה יוצא בראש חודש, אחרי עשרה ימים יוצא יו"כ ובחמש עשרה יוצא סוכות, לסוכות יש תפילות מיוחדות כל שבוע יש תפילות מיוחדות למרות שאני לא בקיא להגיד את כל התפילות והן שונות מיום ליום זה בדיוק אם אתה רוצה לדעת יש קס ברכה גר בקריית גת יכול להגיד לך. בסוכות מותר לך לשמות, לאכול

לשתות להתפלל ופשוט לא להיות עצוב כל השבוע. יש גידולים מיוחדים שצריך לקצור בתקופה הזאת, ויש ארבעת המינים. בכללי היו מגדלים בכפר שלנו באזה ועוד כל מיני מאכלים יש דיגה ומאכלים מיוחדים שגודלים, בארץ שלנו יש הכל אז באתיופיה יש מקומות שמגדלים חלק וחלק מגדלים בקולה. בכפר שלנו היה אדמה גם שחורה וגם אדומה זה נקרא באזה זה בין דיגה לקולה, למשל דגה זה גבוה וקולה זה נמוך, באמצע יש ווינה דגה ובאזה זה כל התחום, שיש לי את הכל קוראים לזה באזה כמו בכפר שלנו יכלנו לגדל הכל. קצירה וזריעה - באתיופיה זה משתנה מכפר לכפר, בסנייה מיירר זורעים וקוצרים בהידר מיירר, פה בשבועות יש מרחק מהארץ שלנו לאתיופיה אז בסני גנבות זורעים בהידר קוצרים, יש יש מאכלים שזורעים בסני מיירר ויש מאכלים שזורעים בגנבות למשל טף, טלווח, משלה, דאוסה, נוק וכל זה בגנבות זורעים אותם, שינברה לא זוכר מתי אבל אפשר לגדל שם כך גם אסרת וגומל עגבניה פלפל, גינס סינדיה זה טיפה למעלה. באדמה שחורה ואדומה אפשר לגדל הכל חוץ מדאוסה לא זורעים באדמה שחורה, קוצרים בהידר מיירר זה יוצא אחרי סוכות, יש מאכל אחד שלוקח חודש מהזריעה עד שגודלת ואתה זורע אותה אחרון וקוצר אותה ראשון קוראים לה בונין זה כמו טף. בדגה יש בלגה גם זורעים אותה וקוצרים אותה מהר אז ברגע שיש קשיים במאכל אז אלה מגיעים מהר ואפשר לזרוע אותם שיגדלו מהר. לא הייתה מציאות שהיה צריך לקצור דווקא בסוכות הקציר בהידר, הגשם מתחיל במיזיה גינבות סיניה המלה נהסיה במסכרה יש קצת וזהו. שלג לא היה אבל ברד היה בחודשים המלה נהסיה, יש ברד גדול יש גם ברד קטן. ספירה של חודשים בשנה - הולכים לפי הירח צ'קרבה, הם הולכים לפי הדת שלהם. למשל החודש הראשון שלנו זה ניסן, בניסן הבורא חשב על היהודים אז ביום חמש עשרה הוציא את היהודים ממצרים. ראש חודש - מתחיל מניסן וסופרים עד לשלושים יש ראש חודש חדש, כדי לדעת איך לספור בדיוק יש אנשים גדולים שידעים איך לספור ואיך שהירח היה נולד מחדש היו יודעים לעשות את החג. פה יש יומיים ראש חודש, יש כאלה יום אחד ויש יומיים, באתיופיה ידעו בדיוק איך לספור אז ראש חודש היה רק יום אחד. שמה יש יומן שקוראים לו יקן מקותריה, יש עשירת, עשרה וולת, עשרה חמישת זה חגים. מראש חודש סופרים עשרה ימים בשנה זה יוצא יו"כ, עשרה וולת זה נקרא מיקאל ועשרה חמישת זה יוצא סוכות ויש פסח. בכל חודש אתה חייב לחגוג את הימים האלה ועוד יש אספי עשירת זה יוצא בעשרים חמש או בשבע הגדולים יודעים בדיוק מתי החגים האלה נופלים, ככה יש חמשה חגים בחודש. אין הבדל בין היום האחרון בחודש לבין הימים האחרים. בראש חודש יש תפילה מיוחדת וסעודה ולא עובדים כל היום, לא חורשים לא מנקים את הבית אך מותר לבשל ולהתרחץ בנהר, לא כולם טובלים ביום הזה רק הגדולים ומי שמכבד. ביום שישי כולם הולכים לטבול כדי לקבל את השבת בחגים לא כולם היו טובלים חוץ מראש השנה, ניסן. בשבועות אבא שלי היה עושה מסיבה, בראש השנה דוד שלי היה עושה אותו הדבר מזמין הרבה אנשים, במיירר דודה שלי ששמה אלבי יהייס הייתה עושה אותו דבר. בארץ מפסח עד שבועות יוצא חמישים יום, בעברית יוצא שבוע אחרי שבועות, למה? כי בתורה כתוב למחרת השבת, מה אצלנו האתיופים היו עושים? למחרת השבת של יום אחרון של פסח, אז אנחנו הולכים לפי הירח בדיוק, ובישראל מתחילים לספור אחרי פסח אז יוצא שבוע לפני הזמן של אתיופיה אז כאן יש קצת בעייה ולא מסתדרים, אז שבועות יוצא בדיוק לפי הירח ב 12 אז מתחילים לספור קדימה. עשירת - בעשירת יש תפילה מיוחדת ועושים סעודה בבוקר וממשיכים לבלות את היום גם במיקאל ובעשרה וולת היו כאלה שעושים מסיבה ביום הזה, תפילה אחרת, אז מגיעים לבית כנסת יותר אנשים מאשר ביום חול. ביום חול רק קסים ושמייגלות מגיעים ונשים מבוגרות. לא עובדים בעשירת ובעשרה וולת גם לא, בחמשת החגים האלה לא עובדים. אספי עשירת מציין את אספה אסתר, אסתר המלכה ביום הזה קיבלה את הדבר הכי טוב

שהיא צמה שלושה ימים וקיבלה את המעשה הטוב, ככה הגדולים אומרים. החג לזכר מיכאל - החג נקרא מיקאל זה יוצא שבועות חג הקציר, במקרה של סני מיירר חג הזריעה, מיקאל תופס את שבועות. צומות במהלך השבוע - היו שנהגו לצום בימים שני וחמישי עד כמה שאדם יכול להתזיק ואם זה נופל על ראש חודש, הגדולים מספרים גם בראש חודש שאפשר לצום אבל בגלל שאתה עושה סעודה בבוקר אתה לא יכול לצום כלומר משעה שהתחלתי לאכול אי אפשר להתחיל מחדש לצום. דאבו - מכינים במיוחד לראש חודש, דאבו של שבת מכינים בצורה אחרת. דאבו של ר"ח עושים כמו פיתה גדולה ודאבו של שבת זאת עבודה יותר קשה, צריך לעבוד קשה בשביל שבת. בעשירת גם מביאים דאבו אבל אלה שמכבדים את החג למשל אם אני לוקח את מיקאל ואני עושה ארוחה גדולה ומזמין אנשים או בניסן עושים דאבו גדול וגם בראש השנה כל משפחה מביאה דאבו שלה גם בחגים וגם בשבתות וגם בסרתולת, בראש השנה כולם חייבים בעשירת עשריו ובניסן גם מחוייבים ובשבת עוד יותר מחוייבים, בשבועות ובסוכות כל יום גם חייבים וכן בסיגד. בסוכות כל יום מביאים לא ממש דאבו אלא כמו פיתה כזו. בפסח אוכלים קיטה - זה קמח ומערבב שם על מחבת ועל המקום מה שיוצא אוכלים על המקום. בארץ יש מצות בשר קפוא שמנת ויין כלום לא חסר, הזקנים של אתיופיה בארץ לא אוכלים, הצעירים מי ששומע גם לא אוכל מי שלא, אוכל. החג הזה זה חג שצריך להזכיר את אבותינו שיצאו ממצרים, זה לא חג שאתה יכול לחגוג איך שאתה רוצה. לחזור לתורה כולם יחזרו, היום הכל פה תהו ובואו אין פה דת יהודית חוץ משאני שומע בשבת שבת שלום אין פה כלום. הגויים באתיופיה ככה היו, למה אנחנו לא מתקרבים אליהם? בגלל שהם נוגעים במת ובנידה וככה היינו. היום עושים ברית, ובארץ שלנו אוכלים לא כשר, באתיופיה הגויים היו אוכלים משהו כשר. תורה יש אחת ואנשים כל אחד מפרש איך שהוא רוצה ובסופו של דבר כולם יחזרו לאותה תורה ירצו או לא ירצו, למשל כהונה אין בכל מקום בכל הארץ, רק באתיופיה. מאז אהרון הכהן הלכה הכהונה עד לאתיופיה, שם הייתה כהונה והיו נזירים, בארץ יש הלכה אסור ללכת עם זה צריך ללכת הכל שחור ואנחנו עצובים בגלל בית המקדש, ככה אומרים בארץ, אז התורה האמיתית שקיבלנו אותה ממש רבינו יצאה לאתיופיה אבל לא קל להתזיק אותה כי היום אתה יכול לעשות הכל, אני יכול להגיד למישהו לשמור שבת ולא לאכול חם קר בשבת אתה חייב ללכת לבית הכנסת בשבת ואם אשתך נידה או יולדת אסור לך ללכת לבית כנסת, היום אנשים לא מקשיבים, היום עושים ברית בבית הכנסת ובשבת, כתוב אם מישהו מחלל את שבת מות יומת, היום בא הרב לבית כנסת ברגל לעשות ברית, אם הרופא אומר שאסור לילד לעשות ברית חודש או שנה לא מתנגדים אבל לתורה אפילו יום אחד הוא מתנגד, באתיופיה עושים את הברית או במוצאי שבת או ביום ראשון. יש הרבה הלכות שלא מתאימות ואין מה לעשות מחכים עד שיבוא יום, ממה שקיבלנו אסור לא להחסיר ולא להוסיף והיום כל אחד משנה את ההלכה. גם בפסח מותר כבר לאכול הכל רק לחם נשאר כי זה נח, אם אשה נדה ואסור לי לגעת בכלום זה לא נח ועכשיו כבר עושים כל מה שנח גם היום בבית קברות הכל מעורבב. כהנים - באתיופיה יש כהנים, אבל היום אתה לא יכול לדעת מה זה לוי, לא לכל מי שקוראים כהן הוא באמת כהן, הגדולים מספרים שהשלטון היה הולך ככה, כל מי שכהן ממשיך להיות במשפחתו, שמעתי שעשו מזה צחוק, אנשים זלזלו בזה והבורא התרגז ואמר כל מי שלומד את התורה שלי יכול להיות כהן אז היום כל מי שלומד ולומד את כל החוקים יכול להיות כהן, מקבל את הכהונה וממשיך ומלמד ככה שמעל הכל צריך להיות בן אדם שמדבר יפה ואין לו קנאה ושנאה וכל דבר הוא צריך להיות טוב, אבל אחד שיש לו כובע על הראש ופה מלוכלך זה לא הולך, או שקנאי או שמקלל לכן מעל הכל צריך להיות בן אדם טוב. הבן אדם לא צריך להיות מזרע אהרון כדי להיות כהן כי גם אם תרצה לדעת מי מזרע אהרון לא תוכל לדעת. כמו

שאומרים באתיופיה שבזמן של שלמה המלך שהיה פה בארץ, **צבאה** הייתה פה והביאה ילד ממנו והילד למד פה וברגע שחזר אומרים שנתן לו מכל השבטים לוי ויהודה והוא לקח עם התורה, מספרים שארון הברית נמצא באתיופיה, מאז היהודים לא עזבו את החוק הזה איכשהו התחילו מפה ככה התחילו. הדוד שלי מבין הרבה והוא יודע לספור את הדורות משלמה המלך עד היום, יודע לספור את כל האנשים ככה שמרו הכל בארצות אחרות אין כזה דבר אף אחד לא יכול לזכור נכון שלא שכחו אבל אין את כל החוקים שהיה אז, בשביל זה יצאו חכמים עכשיו וזה אמר ככה וזה אמר ככה ולא מאמינים בהלכה אבל יש תורה מפורשת ומקלל יקבל ככה וגנב יקבל ככה וכתוב את כל העונשים. אצלנו את הכתב שמרנו אבל את הכל למדנו בע"פ, את התפילות למדנו בע"פ אבל החוקים כתובים גם בעברית כתוב אבל היום לא מסתכלים על תורה אלא על משנה וגמרא רק הלכה, ולא קוראים את התנ"ך כי מי ישמור את כל החוקים יש הלכה לפי הזמן איך שהזמן רץ אנחנו רצים איתנו כי מי ישמור את כל החוקים שבתנ"ך.

קס משה יהייס, לוח השנה והחגים, נתניה 31.8.10 – חלק ב

ר"ח ניסן - חג גדול, יש שכאלה שטובלים בנהר רק לכבוד ר"ח, כל מי שהולך לבית הכנסת בלי להתרחץ לא יכול להכנס, כי באתיופיה זה ממש היה קל לאשה נידה ולילדת יש מקום נפרד וטמא מת יושב שבעה ימים לבד, כולם יודעים את כל החוקים היום אם אני הולך באוטובוס ואומר שלום למישהו אי אפשר לסמוך על אף אחד ובאתיופיה הכל כמו שצריך, אבל אם אנחנו נפגשים עם הגויים בלי לטבול אנחנו לא נכנסים הביתה. אם הגויים באים כאורחים הם לא נכנסים הביתה אלא יושבים מחוץ לבית ונותנים להם לשם אוכל ושתיה. היה חוק לטבול לשטוף את כל הבגדים לובש סרתו ונכנס לבית כנסת. המרחק בין הכפר לנהר יש קילומטר או שני קילומטר או חמשה קילומטר, אצלנו בכפר היה שני קילומטר, קילומטר אחד וארבעה קילומטר ויש גם שישה קילומטר צריך להביא מים לדרך יש עליות וירידות, אצלנו ליד הבית קילומטר אפילו פחות הם לא מחזיקים הרבה זמן הם מתייבשים אז הולכים לעוד נהר ואם זה מתייבש הולכים לעוד נהר ואחריו הולכים לנהר שלא מתייבש, שישה קילומטר נחשב מספיק קרוב. הפרות החמורים שותים ומתקלחים גם בנהר יש בארות ליד הבית רק לשתיה והם גם מתייבשים ומחזיקים מעמד לשנה, הם מתמלאים מהגשם. שישה קילומטר לוקח בערך שעה או יותר, מורידים את הבגדים טובלים בנהר אח"כ שוטפים את כל הבגדים, שמים אותם לייבוש וזה מתייבש מהר מאד יש סבון ויש אינגודג' את זה עושים בערב שבת לפני ר"ח ניסן ולפני ר"ה. נידה הייתה צריכה ללכת עם התינוק להתקלח לטבול ולחזור הביתה לשבת בצד ואחרי זמן מסויים נכנסת הביתה, בתוך הכפר מחוץ לבית היא נכנסת הביתה ברגע שרואה כוכבים לא משנה כמה ואז יכולה להכנס הילדים מתגעגעים כל חודש היא נידה אם יולדת בת צריכה להתרחק שמונים יום אם בן ארבעים יום, היא מקבלת אוכל מהשכנים או מהבית. אשה שיולדת ואשה נידה - כאן היינו עושים ככה אסור להן להיות ביחד, אשה אם יולדת בן אחרי שבעה ימים כבר נקייה אחרי שמונה ימים עושים ברית ואז מחליפה מקום אסור לה להיות איפה שהייתה, אם זה בת יושבת ארבעה עשר יום ואז מחליפה מקום, אני זוכר גם אלה היו ביחד למקום קוראים מרגם גוגיו, במעבר מהיום לשבעי ליום השמיני רק צריכה לעבור מקום אחרי הברית אם זה בן אסור לה להיות עם הנשים שנידה.

פסיקה (פסח) - האמהות שלנו היו עושות פיתג ואחרי זה שוטפים אותו במים, כל הלכלוך הולך למעלה וזה נשאר למטה אחרי זה שופכים ומייבשים אותו, מנקים את כל מה שהיינו אוכלים ואחרי זה מייבשים וטוחנים את החיטה לקמח, היינו מבשלים ואוכלים בסירים חדשים, בכפר היו מכינים סירים חדשים. צ'או עושים בטיל זה חריף כזה כמו קמח, לא מערבבים במים כי אסור אז היו עושים את זה ומתחילים את החג. מגוגו (מחבת לאפייה) מחליפים לחדש ואת הישן שם בצד לאח"כ לאינג'ירה לא היו מוכרים אותו לגויים, את המגוגו שהכנו במיוחד לפסח אפשר לשמור אותו אבל לא צריך אפשר להשתמש בו לאינג'ירה אפשר גם למכור אותו. את המסוג מוציאים החוצה להתייבש בשמש, בדגה לעומת זאת קצת קריר יש רוח, אתיופיה ואילת זה אותו דבר אתה לא מזיע ישר, באילת יבש גם באתיופיה. החלב באתיופיה אף פעם לא מתקלקל, אתה חולב שם אותו בגמבו ואתה יכול להפוך אותו לרובו זה כמו אשל, אתה יכול להוציא לו את הקיבה, החמאה ואף פעם לא מתקלקל כי כנראה בגלל המעטים. יש קיבה שזה חמאה ויש ניטר קיבה, את הניטר קיבה עושים מהחמאה זה קשה לעשות את זה האמהות יודעות לעשות את זה, שמים את החמאה על האש מזוקקים אותו ואחרי זה יוצא ניטר קיבה, אסור לאכול את זה בפסח, בפסח אסור לגוע בכלום, חוץ מחלב טרי שחלב עכשיו מותר לשתות. קיטה - מבשלים את החיטה מערבבים שמים על המחבת מוציאים ואוכלים, מותר גם קמח שינברה או מה שרוצים העיקר שיהיה קמח,

מערבבים עם מים והופכים על המגווגו אסור לחכות כדי שלא יהיה חמץ, ככה עושים ואוכלים ומסיימים את חג הפסח. קיטה שהוכנה בבוקר מותר לאכול אותה בערב יום אחרי, מאחרי שהיא עשויה מותר לאכול אותה גם אם חלב אבל צריך שיהיה טרי, מותר לאכול ירקות חוץ ממה שמחמיץ אפשר לאכול הכל. פרי זה פרי גם אם בשל מדי, פרי מותר לקטוף ולאכול מיד, אם היה הרבה זמן קטוף אסור לאכול. לדוגמא, אם אנחנו יוצאים ממצרים לארץ ישראל מה לוקחים, כשאתה יוצא לדרך אתה לוקח לדרך משהו יבש, למשל לוקח חיטה אתה יכול לערבב ולאכול, מים ולשתות, לחלוב חלב ולשתות אתה יכול לאכול ביצים לשחוט עכשיו תרנגולת ולאכול, עז ולאכול מה שאתה אוכל בדרך אתה יכול לאכול. לא כל מה שקפוא או שמת אותו לפני זה אסור לאכול, מזה אפשר לקחת את הדוגמא מה מותר לאכול. מותר לשחוט תרנגולת בפסח ולאכול אותה באותו יום לא מהיום למחר, כך גם ביצים. יש הרבה מה להימנע בפסח, כל המאכלים מה שיש פה אתה לא מרגיש פסח כי הכל יש, שם הפרה לא אכלה עשב עם חיטה, ראיתי עכשיו שהחיטה והשעורה הוא עושה את החמץ ואם הפרה אוכלת שעורה אז הבשר שלה חמץ זה הלכה, זה סתם קודם כל נימנע לאכול שמנת לאכול בשר שהיה במקרר כמה זמן, אם אני שיכור בפסח איך אני אזכור את האנשים שהיו במצריים שותים ערק ויין, בפסח צריך להיות קצת רעב צריך קצת לחשוב מה אכלו בדרך, הילדים לא אוהבים את פסח כי אין מה לאכול זה לא קל, גם בארץ חוץ ממצות אין כלום הילדים בכו מה יש לאכול ואז אמרנו יש קמח למה לא נאכל קמח כמו באתיופיה אז אכלנו קמח ושתינו צ'לקה וטלבה אפשר לערבב ולהוסיף עם מים ולשתות ככה לאט לאט למדנו, עושים את זה מסוף נור וטלה. ערב פסח - היום לא כל אחד עושה שחיטה בערב פסח, יש מקומות שעושים כמו כרמיאל וקריית גת, באתיופיה כולם היו מוכנים לפסח מצוחצחים נקיים הולכים לבית הכנסת מתפללים אחרי התפילה כולם באים עם צ'רקה וקיטה אוכלים שותים ומקבלים את פסח וממשיכים עד הסוף. קרבן פסח - שוחטים כבש כמו שכתוב, הוא צריך להיות עד גיל שנה צריך להיות טוב בריא ומושלם, פוסל אותו אם הוא פצוע, או הרגל שלו עקומה או חסר לו עיניים או אזניים, גם הצבע שלו, לא נהגו להקריב כבש בצבע שחור. יש בהמות שמותר לשחוט לעצמי אבל אסור לקרבן כמו בהמה שחורה והכל, חוץ מדבר אחד אם חיה נשכה אותו. הכבש לקרבן פסח זה כבש אחד שאם לא מספיק לכל הכפר לוקחים כמה כבשים לשחיטה, עושים אותו על האש כמו שכתוב לא לשבור עצמות לא לבשל אותו בסיר, צריך לאכול אותו עם עלה מרור לזכור את יציאת מצריים, באתיופיה לא עשינו מרור רק פה בארץ השתמשנו במרור. מסגיד - היה במלכן (תיאור בציור על הכניסה של הקסים, עזרת נשים, מקומות לספרי התורה דשא, סוכה, בית מקדש ללחם דאבו, וכל השאר היה חצר גדולה) מסביב לחצר יש עצים קוראים לזה קולקוולת העצים היו גבוהים.

קס משה יהייס, לוח השנה והחגים, נתניה 31.8.10 – חלק ג

(תיאור של המסגיד) לבית של הדאבו קראו דאבו מוקרשה, בנוסף לעצים הגבוהים שמקיפים את המסגיד היו עוד עצים, ובטון. מי שלא קס לא יכול לשחוט חוץ ממי ששוחט לבד לעצמו בלי בית ספר. את קרבן הפסח מקריבים באותו אזור בו אנו מסמיכים את הכהנים, איפה שהדשא יש כסאות שם אוכלים. המקום הכי יפה בכפר זה המקום של המסגיד. שוחטים ומתפללים לכיוון מזרח לכיוון ירושלים שם השמש זורחת, הכניסה למסגיד היא ממערב למזרח. אין דבר כזה שמסמיכים שוחט, שנותנים לו תעודה אבל יש שהקס מברך, הברכה ברגע שמגיעים לגיל 13 כבר מקבל ברכה, אם הוא לבד הוא מוצא משהו במקום סכנה אז הוא יכול לשחוט לעצמו.

קרבן פסח - אחרי השחיטה מורידים את כל מה שצריך להוריד, חותך לחתיכות לא שובר לעצמות את הבשר בלי עצמות חותך לחתיכות ושם אותו על האש, לא בבור אלא במדורה לא משנה עם איזה עצים, אחרי שמבשל כל מה שנשאר אתה שורף גם האוכל שנשאר אתה שורף באותו מקום שבו הכנת את האוכל ומשאיר את זה שם. אשה נידה ויולדת - לא אוכלת מקרבן הפסח גם מה שמוכן לשבת אסור לאכול. כל מי שרשאי להכנס למתחם מותר לו לאכול מהקרבן אבל אסור לקחת הביתה כל מה שאתה אוכל זה שם ומה שנשאר שורפים, שבעים ביום הזה אוכלים את הקיטה והבשר בלי יין, כל מה שמשמח אסור לאכול, במצרים זה לא היה שמחה, אכלו בעמידה עם הנעליים על הרגליים ומקלות בידיים זה יום של בריחה אז אותו דבר תעשה בדיוק כמו שהיה לך. סבא שלי כל השבוע היה אוכל רק שינברה ככה גם פה בארץ, היה אוכל בלי כלום, שם במים היה תופס קצת היה שם חריף ואוכל את זה כל השבוע, מי שלא יכול אוכל קיטה. מי שעשה משהו לא בסדר או שאכל משהו לא כשר, נגיד פתאום גילה שאכל וואת עם ג'וק בפנים, יכול לצום יום אחד ולשתות מים כל היום לנקות את עצמו, ואם הלך בדרך גוי נתן לו וואת ואכל ממנו ואח"כ חוזר לכפר ומצטער על זה בא לקס והוא צריך לאכול במשך שבוע שינברה עם חריף אסור לאכול את זה עם דבר אחר, מים פירות ירקות מותר. היום מה שאנחנו רואים פה זה שטויות והבל הבלים ומה שאמת אם אנחנו הולכים כולנו בדרך חזרה זה טוב ושומר עלינו ועל המדינה, האמת לא תיפול היא לכל החיים, היום יש הרבה המצאות ומלחמות עם הדת אז חלק נלחמים עם הדת ולחלק טוב עם ההלכה החדשה.

יוסף וורקנד, חג ומועד, רחובות 27.9.10 – חלק א + ב

אחרי שבדקים את הכלה שהיא באמת בתולה קוראים לזה אלמג', אם היא באמת בתולה כולם שמחים שהיא מכובדת כמו שכתוב בתורה, ואם לא הוא קורע את הקשרה, הוא חוזר לכפר של הכלה וגם שם עושים חגיגה, היו גם מקרים שלא מצאו לה בתולים.

לוח השנה

קבעו לפי הירח, יש ר"ח וזה ידוע לכולם מתי הר"ח, ועוד פעם כדי לזכור אותו סופרים עשרה ימים ולזה קוראים עשרית, אחרי שתים עשרה יום זה נקרא עשרה אולית, אחרי חמש עשרה יום עשרה חמישת, ואחרי חמש עשרה יום שוב ר"ח ככה סופרים, המשמעות של עשירת הוא שיכול לתת לך יום כיפור ועשרה אולית נותן שבועות, עשרה חמישת נותן סוכות ופסח. קסים מגיעים כל יום למסגיד, בן אדם רגיל יילך למסגיד זה תלוי בקרבה שלו למסגיד, בראש חודש בטוח הולכים, בימים אחרים כמו אשירת ועשרה חמישת לא הולכים כל כך, הזקנים היו הולכים. בעשתריי היו צמים, בעשירת לא היו צמים רק ביו"כ. אספרי עשירת - מסמל את הזמן של נח, בזמן שהיה מבול, לפני נח לא היה חטאים לא היה מחלות, ואז אלהים נשבע לנח שלא יעשה עוד פעם את זה, כל בן אדם יקבל לפי חטאתו ואז הוא אמר לו שגיל בן האדם יהיה מאה עשרים, הסיפור של איך הוא נכנס לתיבה מספרים שזה שתיים שתיים אבל איך הוא יצא מהתיבה אני לא יודע. לא הרבה יודעים את החג הזה, רק אנשים מיוחדים, מי שיודע את החג הזה לא עובד ביום ולקסים יש תפילה מיוחדת, זה יוצא פעם בשנה היום של השנה וכל יום בחודש מזכירים את זה, כמו כל חג אחר, חוגגים אותו יום אחד. ר"ח - אנשים לא מפספסים כל האנשים יודעים לספור את ראש חודש, גם היום יש זקנים שיכולים להגיד לך שעכשיו ראש חודש. הם יודעים בראש שלהם איך סופרים זה טבע זה הרגל, בראש החודש מסתכלים על הירח, אם לא ראית אותה טיפה למטה זה לא נקרא ראש חודש. החודש הראשון - בלוח העברי זה ניסן, קוראים לו ליסן, איך הנוצרים קראו לו אני לא מכיר. אחרי פסח יש את שבועות, מיירר, יש לו תרגום זה נקרא **זאת בראון אלת**, זה יוצא כמו ל"ג בעומר כאילו, זה נותן לך לספור את החמישים יום אומר לך שבע באמהרית אומרים שבעת גזי שבעת זה יוצא ארבעים ותשע, למחרת תוסיף את החמישים, זה נקרא חג המיירר, אחרי מיירר יש ראש החודש יש עשירת **עשתרה מיסת** כרגיל ואחרי שבועות ראש השנה, יש את אב צום, הצום יוצא לפני ראש השנה, בדיוק מתקרב לחודש אלול, זה כמו צום תשעה באב רק השם שונה, קוראים לו צום, זה יוצא בד"כ בין חודשי המלה ונהסי שזה מתי שאתה מתחיל סליחות ומסליחות אתה עובר לראש השנה. תסכרה אברהם זה ראש השנה, זה אותו יום, יום הדין, באמהרית אומרים (חסר משפט באמהרית על מה מסבירים בראש השנה) אומרים שמתחיל לכתוב אם יש חטאים כותב אותו ואם מתלבטים אולי נשאיר אותם עד יום כיפור, ביום כיפור מסיים לכתוב ולא מעביר חתימה, בין יום כיפור לסוכות יש גם ימים ומסוכות ראשון עד שמיני עצרת מעביר לך את החתימה. לסוכות קראו בלה מצלת, ליום השמיני קראו **סמנתי יאוד בת**. בסוכות הקציר לא מוכן, אחרי סוכות יש את הידר מיירר, לא זוכר כמה ימים יש בין סוכות להידר מיירר, אומרים שבע שבע שבתות וזה יוצא לך בדיוק בהידר מיירר ויוצא שבשבועות בישראל אין מה לקצור, לכן עשו אותו לקציר, אצלנו פעמיים בשנה, פה פעם בשנה. סיגד - בכלל חג אחר, לא שייך לחגים בספר, זה כמו כל אחד מנהג לקח יש סיגד פירוש יוצא מספר נחמיה וזכריה ושם היה להם מצב קשה משם הביאו את החג, קסים יודעים לפרש אותו, הסיגד יוצא נראה לי אחרי הידר מיירר אבל לא בטוח צריך לבדוק את זה. נכנסים לחורף - היה יורד שלג

בנהסי והמלה, זה עוד לפני ראש השנה, ואחרי ראש השנה יוצא אצלנו חודש אביב, אם אנחנו עושים קציר אחרי סוכות זה אביב, אפשר לקצור בכל מקום תלוי מה אתה זורע, אצלנו היה בין קולה לדגה, כל קציר אתה יכול לגדל שם, זה נקרא בזה, גידלו טף שינברה משלה מטלה קבוסה כמו תירס גרגירים קטנים, למשלה יש בערך 15-12 סוגים יש הרבה, הכל כמעט באותה עונה עם הפרש של שבוע שבועיים חודש חודשיים בערך. גשם - אם לא יורד גשם לא עושים כלום. בין הסיגד להידר מיירר זה אותה תקופה, באביב אין עוד חגים, החגים זה בד"כ מסורתיים אבל מה הוסיפו, אספי עשירת, הידר מיירר בגלל הקציר וזהו, רק את השם משנים אותו, זבראו, מה זה לפי מה שהם אומרים זה הספירה של שבועות. שבת שביעית - כל שבת שביעית לא יותר מיוחדת, כמו פה שבע ושבע זה סבת סנבית, באתיפיה כל אחד גר בכפר רחוק, לכל אחד יש תפילה מיוחדת, התפילה הבסיסית רגילה ורק תוספת קטנה כמו שבישראל מוסיפים קטעים לתפילות בחול המועד וכו'. שם לא היה ספר אני לא יודע באיזה קטע בתפילה מוסיפים, שם הקסים היו מומחים מברכים ואתה צריך לקום להקשיב ולהגיד אמן. במסגיד יש כיסאות יש מה שרוצים, לא כמו פה, אצלנו בד"כ התפילה עומדים לא יושבים כי אומרים שתפילה של אתיפיה מתקבלת, כמו ששאלת מקודם כשאין גשם, כולם עולים להר ומתפללים ואין מצב שאין גשם. אני הייתי צעיר אבל אני זוכר שהמבוגרים היו עולים להר ומבקשים. ההר שלנו היה הר אמבובר והר הסיגד, אותו הר ששימש בסיגד כשאין גשם עולים אליו, והגשם ישר יורד, גם אם אתה לא חייב לעלות לגשם צריך לעשות תפילה של גשם, אנשים תמימים, כל דבר היה מתקבל, זה כמו הבן שלך אם יעשה משהו אתה לא תמשיך לכעוס עליו אתה מיד סולח, אלהים אותו דבר לא היה לנו כלום, אף פעם לא היה חסר כלום תמיד הסתדרו. חוץ מאב צום היו צמים ביום חמישי ושני - יום חמישי אני לא יודע מתי עלה לקבל את התורה נראה לי יום חמישי עלה ויום שני קיבל את התורה אומרים שעלה בחודש אלול וירד באסתריה ביום כיפור, לכן כל הזקנים במיוחד ביום חמישי כל הזקנים צמים עד היום, יום שני גם יש כאלה אבל מעט ככה אמרו לי. גם הנשים צמות, כל המבוגרים צמים מי שנח לו צם, אם יתחשק לי אני גם יכול לצום לא רק המבוגרים חייבים. יש כאלה שצמים מהבוקר עד חצי יום, יש כאלה שעד הערב. אב צום - אצלנו לוקח כמעט שלושה שבועות, יש להם אומרים לך שבע ושבע, וכשאתה סופר בדיוק מביא לך את השבועות אבל גדולים, קס אשמואל אפסיאות, מתשעה באב היום צמים עד יום כיפור אסתריה, כי אומרים שמה רבינו יצא לקבל תורה עד אז היו הולכים מהכפר עוזבים עם קצת גרגירים ועם זה חיו מאב צום על אסתריה זה אנשים מיוחדים גדולים, מלקסיוגי לא כולם. תמוז - החגים לא כ"כ בודדים, זה תקופות, אבל בגלל הספירה מיזו אותם למשל תשעה באב אנחנו אומרים אב צום השם משנה אותו, אם תלך עם ספר בדיוק יבוא לך, שלושה שבועות של צום יש, אבל מיוחד למלקסו וכל זה כי זה סליחות, גם פה יש כאלה שקמים בשלוש יש בית כנסת שקמים בשתיים וחצי בחמש, מוסיפים לתפילה הרגילה חצי שעה, כך הם רוצים להיות נקיים. אסתר צום - יוצא בדיוק באותה תקופה, זה יוצא יומיים בזמן הזה אתה צריך להשתכר לשתות יין, זה מתחבר לך לפורים, שם מכירים אסתר צום אבל לא מכירים פורים, הקסים הולכים לקרוא מגילה אבל לא ראיתי באתיפיה שלובשים תחפושת. דאבו - מכינים כל שבת כל החגים, דאבו זה כאילו אתה נותן לאלהים מתנה, בראש חודש מכינים דאבו, בעשירת לא מכינים, זה בשביל לספור יש כאלה שלא חוגגים יש כאלה שלוקחים כלים שעשירים שמשתמשים ורוקדים קצת, זה לא ממש בשלושה החגים האלה, עשירת עשרה אוולת עשרה חמישת, אם לא נופלים חגים כמו פסח, אנחנו עושים הכל, הולכים לשוק אם לא מעבדים את האדמה הולכים לעשות דברים אחרים. כל ראש חודש זה תמיד חג תמיד מכינים דאבו לא עובדים זה כמעט שבת, לא מחליפים בגדים מיוחדים של שבת, אפשר ללכת לשוק לקנות אבל לא עובדים,

לנקות בתוך הבית דברים קטנים מותר אבל דברים כמו לטחון קמח אסור. בראש חודש קצת יותר מהחגים האחרים עשירת וכו' זה קצת יותר, אף אחד לא עובד, אפילו מי שאין לו, בר"ח אם יבקשו ממני שור להשתמש אני לא נותן, אבל אם יבקשו ממני בעשירת וכו' אני לא משתמש אבל אני אתן את השור כי הוא זקוק לחיות, אם זה בתקופה שאני חייב לזרוע כי אם לא התקופה עוברת, למשל בתקופה סניה אורית, עונה חשובה אז אני לא יכול לתת לו בתקופה הזאת אני יכול לתת לו בעשירת עשרה אוולת ועשרה חמישת, אני משאיל אותו לחרוש את האדמה באותו יום, בסניה זורעים שעורה (סינדיה) חיטה (גז) דגנים, שינברה זה לא הזמן שלו, הזמן שלו קצת לפני סוכות, בין ראש השנה לסוכות, משילה לפני סינייה בגנבות, בשביל שינברה בין ראש השנה לסוכות זה לא צריך הרבה גשם, מעט, אם יהיה הרבה גשם לא יהיה כלום זה לא יגדל טוב, הוא צריך שמש טיפה גשם, שמש ועוד טיפה גשם. הדאבו - עדיף שאשה מבוגרת תכין דאבו שהפסיק לה את המחזור אשה נקייה צריך להאמין לה, בכל בית מכינים דאבו ומביאים למסגיד ובראש השנה אותו דבר, אין שינוי, שבת גם בתפילה שבת שבתות גם בפסח גם בסוכות. בכפר שלי היו הרבה משפחות יהודיות אנחנו היינו הרוב לעומת הנוצרים, בתקופה שקם הכפר נכנסו יהודים ראשוניים, בהתחלה היה כפר יהודי לאט לאט התחיל להתערבב. אצלנו, אומרים שהאשה מבוגרת צריכה לעשות גם אשה צעירה יכולה לעשות כי מתי שלא נקייה היא בחוץ, בשביל זה מוציאים אותה כדי שלא תיגע במשהו ותטמא, אין מה לחשוש שאשה צעירה מכינה דאבו ולא נקייה כי היא בכל מקרה בחוץ, אבל אומרים שעדיף אשה מבוגרת. אם בבית אמא שלי נמצאת מוחבאת אשתי אח שלי, אנחנו ביחד בד"כ המשפחה ולוקחים ממחבת גדול מגוגו, היא מחממת את זה ושם היא יכולה לעשות את זה, זה לא שכל השכונה הולכת לאשה מבוגרת אלא שכל משפחה הולכת לאם המשפחה ולוקחים ממנה אולי לזה התכוונו. לדוגמא, הבן מתחתן ובונים את הבית ליד המשפחה, הבת הולכת לבית הבעל, לכל אחד יש גדר מיוחד הולכים להורים שלהם לוקחים ברקתה חותכים עם סכין ומחלקים לילדים ואוכלים (תיאור של חתיכת הברקתה עם הברכה תוך כדי שהוא חותך). נותנים רק לגברים ולנשים זקנות, לאשה שלא בטוח עברה את גיל הבלות לא נותנים לה, ולא נותנים גם לקטנות רק לבנים, את השוליים אפשר לקבל, נותנים אותו חופשים לכולם רק מי שבטהרה, לא שולחים אותו למרגם גוגיו. יש שאשה מקבלת מחזור בשבת, לוקחת את עצמה מהמסגיד והולכת למרגם גוגיו, יש בד"כ תקופה לפני שיש כאב בטן שהיא יודעת שצריכה לקבל לא הולכת גם, היא נזהרת מראש. את הדאבו מביאים למסגיד אם יש מסגיד קרוב, לא כל אחד הולך, אם יש לי דוד זקן אני הולך אליו לתוך הבית, בד"כ זקנים בונים בית גדול שכולם יוכלו להכנס, יש שם טלה אוכלים שותים.

פסיקה

מתכווננים קודם כל חיטה שלא תתרטב היה צריך להיות נקי, שומרים את החיטה, ובטהרה צריכה להיות אשה מיוחדת בוררת אותו ופעם היו טוחנים בבית עם שתי אבנים מיוחדות, בד"כ גם עושים כלים חדשים כל אחד עובד לעצמו כמעט ולא קונים, גם התפרנסו בכפר מזה שמוכרים לגויים. גוגו חייב להחליף אי אפשר לשטוף אותו כי זה מאדמה, אבל אם מקש סרתריה סדקה מי שלא יכולה לעשות לוקחת אותו לנהר וצריכה לשטוף אותו בין חריצים שמה אותו בנפרד אחרי זה עוד פעם זורקת את כל הדברים צריכה לבשל ועוד פעם עוברת נקיון, אבל בד"כ עושים חדש, דיסת (כמו סיר) מגוגו חדש. מכינים את הקמח, כלי בגובה חדש אני לוקח קצת מים קצת קמח לוקח מכין שיהיה מספיק רק לקיטה אחת שם על המגוגו הישר מהר מבשל ישר בזמן כשהקיטה מתבשלת לוקחים את הכלי בו הכנתי את הבצק וישר מנקה אותו, לא צריך שתי נשים אפשר

שאשה אחת מספיקה לנקות וגם לבשל, בין קיטה לקיטה צריך לנקות את המשטח, ייקח שעה שעה וחצי ותעשה חמש שש קיטות, לא עושים אותו עבה כמו דאבו, עושים דק כמו פיתה יש באולמות שמים דק דק כמו טורטיה שאם תעשה אותה עבה זה יכול להיות בצק, וצריך להפוך אותו שלא תיתן לו בצד אחד להתבשל. הקיטה רכה אפשר לקפל אותה, זה תלוי איך אתה מבשל אפשר לעשות את זה גם קשה אבל יחסית רך, זה יותר שביר מאינג'ירה וכמובן טעם אחר, האינג'ירה חמץ לגמרי אפשר להשאיר אותו כמה ימים. את הקיטה אפשר להכין גם מסינדיה אפשר גם מדברים אחרים מה שאתה רוצה. למה עושים את הקיטה מסינדיה? כי אומרים שאלהים בירך קה בין האדם יהודי קה הל סינדיה קקת בירג נזילם....(חלק לא מתומלל) תרגום: מבני האדם בחר את היהודים, מהדגנים בחר את הסינדיה, המובחר מבין החיות זה הכבש.

יוסף וורקנד, חג ומועד, רחובות 27.9.10 - חלק ג

היו כאלה שעשו את הקיטה מדברים אחרים כמו שינברה, אבל מעדיפים לעשות סינדיה כי אלהים בחר אותו המובחר בדגנים. קרה פעם שהשינברה היה יותר יקר יותר מבוקש, בעיקרון זה עצה וביקוש פעם ככה ופעם ככה. אוכל בפסח - חלב צריך לאכול ישר אחרי החליבה, יש לך מים, ירקות ופירות אפשר אבל לא כל כך השתמשנו, העיקרון הוא שיש קיטה וכל מה שיבש הוא לא חמץ, היה אפשר להשתמש בגרגירים יבשים, בטף לא השתמשו בפסח, בקיטה אפשר אבל בגלל שהוא יקר לא רצו להשתמש באינג'ירה יותר טוב, גם לא נוק, יש טלוח ונוק זה עשב שחור כזה שמבשלים אחרי שטוחנים וישר אתה מכין ושוחה, יש לו שומן כזה שיכול לכאוב לך הבטן שלא יתייבש אם כל הזמן אתה אוכל יבש זה עוזר. דגים אסור לאכול, לא אכלנו כמעט כלום, בשר צריך לשחוט ולאכול מיד ואחרי זה אסור לגעת בו. מה שעשית לפני פסח אסור להשאיר לחג אבל אוכל שמכינים בחג ונשאר מותר לאכול אותו אחרי החג. קמח יבש מותר לאחסן אותו ואסור להשתמש בו בחג אבל אחרי החג מותר, אם היה לי אינג'ירה לא משאירים להרבה זמן, בד"כ לא הכינו אינג'ירה כמות גדולה לשבוע, בד"כ מכינים לכמה משפחות וזה נגמר אחרי יום. ערב פסח - מכינים קיטה לכל משפחה מברכים פותחים ואוכלים, זה הקרבן שלנו, לא בשר ולא חלב בלי אוכל כמו שיש היום. אש - ביום הראשון אסור בשאר הימים מותר. חוה"מ - היה אפשר לבקר אבל אין טעם שיבואו אורחים כי אין מה לאכול רק קיטה, הילדים די סבלו אין מה לעשות. ביום הראשון של פסח אסור ללכת לטייל מחוץ הכפר, בסביבה הקרובה אפשר, כך גם בשבת. שבת ויום ראשון של

פסח

אין שום הבדל אסור לבשל מותר לאכול מה שהכנת מערב החג, אסור להעביר אש לאש כמו בישראל. ברית מילה בזמן החג - אסור לעשות ביום הראשון אך בחוה"מ מותר לעשות. בשבת אצלנו לא עושים כלום, קודם כל שבת כולם צריכים לעצור אין חילוני ואין דתי ליהודים אסור לעשות כלום. אבל - יכול לאכול אבל לא להתערבב איתך יחד, יושב במקום שלו ואתה לוקח ונותן לו אוכל, זה מי שיושב בחוץ כי נגע בגופה. אלה שיושבים שבעה המשפחה לא ראיתי שהלכו למסגיד, הם יושבים בבית אבלים. אשה יולדת - אוכלת מהקיטה ואשה נידה, מביאים לה את למרגם גוגיו, לא כמו הדאבו שלא אוכלת, אבל היא צריכה לאכול את הפסח, והמרגם גוגיו עושים בשביל כאילו אתה נותן לשבת. סני מיירר - החג מציין שמראשון לפסח אתה מתחיל לספור ארבעים ותשע יום ולמחרת זה חמישים יום, זה מלשון מתן תורה, זה נותן לך סמיכה שבאותו זמן בני ישראל היו כל הלילה ערים, אלהים אומר למשה תגיד להם לבני ישראל שלושה ימים יטהרו יכבסו בגדים לא לגשת שלושה ימים אל אשה ובאותו לילה ישראל רצו לקבל תורה ראש השמחה מתי זה אף אחד לא נרדם, באותו ערב אתה קורא בתורה כל הלילה אוכל שותה אתה יכול לשתות מה שאתה רוצה אבל צריך לשמוח לקרוא בתורה. בשבת - יש קצת בעייה לגשת לאשה אצלנו אומרים לו, אבל בספר עצמו אומר עשרתון קראת - עשרת הדברות, לכבד את השבת לא לעבוד בשבת מלאכה, אתה בנך ביתך בשעריך (מברך באמהרית), אומר לנו אלהים איתגבר סרה - כל מלאכת עבודה לא תעשו, זה גם אומרים עבודה לא לעשות, מתוך זה אין לא מפרש לי לא לגשת לאשה אבל יש זקנים שמפרשים ככה, יש שהוסיפו ספר יובלים אני גם ראיתי אותו וקראתי, וכתוב שבשבת אסור לישון עם אשה, וגם בראשון ובשביעי של פסח וראשון ושביעי של סוכות, אותם מכבדים כמו שבת, אני לא יכול להמציא אצלנו אומרים שאסור וקראתי הכל מהתחלה מהסוף ובתוכו לא כתוב שאסור רק בספר היובלים כתוב שאסור. אם אתה שואל אותי בספר הזה

אפילו לאכול עם גויים ולהיות חבר שלהם זה אסור לך **אנתינקונה**, יש אנשים שבאבל ששוחטים, בספר כתוב שאסור, לא על אזכרה מדובר אבל בהלווייה עצמה אסור, הוא אומר בספר שאפילו בתוך בית הקברות אסור, ופה בישראל יש כאלה שאוכלים שותים ומברכים אחרי התפילה בבית הקברות. במסגיד לא ראיתי אף פעם שעשו אזכרה באתיופיה, מי שנפטר לו בבית מזמינים אנשים וקסים ונהוג לעשות אצלנו אזכרה שהקס חייב להיות, אזכרה וחתונה בלי קס לא עושים, מזמינים הביתה עושים תפילה מברכים אוכלים עוד פעם אם מישהו רוצה לעביר שיעור מעביר, אם אין לו זמן עושים ברכת המזון והולכים. אזכרה לא עושים לפי עונה מסויימת בשנה, יש תסכר ויש אמתת, מתי שנפטר מישהו ביום השנה שלו זה אמתת, תסכר זה אם למישהו יש כסף ויכול לעשות בשנה משהו גדול ששוחטים פרות כבשים זה נקרא תסכר באותו יום של אמתת בשנה הראשונה של הנפטר, אחרי זה הקדימו אותו ביום השביעי של הנפטר אתה חייב לעשות משהו קצת סעודה עם קסים והסביבה לקום מהשבעה, שבועיים אחרי הפטירה ביום הארבעה עשרה עושים משהו גדול עם פרות וכבשים בתסכר וההיקף של זה הוא רשות זה תלוי כמה יש לבן אדם, באמתת אתה צריך לעשות כל שנה ואם אין לך אתה לא חייב לפוצץ את השולחן, אתה יכול לעשות ארגז בירה בקבוק יין לחם דאבו אחד, אפשר להזמין קצת שכנים ואנשים, לא נתקלתי שכתוב בתורה, בשביל זה יש את הזקנים. תשרי - ברהן סרקה, יום הדין, קוראים לו תסכרה אברהם כי באותו זמן אומרים שאברהם עשה מסיבה משקה גדול שאני חושב שיצחק נגמל מאמו ואז עשה משהו גדול וקוראים ליום תסכרה אברהם. בראש השנה זה יום דין, אין מה להתנהג צריך להתמרמר לאלהים, בגלל שזה חג יש אנשים שעושים מסיבה גדולה כמו אבא שלי היה עושה מסיבה מזמין קסים אוכלים שותים אחרי זה כל אחד מברך זה נקרא "תכתבו ותחתמו בחתימה טובה" יש צדיקים רשעים ובינוניים שנשארים באמצע ליום כיפור לכן אומרים שיכתבו בספר של הצדיקים, ספצ'ו זה יכתבו, מלקמו ספצ'ו זה להכתב בספר חיים טובים. מאכלים - יש כאלה שאומרים לאכול דג, אבל זה לפי מנהג אין משהו מיוחד, יש כאלה אוכלים יש כאלה לא אוכלים, שותים ואוכלים רגיל. ראש השנה הוא יומיים כמו שבת לא זזים, היו תוקעים בשופר, לא יודע ממה היה עשוי, לנו יש קצילו בנגרית שניגנו קסים על זה, יש לו צליל מיוחד. קריאה בתורה - בראש השנה היו קוראים באורית בגעז ומסבירים בע"פ. לא היה לכל אחד ספר, באתיופיה כולם היו ממושמעים, פה בבתי כנסת מתווכחים. מלוקסה קסים ואנשים זקנים שרוצים עוד מהאב צום להמשיך את הצום, ממשיכים עד יום כיפור, בשבת לא צמים. בסיפורים מספרים לנו שהמלוקסה לא גרים בכל מקום אלא במקום מיוחד שלהם, אני לא ראיתי מלוקסה אף פעם, לא לכל אחד מותר להכנס, אם אתה רוצה להיות איתם צריך לעבור תהליך להיות נקי ללמוד וכמעט כל הקסים קודם הולכים ללמוד אצלם ושם בוחנים אותך ואחרי זה אתה יכול ללכת להיות קס, אתה לא סתם לומד וזהו. אני שמעתי על בן אדם אחד שהתגרש מאשתו והלך חזר למד שבע שנים, עוד פעם ואז קיבל להיות קס, ואם אתה מביא אשה בתולה ומתחתן אסור לך ללכת לאשה אחרת רק עם אשתך, אם לא אתה לא יכול להיות קס, הוא הלך אבל כנראה התגרש ואז הוא לא יכול להיות קס, ואסור לו להתגרש כך גם כהנים אסור להם לשאת נשים גרושות.

#

יוסף וורקנך, חג ומועד, רחובות 27.9.10 - חלק ד

אסתריי- בין ראש השנה לאסתריי אין משהו מיוחד, הצום מתחיל כמו בכניסת שבת. סעודת מפסקת- כל אחד עושה מה שבא לו, אין מנהגים מיוחדים, אתה אוכל אוכל רגיל, וכמובן אם אתה שותה שתיה חריפה אתה תהיה צמא זה לא שאסור אלא עדיף, לא לשתות הרבה טלה ובירה כי זה מצמיא, תשתה מים. יש כאלה שישנים על הרצפה ולא על מיטה, יש כאלה שישנים על מיטה, לא אומרים איפה לישון אבל באותו יום אומר לך תענו את נפשכם זה אפילו לא אומר לך לא לאכול אלא לענות את הנפש, אז צריך להיות מתענה ולא לשמוח. אני זוכר שיש בנסאהף יסייס(ישעיהו) אנסה סבאת, קוראים גם בספר יונס (יונה). לובשים בגדים יותר מיוחדים משבת, עדיף יותר לבן ונמצאים כל היום בבית הכנסת, היו כאלה שלבשו בגד אחד מיוחד ליום כיפור. צום- ילדים לא חייבים לצום עד גיל 11-12, ובערך אותו גיל לילדים ולילדות, בגלל המסורת יש ילדים שמגיל קטן צמים אפילו בגיל 8-9, הזקנים אצלנו צמים אפילו החולים, ולא קרה באתיופיה שמישהו התמוטט, כי שם אין הרבה שמרים ותוספות, בגלל הדברים הטבעיים שאוכלים. פה יש בעייה לצום למי שיש סכרת ומחלות אחרות בגלל האוכל שאוכלים פה. גם אשה מניקה ואשה בהריון צמו. קרבן- לא חובה להקריב קרבן ביום הכיפורים, לא היו שוחטים. תפילות- היו קופצים בזמן התפילות, בשביל להתענות, לענות את הנפש, לא אוכלים לא שותים וגם קופצים, הקסים גם היו קופצים, לא היו קופצים כל הזמן אלא בשירים מסויימים, לא זוכר שהיו מנגנים בתפילה, אני חוץ מזה שצמתי הייתי קטן בזמן הזה בגלל זה אבא שלי ז"ל היה הולך ואני לא הייתי הולך, הייתי צריך לשמור על הפרות שלא ישחררו את הפרות ויאכלו את השדה, אבל לא זכור לי. לא היה מצב שהגויים ידעו מתי החג ולכן באו לגנוב מהיהודים. השם אסתריה זה אסתריה לצה"ל = לכפר לכם. לא כתוב בתורה על נעליים מיוחדות, זה רק מחכמים הנעליים.

סוכות

בעלה מצלת, מצלת = סוכה, המילה מצלת היא צל וגם צולת, זה קשור לדעס כמו שעושים בחתונה ככה עושים את הסוכה. מתחילים לבנות את הסוכה במוצאי יום כיפור, לפני יו"כ אתה לא יכול לבנות את הסוכה. לפי החוק צריך לבנות את הסוכה בחוץ שיראו את הכוכבים. באתיופיה אין כזה דבר סוכה מוכנה, אתה צריך לגזום את הענפים ולבד לבנות את הסוכה. הענפים צריכים להיות חדשים, איך אומרים למלדס, אתה צריך לשבת ולמלדס, זה טרי, היו כאלה שבאמצע שבוע מביאים ומוסיפים כמו שאתרוג אתה לוקח מפה וערבה מתייבש מהר אז צריך לעשות חדש ואפילו תשמור טוב היא מתייבשת, הדסים יכולים להחזיק מעמד, ואז שמתחילים להתייבש מביאים גם שיהיה להם אותו ענף. את הסוכה נהגו לעשות מכל העצים, עץ תמר וערבה, אלו באזור אין, יש עצים מיוחדים העיקר שיהיה לך מה שכתוב תשמור. ארבעת המינים- באתיופיה לא היה ארבעת המינים, באמבובר אחרי שקצת התחלתי להבין, עזבו את אמבובר והלכנו לאוזבה גוטמרה, שם אני לא הולך לבית כנסת באמבובר זה רחוק, שעה וחצי שעתיים דרך, יש לך שדה שלך אתה צריך לשמור ולעשות, הגדולים הולכים. נהגו לעשות הרבה שתיה ואוכל אומרים איזהיל, בין יו"כ יש מלאכים שמסתובבים מי טוב מי נותן לעני מי עושה בודקים ואז עושים הנחות כמו שאמרנו, כתוצאה מזה באתיופיה בסוכות מזמינים הרבה אורחים לאכול לשתות, כל השכנים בבוקר אומרים לך לבוא ומזמינים, אצלנו בסוכות יש הרבה מסיבות במיוחד בשמיני עצרת, שקראו לזה סימנת יאוקן, אין מנהגים מיוחדים רק מוסיפים נוסח מיוחד לתפילה. כל החגים מסמלים את יציאת מצרים כולל ראש השנה וחדש אלול, למה קוראים לזה בעלה מצלת, למה בכלל בונים סוכות? כשבני ישראל יצאו ממצרים ולכל מקום שהלכו היה מדבר, לכן חתכו את העצים ובנו

סוכות וכך ישבו שם, וכשהגיעו לארץ ישראל ה' אמר למשה שזה יהיה לחוקת עולם, לשבת שבעה ימים בסוכה, שאם ישאלו אתכם הילדים מה זה בכלל סוכה תסבירו להם שיצאנו ממצרים ובדרך ישבנו ככה, זכר לבניי שישבו במדבר בסוכות. היום השמיני- היום השמיני בדיוק זה שמחת תורה, גם באתיופיה אתה קראת את הספר, סיימת באותו יום ואתה עובר לחיים חדשים, זה חג שמחה. בראשית תמיד אתה מסיים תורה ומתחיל אותה מחדש כאילו לא קראת אותו לכן אתה שמח, ככה אלהים נתן לך בקצרה כדי שתלמד ותחקור ולא תלמד בקלות, אתה צריך להכנס לנביאים שכתבו אם אתה לא הבנת ושם למצוא פירושים, זה השמיני עצרת, עד עכשיו היית בסליחות והתענות ומעכשיו זה אחרת, יוצאים מהתעניות לשמחה להתחיל מחדש. הידר מיירר- אומרים שבזמן שאתה קוצר, אם יש לך פרה שהמליטה, אם זה עגל בכור אתה צריך לתת לכהן, כך אצלנו זה אותו דבר, אם יש חיטה או שעורה כשאני קוצר לפני שאני לוקח לבית שלי אני לוקח לקס קודם, זה להקריב זה נקרא קציר, אם הקס לא בסביבה צריך ללכת אליו, לפעמים עד אמבור. הקס לא מגיע לקבל תבואה, אתה צריך ללכת לקס, אתה יכול לתת איזה כמות שאתה יכול קצת או הרבה הוא מקבל. אז צריך להביא את היבול ואת הבכור ועל כל דבר שמביאים מקבלים ברכה מהקס. אם הפרה ממליטה גם זכר וגם נקבה צריך להביא את מי שנולד קודם, אם ממליטה עגל והוא מת, אין מה לעשות עם זה, אם זה חמור זה בעייה אם זה בן זה גם בעייה, כי אתה לא נותן לו את הילד, בעבור זה אתה נותן כסף, ואם זה חמור (עייר) אתה צריך לשמור את החמור אצלך, בספר כתוב ככה אבל אף פעם לא ראיתי שלוקחים את החמור והורגים אותו, שפודים אותו בעבור כסף. לא היה לי ילד, הייתה לי ילדה. בתבואה מי ששתל הוא צריך לתת לקס, כל שנה צריך לקס לתת לא רק בהידר מיירר, אבל צריך לשלם את החוב. לכל בן אדם צריך שיהיה קס, כל מה שקורה ח"ו אתה הולך למות, ישר מתקשרים לרב הוא צריך להיות באותו יום מנהיג של ההלוויה, הוא בא יוצא ידי חובה שלך אם היית בן אדם טוב אם הקפדת על הכל על שבת, הוא יודע, כמו עד של אלהים שלך, מי שאין לו זה בעייה שנפטר זה בעייה שאין תפילה ואין מי שיספיד אותו (פתל), כל המשפחה בוכים וקסים לא עומדים לבכות איתך הם עושים את התפילה שלהם.

יוסף וורקנד, חג ומועד, רחובות 27.9.10 - חלק ה

אם עוברים בית אפשר למצוא קס חדש, אתה אומר שבשבילי זה רחוק ועושים הסכם, גם ביניהם יש הסכם, נגיד אני קס שלך אתה גר באשקלון ואני גר בחיפה, אם אתה מבקש ממני משהו אני יכול להתקשר לקס לבקש שיש לבן אדם זה וזה ותעשה לו ככה וככה, יש בין הקסים הסכם. זוג שמתגרש האשה חוזרת לכפר של ההורים שלה, חוזרת לקס של אבא שלה. הקס שהוא אינפ סבת, הוא מקבל את היבול שלי, הבכור, פדיון הילד ופדיון החמור. אם אתה גדול יש לך בית וילדים אתה לא תשאר תמיד לפי אבא שלך, אתה בעצמך צריך לתת לקס, ואם אתה לא אומר לו כלום כל החיים שלך אתה לא יכול להזמין אותו פתאום הוא יגיד לך מה עשית כל השנים כי הוא לא מכיר אותך, זאת בעייה. וידוי- אפשר לעשות בכלל לא רק ביו"כ, אם עשית משהו לא בסדר אתה בא לקס ואומר מה עשית ואם עשית משהו לבן אדם לחבירו אתה יכול לבקש סליחה, אם אתה לא מכיר את הבן אדם או שלא יכול לתקן אתה הולך לקס ונותן משהו והוא שובר את הראש שלו, עדיף להגיד מאשר לשתוק כי אלהים יודע. אתה לוקח אחריות לא לעשות יותר חטאים, הקס לוקח אחריות מתפלל עליך שאלהים ירחם, אם סולח סולח ואם לא רק אלהים יודע. סיגד- היו פוגשים את כולם במסגיד שלהם ומשם מתחילים לצעוד להר אמבובר במקרה שלנו, מי שבא מאוחר יכול לעלות ישר להר, יש כמות מאד גדולה של אנשים שבאים ובאים מרחוק, לא הולכים כולם ביחד מהכפר, בבוקר עושים צלות אח"כ מוציאים ספר תורה עולים למעלה מתפללים כל יום מההר אח"כ יורדים, מתלבשים חגיגי, צמים מהלילה זה לא ממש חובה של הצום העיקר לא לאכול בבוקר זה צום של תפילה, עושים סעודה אחרי שיוורדים מההר, כל מי שבסביבת הכפר לא משנה מי שבא אתה מקבל אותו ואתה מאכיל אותו, הסיגד מסמל את חידוש הברית לנחמיה, יש מקום שראיתי שיש אבן גדולה ומסביב לאבן עומדים ושם מתפללים, שם קוראים את האורית ואחרי שיוורדים מההר יש חגיגה למטה והיו שוחטים המון פרות, יש אנשים מיוחדים לזה והיו מחלקים אפילו לעמידה ואז מתפזרים בשכונה, בהתחלה היו תורמים ואוספים כדי לקנות את הפרות אבל אח"כ היה פה מישראל ארגון אורט שנתן כסף ולא היו מוציאים כלום, במקומות אחרים גם לאט לאט הכירו בהם, לדוגמא בגורבה גם נתנו, לא כמו אמבובר בדיוק אבל דומה. יו"כ- אם נופל יום כיפור בשבת, אסור לאכול ואסור להכין דאבו, יש מקומות שלילדים היו נותנים אבל אני באזור שלי לא ראיתי כלום. סרמלה אמבובר מגיה דאלה אוזבה היה המון יהודים באזור הזה אף פעם לא ראיתי ושמעתי שיו"כ בשבת אוכלים אפילו שזה שבת צמים, יש מקומות אולי שאומרים קודם כל עדיף בבוקר לאכול וזה, כן הייתה מחלוקת אבל אצלנו לא היה. פעם אחרת במרכז קליטה בבאר שבע פה, בדיוק יצא יו"כ בשבת והיה ריב, במקום להתפלל היה ריב בערב, אמרו לנו שלמחרת יש כאלה שמביאים בבוקר אוכל ואנחנו אומרים להם לא להביא ובסוף מי שאמר לא להביא ניצח, איך אומר שבת מגיע כל שבוע אבל יו"כ פעם בשנה. אלה שאומרים שמותר לאכול לא אומרים שמותר ממש לאכול אלא רק לטעום בפה בשביל השבת, לא שבעים מזה אלא זה רק לכבוד השבת. אמרנו להם שאם אתם רוצים לעשות תעשו בבית שלכם אבל לא בבית הכנסת. אני הייתי באזור יהודים באזור גדול שרוב היהודים באו מהמקומות האלה ולא ראיתי ולא שמעתי. בכל החגים מזכירים את המתים, לדוגמא בראש השנה אבא שלי היה עושה סעודה, מי שהיה קרוב משפחה שלהם שמת היה אוסף דאבו קצת לחג לכל המתים היה אוסף קצת כסף ונותן להם ברכות, היו נותנים את הכסף בחג, זה לא שקונים עם הכסף, משתמשים בו רק לקודש. אסתריי- ציפור שבאה רק בחודש הזה ואחרי זה אף אחד לא רואה אותה, היא שחורה כזו והפה שלה אדום, היא על הקרקע, היא קטנה כמעט בגודל של כדור גולף משהו כמו צופית, אין

כזה דבר באסתריי שלא תראה אותה באתיופיה, בארץ לא ראיתי אותה אף פעם. היה מנהג לשים זרעונים בשביל המתים ביום כיפור באסתריי, עושים את זה לפני שאתה הולך להתפלל בד"כ הנשים שמות את הזרעונים. הרעיון שצריך לתת לכל החיות אוכל וביו"כ כולם נותנים לציפורים וביום רגיל גם הזקנים יכולים לתת. נגינה בסיגד- היו מנגנים בצלת.

קס ברקו טגניה, חג ומועד, רחובות 29.10.10 - חלק א

באתיופיה הולכים לפי החודש הירחי- לפי הירח.

ראש חודש ניסן הוא הפתיחה ושמנו ניסן וכן אב נשאר באותו שם. חוגגים את ראש חודש ניסן כי הוא הראשון לחודשי השנה וגם את ראש השנה שהוא גם ראש חודש חוגגים וכן את יום העשירי בחודש זכר ליום כיפורים וכן את י"ב בחודש זכר לחג השבועות ואת החמש עשרה זכר לחג הסוכות והפסח.

כל שלוש שנים מוסיפים חודש נוסף. על כל שנה מוסיפים עשרה ימים וכך יוצא שלוש ימים שהם חודש נוסף ובשנה זו יש שלושה עשר חודשים במקום שנים עשר שיש בשנים הרגילות. זה מקביל לאדר א' ואדר ב'.

מכיוון שהירח כל חודשיים עושה מחזור אחד והירח עושה כל חצי שנה הולכת וחוזרת לכן צריך להוסיף את החודש כדי למלא את החסר של הירח. **(לא הבנתי את המשפט הזה לכן ציטטתי את מילותיו של המתרגם).**

מולד הירח נקבע על-ידי ראיה. רואים שהירח נעלם ליום אחד ולמחרת שרואים את ההתחלה של הפס הקטן של הירח אומרים: "זה היום הראשון". לפעמים זה בעשרים ותשע יום, לפעמים זה בשלושים יום, לעיתים רחוקות זה בעשרים ושמונה ימים. בזמן החורף כשמאד קשה לראות את מולד הירח משתמשים גם בספירה ועושים חישובים וכך קובעים את ראש החודש. את ראש החודש היו חוגגים והיו עושים **(אמר כאן שם של כלי נגינה שלא הבנתי)** לזכר השופר וקבארו וחגגו אותו עם כלי זמר ושמחה וכן בתפילות. חלק מכלי הזמר נועדו להזכיר את השופר.

מועד ראשית השנה הוא בעצם בניסן הוא הפותח של כל החגים ואת הצפיה לכל השנה. לגויים יש מנהגים אחרים לפי שנה אחרת והם בעיקר לוקחים מאיתנו יותר ממה שאנחנו לוקחים מהם כי יש לנו את התורה.

ימי החגים נקבעו כבר מראש חודש יום כיפור בעשירי בחודש, פסח בחמש עשרה לחודש, אלו חגים שנקבעו כבר מהתורה ואנו לא צריכים לקבוע אותם. רק מראש חודש לפי הספירה אנו עושים אותם ולא קובעים אותם.

חודש אדר הוא החודש האחרון בשנה ואחריו מתחיל ניסן-פסח ואז תהליכי החגים מתחילים שוב מניסן והלאה. החודש הנוסף שמוסיפים שומר על העונות אבל לא מוסיפים או מורידים חודשים מעצמינו אלא רק מה שכתוב לנו.

בראשי חודשים, חוץ מניסן ותשרי שחוגגים בצורה מאד חגיגית, כל שאר הראשי חודשים מוסיפים תפילת מוסף אבל לא חוגגים ממש כמו תשרי וניסן וכן את העשירי ואת השנים עשר והחמישה עשר מזכירים אותם אבל לא חוגגים אותם חוץ מהחגים עצמם בסוכות ופסח שאז חוגגים אותם אבל בשאר החודשים זה רק להזכיר.

את העיניין של הברית בין נח לבין הקב"ה מזכירים בתפילות אבל אין יום מסויים שחוגגים או עושים בו אירוע מיוחד.

חג הפסח חל בחמש עשרה ונמשך שבעה ימים. היום השמיני זה לא שאסור לאכול בו חמץ אלא בגלל שהחמץ לא מחמיץ דיו כדי לעשות אינג'רה אז ממשיכים גם ביום השמיני לאכול מצה אבל לא בגלל שזה נמשך שמונה ימים אלא בגלל שאין עדיין חמץ.

קס אמהה, חג ומועד, נתניה 15.9.10 - חלק ב

פסיקא

מלשון שמחה עיקר השמחה היא שיצאו מעבדות לחרות. האוכל שהם אוכלים הוא לא משמח או טוב או טעים אלא זה לחם עוני, לחם שלא מספק אבל עיקר השמחה היא שיצאו מעבדות לחירות. ההכנה לחג הפסח מתחילה חודש לפני לקנות או לעשות כלים חדשים עושים כלים חדשים בעיקר מה שקשור לכלי חרס וכן סכינים וכל הכלים שצריכים מכינים אותם. כשקוצרים את החיטה שומרים עליה שלא יגע בה מים משעת הקצירה שומרים אותה במקום שלא יהיה לה מגע עם מים. את הקמח טוחנים במקום חדש או שוטפים את המטחנה שטוחנת את הקמח היטב היטב שלא יישאר בה קמח שהיה בה לפני כן, מייבשים ואז טוחנים בה קמח לפסח. כל ההכנות האלו מצריכות כחודש ימים הכנה הן הכנת הכלים והן שמירת הקמח והכנתו. באותו יום של פסח בשעות בין הערביים בשעת השקיעה שזו שעת הקרבת הקרבן ושעת השיא של הפסח בשעות האלו אין חמץ בכלל המבוגרים שמבינים את העניין ויודעים כמעט רוב היום הם צמים ולא אוכלים חמץ כי כבר ניקו לפסח רק במקרה של ילדים מותר להם עדיין לאכול אוכלים עד שעה מסוימת אבל כל השאר צמים רוב היום. כל מה שנשאר אחר-כך זורקים כדי שלא ישאר חמץ לפני כניסת החג, וכן מנקים את הבית ושופכים מים שלא נגעו בחמץ בבית כדי שיהיה נקי. מכינים קיתא מהמצה וכן תבשילים שעושים מ- **לא הבנתי מה הוא אמר** עושים בהם רוטב או תבשיל שאיתו אוכלים את המצה. קונים בגדים חדשים או לובשים את הבגדים שיש וטובלים בנהר ומתקלחים לכבוד החג.

אביבה ואליהו מהרי, חג ומועד, אשקלון 27.10.10

באתיופיה לא היו אוכלים אוכל חם בשבת בבוקר, לא היו עושים ברית מילה בשבת, אם מישהו יושב שבעה על משפחה מתגלח- זה מנהג של גויים, כמו שבבית עלמין פה יש אנשים מיוחדים שקוברים, אז באתיופיה לא היה בבית קברות, מישהו מטפל בבית את המת ואם הוא נוגע במת הוא טמא ויוצא מהכפר לשבעת ימים, אבל מתי שהוא מסיים עושים טקס למת ובזמן הזה הבן אדם שיצא צריך לטבול ולהתגלח כולו ועושים פרה אדומה ומזה יכול להיות טהור ויכול להיות במגע עם כל אחד, לא כל המשפחה עושה ככה אלא רק מי שטיפל במת.

בעלי ברח מאתיופיה והגיע לסודן איבד את הכל נהייה רזה שאלו אותו מי אתה, הוא ענה אני מהמשפחה אימהרן, לא האמינו לו ואמרו שהוא לא נראה יהודי, אז אמרו לו בוא ניקח אותך למדבר איפה שאף אחד לא שומע הקסים לקחו אותו ושאלו אותו "האם אתה שבת או שאתה גוי?" אמר "אני שבת" שזה מילת קוד למילה יהודי. שאלו אותו "איך באתיופיה אתה מברך?" ענה את הברכה וראו שהוא יהודי.

שמי אביבה מהרי, שם אבא שלי זה מהרי ושם משפחה זה אימהרן, נולדתי ב 1957, נולדתי בקנסייה שזה ליד סמיין שם היו הרבה גדולים בתורה, עליתי לישראל במבצע משה 1984, אני עליתי עם שני ילדיי לפני כולם ואח"כ בעלי בא, בהתחלה באתי לאשקלון פה הייתי ליד חוף ים ומשם הייתי בצפת בערך 4 שנים ואז ההורים שלי באו לפה וחזרתי לאשקלון, כל המשפחה שלי באשקלון. חודשי השנה באמהרית- החודש הראשון כמו אביב- מסכרה, תיקנת, הירח תיסס תאר אקתית מגבית מיזיה סניה גנבות המלה נהסיה. ראש חודש ידעו לפי הירח, מחר יש צירקה בחגים של הלבנה אז האנשים המבוגרים אומרים שמחר יהיה כך וכך ובדיוק יום אחרי רואים את הירח קטנה וככה התחיל הראש חודש, יש הרבה חגים בתוך הראש חודש. 12 חודשים בשנה, יש בתוך שנה יש חמישה ימים שהם לא שם ולא פה פויגמן, יש 12 חודשים של שלושים יום ועוד חודש קטן של 4-5 ימים שנותנים לימים לעבור. החודש הראשון הוא מסכרה, זה החודש שסוכות מתחיל זה כמו חודש תשרי, התחילו לספור את השנה במסכרה ואח"כ בא סוכות ראש השנה תסכרה אברהם כל החגים של היהודים. ידעו את החגים המבוגרים שהזיכרון של המבוגרים היה כל כך טוב שזכרו חודשים שלמים ויש לי דוד שהוא חזק הוא לא קס אבל הזיכרון שלו צלול והוא צוחק עלינו שאנחנו מדברים על הלכה ועל דברים והוא יודע איפה באיזה עמוד מה כתוב. (מצטרף אליהו לראיון, נולדתי פעמיים, פעם אחת בחו"ל ופעם אחת פה בארץ, שבאתי עוד שהייתי חולה חשבו שאני בגיל מבוגר שמו אותי בגיל גדול והגיל האמיתי שלי הוא לא זה, נולדתי ב1941 לפי אתיופיה ובשנים שלנו זה 1949) פסח- חמש עשרה יום אחרי ראש חודש בחודש ליסן, ההכנות לקראת החג, אשה מבוגרת במשפחה מסיימת נקייה שלא צריכה לקבל מחזור הולכת להביא חומס וחיטה ומטפלת בזה לפני פסח, טוחנים אותו ומטפלת חודש לפני בחינה, לחיטה קראו סינדיה שממנה טחנו קמח להכנת מצות שנקראו קיטה, אוכלים טף אבל לא בפסח, האשה מטפלת בו כאילו זה קרבן, לאחר שמסיימת מכינה כלים חדשים מחמר, לא משתמשים בכלים רגילים שמים אותם בצד כי אחרי שמכינים מוכרים את הכלים של פסח לגויים, מכינים כוסות לשתיה, קערה כל הכלים חדשים ומכניסה לפחם שלה ואח"כ מביאה ומחלקת לכל האנשים, לאחר שבעה ימים מוכרים את הכלים האלה לגויים ולא את הכלים הרגילים כי כלי שהשתמשו בו נחשב יותר טוב שמחזיק יותר, לחג הפסח באתיופיה קראו פסיקה. קרבן פסח- הקסים המבוגרים קונים את הכבש או שיש להם בבית, אי אפשר פרה או עז רק עז, שוחטים ובאים כל המשפחה ושורפים אותו, שוחטים את הכבש ליד המסגיד במקום שחופרים בור והירד יורד לבור, הקס

שוחט, לבן אדם רגיל אפשר לשחוט לעצמו בבית אבל קרבן פסח רק הקסים יכולים, יש ברכה לפני השחיטה בגעז, ושוחטים את הכבש הוא על האש, הקס מזמין את המשפחה הקרובה שלו ואז את שאר האנשים, הקרבן לא בשביל להיות שבעים אלא כדי להרגיש את טעם הקרבן בפה, חוץ מהקרבן היה אוכל אחר רק כשהוא כשר לפסח שהאשה הכינה באותו שבוע. אוכל בפסח- אינג'רה לא אכלו, הכל היה אפשר לאכול חוץ ממה שמחמיץ כמו לבן, גבינה לא אוכלים, חלב אפשר לאכול רק אם אוכלים אותו ישר אחרי החליבה, עם פירות וירקות אין בעייה, קיטה שמכינים אפשר לאכול יום אחד אחרי כי זה כבר מוכן אבל בצק אי אפשר להשאיר ליום אחרי. חג הפסח יוצא שבעה ימים וביום השמיני הוא יוצא. בפסח לא עובדים כל הימים, אין עונת עבודה כל הימים יושבים בבית. שוחטים את הקרבן ביום לפני הפסח, אם יוצא שבת לפני הפסח, אולי יעשו את הקרבן במוצאי שבת אבל אנחנו לא יודעים. אינג'רבל- חג של החמץ זה היום שאחרי הפסח. בכל שבעת הימים לא עובדים, מותר לצאת לדרך להסתובב בין משפחה למשפחה, אבגן זה מקום באתיופיה שהוא כמו בירושלים לשם היו הולכים האנשים המבוגרים להתפלל וזה מטהר. מת בפסח- קוברים אותו בפסח ויושבים שבעה לאחר החג, אם יוצא שנפטר יום לפני החג אז קוברים ולא יושבים כל הפסח שבעה אלא אחרי החג עושים את השבעה. אשה שקיבלה מחזור בחג לא יכולה להשאר בבית, לא משנה שבת או חג צריכה ללכת למרגם, זה המקום של הנידה. אם אשה הייתה בנידה ולא אכלה מקרבן פסח לא עושים לה עוד פעם פסח או הקרבת קרבן, היא לא חייבת לאכול מהקרבן, לא יתנו לה את הקרבן, קיטה יכולה לאכול, נותנים לה מרחוק כדי לא לגעת בה, אם אשה במקרה נגעה בה תלך לטבול. אחרי פסח ספרו חמישים יום ואז יש את חג מתן תורה, גם בישראל גם באתיופיה ההבדל הוא שבעה ימים אחורה הבדל. שבועות נקרא מיירר, זה יוצא ביום השנים עשרה בחודש, כי לא ספרו מיד אחרי פסח אלא ביום ראשון. במיירר עושים מאכלים, מיירר זה זיכר כמו תסכרה אברהם זה כמו אזכרה לחגים, אפשר לחשוט שור פרה זה ממש חג גדול תסכרה אברהם, לא עושים כלום, בחג יש תפילה מיוחדת, הקסים יודעים את התפילות. לא היה קרבן בחג השבועות, רק בחג הפסח היה קרבן. כלי נגינה- במסגיד היו כלי נגינה והיה מותר לנגן בחג, רק לא בשבת, לכלי קראו קציל ונגרית זה עיגול מברזל עם מקל, והיו מנגנים כמו בבית המקדש. צומות- היה יום כיפור, והמבוגרים צמים כל יום שני וחמישים, יש אסתר צום שזה שלושה ימים, אומרים שבצומות שני וחמישים יום שני יותר חמור וצום חמישי פחות, אשה אחרי ילדה שיש ארבעים או שמונים יום ביום שטובלת היא צמה, אם יוצא צום בשבת כמו יום כיפור, לא צמים, חלק מהאתיופים צמים וחלק לא צמים, אומרים בד"כ לא צמים כי אתה טועם מה שהיית טועם בבוקר בשבת אתה עושה באמצע יום כיפור טעימה ואח"כ ממשיך לצום, בשבת אתה אף פעם לא צם כי אומרים לבן אדם מי שצם בשבת פעמיים מת, בעולם הזה ובעולם הבא כי לא אכל בשבת, ביו"כ לא כתוב בתורה שצריך לצום, כתוב שצריך להתענות. ראש השנה- קראו לו תסכרה אברהם זה יום זיכרון של אברהם שנולד או מת בראש השנה אני לא יודע, וברהן סרקה זה חג האור, הקיץ מתחיל ושהשמש יוצאת. בראש השנה מזמינים את האנשים מהכפר עושים סעודה והקסים מזמינים את מי שבסביבה גם מרחוק, כולם באים לקסים הוא שוחט פרה, חוץ מזה גם נותנים צדקה בחג לנשמה של האדם בחג נותנים כסף, יש מקומות באתיופיה שתקעו בשופר אבל לא בכל מקום, במקום השופר היה קנדמלקה שזה שופר, למה לא בכל מקום כי לא בכל מקום נמצאים הקסים, במקומות שהיו קסים היו תוקעים בקנדמלקה. יום כיפור היה יוצא עשרה ימים אחרי ראש חודש קראו לו אסתריה שזה כמו עשרה. הצום מתחיל בשעה 17:00 אתה צם עד יום למחרת שאתה לא רואה כלום אתה רואה כוכב ואז אפשר לאכול, שמה לא היה כמו פה חדשות שאומרים מתי להוציא את הצום, ואם היו שם עננים ואתה לא מצליח לראות כוכב

כדי לדעת שאתה לא רואה אתה זורק אבן ואם אתה לא רואה את האבן שזרקת אתה יודע שאפשר לאכול. כל היום קופצים ומתפללים, קופצים כדי להתעייף לענות את הגוף, היו שמחים וצוחקים זה יום של שמחה כי אחרי שיצאנו מבית עבדות והגענו ביום הזה, אסתריה זה זיכרון, ציפורה אשתו של משה ראתה את פרעה שטבע בים סוף והסתכלה ביום הזה שאמרו שפרצו שהתרגום שהיא שמחה וקפצה שיצאו מגלות. סעודה- אוכל רגיל לפני הצום וביציאת הצום יש דאבו שזה כמו לחם עגול גדול וחותרים הקסים ומחלקים. חולה שקשה לו לצום ואין כזה דבר לא לצום כולם צמים גם החולים, אשה יולדת ערס שמניקה מותר לה לאכול אבל לא תאכל גם שמותר לה בגלל המצפון, ילדים מגיל בר מצווה מתחילים לצום, באתיופיה לא היה בר מצווה כמו פה אלא בגיל שלוש עשרה הולכים לקס שלוש מאות ביר מביאים לקס ונותן לו ברכה שהוא יכול לשחוט אחרי בר מצווה ולהאכיל אבל לא באותו זמן יכול אלא אחרי שמתחתן יכול והוא קיבל כבר את הברכה, כמו בן ראשון שנולד נותנים או כבש או כסף גם אצל הפרה הראשונה וגם החיטה הראשונה מביאים לקס. סיגד- בין יום כיפור לסיגד יש שלושה חודשים, אין קשר מיוחד ביניהם. חג סוכות- בעלה מצלת, בנו סוכות ליד הבית וגם ליד המסגיד, עוזבים את הבית ויושבים בסוכה, באתיופיה כל השנה עושים סוכות גם בחתונה עושים סוכה מחתנים בבית לכן עושים סוכה. ארבעת המינים- הקסים היו אומרים את הפסוקים אבל לא היה את המינים עצמם. מראש השנה ליום כיפור עברו עשרה ימים, מראש השנה לסוכות עברו חמישה עשר יום. הסיגד- התאריך המדויק היה יום לפני הראש חודש, יוצאים להר ומתפללים כל הקסים באים מכל הארץ, היה מקום אחד הר אמבובר שכולם באים לשם מכל הארץ, מתפללים שם, המבוגרים היו צמים לא ממש עד הסוף אלא עד שחוזרים מהטקס הביתה, הקסים היו עומדים מתחת למטריה שלהם, פותחים את התורה ומתפללים ובוכים לה' שלא ישאיר אותנו בגלות כל הזמן שבשנה הבאה תזכה אותנו להגיע לירושלים, ביום הסיגד יש הרבה מוזיקה כלי נגינה שוחטים הרבה פרות ועושים תחרות של סוסים וכמה נשק, לא היה קרבן בסיגד, נותנים כסף בסיגד, מנגנים על הרבה כלים. חנוכה לא חגגו ולא הכירו, פורים היו צמים רק הקסים שלושה ימים, היו צמים ביום ואוכלים בערב זה לא כמו יום כיפור. היה חג שהיה אסור לאכול בשר אבל לא כולם. ברית מילה- אשה מבוגרת יכולה לעשות וגם בחור, את הברית היו עושים במרגם, אחרי שבעה ימים בגלל שהוא לא רוצה להיות טמא מרחוק רק סכין מעביר כי התינוק יונק ולאשה יש עוד דם זה מה שעשו אבל עוד לא הבנתי את הדברים האלה, ביום שבת לא היו עושים ברית, אפילו אם עבר התאריך, אשה מבוגרת יכולה לעשות ברית אבל לא כל אשה רק אשה חזקה. ברית לבנות- גם הנוצרים וגם אנחנו היינו עושים, הייתה עכשיו מלחמה לעצור את זה ועצרו. בתורה כתוב רק על בנים לעשות ברית אז חמי שתמיד היה חוקר ושואל, אם אנחנו בארץ הגויים שרחוקה מהארץ שלנו, אם עכשיו בחורה לא תעבור ברית תמיד תרצה לפני הגבר את הגבר אח"כ תלך לפני החתונה ואז היא לא תהיה בתולה ואם לא בתולה היא יוצאת מהקהילה. לא בכל מקום עשו אבל במקומות בודדים עשו כדי שלא תלך לגבר לפני החתונה. בסיגד- עשו תחרויות של סוסים בשביל הכסף, כמו שיש תחרות אופניים פה, יש זמרים ושרים על החג ושומרים על הדת ועל עזרא ונחמיה שבאו לירושלים, תמיד החלום על ירושלים שלא נשאר בגלות כאילו אנחנו מכירים את ירושלים, אף פעם לא עייפים לדבר על ירושלים. אנחנו אמהרים לא טיגרים.

קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 – חלק א+ב

לקחו אותו ואח"כ הייתה מסיבה וישן על הרצפה ושלח את ידו ועשה לו מכה ואמר לו זה אשה של אברהם אסור לנגוע בה, אח"כ הבחור נשאר עד 8-9 שעה, הוא לא יכל לדבר לכן כתב, ודיבר עם פרעה ואמר לו למה אמרת לי אתה תהרוג אותי כולם יהרגו אותי, כמו בישראל סבל הרבה והכל בשביל מדינת ישראל. גם אברהם סבל בשביל הבן שלו יצחק ובסוף ה' נותן לנו (ישועה), לא סתם מצאנו מדינת ישראל וירושלים, הרבה סבלנו בשבילם.

ר"ח- צ'רקבל, פסיקה זה בעל כלומר חג. נח- החג שמדבר על נח זה שהיה צדיק ולפני שנולד היה קשה, הוא האמין ב-ה' כמו אברהם, בסוף היה לו מבול ולפני זה היה 'מרקה', תיבה, רק היה קשה לא שומרים שבת וחגים לא מכירים וזה היה קשה הם היו רעים אחד לשני ואח"כ שלושה בנים ושלוש בנות זה שש ונח ואשתו זה שמונה נכנסו לתיבה ופרה שבע שבע עזרים שבע שבע מה שאוכלים שבע שבע וזה רק שניהם נכנסו היה הרבה יום הרבה לילה היה יורד פתוח למעלה כמו חלון שפותח 15 מטר מעלה התיבה היה מים, 90 יום רק מים ואח"כ הררת היה שעה אחרי 90 יום הוא שלח יונה וחזרה אח"כ שלח אותה נשאה ולא חזרה, עוד נשאר עוד נשאר אח"כ יצאו אמר לו ה' תעשה הוא אמר לא אני לא מביא עוד מבול של מים ואז יהיה חורף וקיץ ומזה הייתה קשת של נח, יום אחד יש לו חג הוא אמר לך על הטבע כמו יו"כ היה שומר וכל שנה עושה חג, ומאח"כ עושים רק יו"כ, הוא עשה קרבן. בהתחלה שלח עורב שלא חזר אבל נשאר ליד התיבה, אח"כ שולח יונה שחוזרת ומסתובבת לא מצאה היה מים וחזרה, שלח את היד שלו וטבל אותה, אחרי שבוע שבועיים שלח אותה ומביאה לו עלה של זיתים, ובכל זאת פחד לצאת עד שהקב"ה אמר לו שהכל בסדר, כמו משה רבינו שנשאר ארבעים יום וארבעים לילה בהר סיני לא אכל לא שתה, הלך כמו בן אדם אח"כ אנשים פחדו ממנו לא מסתכלים עליו, הוא בא בבגדים שלו והולך לה' (?). פסיקה- מזיה או מגבית זה החודש שלנו חודש ניסן, לפני החודש צריך להתכונן, הכל צריך לעשות חדש, גם לנקות את הבית גם את הבגדים צריך לקנות חדש, גם להכין אוכל אח"כ שבועיים רק מדברים מתכוננים אחרי חודש חודשיים לא עושים מסיבה וחתונות, עוד מעט חודש יש לנו ניסן לא עושים שום דבר חוץ מלהתכונן לחג. כשמגיע חודש ניסן מתחילים לחפש כבשים, למי שיש בבית זה בסדר אם אין לו מחפשים וביום אחד עושים קרבן כמו שהיה בבית המקדש, אח"כ היה ראש חודש ניסן ארבעה עשר יום, אחרי שקונים כבש בן שנה לוקחים אותם אחרי שמתלבשים ומתכוננים לפני שנכנסת שמש ואז שופכים על הכבש כמו משהו מה שכתוב בתורה ואז שוטפים כל הדם (?), ונוגעים ביד ימין בבוהן וברגל באגודל ובאוזניים באפרכסת, ונוגעים במשקוף בכל בית ובית ומביאים עץ יפה כמו עץ זית שטוב כדי לבשל, ושורפים על האש את הכבש. את הבג הכבש שוחטים רק הכהנים, מתקלחים לפני כדי להיות נקיים ושוחטים אותם. שומרים לא מורידים שערות עושים הכל כדי לא לשבור את העצם כמו שכתוב, וכשנקיים אוכלים רק מצות שזה קיטה ולפני שנכנס החג אוכלים שותים ומה שנשאר שורפים באש ולא אוכלים. מחר אוכלים חדש, לא משאירים שום דבר בבית אוכלים את הקרבן בבית הכנסת, שבעה ימים אוכלים רק מצות. אם אין מסגיד כי זה כפר קטן הולכים לקסים. הכבש צריך להיות צעיר בן שנה או שמונה חודשים אבל לא יונק זה אסור כי החלב יהיה בבטן שלו. יש חגים כמו חג שבועות שמביאים כבשים אבל לא כמו פסח, שוחטים מסדרים ואוכלים, ויכול לאכול או חלב בחג שבועות יש גבינות אבל שומרים יותר. לא כולם אוכלים את הקרבן בפסח, רק גברים הנשים אוכלות מצות, אשה מבוגרת שאין לה כבר דם יכולה לאכול את הקרבן, ילד יכול לאכול וילדה גם יכולה אם נקייה, ילדה או אשה שנידה לא יכול לאכול. הקיטה זה משהו אחר כי זה בבית, במרגם גוגיו יכולה לאכול קיטה אבל קרבן לא,

למסגיד לא הולכת. ברית מילה- ארבעים יום צריכה להשאר במרגם, לוקחים אחרי שבעה ימים את הילד לבית כנסת ועושים ברית, בספר ויקרא יב' אתה יכול לקרוא שאשה יולדת לא תלך לבית הכנסת, כאן אין בית המקדש וצריך לשמור אם אנחנו שומרים גם הנשים שומרות אותנו. שמרנו יותר אם בן אדם יש את החלב שלו הוא הולך למקווה לא לבית כנסת, הוא נשאר יום בשבת לבד לא מתקלח בשבת רק ביום ראשון בבוקר, מה שכתוב בתורה אנחנו שומרים. היה אהרון הכהן כל הזמן מביאים קרבן, כאן מסדרים בבוקר שחרית מנחה ערבית היו מקריבים קרבן תמיד וכך הוא אוכל כל הזמן, יום אחד אמר לו ה' שאתה צם ביום שני של חצות אמר לו משה רבינו צם כל הזמן ביום חמישי גם אנחנו ביום חמישי וביום שני מוציאם ספר תורה וצמים, מה שהקב"ה אומר זה מה שאנחנו עושים. משה קבור ביריחו בפסגה, המלאכים קברו אותו, אמרו לו אתה נפטר ביום שישי תתכונן ביום שישי אח"כ הוא פוחד כל הזמן ביום שישי מתכונן הוא הלך לאמא שלו ופוחד, אמר למלאכים אתה נפטר ביום שישי אתה עשית ארבעים שנה ענן יורד עלית להר סיני ארבעים יום ארבעים לילה אתה לא נשאר, גם אבות אבותינו אברהם נפטר יצחק ויעקב נפטרו והאמהות נפטרו, גם אני נפטר הלך לאשה שלו ליום אחד לאמא שלו בסוף אמרו לו אתה הולך לבד מלאכים חופרים הוא הגיע ואמרו אנחנו כמוך קוברים ואמר גם הוא עוזר להם הוא גבוה גבוה גם אלף אנשים לא יכולים להרים אותו, אומרים לו תכנס תמדוד את הקבר תפסו אותו וקברו אותו, הם הלכו למעלה הוא נשאר למעלה.

קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 - חלק ג

אהרון הכהן יש לו בן נדב, אביהוא, איתמר ואלעזר, אלעזר כמו אבא שלו הכהן הגדול. ה' אמר למשה תקח אותו הוא ימות בהר חורב, אמר לאהרון בוא נלך ותביא לאלעזר את הבגדים שלו, כך עלו להר חורב אחר כך תוריד את הבגדים ולא רוצה לתת, אחרי שירד נתן לו ויש לו כמו חור באמהרית זה וואשה, יש לו עור וזהב על החושן, ה' לוקח אותו וסוגר את המערה ונפטר ומשה ואהרון נשארים לבד, הם יותר האחות שלהם גם יודעת כי גם היא נפטרה שם. משה היה צם בימי חמישי ואהרון ביום שני ואנחנו צמים בימי חמישי ושני ומוציאים ספר תורה, גם באתיופיה הוציאו את האורית וקראו בגעז. בפסח- מותר לאכול רק מצות ומים, ירקות אפשר לאכול, דגים מותר, בשר באתיופיה מותר רק ביום הראשון ובשבעה הימים אחרים לא אוכלים אין מקרר אי אפשר לשמור הרבה את הבשר, ביצים ביום חול היו אוכלים ובפסח לא אוכלים, גבינה אסור לאכול בפסח, חלב לא שותים בפסח, רק מים שותים, יש צ'לקה מותר לשתות ישר אבל לא להשאיר צריך לזרוק ישר אחרי, אסור להכין צ'לקה ולהשאיר ליום אחרי. חלב לא מכינים גם ילדים לא ישתו חלב. קיטה- מכינים מסינדיה לא משנה אדום או לבן, שינברה מותר לאכול רק הגרגרים, אפונה ושאר הקטניות גם. בישול בחג- נשים יכולות לבשל גם אמרה התורה, רק נשים בבית אבל לא לעבוד בחוץ, ה' גם אמר שהיום הראשון זה כמו שבת, והיום האחרון גם כמו שבת לא מכינים. מתכוננים לפני לשבעה ימים מכינים הכל מראש. בשבעה ימים מותר לבשל אוכל בבית אבל לא עובדים. בונה להכין בחגים מוכן, מדליקים אש נשאר מותר להכין את זה רק בבית. קמח- אסור לטחון בפסיקה צריך להכין לפני. מכינים ושמים לבד במקום סגור. המגוגו מכינים חדש, את הישן מוכרים והנוצרים קונים את זה. קרבן פסח- היו מברכים על הקרבן.

קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 – חלק ד+ה

מברכים בעברית שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, יש ברכה בגעז (מברך), בסוף מברכים בזמן הזה ואז אוכלים, אחרי השחיטה מברכים ואוכלים, את המלח שמים בדלי ומשרה שעה שוטף טוב טוב ומבשל במים אבל לא בסיר אלא יש משהו שהוא כמו סיר מיוחד, זה מיוחד רק לפסח זה על האש שדולקים בעצים של זית או עץ טוב אחר כמו ווארה, טאג', קירית, שינית, ערבה, הדס, אתרוג ותמר, אלא העצים המיוחדים לקרבן. תפילה מיוחדת לפסח- תפילה יש מיוחדת גם לכל יום בשבוע גם לשבת וגם לפסח, גם ליום כיפור זה משהו אחר. משתתפי התפילה- כולם באים ומתפללים שייתן לנו בריאות פרנסה שלום שישמור אותנו ואת הילדים, הנשים גם מתפללות אבל לא בקול, היו עושות טולולולו. היו מנגנים בחגים, בלי הקצ'ל אי אפשר זה כמו שופר, מביאים דאבו ברקתי כמו בשבת מברכים ואוכלים, הנשים היו מכינות את הברקתי, וזה ברקתי מיוחד לשבת, ביום רביעי חמישי מכינים אם יש נידה לא מכינים אם אין נידה כן מכינים, אם אשתו של הגבר נידה אז אוכל מה שנותנים לו השכנים, הם מכינים לו ברקתי ואפשר גם לאכול משלהם. בפסח אפשר ללכת לטייל את הקרובים והמשפחה, הקסים לא היו יוצאים הם היו מתפללים בבית כנסת איך יצאנו עם פרעה ועשר המכות גם בשאר שלושת החגים, בלילה הקסים נשארים בבית כנסת ונחים שם, התורה ליהודים כמו מים לדגים, כשהדגים במים הם חיים כך התורה ליהודים חיים, באתיופיה כולם שומרים אם מגיע שבת אסור לצאת מהבית כולם נשארים בבית, אוכלים שותים והולכים לבית הכנסת. לכל יום בפסח יש תפילה מיוחדת, בין היום הראשון לשאר הימים יש הבדל, בשביעי ובראשון אותה תפילה, ליום השלישי גם יש מיוחדת, את כל התפילה מתפללים בע"פ. הקסים היו זוכרים את התפילות בע"פ הכל תופסים בראש, אם לא רושמים את התפילות זה בורח, בן אדם לא נשאר להרבה זמן 70-80-90 שנה, האדם הראשון גילו היה 930. נגיד שלמישהו מת אח או אבא יום לפני פסח, אם נגע בגוף של המת לא יכול לאכול מהקרבן שבעה ימים, אז אחרי חודש, ארבעה עשר יום אחרי ראש חודש של החודש השני יש יום אחד ומי שלא יכל לאכול קרבן פסח בזמן, הקס שוחט לו קרבן ויכול לאכול בטהרה, אשה שהייתה נידה לא יכולה לאכול אחרי חודש זה רק לגברים. היו מזכירים את הנשמות של מי שמת בתפילות של החגים, הוא מדבר אנחנו מברכים אומרים שהוא יהיה בגן עדן בשלום יש תפילה מיוחדת, היו מפזרים זרעונים לציפורים רק ביום כיפור, אימאן יש לו סינדיה חיטה, יש לנו באתיופיה שצריך ללכת להר כמו משה רבינו בהר סיני, יש לנו הרים כמו סתגיי, גינתבה, הוהרה, אבריד זה מקום קדוש מתפללים שם לרפואה, אח"כ נשארים שבעה ימים וארבעה עשר ימים במקומות האלה היו מלוקסיה, הם שם כי המקום קדוש ויש להם מקום טוב ועולים לשם ומתפללים לירושלים, היו מתפללים לבריאות היה נותן להם בריאות, לשלום לשמור אותם. בסוף הפסיקה מתחילים לספור חמישים יום, התחילו לספור ביום הראשון של פסח ואם אתה סופר אחרון אתה מגיע לראש חודש ואז אתה שומר גם ר"ח גם שבועות, אם אתה מתחיל את היום הראשון, אתה מתחיל חמישים יום ומגיע לחג שבועות. היום הראשון של פסח זה נגיד שיום ראשון הוא ר"ח ניסן, אחרי עשרה ימים קונים את הכבש לקרבן, ואחרי ארבעה עשר יום מראש חודש שוחטים את הכבש. צריך לקנות רק כבש טוב צריך לבדוק אותו אתה יודע כבר הכל, אם הכבש לא טוב לא נראה טוב צריך לזרוק אותו, היו מגדלים את הכבשים בבית כמו בקיבוצים, ה' אוהב רק צעירים גם בפרות ודברים אחרים. אם פסח יוצא בשבת- לפני שנכנס שבת צריך לעשות את הקרבן ושורפים את הקרבן גם לפני שבת, מקדימים את הכל לפני שהשמש תשקע, ומתכוונים גם לשבת וגם לחג, אם לא הספקתי

לשחוט ונכנסה שבת, עם זה אתה יכול לשיר ולאכול על מצות גם בשבת וה' סולח לך. אם פסח יוצא ביום ראשון אסור לשחוט ביום שבת גם לאכול מצות כי זה כמו קרבן, אם יוצא בין יום ראשון ליום שני זה טוב, בין יום שבת ליום ראשון יש בעייה מקסימום לא שוחטים בכלל. אפילו ביום שישי זה בעייה כי זה צריך בערב ואח"כ זורק על העצים שאיתם שרפתי, לכן אתה יכול לאכול מצות. ברית מילה- אפשר לעשות בפסח ובשבת אסור, אם יום חג היום אז בערב אפשר לעשות.

מיירר

חג השבועות, לפי הספירה מפסח ארבעים ותשעה יום, לפעמים יוצא במגבית או במיזיה, זה לפי איך שזה מסתדר באותה שנה מהספירה. מיירר בסני, ניסן ואז מגבית ואז מיזיה גינבות זה שלושה חודשים מפסח. מיירר זה שקוצרים את החיטה, את הראשון לוקחים לבית הכנסת זה סני מיירר חותכים איתו, במיירר באתיופיה זה מייקר הכל מבושל, מבשלים דאבו, חלב, גם שוחטים אבל זה פחות. בשבועות בעיקר שומרים ולספר את הסיפור של רות, למה קוראים על רות כי היה שאיתו חותכים, מספרים איך ה' דיבר אל משה עשרה הדיברות ואח"כ ארבעים שנה התפזרו, בשנה אחת עשו בראשית בשנה השנייה שמות בשלישית ויקרא תורת כהנים רביעי במדבר מה עשו מגיל 20 הולכים לצבא וספרו את כל היהודים, דברים זה גמר אותם וזה חמישה חומשי תורה. אח"כ היה נביאים שאמרו להגיע לארץ ישראל, בהפטרה קוראים עליהם היה דניאל יחזקאל יונה עובדיה ישעיהו שיש יותר הפטרות שלו שהיה נביא גדול שדיבר על ירושלים. מיירר- חוגגים יומיים, יש הבדל בין היום הראשון לשני, הראשון היה חג גדול והשני יורד קצת, כמו שבת שנכנסת שבת אתה שומר אותה ובמוצאי שבת אתה מתכוון לעבודה. קצירה- סני מיירר זה קיץ, בירושלים זה חורף, כשבאתיופיה קיץ בירושלים חורף ולהיפך, אז יש סני מיירר ויש הידר מיירר, בהידר היירר חותכים חיטה קוצרים ובסני מיירר אין חיטה להביא למסגיד זורעים, אנחנו ספרנו לפי ארץ ישראל, היה הבדל בימים שומרים אותו דבר מכניסים אוכל חיטה וסני מיירר כמו חג שבועות שומרים גם בהידר מיירר הביאו חלב והקסים היו מברכים על מה שהביאו למסגיד, הקב"ה הרג את הבכורות במצרים גם את פרעה שהיה בכור למה כי הוא אמר כל הבכור תביא בשבילי, כל מה שמכינים כבשים עזים שיש להם בכור מביאים לבית הכנסת, אפילו בן אדם לוקחים ובמקום הבן אדם נותנים כסף אלף שקל בשביל הבכור, רק בנים, אם נולדים בן ובת ביחד והבן יוצא לפני, מביאים בשביל הבן. אם אתה לא בטוח מי נולד קודם ולא ראית בעיניך אתה לא יכול לתת. לתרנגולות אתה לא יודע מי הבכור כי זה ביצים. בפדיון בכורות אי אפשר לתת את הבכור וזהו, צריך לתת כסף, במקום כבשים עזים אי אפשר להביא כסף, אבל על הבן הבכור שלי אי אפשר לוותר. אדמה- דגה וקולה, סנדבקה הכפר היה בדגה, אנחנו יודעים מתי נכנס שבת, מתי יוצא שבת זה רק בבוקר ביום ראשון אנחנו לא עושים שום דבר בערב, ביום שישי מפסיקים לעשות מלאכה אחרי 1-12 רק מתכוונים לשבת, אוכלים שותים מתקלחים לשבת הולכים לבית הכנסת, ה' ברא שישה ימים וביום השביעי הוא נח ואמר לנו תנוחו גם אתם. האדמה בכפר הייתה גם אדומה וגם שחורה בדגה יש דשא כמו בעפולה, היו זורעים שינברה שחורה, חיטה, אפונה, זרעו את החיטה בסיניה, יש המלי נהסיה מסכרם תקימת הדר תהסס ארבעה חודשים ורק הגשם משקה את התבואה, לא היה שלג רק ברד, יש הר אחד באתיופיה בשם רסדג'ים, יש אברד כי קר, בישראל יש גם גשם גם ברד וגם שלג, באתיופיה היה זמן שיורד גם גשם וגם ברד, בחודש המליה במשך ארבעה חודשים גשם, תשעה חודשים קיץ. את החתונות היו עושים בקיץ יש יותר זמן ופסיקה יוצא לפני שנכנס החורף, מתכוונים בחורף לחתונה אבל את החתונה עושים רק אחרי

החורף בקיץ, ובהכנות לפסח הקסים היו אומרים להפסיק עם ההכנות של פסח ולהתמקד בהכנות לפסח. כשזרעו- הקס היה מברך בפעם הראשונה כשהיו זורעים שה' ישמור לנו יתן לנו גם גשם וגם מברכים את האדמה (מרך בגעז), הקסים גם היו זורעים היו להם אדמות וכבשים אנחנו בגולה אין לנו ראש ממשלה, אין לנו אדמה וגם כשיש לנו אדמה אנחנו נותנים להם וסובלים. למלוקסה- יש להם גם אדמה אבל הם רק מתפללים, נותנים להם תרומות מי שיש לו אוכל נותן וגם הם עושים. אם אדם רגיל מכין אינג'רה הם לא יאכלו, אסור לטחון ולתת להם אלא נותנים להם את הזרעים השלמים והם שוטפים וטוחנים, אם אוכלים רק שינברה=חומוס, ראיתי מלוקסה גם בגינתבה ואני מכיר, הייתי הולך בחגים לבקר, אסור לנגוע בהם הם נקיים אין להם אשה, ההבדל שאנחנו מביאים ילדים, באתיפיה היינו נקיים כל מה שאנחנו לומדים כל הזמן מתקלחים מפחדים להיות נקיים, מי שמקבל תפקיד אח"כ אתה מתחתן עם בתולה אם אין לה לא יכול להתחתן, ההורים שומרים על הבנות, ההורים של החתן והכלה מדברים, מספרים על הילדים והחתן והכלה לא רואים אחד את השני, מישהו מהמשפחה רואה את המיועדים והם מספרים יש לו בן יפה יש לו בת יפה, אח"כ מתחתנים ונשארים לא כמו בארץ שלא מקשיבים. לנוצרי יש אדמה ונותן לי לעבוד את האדמה שלו אני צריך לתת לו חלק מהתוצרת, הכמות זה לפי מה שקבעו לפני, מאותה אדמה אפשר לתת לקס אבל אפילו שהאדמה שייכת לנוצרי אם עיבדתי לנוצרי אני נותן חלק לגוי חלק לקס אבל לא הייתה לנו אדמה כי אין אריסט, אם הלך למדבר ונשאר במדבר האדמה שלו, היהודים היו מפוזרים אז לקס הייתה עבודה קשה כל הזמן הולכים ברגל למרות שהייתה לו סוס, הולכים נותנים הרצאה נשאר יומיים וזה בסדר, בארץ לא נשארים חוזרים באותו יום, שם פוחדים שומרים גם חגים. היו צמים ביום שני עד בין הערביים בערך ארבע חמש, רק ביום כיפור זה אסור, בחגים ובראש חודש אסור לצום גם אם זה יוצא ביום שני או ביום חמישי.

קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 – חלק ו

החמש עשרה לחודש, בחודש השני השלישי הרביעי לא בפסח הוא כמו יום רגיל, לא משהו מיוחד, מברכים את הלבנה בבית הכנסת. ארפי עשירת הוא בכל חודש אם באותו יום אתה מתפלל מגיע, אסתר התפללה מיוחדת גם אנחנו התפללנו ושמר אותנו עד עכשיו. ארפי עשירת יוצא בעשרים אחד או בעשרים ושלוש הוא יום אחד שמשנתה בחודש, היו אוכלים בו זה יום חג, רק בפעם בשנה צמים שלושה ימים ובישראל צמים יום אחד, זה הפורים של אספי עשירת ובשנה קידן אספי עשירת כמו חג שבועות ששומרים אותו, למה קידן? כי יום קידן שה' דיבר אל נח יום אחד ונותן לו קשת ואמר לו גם לאסתר עשה טוב מאד זה אותו יום נח ואסתר, לנח אמר ה' לצאת מהאונייה ונתן לו יום, קידן אספי עשירת ואספי עשירת זה אותו יום רק שאספרי עשירת זה כל חודש וקידן זה היום שמגיע פעם בשנה והוא יותר גדול, זה יוצא בחודש מגבית בפסח. צום בשביל בית המקדש, זה תשעה באב נקרא המלה צום, עשרה ימים מראש חודש לא אוכלים בשר כולל ראש חודש, ומתחילים לצום מיום אחרי ראש חודש תשעה ימים. בפסח זה בסדר ואוכלים דגים אך בתשעה באב לא אוכלים זה יום צום, בשבת לא אוכלים בשר אבל כן אוכלים ברקתי ושותים, אנחנו עשרה ימים גם לא עושים חתונה, בזמן הזה יש גשם וחורף בכל מקרה לא עושים חתונות, כאן תשעה באב זה קיץ עושים חתונות אבל באתיופיה לא עשו חתונות בחורף. אם תשעה באב יוצא בשבת אוכלים בלי בשר. בזמן הצום יש תפילות מיוחדות, להיות בשנה הבאה בבית המקדש נגיע בשלום וה' יסלח לנו. אם אין גשם באתיופיה למשל שלושה חודשים לא אוכלים ולא שותים ליום אחד, אח"כ יום אחד מדברים כל השכונה עולים להר ופותחים ספר תורה ומתפללים עושים רעשים שה' יסלח לנו, באותו ערב היה יורד גשם אנחנו משתמשים רק ב-ה'. לא היו עולים לאותו מקום של הסיגד, אפשר להתפלל בבית כנסת, מי שחולה מתפללים והוא מבריא, כאן כולם לא נקיים, יש בית קברות ונידה או נוגעים בצואה של הכלבים, ה' יודע מה יש בפנים אנחנו לא יודעים, באתיופיה עשו פרה אדומה הכהנים והמלוקסה הנזירים עשו, וכולם היו נקיים גם הדוד שלי עשה פרה אדומה הייתה לו פרה עם קרניים ושבעה ימים הולכים להר לא נוגעים ומתפללים ועושים קרבן ואם מישהו נפטר בלי זה לא יכול להיות נקי, הגענו לכאן ועכשיו כולם אותו דבר אין מה לעשות, איך אפשר לעשות שם היה נקי נקי את זה לא לאכול ואת זה לאכול. אם מישהו נפטר זה בבית חולים, אדם שנפטר בבית לוקחים אותו החוצה ומשאירים בחוץ ורק ארבעה אנשים לוקחים אותו לבית קברות לקבור אותו ולא נכנסים הביתה יושבים שם נותנים להם אוכל שבעה ימים, שלושה ימים מביאים ומחליפים את המקום ואחרי שבעה ימים בערב נכנסים ומברכים, כמו שכתוב בתורה, כאן מי שחולה הולך לבית חולים הוא נפטר לא מתקרבים אליו אנשים משפחה שלו הייתה איתו וכשהוא נפטר לוקחים אותו ויש את חברה קדישא שמכינה יש להם עבודות הם שוטפים ומכינים רק הפרנגים נוגעים בו, יום אחד דיברתי עם אחד מהחברה קדישא אמרתי לו תפתח ספר במדבר פרק יא' לקרוא, אתם מקבלים מצווה אם אתם לבד אתם קוברים ויש להם מצווה אנשים מתקרבים ונוגעים זה לא מצווה שלהם, אם אתם קוברים לבד יש לכם מצווה, אז שלא יגעו יותר מכמה שצריך. צריך לעשות מה שה' ציווה זה כמו עבודה שאם עובד יעשה עבודה הוא יקבל תודה מי שלא יעבוד לא יקבל תודה, כך מי שעושה את מה שה' ציווה יקבל ברכות מאת ה'. תסכרם אברהם- מציניים אותו בנהסי, אברהם נפטר בחודש 28 גם יצחק ויעקב באותו חודש ב- 28, עשרתו וסמנתו, אז מה שאומרים תסכרם אברהם זה ראש השנה וכולם נפטרו באותו זמן. מכינים מה שאתה רוצה כמו ברקתי ועוד (!) ואתה מזמין לתסכרם אברהם אוכלים שותים ומברכים כמו בארץ שה' יברך אותך אברהם יצחק יעקב דוד ושלמה, בלי אברהם אתה לא

יכול להתפלל, תסכרם אברהם זה עשרים ושמיני לחודש נהסי, וברהן סרקן יוצא לפי התאריך. היו סופרים שבתות, שבת ראשונה שבת שנייה ושבת שלישית יש תפילה מיוחדת גם לשבת הרביעית והחמישית והשישית, לשביעית יש תפילה יותר מיוחדת, אתה סופר שבע שבתות, אחרי שנה יוצא תשעה באב יוצא האחרון של צום, ברבע סנבת, אתה סופר שבע שבתות זה השבת הארבעים ותשע, מתפללים יותר בשבת הזאת בגלל יובל, אחד יובל זה ארבעים ותשע, שביעי יובל פעמיים ארבעים ותשע יוצא 98, ככה אנחנו סופרים שובעה שבעה ימים שני שובעה 14 יום שלוש שובעה 21 יום, אברהם נשאר ארבע יובל שלוש שובעה, זה 21 ארבע יובל כמה יוצא לנו הרבה ככה אנחנו סופרים, כל פעם סופרים בשבע ומגיעים עד ברבו סנבת יש יהודי יותר גדול, זה יוצא כמו שבת כמו חג שבועות יוצא פעם אחת בשנה. המלאך מיכאל הוא מיוחד הוא המלאך של אברהם אבינו ושומר עליו, אברהם ושרה מכינים אוכל ומסתכלים מי מגיע כדי לתת לו, מסתכלים ומלאכים מגיעים, יום אחד הוא בבאר שבע הולך לעבודה המלאך מיכאל מגיע כמו זקן, הוא אמר לו שהוא בא לדבר איתו בסוף הוא דיבר איתו אברהם שאל אותו מאיפה הוא בא, הוא אמר לו שהוא בא לדבר איתו, או אריה או נמר במדבר אני לא פוחד כי ברנאל שומר והוא דיבר טוב ושומר אותו המלאך מיכאל לאברהם גם למשה רבינו, היו מזכירים את מיכאל בראש חודש וביום השנים עשרה יש לו תפילה בשבילו "מיקאל מיקאל", יש להם שרים מיכאל גבריאל שרפאל כרוביאל אוריאל **רביאל הנאל** מזכירים אותם רק בתפילות, באתיופיה לא עובדים ביום הזה לא בראש חודש, לא בעשירי לא בשנים עשרה לא בחמש עשרה אך בבית אתה יכול להכין לך לאכול.

קס קסאו זימרו, חג ומועד, כפר סבא 9.11.10 – חלק ז

לצום בראש חודש ובחגים אסור, יש יהודית הבת של מנשה, כשהוא נפטר היא צמה שבע שנים בלי ר"ח בלי שבת בלי שתיים עשרה וחמש עשרה, גם אנחנו צמים אבל אם יש חג אז זה חג ולכן באים בחגים המלאכים אתה מברך אותם מכיר אותם בשבת, למשל רפאל, יש להם תפקידים. ברהן סרקן- יוצא לפי התאריך לפעמים בחודש שמיני לפעמים חודש תשיעי, זה ראש השנה שנקרא חג חדש, ויוצא בו הסמל של נח, ראש חודש ואנו שמחים בו. החג קשור גם לאברהם כי אמרו גם תסכרם אברהם, ובסני מיירר נולד יצחק, מביאים קרבן ל-ה'. החג הוא חג גדול, כולם מביאים אוכל וכבשים, דגים, וחוגגים במשך יומיים. לאברהם אבינו היה בן יצחק, ה' אמר לו תעשה לי קרבן בחודש הזה, תיקח אותו להר המוריה ותעשה לי אותו קרבן, אברהם לא אמר לאשתו ולקח אותו במשך שלוש שנים עם אלעזר, הגיע להר המוריה ואמר לאלעזר שיחכה לו עם החמורים, אברהם לוקח עצים וסכין, לוקח אש בלי כבש, אמר אברהם של יצחק יש עצים לקרבן יש סכין יש אש למה איפה כבש ה' יודע, בסוף הוא לקח אותו לעשות לו ואז ה' אמר לו אברהם אברהם אל תשלח את ידך ואז הוא מביא את הכבשים ויצחק בסדר, אח"כ הוא הלך ובמשך שבעה ימים עשה חגים לוקח תמר הדס, ה' כתב לו מלמעלה שזה לידה והוא קיבל גם את זה בסוכות. בתסכרם אברהם נזכרים בעקידת יצחק זה אותו יום של ברהן סרקן, בראש השנה מזכירים את אברהם ואת יצחק. השנה מתחילה בניסן שזה פסח וישראל יצאו ממצרים, אחרי ארבעים ותשעה יום זה שבועות ואז ראש השנה שזה אברהם, יש לו הרבה סיבות גם אברהם נולד וגם ישמעאל נולד והגר הלכה הוא שלח אותה בוכה וה' אמר לה אל תדאגי יהיה לך שנים עשר עמים שיוצא לך, ה' אמר לאברהם שמברך אותו שיהיה לו שנים עשר עמים שלך, כולם בנים של ישמעאל. אסתר-י עשרה ימים אחרי ברהן סרקן, יש ליעקב שנים עשר ילדים, היה עשו ויעקב, יעקב רצה לנסוע ללבן לבאר שבע, הגיע לירושלים קוראים לה בית אל לזוה, והוא נכנס באותו יום חושך, הוא לא יכול לחזור ולנסוע אז הוא ישן שם ויש סולם ובחלום הוא רואה שזה המקום של ה' והוא אמר שזה המקום של ה', בבוקר הוא קם ועושה סימן על האבן שלו ואמר לאלהים אם תחזיר אותי לא"י הוא הלך לארבע עשרה שנים שבע שנים הלך ללבן לשמור על הכבשים כדי לקחת את רחל, שבע שנים נוספות ביום חם בערב קר ושבע שנים סבל ושמר על הכבשים והעיזים, אחרי שגמר הוא ביקש מלבן את רחל, לבן אמר שאצל היהודים אסור לתת את הקטנה ושהגדולה תשאר לכן נתן לו את לאה, יעקב כעס למה לבן עשה לו ככה, לבן אמר לו שבסדר אם עוד שבע שנים תשמור על הכבשים בשביל רחל, אז אח"כ לקח את לאה ומביאה **רוגל** בעלי אוהב אותי אני אמרתי לו **רוגל**, אח"כ נולד יהודה ושמעון לוי היא נתנה שישה בנים ואז סגרה לא להביא ילדים בסוף יש לה זלפה בלה ויש להם בנים ובסוף הוא בא ונשאר ורחל יולדת את יוסף ובנימין וכשהיא יולדת היא נפטרה, יעקב אוהב את יוסף ונותן לו במיוחד בגדים ושומר אותו, יוסף רואה בחלום שלו שמש וירח משתחוים בשבילו, שמש זה אבא שלך וירח זה אמא, אח"כ כועס על הבנים שלו ויום אחד כולם הלכו לשמור על הכבשים מי נשאר יוסף, אמר לו לך לילדים שלי אין להם אוכל תיקח והוא הלך, שמעון אמר אולי נהרוג אותו ראובן אמר שלא, בסוף לקחו אותו לבור הכניסו אותו ולקחו לו את הבגדים וראובן הלך להביא את הכבשים והמצרים באים ומוכרים אותו אלהם, ראובן בא ושאל איפה אח שלנו? אין הוא נפטר, הוא קורע את הבגדים שלו ובוכה מה נעשה? נשחוט כבשים ועזים ונשים דם כאילו מישהו אכל אותו, לקחו אותו לאבא שלהם הוא בוכה ערב עד בוקר בחודש עשירי ככה ביום כיפור כמו בראש השנה ככה ביום כיפור, ה' כתב להם, בסוף יוסף נמכר ונהיה ראש הממשלה ובסוף מצאו אותו אמרו לו מה אמר ה' אתם סתם אבא שלכם אמרתם לו והוא בוכה בחודש ראש

השנה בעשירי באותו יום אתם תתפללו יום אחד במיוחד ה' יורה לכם תגידו סליחות אני נותן לכם
בשנה פעם אחת ככה גם כתוב בתורה ככה היהודים עושים שיום אחד בוכים, יום אחד נפטרה
דינה גם יוסף נלקח וגם זלפה הוא בוכה ביום אחד כך עשה יום אחד לכם.

דוד יוסף, חג ומועד, ראשון לציון 15.12.10

תמליל המשך הריאיון עם דוד יוסף בנושא חגים ומועדים, כפי שהתקיים בביתו בראשון לציון (רחוב הדוגית 68, דירה 3) בין השעות 18:30 - 20:30. חצי השעה הראשונה של הריאיון הוקלטה ברשמקול ובהמשך אזלו הסוללות והרשמקול שבק.

השפעה רבנית

דוד ציין מפורשות שהיו מקבלים טונות של מצות שנשלחו מישראל ליונה בוגלה בגונדר, ומשם הופצו לכפרים בסתר. הוא ידע לומר שהחשאיות היתה נחוצה בימי הדרג אך לא זכר אם גם בימי היילה סלאסי נהגו כך. לגבי כמה חגים, לרבות הסיגד, הוא אמר שהיו מציינים אותם במועד הקבוע בלוח. השפעות רבניות נוספות מפורטות להלן.

תרומות ומעשרות

תורמים לקס מהיבול והוא מברך. אין שיעור לתרומה, איש כראות עיניו. כששאלתי את דוד אם מתוך עשרה שקים נותנים שק אחד או שניים או שלושה הוא ענה בערך: "כן, כמה שרוצים". אפשר לתת לקס תרומה מכל יבול ויבול (חיטה, שעורה, חומס וכו') ואפשר לתת מיבול אחד עבור כולם. העיקר שנותנים לפחות פעם אחת באותה שנה, בדרך כלל בסמוך לתקופת הקציר, זמן-מה אחרי סוכות.

הולכים לקס כדי לתת את התרומה, או שולחים אליו את הבן עם התרומה, לא מחכים שהקס יבוא לאסוף את התרומה ממך. דוד השווה זאת להעלאת התרומה לבית המקדש כמו שכתוב בתורה.

שאלתי את דוד אם אפשר לעבד את אדמותיו של גוי. הוא אמר שאפשר לקנות אדמה מגוי ולעבד אותה, או, אם הוא חבר טוב, לקבל ממנו בהשאלה חלקת אדמה ולעבד אותה למשך שנה מבלי לשלם לו על כך. בשני המקרים, עדיין חייבים לתרום לקס מהיבול של חלקת האדמה הזו.

צומות

המבוגרים, גברים ונשים כאחד, נוהגים לצום כל שני וחמישי לפחות עד 12 בצהריים. למשל אמו של דוד, קְבֶרְטִיָה דְסֶלָה יוסף, עדיין צמה בכל יום חמישי ושני. הוא מעולם לא שאל למה צמים. דוד משוכנע שלא צמים ביום שני או חמישי החלים ביום חג, אך לא יודע לומר לגבי ראש חודש. דוד אישר שיש צום גם על חורבן בית המקדש, אך אינו יודע מתי. כששאלתי אם יש תקופה בה נמנעים מאכילת בשר או דגים, הוא אמר שלא שמע על כך מעולם. לאור השאלה הוא ציין שלא אוכלים דגים ובשר באותה צלחת, אלא בזה אחר זה, לא משנה באיזה סדר.

תענית גשמים

אם לא יורד גשם, היהודים עולים להר סמוך ומתפללים להורדת גשם. בעוד שבסיגד היו מתכנסים לאותו ההר מקהילות שונות ומרוחקות זו מזו, בתענית גשמים כל שכונה (לדבריו) מתאספת בהר הסמוך למקום מגוריה. לדבריו מתפללים בהר, "במקום נקי, לא מלוכלך". דוד ציין שגם הנוצרים והמוסלמים היו מתכנסים ומתפללים להורדת גשמים, לא באותו זמן או מקום

כמו היהודים. זאת בניגוד למידענים אחרים שציינו שהנוצרים והמוסלמים היו באים ליהודים ומבקשים מהם להתפלל כי ידעו שאלוהים נעתר לתפילות היהודים.

תזכר אברהם

דוד לא זוכר מתי חל תזכר אברהם, לדבריו אולי חודש אחרי פסח. הוא לא זוכר מה הוא מציין מלבד העובדה המובנת מאליה שהוא קשור לאברהם אבינו. לדבריו בחג היו מתפללים, היו כאלה ששחטו והזמינו חברים.

עשרתו ושמתו

נשמע לו מוכר, הוא לא זוכר מאיפה.

שבת שביעית

דוד לא שמע על ספירת שבתות וממילא לא רמזתי לו על השבת השביעית.

חג למיכאל

אישר שהיו חוגגים חג למיכאל ולא היו עובדים בו. הוא לא יודע מתי החג הזה.

חגים חודשיים

בהתחלה אמר דוד שהיהודים מציינים רק ראש חודש, בעוד שהנוצרים מציינים ימים נוספים בחודש, כמו היום העשרים ואחד המוקדש למרים והיום העשרים ומשהו המוקדש לאלוהים. כששאלתי לגבי עשרת (היום העשירי), הוא מיד תיקן ואמר שהיהודים מציינים את ראש חודש, את העשרת ואת עשרת חמשת (היום החמש עשרה).

אספי עשרת

דוד לא הזכיר את החג מיוזמתו אך זיהה אותו ואישר את קיומו בפעם הראשונה שביטאתי את השם. לדבריו חוגגים אותו "כל חודש אם אני לא טועה" אך לא זכר מתי. אחר כך נזכר שהוא קשור לראש חודש.

ברהן סרקא

"אחרי פסח זה ברהן סרקא. אם אני לא טועה אחרי פסח". לדבריו החג קשור לראש חודש וקשור לקבלת התורה. הוא לא זוכר מאכלים מיוחדים לחג זה, לא חושב שיש מנגינות מיוחדות לחג זה, בטוח שלקסים יש תפילה מיוחדת לברהן סרקא.

אסתריי

יוצא "בחודש הראשון בתאריך של אתיופיה", קרי, בחודש מסקרם. הצום מתחיל בערך ב-12, יש כאלה שממשיכים לאכול עד שתיים או שלוש והילדים אפילו עד ארבע אחה"צ, כשהחשיכה יורדת בסביבות שש. אין מזון מיוחד לסעודה המפסקת.

הולכים למסגיד, כולם מתפללים, גברים, צעירים ונשים. הנשים שבנידה יצומו במרגם גוג'ו. נשים בהיריון ונשים מיניקות לא צמות. רוב הזקנים צמים (דוד הזכיר כדוגמא נגדית את המנהג בישראל לחייב זקנים המעוניינים לצום באישור רופא). דוד מציין שהתחיל לצום בגיל שש. דוד אישר שמפעם לפעם היו קופצים במסגיד במהלך תפילות יום הכיפורים אך הבהיר שהמילה "ריקוד" לא מתאימה לתיאור הקפיצות הללו. הוא ציין שהיו שרים שירים ייחודיים ליום כיפור. לדבריו, אם יום הכיפורים חל בשבת צמים כרגיל ואת הדאבו של השבת היו בוצעים רק במוצאי יום הכיפורים.

סוכות – בעלא מצלת

שם החג פרח מזכרונו של דוד ורק אחרי שהצעתי את השם בעלא מצלת הוא אישר זאת. לדבריו, כל אחד עושה סוכה (דס) ליד הבית. ביום הראשון של חג סוכות שוחטים כבש או עז, מזמינים את המשפחה, אוכלים ושותים טאלה. לא עובדים שמונה ימים, רק הולכים למסגיד בבוקר ובערב. מותר ללכת לבקר בין כפר לכפר.

אסור לטחון קמח ביום הראשון לחג. משתדלים לטחון מספיק קמח מבעוד יום כדי שיספיק לכל שמונת ימי החג, כדי לא לטחון קמח גם בחול המועד. אם בכל זאת צריכים לטחון כמות נוספת של קמח, הולכים למכונה בחוץ והם טוחנים עבורך בתשלום – לא טוחנים בבית. מותר לטחון במכונה של גוי רק במקרה חירום פתאומי ובלתי מתוכנן בו צריכים עוד קמח, כמו פטירה של קרוב, שאז צריך עוד קמח בשביל האורחים.

אמנם סוכות חל בעונת הקציר של חלק מהגידולים, אך לא יקרה כלום אם לא יקצרו בשמונת הימים הללו, ולכן אסור לקצור בסוכות.

היום הראשון והשמיני של סוכות ושל פסח קדושים באותה המידה. הייתי צריך לשאול מדוע דוד אסר על שחיטה ביום הראשון של פסח אך התיר שחיטה ביום הראשון של סוכות (כמו גם לאורך כל חול המועד בשני החגים).

דוד טען שהגברים והילדים ישנים בסוכה, ואילו הנשים (כולל הנשים המבוגרות) ישנות בבית, ורק אוכלות בסוכה עם יתר המשפחה. לעניות דעתי זו עדות מובהקת לכך שהשינה בסוכה הונהגה בהשפעת ההלכה הרבנית, אחרת גם הנשים המבוגרות היו ישנות בסוכה.

סיגד

דוד לא אמר מתי בדיוק חל הסיגד, אלא "לפי לוח שנה". לא ידע לומר מה חוגגים בסיגד. לדבריו, בסיגד מתאספים כולם, מכפרים שונים, להר אחד. הוא לא זכר את שם הר הסיגד שלהם.

הסיגד מתחיל בבוקר, עולים להר בצום, מתפללים (מי שיודע איך). מסיימים בסביבות 12. כל אחד לוקח את הקרובים שלו מכפרים מרוחקים יותר ומארח אותם בביתו. יש קסים ששוחטים פרה לכבוד האורחים הרבים. אנשים אחרים יכולים לשחוט משהו צנוע יותר, או רק להגיש דאבו תחילה ואחר כך אנג'רה וטאלה. גם בסיגד מנגנים בתוף מסוג כב'רו.

הדאר מאירר

דוד אישר שבחג סני מאירר אי אפשר לתת לקסים תרומה מהיבול כי זו בכלל עונת הגשמים. הוא גם אישר שהתרומה לקסים ניתנת בתקופת הקציר, זמן מה אחרי סוכות. יחד עם זאת, הוא לא שמע על חג בשם הדאר מאירר ולא אישר את דבר קיומו.

הערות נוספות

דוד העיר לפי תומו שבארץ לא מקפידים על איזה צד משכיבים את הבהמה בזמן השחיטה, וגם לא מקפידים לברך לפני כל שחיטה ושחיטה אלא טוענים (לדבריו) ש"הסכין מבורכת". לכן הקסים לא קונים בשר באטליזים אלא שוחטים בעצמם.

דוד יוסף, חג ומועד, ראשון לציון 15.12.10

מותר לשתות בפסח רק חלב שנחלב באותו רגע. הקסים לא היו שותים חלב בכלל. את הכבש לקרבן כל אחד שחט ליד הבית שלו ואוכלים כל אחד בבית שלו. לאישה נידה לא נותנים מבשר הקרבן. בחול המועד מותר לשחוט. הקס הוא זה ששחט. הברכה בכל שחיטה היא אותה ברכה.

יש בשפת הגז תפילות מיוחדות לפסח. מי שלא הבין את שפת הגז לא הבין את התפילות והקס היה מתרגם לאמהרית.

בליל הפסח אוכלים את הכבש ואת הכיתה. טוחנים את הקמח מבעוד יום. בפסח לא טוחנים ולא עובדים. מותר לבקר חברים, לטאטא את הבית. יש בעונה הזאת עבודה חקלאית, זורעים את החיטה.

צולים את הקרבן על הסיר. שוטפים את הבשר שיהיה נקי ומבשלים בסיר. בערב מגיעים כל המשפחה והקס מברך אותך ואוכלים. אין הבדל בין הכנת קרבן פסח להכנת בשר רגיל שהוא לא קרבן.

בשבת ובחג כולם באים למסגיד להתפלל. יש הבדל בין תפילות שבת לתפילה של פסח. היו מקרים שהחג יצא בשבת. (.... לא הבנתי כאן כמה משפטים על העיר גונדר..)

אם פסח יצא בשבת לא היו שוחטים את הקרבן בשבת אלא לפני החג. שוחטים ומבשלים לפני החג.

לא עושים ברית בחג. מחכים שיעבור הפסח ואז עושים ברית. השתמשו בכלי נגינה במסגיד בפסח. כל דבר שאסור לעשות בשבת אסור לעשות בפסח. פסח שמונה ימים והיום הראשון והיום האחרון כמו שבת היום הראשון הכי מכובד. ביום האחרון מותר לטייל אבל לא רחוק. לא היה בחג מנהג של הזכרת נשמות. לא שמע על המנהג של לפזר זרעונים. אם מישהו אבל בפסח הוא לא אוכל בשר. בשבת הוא יכול לאכול בשר אבל קרבן פסח לא. את הכיתה אפשר לאכול באבל. אישה נידה יכולה לאכול מהקרבן. ליולדת מותר לאכול מקרבן הפסח. אחרי פסח ספרו ימים עד חג שבועות, סני מאירר.

בשבועות מזמינים את כל המשפחה שוחטים כבש או פרה. סני מאירר נמשך יום אחד וזה חג שקיבלנו בו את התורה. חג השבועות לא יוצא כל שנה באותו תאריך.

האדמות בכפר היו כמו בהרי ירושלים. האדמה בכפר היתה אדומה וגם בעוד צבעים. נהגו לזרוע באדמה טף, ועוד דברים שלא הבנתי את שמם. בפסח נוהגים לזרוע. את הטף זרעו בחורף. בפסח זרעו ?? ואת התירס אחרי פסח.

ההקלטה (חלק ג') מאוד קצרה נשמע שהיא נקטעה באמצע.

מרים סלומון, חג ומועד, נתיבות 20.12.10

שמי מרים סלומון, מוהל גבר אומרים שמגלה ולאשה אומרים בעלתה. אני לא יודעת מה התאריך לידה שלי, יש הבדל שנים זה לא כמו בישראל מי שנולד יודעים מתי הוא נולד, באתיופיה מי שנולד בעיר יודעים מתי הוא נולד מי שנולד בכפר לא יודעים את התאריך, אני יודעת שאני בערך בת 48-49 לפי התאריך הזה שלי אני מעל חמישים, גם לא יודעים אם הוספנו כמה שנים באתיופיה גרנו ליד גונדר בכפר אולג, עלינו בשנת 1990 שנה קודם למבצע שלמה. לוח ביתא ישראל- השעות לפי השמש ולפי הצל שלך נופל, תאריכים וימים חודשיים לפי הירח אנחנו חוגגים מתי שיוצא הירח ראש חודש, אחרי עשרה ימים חוגגים, בשתים עשרה ובחמש עשרה, בכל חודש יש ארבעה ימים של חג, משמעות החג היה שנולד הירח ובשתים עשרה הקסים יודעים על מה הם חוגגים. תחילת השנה במריה זה החודש שלנו, החודש הראשון זה מסכרם, טיקימת הידר תהסס טיר מגבית מיזיה גינבות סניה המלה ונהסה זה שנים עשר חודשים, בעברית גם יודעים אני לא יודעת באיזה חודש מתחילים. קביעת החגים- ידעו מתי החג יוצא לפי התורה שלנו מי שקס יודע הכל כתוב לנו, מי שיודע בע"פ מעביר בדור לדור לפי מה שכתוב בתורה. חגים בעונות חקלאיות- לזרוע את השדה כבר שכחתי שהיה. לפעמים יום כיפור היה יוצא בשבת- יש כמה שעשו קידוש ביום שבת צריך לקום בבוקר להתפלל ולחתוך את הלחם ויש כמה שאסור לעשות ככה, אצלנו צמו כל היום כיפור. פסח- לא זוכרת באיזה חודש יוצא, החג נמשך שמונה ימים קוראים לחג באמהרית פסיקה המשמעות של השם פסח זה שאוכלים את המצות הלחם של הפסח. הכנות לפסח- כל אחד מנקה את הבית שלו, באתיופיה גם צבעו את הכלים לקחו לים וטובלים את הכלים בים מה שלא טובלים שמים בצד ומכינים בבית את הכלים מחמר, לא קונים כלים, מטאטים כל מה שיש לנו מנקים. בערב אוכלים עד שהשמש שוקעת אנשים טובלים את הבגדים ובגלל שהיהודים נמצאים בין הגויים לא עושים שריפה של חמץ כמו בארץ, אי אפשר לעשות מה שרוצים. מנקים את הכלים שלנו וטוחנים את החיטה מכינים בבית, היו כללים מיוחדים להכנה- הכינו בסירים חדשים לוקחים כמות קמח מערבבים במים ועושים אחד אחד שלא ישאר טיפה שיתפת, שופכים את זה ומכינים עוד הפעם את הקמח ומכינים אחד אחד, זה יוצא שונה מהלחם הרגיל שתופח לאט לאט. את המצה אפשר לאכול יום אחרי, טאלה אסור לשתות בפסח זה חמץ ואסור להשתמש בכלים של הטאלה שמים בצד, במקום מכינים שמן כמו שמן סויה וחמניות יש דברים שלא מתחמצים, כל מה שחמוץ אסור לאכול. לבשל מותר במהלך החג רק אוכל של פסח, מצות מטגנים את החיטה זה לא מתחמץ, חלב אסור לאכול בפסח כי זה מתחמץ, מותר רק לחלוב מהפרה ולשתות ישר כדי שלא התחמץ כך גם שמנת ואשל אסור. בדוס- בפסח אסור להגיד מילים שקשורות לחמץ מי שאומר תופסים לו את האוזן. האוכל שנשאר מפסח אוכלים זה לא בעיה. קרבן פסח- היו עושים, היה קס ששחט, מי שיש לו בסביבה קס מקבל מי שאין לו רב לידו לא מקבל, לא כולם אכלו מהקרבן, מי שעשה קרבן אסור להשאיר לתוך הפסח צריך לסיים את הקרבן, גם הבשר ששוחטים בתוך הפסח אסור להשאיר צריך לסיים את הבשר באותו יום כי גם הבשר מתקלקל, כשהיו שוחטים מי שהיה בסביבה היה בא לראות את השחיטה מי שלא לא היה בא. ברית מילה- מותר לעשות בפסח ברית מילה, באתיופיה כל אחד יכול למהול את בנו אם הוא יודע, לא מחפשים את הקסים. תינוק שצריך לעבור ברית מילה לא חוזר הביתה, אשה שילדה לא נשארת בבית יוצאת ונשארת ארבעים ימים בחוץ, עושה ברית בשמונה ימים מי שעושה ברית עושה בערב הולך לים טובל את כל הבגדים ורק אז נכנס הביתה, האשה עם התינוק נשארת בגורגיו, אם נולד לה בן ארבעים ימים נשארת בחוץ, ואחרי ארבעים ימים היא בצום ליום אחד

הולכת לים טובלת את בגדיה ואת התינוק ואחרי שהשמש שוקעת רואה את הכוכבים, הקסים באים מברכים אותה ורק אז נכנסת הביתה, אם ילדה בת נשאר שמונים ימים בחוץ. האשה יכולה לבשל לעצמה אבל אם יש לה אמא או משפחה גדולה היא לא מבשלת אלא מכינים לה, דואגים לה גם השכנים וגם המשפחה. הנשים היו יושבות ביחד בגורגיו כך גם נשים במחזור היו יושבות ביחד, אם מרגישה במחזור יוצאת ישר יושבת ומחכה שבעה ימים ונכנסת הביתה. תפילות בפסח- מתפללים תפילות מיוחדות לפסח, היה הבדל בין היום הראשון לשאר ימי החג, ביום הראשון עושים ליל סדר ביום הראשון ויום אחרי לא עובדים ולא עושים מלאכה. הנשים גם היו הולכות לבית הכנסת למסגיד. בשבתות ובחגים היה מותר לבקר קרובים אך אם יש נהר אסור לעבור את הנהר, אם יש קרובים לא מעבר לנהר מותר לבקר ולטייל. תפילות החג- לא היו מזכירים אנשים שנפטרים, הייתה תפילה מיוחדת שמזכירים נפטרים אבל לא בחגים, היה איזה טקס מסיום שהיו עושים אומרים יזכור. טמאת מת- מי שנגע במת אסור לו לאכול מהקרבת ולא מקבל קידוש וחלה של שבת אסור לו לגעת באנשים, שבעה ימים יושב בבית וביום השביעי הקס מגיע מברך אותו וכמו מי שבמחזור הוא הולך לים בצום וטובל הקס מגיע בערב ויש משהו מיוחד ששורפים שמים בבית הכנסת ושמים בצד כבש או משהו מיוחד ומחזיקים אותו אחרי השריפה שמים את מה שיצא מהעצמות שלו ואחרי השבעה ימים מביאים את הטמא מורחים אותו ונכנס הביתה, שמים מים ומשפריצים עליו. מי שלא קיבל קרבן פסח אז פספס לא משאירים את הקרבן ליום אחר. אחרי הפסח לא היו סופרים, חג השבועות יש אבל לא כמו פה היה קס שאמר אבל לא כולם הקפידו, אני לא זוכרת איך קראו לחג. צומות- היו צמים כל יום שני וחמישי, כי משה קיבל את התורה הראשונה והתורה השנייה אחת ביום חמישי ואחת ביום שני, המבוגרים היו צמים לא כל הלילה אלא עד שיכולים, זה לא קשה גם אני צמה, גם נשים היו צמות, לא כולם צמו זה רק מי שרוצה הקסים ולפי המשפחה יש משפחות שנוהגות יש משפחות שלא. בסוף חודש לא צמו. במהלך השנה יש צום שבארץ צמים יום אחד ואצלנו שמונה ימים לא אוכלים בשר, בתשעה באב, מהבוקר עד הערב ובערב יכלו לצום, זה לא כולם צמו בעיקר המבוגרים. ילדים לא היו חיביים לצום רק מי שרוצה. לא היה לבוש מסויים שהיה צריך ללבוש בצום, לא אכלו בשר בשמונה ימים, ביום צום יש תפילות מיוחדות למי שיש בית כנסת וקסים בסביבה, לא בכל מקום יש בית כנסת. צום בשבת לא צמים כי אסור לצום בשבת. תפילות על הגשם- מתי שאין גשם כולם עולים להר גבוה ומתפללים, לא ילדים קטנים, המבוגרים עולים ומתפללים וזה היה טוב קיבלו גשם, הקסים היו צמים ומתפללים. מסכרם- זה כמו ראש השנה, היהודים אומרים שזה החג גם של הגויים כי בגלל שבסביבה צריך לעשות כמו שהם עושים כי הגויים היו חוגגים אותו זה חודש ראשון כמו ראש השנה, קוראים לו קדוס ווהנס, יש שישה ימים באמצע, מסכרם זה תחילת השנה, קדוס ווהנס זה ראש השנה, הוא נמשך שישה ימים ואז בסוף עושים מסכרם, החג לא היה קשור לאברהם. היו כמה חגים יהודיים, הסיגד היינו חוגגים את הפסח ראש השנה לא כ"כ, סוכות ועוד אני לא יודעת בע"פ. בבית הכנסת היו תוקעים בשופר בראש השנה ואולי בהתחלת פסח אני חושבת, בחג הסיגד אני לא יודעת אם תוקעים בשופר. נגינה בראש השנה הייתה לקסים היו כלי נגינה, גם הנשים וגם הגברים היו באים, הנשים היו עושות קולולו, קראו באורית ובראש השנה מי שקרא באורית ידע את הכל בע"פ, אנחנו פעם בשבת ובחגים שומעים וחוזרים בבית אנחנו לא מדפדפים בתורה ולא יודעים, היא כתובה בגעז ורק הקסים יודעים געז ומסבירים לקהילה. ליום כיפור קוראים אסרתי, התאריך היה בטיקמית, חודש אחרי מסכרם לפעמים יוצא במסכרם לפעמים בטיקמית, באתיופיה יש כל חמש שנים חודש נוסף של חמישה ימים. יו"כ יוצא יום אחד, מתחילים בערב אחרי שקיעת השמש עד ליום למחרת, הייתה ציפור כחולה שלפני יום כיפור

הייתה מגיעה אלינו וכך ידעו שאסתריי מתקרב, כל שנה היא הייתה מגיעה. אסתריי זה מלשון לכפר. הצום מתחיל לפני שקיעת השמש אבל יש כמה מקפידים לפני לילה ויש לפני שקיעת השמש, זה תלוי במנהג. ביום כיפור היו לובשים בגדים מיוחדים מכינים את האוכל הדאבו המיוחד הטאלה ומסדרים את הבית מתקלחים ושמים בגדים לבנים יפים ובערב מסתובבים ורוקדים ריקודים זה ריקודים מיוחדים ליום כיפור, מסתובבים בבית ילדים ואחד מביא כסף ואחד מביא דאבו ומביאים אחד לשני דברים כדי לקבל את יום כיפור הריקוד המיוחד גם לילדים גם למבוגרים. נעליים לא שמו נעלי עור היו נעליים מפלסטיק באתיופיה, לא נכנסים על נעליים מפלסטיק לבית כנסת היו שמים בצד גם בשבת לא נכנסים עם נעליים. ביום לא רוקדים, הולכים לדשא מסתובבים יושבים ביחד משחקים ומעבירים את הזמן והולכים לבית כנסת אחרי הפסקה ישנים קצת גם לא כולם הולכים לבית כנסת איפה שהיינו היה בית כנסת אחד. קרבן- אם היה קס בסביבה היו מקריבים קרבן ביו"כ. כולם חייבים לצום ביו"כ גם יולדת צריכה, אם קשה לה לא חייבת לצום אם קשה לה תצום עד מתי שיכולה אם רוצה אבל הקס לא מחייב אותה. אוכל רגיל לפני הצום אין משהו מיוחד. יו"כ וסיגד- אין קשר בין החגים. סוכות- לא יודעת באיזה תאריך יוצא החג. לסוכות באמהרית קראו בעלה מצלת, מצלת זה תפילה אלה ימים של תפילה, חג סוכות יוצא שמונה ימים, שבעה ימים חג וביום השמיני החג נגמר. באתיופיה הייתה סוכה אחת רק ליד הבית כנסת לא בכל בית, חוגגים בערב מי שרוצה מגיע לשם מתפללים ובמשך שבוע לא עובדים עבודה קשה, אם רוצים לאכול לא חייבים בסוכה אפשר לאכול בבית. ארבעת המינים- לא היה באתיופיה. באתיופיה שמרנו בסתר על הדברים כי אי אפשר להיות חופשיים כמו פה, בבית הספר לא היו אומרים בחופשי שאנחנו יהודיים, הבית ספר היה יחד עם הגויים. פלשמורה יהודיים, אבל מפחדים לספר שהם יהודיים בבית ספר, אז הם מתנהגים כמו הגויים ומתחננים איתם. בעייה להגיד שאנחנו יהודיים, הבית ספר היה בעיר, בכפר זה לא בית ספר עד סוף שנת לימודים, בעיר זה עד סוף שנת הלימודים יש בית ספר בכפר יש כמו אולפן ולא כולם הולכים, אני לא הלכתי לשום בית ספר, אחים שלי ואחותי למדו בבית ספר, לא הלכתי כי הם רצו שאשאר בבית שאעזור לאמא, אני הגדולה מהאחים. הליכה מהכפר לבית הספר זה שעה הליכה, יש כאלה שהמרחק מהכפר לבית הספר זה שלוש שעות ואז הם צריכים להשכיר בית בעיר, נשארים אצל המשפחה ולומדים זה לא כמו לצאת מהבית עם אוכל חם ותה כמו פה. יום השמיני של סוכות- היום הראשון והיום האחרון של החג חוגגים באופן מיוחד, מקפידים יותר הולכים לבית הכנסת ובאמצע השבוע זה לא ממש כמו התחלת וסוף החגים, שלא עובדים ולא הולכים לשום מקום. אין שם מיוחד ליום האחרון של סוכות. הסיגד- לא זוכרת את תאריך הסיגד. החג היה יום אחד, משמעות המילה סיגד זה כתוב לנו ואני לא זוכרת בדיוק, מי שתיקן את החג, עזרא, שם את העפר על הראש שלו וחגג ביום הזה, עלה על ההר ומתפלל לירושלים שרוצה להגיע לירושלים, מי שעולה להר עולה בצום, הסיגד יצא באדר, לא היה קשור ליום הכיפורים, קראו לחודש באתיופיה הדר ההבדל הוא בכמה ימים, היו עולים על ההר ולקחו אבנים כדי שהקב"ה ישמע את התפילה שלנו, יש מקומות מיוחדים שכולם באו לחגוג שם במיוחד איפה שיש קסים, לא היה קרבן לא בגדים ואוכל מיוחדים. היו כלי נגינה של הקסים, יש להם סוג של גיטרה ותופים, הקסים יודעים איזה עוד מנהגים היו. אני מתגעגעת לאתיופיה, אני הכי מתגעגעת למסורת שלנו ולחינוך של הילדים, לכבוד אחד על השני, הסביבה של המשפחה ולתת כבוד לגדולים קטן וגדול אחים ואחיות, אפילו לא קוראים בשם של אמא, למזג אוויר לאוכל אמיתי לא כמו פה חומרים משמרים, יש כמה דברים קשים שהיו לא להתגעגע אליהם כמו שלא מכבדים אותך אם את יהודיה, בארץ כולם יהודים ולכל אחד יש זכות ללמוד, בתוך הבית את לא מנהלת את הבית זה בעלך מנהל, יש בתים

שזה טוב שם ויש שלא, פה זה ביחד, שם את יושבת בבית מחכה שהבעל מגיע מכינה לו כל מה שיש בבית ונותנת לו כבוד, אני שמחה שפה זה שונה אבל אם יש פתאום מריבה ראש בראש אז זה לא טוב. באתיופיה לפני שהתחתנתי הייתי עם אמא שלי בגיל 13 ועזרתי לה במה שיכלתי, אח"כ התחתנתי ולא הייתי אצלו, חזרתי להורים שלי עד שהייתי בת 15, לא הכרתי אותו עם מי התחתנתי ואחרי כמה ימים חזרתי לאמא שלי, הלכתי וחזרתי הלכתי וחזרתי ובגיל 14 הכרתי אותו ואז הכרתי אותו טוב מאד ובגיל 15 בנינו בית אני מבשלת מכינה את הכל אין לי במה לעבוד, כשהוא הולך לעבודה אני גם יוצאת ועוזרת לו בחוץ, למשל הוא עוסק בחקלאות, במה שאני יכולה אני עוזרת לו, עבדתי באומנות כלים של הבית סירים וכדים מחמר ומכרתי לגויים, הוא מביא את החיטה הסוכר והכל אני מכינה את התבלינים ואז התחלתי לעבוד בזה, הייתי קטנה אז למדתי מאמא שלי להכין את החמר כשהיא מכינה גנבתי ממנה את החמר והלכתי לצד והכנתי, גדלתי עם זה וזה יצא לי טוב זה עזר לי בבית. אני גם רוקמת. בקבוצת אומנות אנחנו עושים גם כלים מחמר.

קס זמנה מלקם, חג ומועד, רחובות 6.1.11 – חלק א

יום חמישי 6.1.11 ר"ח שבט התשע"א בבית כנסת "מגן אברהם" ברחובות. שם אבי מלקם ושם סבי זהודו, בבית אני נקרא קס זמנה מלקם, נולדתי 30.3.1968 לפי הלוח בארץ נולדתי באזור סימן בצילמת. איפה שהייתי בכפר היו בערך 30 בתים, במקום שנולדתי לא גדלתי הלכתי ללמוד ובלימודים איפה שגדלתי היו 30 משפחות יהודיות, יש ישובים של יהודים יש ישובים של נוצרים, שם למדתי וגדלתי עד שעליתי לארץ בשנת 1987 דרך סודן הגעתי לגדרין ואמרקובר יצאתי מאתיופיה ב 1985, ההורים שלי יצאו לפניי אני יצאתי בתוך קבוצה שיצאה של בערך 40 משפחות של צעירים, הייתי בערך בן 16-17 והגעתי לארץ בגיל 18-19. אבא שלי גם היה קס, אני גר ברחוב העליה 9 דירה 13 שכונת מרמורק ברחובות.

לוח שנה- הספירה כמו שהיום ר"ח אתה סופר לפי ר"ח, יש חגים כמו יציאת מצרים שכתוב לנו בחודש הראשון שזה יהיה לכם החודש הראשון נקרא ניסן מאז סופרים שעם ישראל יצא ממצרים סופרים, בחודש הראשון בארבע עשרה הייתה יציאת מצרים ובחמש עשרה למחרת זה הפסח. הספירה צריכה להיות כמו שאמר שהחודש יהיה חודש חודשים יהיה להם שנה שנתון אתה סופר גם לשנה וגם לחודש, הקביעה של ר"ח אתה סופר לפי הירח אתה מסתכל בירח הוא צריך להתחבאות מהשמיים רק יום אחד עד שתהיה מחדש אז ברגע שיום אחד לא רואים אותו ויום אחרי זה רואה אותו קצת קצת זה סימן לראש חודש ואז סופר בחודש כמה ימים יש לך בחמש עשרה חצי ועוד חצי לשלושים ולפי זה סופר חודש, יש שלושים או שלושים ואחד ימים בחודש זה לפי הירח. אם היום ראש חודש, אתמול הירח לא היה ביום לא רואים את הירח אז צריך לראות את הירח היום בערב, אז אם בפעם הראשונה רואים את הירח גודלת זה כאילו שהספירה לא באה אז אולי אתמול היה ר"ח ואם רואים את הירח קצת קצת ר"ח היום, אז בפעם הראשונה שרואים את הירח קצת זה ר"ח, לפי זה אתה סופר. היום 6 לינואר, אם החודש הזה 31 היום יום חמישי אז בפעם הבאה צריך להיות שישי, אם היום ר"ח אז צריך לראות את הירח בערב, יכול להיות שהיא גדולה יכול להיות שר"ח היה אתמול אז צריך לספור אותה, אם אני פה רואה שבדיוק היום במפה צריך להיות במפה בחודש הבא או בחמישי או בעשרים ושביעי זה יוצא לי ביום שישי, אז לפעמים יש מקרה אם היום יום חמישי ראיתי במפה שזה שבת, לפחות שאתה רואה גם לפי הירח וגם לפי הימים שאתה הולך, נגיד היום שישי וזה שלושים יום, עד 15 הירח צריכה להיות חצי נגיד מארבע זה כבר חושך, בחצי אתם עושים אותו חצי יש לנו 15 ו 15 זה יוצא שלושים אז זה צריך להיות שלושים. שמות החודשים- יש שמות עבריים לחודשים אבל ספרתי לפי השנה לפי החודש שלנו, יש לנו פה ניסן אדר בוא נשאר את זה. הכרזת ר"ח- צריך להגיד לאנשים אז הקס הולך לאנשים ואומר להם באיזה יום לא לומדים כולם נחים גם אשה וגם גבר לא עובדים ביום הזה. אסור לטחון קמח ביום הזה כמו חג, אך יש הבדל בין ר"ח לשבת, בר"ח מותר לבשל אבל לטחון קמח אסור לעשות זה כאילו אתה עובד, בר"ח אפשר להקריב קרבן, היו מקריבים מה שבאותו יום מביאים קמח עושים דאבו, לא כל אחד יכול לבשל דאבו זה כמו קרבן, אשה מבוגרת שכבר סיימה מחזור יכולה לבשל, אשה שעדיין המחזור לא נגמר לה לא יכולה לבשל, אתה בא לבית כנסת מתפלל בערב הקס בכפר מתפלל אפשר לנוח לאכול לשנות ואסור לעבוד. ההבדל בין דאבו לשבת לר"ח, שדאבו של ר"ח אפשר לבשל באותו יום בשבת צריך להכין את הדאבו ביום שישי כי שבת זה שבת אסור ללכת למקום רחוק צריך להיות בבית כנסת, בר"ח יש דברים שאתה יכול לעשות אינגירה להדליק אש להתקלח לעשות פשוט לא עובד עבודה קשה כמו חקלאות. חוץ מראש חודש גם בעשירת לא עובדים, במיקאל (שתים עשרה), ר"ח זה היום הראשון כמו ראש השנה, עשירת

נותן לנו יום כיפור בספירה, מיקאל נותן לנו חג השבועות בתורה מיירר, החמש עשרה נותן לנו סוכות ופסח כמו שאמרתי לך בארבע עשרה יצאו ובחמש עשרה עשו חג.

קס זמנה מלקס, חג ומועד, רחובות 6.1.11 – חלק ב

האורית הזו הודפסה באתיופיה, זה יציאת מצרים, (קורא באמהרית), כתוב בארבע עשרה התכוננו לצאת באותו לילה, בשנתו צריך להביא כל אחד לפי המשפחה שלו, בחודש הזה אתה סופר גם השנה וגם החודש באותו היום. העשרה חמישית זה בחמש עשרה כמו שבת אבל אנחנו סופרים אתה לא סופר אותו, פה בארץ סופרים אחרי זה מגיעים לחמישים יום, אתה סופר ביציאה למחרת אתה צריך להביא לכהן יהיה ספירה מאז ארבעים ותשעה ימים וביום החמישים זה חג השבועות, בתוך השבוע יש חמש עשרה כמו שבת ביציאה, החמש עשרה זה כניסה קיבלנו פסח אז אכלנו מצות שבעה ימים וביום השמיני עוד פעם זה שבת אבל זה לא אותו דבר אסור לך לסוע אסור לעשות דברים רק להדליק אש, יש דברים שבשבת אסור אבל בחגים אפשר כמו שאמרתי מקודם בר"ח, אז בשבת אוכלים לחם אינג'רה ולמחרת אתה סופר אחד לספירת העומר, אחרי חמישים יום נותן לנו את מיקאל, במיקאל אסור לעבוד, זה לזכר המלאכים מיקאל גבריאל רפאל כמו שכתוב בגמרא 99 מלאכים יש 4 חיות מערב מזרח צפון ודרום, 24 כוכבים ומשרתים בבית המקדש שהיה שם. ברית בין נח לה' - אספיי עשירת, זה קידן, באותה תקופה הספירה שנח עשה אמר לו לצאת מהספינה אז נח לא רצה לצאת, ברגע שה' אמר לו לצאת הוא אמר שיעשה לו ברית ובתוך העננים הייתה קשת לאות בין ה' לנח, לכן קראו לו אספיי עשירת, סיבה שניה זה חג אסתר, פורים, משרצו להרוג את היהודים בתקופה, אסתר התפללה וצמה, גם מכניסים את זה לאספי עשירת. החג יום אחד יוצא בשלושים שלושים באחד החג לא סופרים לפי הירח לא כל אחד יודע לספור אותו רק קסים, גם האנשים המבוגרים יודעים לספור. אם היום ר"ח, בשבת אחרי זה עשירת ואז מיקאל עשרה חמישה אחרי שבועיים, מדלג אחרי 15 יום לפעמים מדלגים את ראש חודש אם היה יום חמישי פעם הבאה יהיה יום שישי.

קס זמנה מלקם, חג ומועד, רחובות 6.1.11 חלקים ג, ד, ה, ו

אספי עשירת הוא יום אחד גם לאסתר וגם לנח, כל חודש יש את אזכור החג לפי ראש החודש, אבל בין הראש חודש לאספי עשירת כמה יש, מהחמש עשרה יש לי עשרה חמישת, אחרי זה, מאמצע החודש סופרים עוד 13 או 14 או 15 יום לפי השמיים. אם יש עננים או גשם ולא רואים את השמיים, אם יש בלבול, הירח הייתה גדולה בחמש עשרה היה יום חמישי, יש אנשים שאמרו ראש חודש בשלישי אז ראו אותה ביום שלישי בערב רביעי ובחמישי הייתה כבר גדולה אז חשבו שאולי טעו, אז אני סופר בין החמש עשרה לחמש עשרה ולא יכול לקרות דבר כזה, בשביל זה יש א' וגם ב' ימים לראש חודש.

פסיקה- שבעה ימים. מוציאים את החמץ מתוך הבית, לפחות חודש לפני מנקים את הבית, מנקים את הקמח ולשטוף את החיטה שם אותה בשמש כמה ימים כדי שתתייבש, ברגע שהחיטה מוכנה שמים אותה בצד, אחרי ששוטפים את הכלים במים חמים ויש שם נהר, בארבעה עשרה בערב שורפים וזורקים את החמץ באותו לילה, הקמח נקרא קרבן ויש גם כבש, מאותו לילה אתה עושה קיטה. הקסים הולכים לאנשים ומודיעים ומלמדים את האנשים. מכינים מגוגו חדש, את הישן או שאתה זורק אותו או שמנקה אותו ושם בצד, אסור להשתמש בו כל הכלים צריכים להיות אחרים, הנשים מכינות את הכלים. בתוך הבית אפשר לשים את החמץ בתוך הארון אך בארבעה עשרה בערב עד חצי יום מה שנשאר זורק את הכל, ובפסח אתה אוכל קיטה, את הקמח אסור לשים עם מים לכן צריך לעשות את הכל זריז, את החיטה צריך לעשות בזריזות כי זה יכול להיות חמץ. קיטה- מותר לעשות מסינדיה ואפשר לערבב אפונה שנקראת עתרה, לא יצא לעשות את הקיטה רק משינברה, ברגע שהקיטה מוכנה היא כבר מוכנה אפשר לאכול אותה יום אחרי זה כבר לא יהיה חמץ. אסור לאכול חמץ אסור לשתות קולה ערק מה שהוא חמץ, שותים רק מים אוכלים קיטה, יש מאכל שנקרא צ'רקה, לוקחים מהסוף ומכינים במיוחד עם מים ושותים כמו קולה, דגים אם מוציאים מהים אפשר לאכול מיד אבל אם מוציאים לפני אי אפשר כי אי אפשר להשאיר ליום למחרת, כך גם בשר לא אוכלים זה כמו חמץ ביצים גם לא אוכלים, גבינה מותר לאכול רק באותו יום, בפסח יש שני דברים שאפשר לאכול זה קיטה צ'רקה וזהו, קיטניות כמו אפונה אפשר לאכול זה לא חמץ ושינברה אתה יכול להכין ולאכול.

קס אמהה נגהט, חג ומועד, נתניה 6.1.11

זריעה וקצירה

הזריעה מתחילה מגנווט חורף כשיש גשמים. אין ברכה מיוחדת, כל אדם שזורע מברך שתהיה לו הצלחה בתבואה. מתחילים את הקצירה מהחודש שנקרא מסקרים ואח"כ טקס תדהרר טסס ולא הבנתי. בחודשים האלו קוצרים את התבואה. כל תבואה גדלה בקצב אחר ולכן זמן הקצירה שלה שונה אבל בחודשים האלו קוצרים את התבואה. כשקוצרים את התבואה מביאים את התבואה הראשונה לקס- זה נקרא שת ושם הוא מברך בביתו של הקס וזה התרומה. הקסים מברכים כשם שזיכנו בזמן הזה לאסוף תבואה כך יזכנו לאסוף תבואה אחרת.

לא היו אדמות ליהודים הם עבדו את האדמות של הגויים בעד תשלום. על כל 4 שקים של תבואה הם היו נותנים אחד לבעל הבית הגוי, והיו משאירים להם ארבעה או חמישה שקים. לא היו להם קרקעות משלהם. בתקופה מוקדמת לפני כמה מאות שנים היו נותנים להם אדמות בעד תיקונים- היהודים היו אמנים והיו מתקנים בתי כנסיות ובתים וכנגד התיקון היו נותנים להם קרקעות שהם היו עובדים. זו היתה מצוקה גם שלא היו ליהודים קרקעות וגם שהמחיר של הקרקעות היה גבוה. למרות שהקרקע לא שייכת ליהודי היהודי מפריש מהתבואה מה שנאכל במידי נקרא שת ומה שנאכל בתקופה ארוכה יותר נקרא ברהנתה והוא נותן לקס בעיקר ביבולים שהם כמו גרגירים של חומס, או חיטה או טף או גס ואת זה נותנים לקס למרות שהקרקע היא של גוי. זה לא משנה אם זה בארץ או לא. הפסוקים בתורה מדברים על כך שישראל יקימו את המצוות. גם בחוץ לארץ מקיימים אותם, איפה שהם נמצאים ולא מפרידים בין ארץ ישראל לחוץ לארץ ולכן זה כולל את הברכה ולאדם עצמו יש גם את המצווה שכתובה בתורה וגם את המצווה שהוא רוצה להכניס לביתו ברכה.

צום שני וחמישי

נהוגים כל השנה ויש גם את הצומות האחרים- תשעה באב שמתחיל מראש חודש אב ועד תשעה באב עצמו שצמים כל יום ביום ולא בלילה ובראש חודש עצמו לא צמים כי בראש חודש זה לא יום צום אלא רק יום למחרת. עד תשעה באב עצמו יש אנשים שצמים את כולו ויש אנשים שצמים חלקית המבוגרים והקסים והנזירים צמים כל היום והחקלאים ואנשים שלא יכולים יש להם היתר בגלל העבודה שהם עושים לצום חלקית או שלם או איך שמסתדר להם. צום תשעה באב עצמו זה רק ביום.

לפני חגים פסח ושבעות וחגים אחרים יש ימים שצמים בהם יום יומיים לפני החג עצמו צמים יום מהבוקר עד הערב. הצום שהיה באתיופיה חוץ משני וחמישי והצום שכתוב בתורה (יום כיפור) זה אב צום ותענית אסתר שנמשך שלושה ימים רצוף. לגבי תענית אסתר- למרות שאסתר צמה יום ולילה שלושה ימים רצוף הם צמים רק ביום ולא בלילה. בערב פסח צמו כל היום כדי לאכול את המצה. ויש כאלו שאכלו קטניות. אלו פחות או יותר הצומות חוץ מיום כיפור שכתוב בתורה. בצום של ערב פסח מי שצם אלו המבוגרים. הילדים צמים כפי יכולתם- עד הצהריים אבל לא יותר. צום שני וחמישי הוא זכר לחורבן הבית. צום שני וחמישי זה רק מי שיכול זה לא חובה וזה כל השנה. למרות שזה כל השנה זה עיניין שהם למדו והתרגלו לזה וזה לא יוצא דופן. אוכלים מה שיש לפני ואחרי ואין לבוש מיוחד חוץ מבגד מיוחד לבית הכנסת (לא אמר לאיזה צום זה מתייחס). באב צום מראש חודש אב ועד העשירי באב אסור לאכול בשר וכן יש איסור לקיים יחסי אישות עם אשתו בימי הצום. אין צומות מיוחדים. אין תפילה מיוחדת לצומות חוץ מצום של אב

צום שמזכירים את הצום עצמו ולא יותר מזה לכן ביום העשירי באב שזה הזכר לצום יום כיפור עד העשירי יש איסור לאכול בשר ומזכירים את יום כיפור. אין קרבן באב צום כי לא אוכלים בשר ולא מנגנים בכלי נגינה. הימים שמנגנים בהם בקצל או בכלי אחר זה רק ימים טובים, אבל לא בשבת ולא ביום כיפור. צום שחל בשבת מקדימים אותו ליום חמישי ואם זה יום כיפור צמים אפילו בשבת.

אם לא ירד גשם עד המלה ותקופת הזריעה כבר עברה ויש יובש ובצורת יש רעש אנשים מדברים על זה ויש קושי אז מכריזים על צום או בשני או בחמישי ולפני הצום אפילו הגויים מבקשים מהיהודים שיתפללו כי ה' שומע דווקא להם יותר. ובצום כזה גדול שמכריזים בציבור עולים להר שמתפללים בו בסיגד ושם עולים נשים וגברים וכל הקסים ברעש גדול עם כל העם שבסביבה. בשבת קובעים שבשני הקרוב או בחמישי הקרוב יש תפילה לגשמים ושוטפים את הבגדים מתרחצים ומתנקים ומכינים אוסרים יחסי אישות אישה עם בעלה וכך מגיעים מוכנים הכנה של יום יומיים לא באותו יום ומתפללים כל היום ולפעמים באותו יום של התפילה נענו וירד גשם או באותו לילה או עד יומיים היו נענים בדרך כלל בגשמי ברכה. יש עוד סיבות חוץ מבצורת לצום. אם יש מחלה או מגיפה או התנכלות של הגוים או אנשים בעלי זרוע קשה שרוצים לפגוע במישהו מהציבור מהקהילה אז גם בימים כאלו עושים אותו דבר מכריזים צום בשבת עושים הכנות של רחיצה ושטיפת הבגדים ועולים להר ועושים תפילה בציבור ונענים. הקס אומר שאבותינו ידוע שנענו תפילותיהם וגם כשהם היו באתיופיה הם ראו שתפילותיהם נענות.

פטירת אברהם אבינו ויצחק אבינו ויעקב אבינו היה בעשרים ושמונה לחודש נהסה ושלושתם מתו באותו תאריך ומה שעושים אזכרה של אברהם זה דגש על עקידת יצחק וזה בראש השנה באותו יום של העקידה עושים את האזכרה של אברהם אבל זה לא יום פטירתו. למרות שזה נקרא אזכרה של אברהם זה רק זיכרון ליום העקידה ולא ליום פטירתו של אברהם. בעשרים ושמונה לחודש אלול זה יום הפטירה של שלושת האבות. בראש השנה זה חג בפני עצמו ויש גם את התפילות והאזכרות של האבות באותו יום. זהו חג בפני עצמו לכן אין תוספת. עושים בו סעודות ותפילות ארוכות אנשים עשירים שוחטים לכבוד החג ונותנים לעניים ולכל אנשים שרוצים כדי לחגוג את היום טוב הזה. בעשרים ושמונה לחודש אלול ביום פטירת האבות מציינים אותו בתפילה ויש כאלה שעושים טקס אזכרה לאבות או שוחטים משהו לכבוד היום אבל הרוב לא עושים את זה רק מציינים אותו בתפילה.

השבת השביעית

מתחילים לספור אותה מחודש ניסן השבת הקרובה לראש חודש ניסן עד לשבת השביעית. את השבת השביעית חוגגים ומציינים בתפילה מיוחדת וקוראים לה סאבת סנבת וממשיכים לספור אחרי השבת הזאת ארבע פעמים שבע שבתות. השבת השביעית בסבב הרביעי של הספירה נקראת סברו סנבת ומציינים בתפילה חגיגית וככה ממשיכים עד שמסתיימת השנה. יוצא שסברו סנבת יוצא כמה פעמים בחורף בקיץ ובסתיו. לכל שבת יש מודס- תפילה מיוחדת שעושים אותה בסוף של השבת בכל שבת שביעית או בכל שבת.

ראש השנה

נמשך יום אחד והוא בחודש מסקרים ראש חודש וראש השנה באותו יום וכן חצי יום לפני החג בשעות הבוקר עדיין אפשר לעבוד מלאכות רגילות חרישה וקצירה מהצהריים לקראת ערב החג

מתחילים הכנות לתפילה הכנות לחג עצמו כמו כביסה התרחצות וטבילה או הכנות האוכל כל מה שקשור להתכונן לחג ולא עושים מלאכות רגילות.

ברחן סרקן

שם החג כך נקרא ברחן פירושו אור שהאור שזורח לצדיקים. טסקר אברהם קשור גם לברהן סרקן- שמשמעו זריחת האור. האור זרח לאברהם וליצחק. אברהם עמד לעשות את העקדה לשחוט את יצחק ויצחק עמד למות בגלל העקדה. ה' ברגע האחרון ביקש ממנו לא לעקוד את יצחק ובמקומו שלח את האיל ואז נהיה להם אור שגם יצחק לא היה צריך למות ואם אברהם היה נשאר לבד היה לו חושך ובמקום חושך היה להם אור שה' ביטל את העקדה ושלח להם איל וככה האור זרח לצדיקים ולכן החג הזה נקרא ברחן סרקן שהאור זרח לצדיקים. בזמן העקדה אברהם לא היראה אחרי הקב"ה וגם יצחק שאמרו לו שהוא נעקד לא היראה אחרי הקב"ה אלא אמר לאברהם שרק יקשור אותו היטב שלא יתפרע בזמן העקדה ולא יפגע באביו שאסור שכן יפגע באביו. מאכלים ותפילות זה הדגשים של החג. לפני החג לובשים בגדים חגיגיים ומתרחצים. תקיעת שופר- לא היה ציצית, תפילין והשפה העברית נכחדו מהמסורת האתיופית ולכן לא היה להם ציצית תפילין ותקיעה ולכן במקום תקיעה בשופר הם עושים קצל קברו זה במקום השופר. אבל קוראים את הפסוקים בתורה ובמזמור התהילים שמוזכר בהם תקיעות. זו הסיבה שלא תקעו בשופר שלא היתה להם מסורת. התפילות מתנהלות לפני הנץ החמה שעה שעתיים לפני עד שעות הבוקר בסביבות 9 בבוקר התפילה מאוד ארוכה. אחרי התפילות אוכלים את הסעודה. אחרי הסעודה בסביבות השעה 11 מתחילים עוד תפילה שנקראת מהרנה ואחרי התפילה הזאת עושים עוד סעודה ליד בית הכנסת שכולם משתתפים בה. אחרי הסעודה יש תפילה מקבילה לתפילת מנחה שנקראת קדוס = קדוש שנמשכת חצי שעה עד שעה ואחרי זה יש הפסקה כולם מתפזרים כל אחד לביתו. אחרי זה לקראת ערב לפני השקיעה מתחילה עוד תפילה יהודי אתיופיה מתחילים להתפלל לפני השקיעה ומסיימים אחרי השקיעה וזה מקביל לערבית. אלו התפילות שמתפללים בראש השנה. התפילות לקוחות מהתורה, נביאים, כתובים ומהמזמורים של דוד. כך בכל התפילות ובכל החגים. מכל דבר יש קצת לוקחים פסוקים ומרכיבים מהם תפילה. קראו בתורה בחגים. בכל חג קראו את הקטע המתאים לו בתורה.

יום כיפור

החג מתחיל ביום העשירי אחרי ברחן סרקן החג נמשך יום אחד שם החג אסתריי ומשמעותו "תראה לנו". לוחות הברית השניות שמשו הוריד היו ביום הכיפורים וביום הזה אומרים תמחק לנו את החטאים הקודמים ותראה לנו את התורה מחדש ולכן קוראים ליום הזה אסתריי שיראה לנו את התורה בפעם השניה שנתן לנו. הצום מתחיל לפני השקיעה ומסתיים אחרי השקיעה כשרואים שלושה כוכבים. כל החג כולו מוקדש לתפילות, לובשים לבן בחג. מי שיש לו אמצעים קונה בגדים חדשים יפים ומי שאין לו מכבס את בגדיו ולובש אותם. לא מקריבים קרבן ביום הזה למרות שכתוב בתורה. לא לובשים בו נעליים. אפילו ביום לביית הכנסת ולבית לא נכנסים עם נעליים אלא משאירים בפתח בית הכנסת או בפתח הבית. אין התייחסות לגבי סוג הנעליים. מה שחשוב שלא נכנסים עם נעליים לבית הכנסת. לגבי הריקוד הזיליל זה מרוב שמחה שביום הזה קיבלנו את לוחות הברית השניות בגלל השמחה הזאת אנשים מרב שמחה קופצים ורוקדים ועושים את זה גם בבית הכנסת וגם בחוץ, גם מבוגרים וגם נערים. הסיבה השניה שעושים זיליל

זה כדי להתעייף ולענות את הנפש והגוף. כולם צמים ורק אישה יולדת בתוך שלושה ימים לא צמה. הגברים והנשים בגילאים הבריאים צמים. אנשים זקנים או חולים או ילדים צמים כפי יכולתם וכוחם. כולם רוצים לצום וכולם מתחרים זה בזה לצום. ביום הכיפורים שחל בשבת צמים והיו ויכוחים אם לצום או לא לצום אבל צמו ביום כיפורים שחל בשבת. היו שמועות שהמוסאית לא צמו בשבת. לפני כניסת יום כיפור אוכלים מה שיכול לחזק אותנו ושותים הרבה מים כדי להחזיק מעמד ובצאת החג אוכלים מה שרוצים, חוץ מהמוסאית שאוכלים דאבו והקסים מברכים עליו ואחרי זה אוכלים מה שרוצים. אין קשר בין חג הסיגד ליום הכיפורים מכיון שיום הכיפורים הוא מהתורה וחג הסיגד הוא מתקופת עזרא ונחמיה. היום העשירי בכל חודש מזכיר את יום הכיפורים כמו שגם י"ב בחודש מזכיר את חג השבועות וט"ו בחודש שמזכיר את חג הפסח וסוכות.

סוכות

התאריך של חג הסוכות הוא בחמש עשרה במסקרים אחרי ברהן סרקן ואחרי אסתריי. שם החג הוא **לא הבנתי** דס זה סוכה או סכך ולכן נקרא בעל זה חג ונקרא חג הסוכות. מצלה זה דס זה מלשון צל, סוכך, סוכה. יש מצוה לשבת שבעה ימים בסוכה. ארבעת המינים באתיופיה הם: שינשינה= ערבה, תרגו= מין של תפוז, יבהרה צף= הדסים ותמר. בדברים האלו השתמשו לבניית הסוכה או לעשות בזה סכך או לאכות את הפרי אבל לא לנענע את ארבעת המינים כמו שראו כאן בישראל. כך הסבירו את ארבעת המינים, לבנות מהם את הסוכה לשים אותם בתור סכך או בתור פרי לאכול בתוך הסוכה. יש עניין לשמוח בחג הזה ולכן מזמינים אורחים וקרובים וילדים וחתן וכלה שנישאו כדי שישמחו בתוך הסוכה בביקורים שמשמחים אחד את השני. היום השמיני הוא חג בפני עצמו הוא לא קשור לחג הסוכות זהו חג ששובתים בו שנחים בו ולא עושים בו מלאכה ומתאספים בו או לומדים בו תורה ומדברים ומתייעצים עם אנשים ושמחים בו, יום בפני עצמו. יש לחג שם מיוחד שנקרא קדס= קדוש יום קדוש בפני עצמו הוא שונה משלושת הרגלים. היום הראשון של חג הסוכות והיום האחרון שהוא שמיני עצרת הוא יום קדוש בפני עצמו ובשביל להבדיל אותו קראו לו קדס. היום הזה קדוש מתאספים הרבה אנשים מתפללים יותר גם בדברי תורה גם בדברים חברתיים שמתיעצים ומדברים בתורה ובעיקר באסיפה הוא נבדל בקדושתו. עזרא ונחמיה שחזרו מהגלות של שבעים שנה בבבל עשו בירושלים את הסיגד הראשון בעשרים וארבעה לחודש תשרי מסקרים. זה התאריך המקורי שעשו עזרא ונחמיה אך באתיופיה אחרו אותו ביום האחרון של החודש השמיני לפעמים זה טקמט לפעמים זה הגר. הם דחו את זה ליום הזה מכיוון שבחורף ובקיץ יש קושי לבוא בעיקר בחורף שיש הרבה גשמים אז העם מתקשה להגיע למקומות הספציפיים שיש הרים מסויימים שבהם עושים את חג הסיגד באופן קבוע ולא עושים על כל הר או בכל מקום שמוצאים לכן היה קשה להגיע למקומות האלו. ההגעה לשם יכולה לקחת יום- יומיים אפילו יותר ולכן היה קשה להגיע לזה ולכן הם דחו את הסיגד לתאריכים האלו כי באתיופיה החורף מפריע לעשות את הסיגד בזמנו כמו שעשו עזרא ונחמיה. הסיגד נמשך יום אחד. שם החג סיגד מלשון סגידה להשתחוות ויש שם אחר מהללה= בקשה. אנשים שיש להם בקשות מיוחדות להתפלל על חולים או כל בקשה אחרת היו עולים על ההר לא רק ביום הסיגד אלא מתי שהיה להם רצון והיו מתפללים ומבקשים מהללה וחלקם נענים בחלום או במעשה שנענו בתפילתם ובקשתם מתמלאת. זה יום תפילה יום צום יום תחנונים ובקשות זה לא יום חג אבל למחרתו שזה ראש חודש זה יום יותר שמח זה יום חגיגי. באותו יום קמים מוקדם והולכים לכיוון ההר לפני כן טובלים ומתרחצים ומתכוונים הכנות של ניקיון וטהרה וגם באותו יום עושים טבילה

לפני שעולים להר. אחרי ההגעה מתחילים ישר בתפילה בהתחלה מתפללים שלוש שעות רצוף אחרי זה יש קריאה בתורה שקוראים בתורה בשפת הגז ומתרגמים את זה לעם. אחרי הקריאה בתורה יש תפילה בקשה של העם של הקסים ומברכים את העם. העם תורם תרומה ואומר נדרים ובקשות והקסים מתפללים על הדברים האלו ואחרי זה כל אחד הולך למקומו. לפני הרבה שנים היו עורכים את הסיגד במקום שנקרא גיזן שזה ליד גורהבה אחרי זה היו עורכים אותו בגאנגורס שזה באזור צילגה ואחרי שעברו לאזור גונדר עברו לאנגובר. היו שם מעט אנשים אבל זה הפך להיות הטקס המרכזי כי הגיעו לשם אנשים מישראל ורצו לשמוע את הבשורות מישראל לפני העליה לישראל. היו גם מקומות רחוקים אחרי שחגגו את הסיגד באותו זמן. המקומות נבחרו על ידי הצדיקים והם נענו על ידי חלום אם בו התפללו צדיקים לפני כן ובחרו אותם הצדיקים אז בחרו אותו. אם זה מקום שהתפללו בו צדיקים ונענו הוא נבחר. לא הקריבו קרבן ביום הסיגד. אין מאכלים מיוחדים כי ביום הזה צמים. בגדים- אנשים רחצו את בגדיהם ואת עצמם לפני שעלו להר. לא היה בגד מיוחד אלא רק שטיפה והתרחצות לפני. בחג הסיגד לא הזכירו נשמות רק ביום כיפור. היו מפזרים טף כל טף שמפזרים היו מזכירים שם של הנפטר לעילוי נשמתו ולמחרת היו אוכלים אותו הציפורים. בחג הסיגד לא ניגנו בקצל או בכל כלי אחר אבל בראש חודש כן ניגנו.

קס אמהה נגהט, חג ומועד, נתניה 13.1.11

תסכרה אברהם

פטירת אברהם יצחק ויעקב אבינו נפטרו באותו תאריך ב- 28 לחודש נהסי, שלושתם מתו באותו תאריך, בתסכרה אברהם שמים דגש על מעשה עקידת יצחק, תסכרה אברהם זה אזכרת אברהם זה בראש השנה באותו יום הייתה העקידה אך זה לא היה יום פטירתו, תסכרה זה אומר זיכרון לעקידה לא זיכרון לפטירה, בחודש אלול ב 28 זה יום פטירת שלושת האבות. ברן סרקן שזה ראש השנה זה חג בפני עצמו יש גם את התפילות והאזכרות עצמן לאבות, בעניין עקידת יצחק גם מזכירים את האבות וכן בדברי תורה, זהו חג בפני עצמו לכן אין תוספת חוץ מאותו חג, ביום זה עושים סעודות ותפילות ארוכות אנשים שוחטים לכבוד החג ונותנים לעניים ומי שבא כדי לחגוג את יום טוב זה, ב-28 לחודש אלול יום פטירת האבות מציינים אותו בתפילה ויש כאלה שגם עושים טקס אזכרה לאבות או שוחטים ביום אך רוב האנשים לא עושים את זה רק מציינים אותו בתפילה. שבת שביעית: מתחילים לספור אותה מחודש ניסן השבת הקרובה לחודש ניסן עד השבת השביעית, אותה מציינים בתפילה מיוחדת ובדגש שזאת השבת השביעית קוראים לה 'שבת סנבית' סופרים את כל השבתות אחרי השבת הזאת מתחילים מההתחלה עד הרביעית עושים ארבע פעמים כאלה, זה נקרא זברה סונבית ככה ממשיכים עד שמסתיימת השנה זה יוצא שזברה סונבית יש כמה פעמים בחורף בקיץ ואולי בסתיו. לכל שבת יש מודס הכוונה תפילה מיוחדת שעושים אותה בכל שבת שביעית, ראש השנה נמשך יום אחד והוא בראש חודש מסכרם, מחצית היום לפני החג אפשר לעבוד מלאכות רגילות חרישה קצירה אך מערב החג שעות הצהריים נעשים רק הכנות לתפילה לחג עצמו כמו כביסה התרחצות או טבילה והכנת האוכל כל מה שקשור להכנת החג אבל לא עושים עבודות מלאכה רגילות. ברהן סרכה- ברהן משמעו אור שהאור שזורח לצדיקים, אומרים שתסכרה אברהם קשור לברהן סרקן, סרקן זה זריחה וברהן זה אור כך אומרים שהאור זרח לאברהם וליצחק שאברהם עשה את העקידה ויצחק עמד למות ברגע האחרון ה' ביקש לא לעקוד את יצחק ושלח לו איל אז ברגע זה היה להם אור לשניהם גם שיצחק לא יצא למות וגם שאם יצחק היה מת אברהם היה נשאר לבד בחושך אז במקום חושך זרח להם אור שה' ביטל את העקידה ושלח להם איל וגם מפרש שבזמן העקידה אברהם לא הרחר אחרי הקב"ה וגם יצחק שנעקד לא ערער אחרי ה' אלא יצחק אמר לאברהם שיקשור אותו היטב כדי שלא יתפרע ויפגע באביו וזה מזכיר את זה שאסור שבן יפגע באביו לכן יצחק ביקש לקשור אותו היטב שלא יזוז. הדגשים של החג הם בתפילות במאכלים וכמו שאמרנו מתרחצים לובשים בגדים חגיגיים. לא הייתה תקיעת שופר מהסיבה היא שהן ציצית הן תפילין והשפה העברית נכחדו מהעדה האתיופית מתקופות מאד קדומות ולכן לא היה גם את זה וגם מצוות אחרות ובמקום תקיעה בשופר הם נוגעים בקצ'ל ובגרת קברו שזה כמו תוף אבל קוראים את הפסוקים במזמור בתהילים שבהם מוזכרים התקיעות, המסורת של השופר נעלמה אולי מהמלחמות אולי מסיבות אחרות. תפילות- לפני נץ החמה שעה שעתיים קמים ומתחילים להתפלל עד שרואים את האור שזה יכול להיות בסביבות 9 בבוקר ואז מתפללים תפילה מאד ארוכה, אחרי התפילות האלה אוכלים את המוסעיד שזה הסעודה אחרי הסעודה שזה בערך בשעה 11 מתחילים עוד תפילה שנקראת מהרנה ואחריה עושים עוד סעודה ואחרי הסעודה הזו כל אחד לביתו גם ליד הבית כנסת בד"כ זה סעודה שכל הציבור משתתף בה, אחרי זה יש תפילה מקבילה לתפילת מנחה שנקראת קדוש שזה קדוש שנמשכת חצי שעה ושעה ואחרי זה יש הפסקה כל אחד לביתו, לקראת ערב לפני השקיעה מתחילה עוד תפילה שמסתיימת אחרי השקיעה יש דגש שמתחילים לפני השקיעה ומסיימים אחרי

השקיעה במקביל לתפילה בבוקר שמתחילים לפני הנץ ומסיימים אחרי הנץ. התפילות- לקוחות מהתורה מהנביאים מהכתובים מזמורי דוד מכל הדברים האלה לוקחים ועושים מהם תפילה כך בכל התפילות בכל החגים מכל המקורות לוקחים קצת. קריאה בתורה- קראו בתורה ובכל חג קראו את הקטע המתאים לו במה שכתוב בתורה. היום החג מתחיל מהיום העשירי אחרי ברהן סרקן שם החג אסטריי או אסטרסריו והוא יום אחד משמעותו הוא תראה לנו, כלומר לוחות הברית השניות שמה הוריד היו ביום הכיפורים וביום הזה אומרים תמחק לנו על החטאים הקודמים ותראה לנו את התורה מחדש ולכן קוראים ליום הזה אסטריי שתראה לנו את התורה שפעם שנייה נתן לנו. הצום מתחיל לפני השקיעה ומסתיים אחרי השקיעה שרואים שלושה כוכבים, לילה ויום כולו מוקדש לתפילות בענייני בגדים לובשים לבן זה קשור לעשיר ועני מי שיש לו קונה בגדים חדשים ומי שאין לו שוטף בגדים לבנים ולובש אותם, לא מקריבים קרבן ביום הזה למרות שכתוב בתורה, לא לובשים נעליים אפילו ביום יום אין נעליים וגם כשנכנסים לבית כנסת או לבית לא נכנסים עם נעליים אלא משאירים אותם בפתח בית כנסת או הבית, לגבי סוג הנעליים אין איסור או היתר לגבי הסוג אלא שלא נכנסים איתם וכן הריקוד או הזימיל- זה מרוב שמחה שקיבלנו את לוחות הברית השניות אז מרוב שמחה שמחים ורוקדים וקופצים גם בבית וגם בחוץ מבוגרים ונערים והסיבה השנייה שעושים זימיל זה כדי להתעייף לענות את הנפש והגוף. צום- כולם צמים ורק אישה יולדת בתוך שלושה ימים שלה לא צמה וחולים זקנים וילדים צמים על פי יכולתם וכוחם אין סיבה מיוחדת לא לצום. ביום כיפור שחל בשבת צמים והיו ויכוחים אם לצום או לא לצום אבל כן צמו, היו שמועות שבאזור סימין היו עושים את המוסעיד ואחרי זה ממשיכים כל אחד יביא את הפסוקים לכאן ולכאן, או שבשבת אסור לצום וצריך לעשות בו את המוסעיד ומנגד היו את השניים שמי שאוכל ביום כיפור מות יומת והייתה מחלוקת אבל הם צמו ביום כיפורים שחל בשבת, היו שמועות על זה לא שהוא ראה או היה את זה. לפני כניסת יום הכיפורים אוכלים מה שיכול לחזק את הגוף ושותים הרבה מים כדי להחזיק מעמד ובצאת החג אוכלים מה שרוצים אבל לפני כן עושים מוסעיד חותכים דאבו ומברכים עליו הקסים ואחרי ברכת הקסים אוכלים מה שרוצים. אין קשר בין חג הסיגד ליום הכיפורים כי יום הכיפורים הוא מהתורה וחג הסיגד הוא מימי עזרא ונחמיה, לגבי יום העשירי כל חודש זה מזכיר את יום הכיפורים גם יב' בחודש מזכיר את חג השבועות והחמש עשרה בחודש מזכיר את חג הפסח.

קס משה יהייס, חג ומועד, נתניה 26.1.11

ההבדל בין היום הראשון של פסח לימים האחרים- היום הראשון הוא היום שבו צריך לזכור את המרור, אכילה בעמידה עם הנעליים והמקלות את המתח שהיה את הזריזות. יש הבדל עצום בין היום הראשון לשאר הימים. אחרי זה התחילו ללכת לקחו את כל מה שיש להם את כל הרכוש ואת כל המשפחה לקחו הרבה דברים מהמצרים והתחילו את המסע. בפסח בערב אוכלים את הקרבן עם נעליים ומקל והכל כדי לזכור. רק הגברים עם המקלות. גם הנשים אוכלות את הקרבן. לא שוברים את העצמות מה שנשאר מהקרבן שורפים. לילד קטן לא יהיה מקל רק למי שזקוק למקל. ביום רגיל כשאוכלים אז בלי נעליים ובלי מקל. בארץ כולם כל הזמן עם נעליים ויש כאלה שגם עם מקל. אוכלים מאכלים שאכלו ביום יציאת מצרים כדי לזכור את המרור, את היום הקשה שעברו בני ישראל. לבית הכנסת ולכל מקום קדוש אסור להיכנס עם נעליים. באתיופיה מורידים נעליים לפני שנכנסו למסגיד צריך להתקלח לפני לשטוף ידיים, פנים ורגליים. באתיופיה כל מקום שמתפללים בו הוא מקום קדוש, אף אחד לא נוגע בספרים שיש בהם שם ה'. רק הקסים ואנשים גדולים יכולים לגעת. אבל פה, בארץ נכנסים עם נעליים, ויש חופשיות לכל אחד יש בבית ספרים עם שם ה'. יש מקומות שיש מלוקסה שהם קצת שונים מהקסים. הם לא מתערבים עם אף אחד. הם לא אוכלים כל מי שמבשל. הקס אוכל את הבישול של אשתו והמשפחה המלוקסה הוא מבשל לבד בעצמו אצלו הכל לבד. מלוקסה יכול לאכול של מלוקסה אחר. הקס יכול לגעת ולתת למלוקסה בגדים. כל דבר צריך לעבור טבילה. המלוקסה מקפיד על טבילה.

יש כאלה שלפני הפסח היו צמים לא היו אוכלים. היה לוקח חומס ועוד שעורה שנקראת משלה בולה וטבל אותו בכוס עם חריף יבש ומערבב שם במים ומזה הוא מתחיל עד שנגמר הפסח ולא נוגע בשום דבר אחר וככה היה מעביר את הפסח. קוראים לזה תרה. הוא מתחיל לאכול את זה יומיים או שבעה ימים לפני הפסח וממשיך אבל אנשים אחרים שלא מקפידים ככה אחרי הקרבן בערב מתחילים לאכול מצות. מכינים את המצות בעצמינו. לא מכינים את המצות לפני כניסת החג. לא משאירים שום דבר ממה שהיה. לוקחים קמח מערבבים מבשלים וככה אוכלים. להזכיר איך שהם יצאו עם ישראל. אם אתה מחליט לעבור את הפסח בלי לגעת בשום דבר אחר חוץ מהתרה- אתה מוזמן. מי שמחליט לאכול רק שנדרה אוכל רק את זה אבל מי שמחליט לאכול גם וגם (כיתא) אין שום בעיה. כל אחד מחליט מבעוד יום לפני פסח אם הוא יאכל את הכיתא או שהוא לא יאכל את הכיתא. מקרבן הפסח כולם אוכלים. מותר לטחון קמח בפסח. בחג עצמו אסור לטחון אבל למחרת יום ראשון של פסח מותר לטחון כי זה לצורך אוכל לא עושים עבודה אחרת. גם בתוך שבעת הימים היום השלישי יותר מכובד מהרביעי היום השביעי מאד מכובד. קמח אפשר להכין לכמה ימים אין שום בעיה. ביצים מותר לאכול בפסח. גם בשר מותר לשחוט לאכול ולזרוק באותו יום. עוף אפשר לאכול כי אפשר לגמור את זה ובשר של בהמה לא כדאי לי לשחוט כי אני לא יגמור את זה בארוחה אחת ואז צריך לזרוק. מותר לכבד את כל הכפר אבל זה לא נראה הגיוני. אבל אפשר לשחוט תרנגולת ולאכול. כל הפסח אני צריך להגיד לעצמי אני עכשיו במדבר אני לא יודע מה קורה ואני לא יכול לתכנן. זה כל העיניין שצריך בפסח להיות במתח ולזכור את יציאת מצרים ולהתנהג בדיוק כאילו אתה יוצא למדבר כל השבעה ימים. כל מה שיש היום האוכל בפסח זה נקרא הכנה. אבותינו לא חשבו שיצאו ממצרים ופשוט לקחו את הקמח וברחו אבל מה שיש פה זה תכנון ואסור שיהיה דבר כזה. אבל יש אנשים שלא יודעים את המנהג טוב והם יכולים להכין מצות ולהשאיר יותר מידי זמן וזה יחמיץ. כולם צריכים ללמוד להכין באותו יום. להכין את המצות רק בתוך הפסח, בדיוק כמו שעשו במדבר לא תכננו מראש. לא

שותים יין בפסח כי אסור לעשות דברים משמחים ביום הזה. איך אני אזכור אם אני שמח ואני שותה? ואוכל מה שאני רוצה? איך אני אזכור את החג הזה? צריך לנהוג כמו שהיה נראה ביציאת מצרים. אנחנו צריכים לזכור את יציאת מצרים בדיוק איך שהם יצאו, אחרי זה (כשהם שמחו בקריעת ים סוף) זה משהו אחר לגמרי. ברגע שהגיעו המצרים וה' עשה את הנס של קריעת ים סוף אפשר לשמוח.

אין עצים מיוחדים לשריפה של קרבן פסח. אפשר להשתמש באיזה עץ שרוצים. לאבל אסור לאכול מקרבן פסח. בשבילם יש את פסח שני. ובשבילם כל אחד יכול לעשות מה שהוא רוצה. הקס לא זוכר שהיה פסח שני. את הכבש של הקרבן יש כאלה שמגדלים ויש כאלה שקונים למשל בארץ קונים. כל הכפר היהודים אוכלים מהקרבן. כל אחד משלם על הקרבן. הקס לא בדיוק זוכר. הוא זוכר שבערב יום כיפור סבא שלו היה קונה פרה ורק הוא היה משלם ולא אף אחד אחר. בפסח אפשר לעשות ברית מילה. ביום הראשון של פסח וגם בשבת אף פעם לא ראה שעשו ברית מילה. אם היום השמיני יוצא בשבת דוחים את הברית ליום ראשון. אם קרבן פסח יוצא בשבת דוחים. השבת דוחה הכל. בשבת אסור לעשות כלום. אם פסח יוצא בשבת מתפללים את התפילות של השבת ושל החג אבל חוץ מזה לא עושים שום דבר בשבת. לא משאירים חמץ מיום שישי. בפסח מותר ללכת לטייל לבקר את המשפחה. יש כאלה שהולכים למקומות קדושים לשבעה ימים וחוזרים רק כשיוצא החג. כשיוצא פסח שוחטים כבשים ויש שמחה. ביום הזה כולם שוחטים. כל בן אדם שיש לו שוחט. מזמינים אחד את השני בגלל ששבעה ימים לא אכלו שום דבר אז עכשיו אחרי פסח חוגגים. זה יום שמותר לאכול חמץ. אחרי שיוצא החג מכינים בוחו ואינג'ירה. מותר להתחיל להכין את האינג'ירה בלילה אחרי שיוצא החג. בערב חג כל אישה מביאה בוחקה-כלי שמערבבים בו את תערובת האינג'ירה כדי לקבל ברכה מהקס ואז מתחילה לעבוד לדבר חמץ. רק בפסח יש את הברכה הזאת מפסח לחמץ. ליום ששוחטים את הכבשים אחרי הפסח קוראים **בילפת**. זה באותו יום שבארץ חוגגים את המימונה. בין פסח למאירר יש שבע שבתות. סופרים את השבתות. כשמגיעים לשבע שבתות יש תפילה מיוחדת. אחרי זה יש שבעה חודשים של **לא הבנתי**. אחרי פסח מגיע שבועות. באתיופיה יש סאני מאירר-לזרוע **והדר** מאירר-קציר כמו חג השבועות. בגלל שהעונות באתיופיה שונות מארץ ישראל מתי שחל שבועות בארץ חוגגים את סאני מאירר ושבועות זה בהדר מאירר ושמ זה הקציר. כל חודש ביום השנים עשרה יש חג. ובדיוק בשנה מגיע שבועות. אחרי פסח כתוב בתורה לספור חמישים יום. בישראל מתחילים לספור בתוך הפסח ושבועות לא יוצא בדיוק בתאריך אבל אם היו סופרים בדיוק מיציאת החג האחרונה זה היה יוצא בדיוק בשנים עשרה לחודש. היום שלמחרת הפסח הוא היום הראשון של הספירה וכך מגיעים בדיוק לשבועות. פה בארץ הם חוגגים כמו שחוגגים בארץ את שבועות כי אחרי שבוע אין עם מי לחגוג אבל צריך לדבר עם רבנים כדי לשנות לתאריך "האמיתי".

הקסים סופרים ואנשים גדולים סופרים. לא כולם סופרים.

מאירר

יש חג לזריעה ויש חג לקציר וצריך להתפלל לבורא שכל מה שאתה זורע יהיה טוב. איך מתכוננים למאירר? לא צריך להכין שום דבר. כל אחד לוקח את החג שלו ועושה מסיבה אוכל שותה הקסים מברכים יש כאלה ששוחטים כבש או פרה יש כאלה רק דאבו וטלה. בכפר יש כמה אנשים שכל אחד אחראי על כל חג. מי שאחראי על ראש חודש לא בהכרח אחראי על ראש השנה. יהיו שתי חגיגות. אין הגבלה על החגיגות. כולם מוזמנים לחגיגות. חודש ניסן זה חודש עם כבוד שיצאנו ממצרים. ניסן לאתיופיים זה חג גדול. לכל ראש חודש מביאים דאבו. את הדאבו האישה מכינה.

נשים גדולות שסיימו לקבל מחזור מכינות וגם נשים טהורות שכבר טבלו יכולות להכין. יש הבדל בין הדאבו. הדאבו של שבת עם הכי כבוד. היו מכינים אותו מיום רביעי כבר הפסיקו להתקרב לבעל שלהם. ביום חמישי הכינו את הדאבו של שבת ביום שישי מכינים אותו למאכל ומקבלים את השבת. זה יוצא דאבו גדול, ענק, רציני. בימים רגילים לא בשבת יש כאלה שמכינים דאבו דומה לשבת ויש כאלה שעושים כמו פיתה. הדאבו בסיגד (שהיה בארמון הנציב) זה כמו הדאבו של שבת אבל לדאבו של שבת יש יותר כבוד. כולם אוכלים מהדאבו של שבת חוץ מנשים במחזור שאסור שיגעו. מי שנטמא וטבל אפשר להביא לו דאבו. מי שנטמא וצריך לטבול לא מתקרב עד שהוא טובל. הוא מחכה בכפר מחוץ לבית אסור לו להיכנס לבית והוא טובל ושוטף את הבגדים שלו ומחכה לשקיעה ורק כשיוצאים הכוכבים הוא יכול להיכנס בחזרה הביתה ומותר לתת לו דאבו רק אחרי שנכנס הביתה. מי שנטמא בשבת רק ביום ראשון יכול לטבול. באתיופיה כל שבת היה כמו בקבלת התורה שצריך לא להתקרב לבעל שלושה ימים. מתור לגעת בבעל רק לא להתקרב. מתן תורה היה בחודש השלישי שיצאו ממצרים. ביום רביעי ה' דיבר עם משה שיתכוננו שלושה ימים והיום השלישי זה היה שבת. בשבת קיבלו את התורה. לכבוד היום הזה אין חג מיוחד שהקס זוכר.

אישה שיוולדת בן טמאה שבעה ימים וביום השמיני עושים מילה ואח"כ צריכה להתרחק עוד שלושים ושלושה ימים. ואסור לה לגעת בדברים קדושים, אסור ללכת לבית הכנסת. פה בארץ עושים ברית בבית הכנסת- מטמאים את בית הכנסת. צריך ללכת לפי מה שכתוב בתורה. אסור להחסיר ואסור להוסיף.

קס אמהה נגהט, חג ומועד, נתניה 27.1.11

התאריך של חג הסוכות הוא בחמש עשרה בחודש מסכרם אחרי ברהן סרקן ואחרי אסתריי. שם החג הוא בעלה מסלת, דס זה סוכה או סכך ולכן נקרא על שמו- בעל זה חג ובעל מסלת זה חג הסוכות. מסלת זה דס מלשון צל שזה סוכך, יש מצווה לשבת בסוכה שבעה ימים תשבו בסוכה, ארבעת המינים- ארבעת הדברים שמוזכרים בתורה זה ששינה שזה ערבה פרנגו שזה מין של תפוז **ברהי צ'ף** שזה הדסים ותמר זה **זינדפוץ**, בדברים האלה השתמשו לבניית הסוכה או לאכול את הפרי אבל לא לנענע את הפרי כמו שראו כאן בישראל כך הסבירו את ארבעת המינים בלבנות בהם את הסוכה או לאכול אותם, יש מצוות שמחת החג לכן בחג הזה מזמינים אורחים קרובים ילדים או חתנים וכלות שיסעו כדי שיבואו לסוכה כי ביקורים כאלה משמחים אחד את השני, היום השמיני הוא חג בפני עצמו לא קשור לחג הסוכות כי כתוב שבעת ימים תשבו בסוכות אז בחג הזה נחים בו שובתים בו ולא עושים מלאכה ומתאספים בו אנשים ללימוד תורה ומתייעצים עם אנשים ושמחים בו יש לו שם מיוחד שנקרא קדיסתי שזה קדוש יום מיוחד בפני עצמו והוא שונה מהרגלים האחרים פסח שבועות וסוכות, היום הראשון והיום האחרון של חג הסוכות הוא יום קדוש בפני עצמו ולהבדיל אותו קראו לו קדיסתי בשונה מבעל מסלת שיש לו שם אחר, ביום הקדוש כשמו כן הוא מתאספים הרבה יותר אנשים מתפללים גם בדברי תורה ודברים דתיים מתייעצים ובעיקר באסיפה הוא נבדל בקדושתו. סיגד- עזרא ונחמיה שחזרו מהגלות שבעים שנה בבבל ועשו בירושלים את הסיגד הראשון בעשרים וארבע לחודש תשרי זה התאריך המדויק והמקורי מה שכתוב בעזרא ונחמיה אך באתיפיה איחרו אותו ליום האחרון של חודש השמיני לפעמים זה תיקמת ולפעמים זה הידר הסיבה שדחו את זה ליום הזה כי בחורף ובקיץ יש קושי לבוא בעיקר בחורף שיש הרבה גשמים אז העם מתקשה להגיע למקומות ספציפיים הרים מסוימים ששם עושים את החג ולא עושים על כל הר ולא בכל מקום וההגעה לשם יכולה לקחת יום יומיים או יותר לכן דחו את זה לתאריכים האלה, החג נמשך יום אחד, שם החג סיגד מלשון סגידה שזה להשתחוות ויש עוד שם שלא קשור לסיגד מהללה שזה לימנה שזה בקשה, אנשים שיש להם בקשות מיוחדות או להתפלל על חולים או כל בקשה אחרת היו עולים לאותו הר שלא ביום הסיגד והיו מתפללים ומבקשים מהללה חלקם נענים בחלום והן במעשה והיו נענים בתפילתם ומתרפאים או כל בקשה אחרת, זהו יום תפילה יום צום לתחנונים לבקשות אבל זה לא יום חג, יום אחרי זה יש את ראש חודש מהתורה יום שמח וחגיגי, באותו יום קמים מוקדם לפני שעולים להר טובלים מתרחצים ומתכוננים לטהרה אחרי ההגעה מתחילים ישר בתפילה וקריאה בהתחלה מתפללים שלוש שעות רצוף תפילות אחרי זה יש קריאה בתורה שבו קוראים בתורה בגעז ומתרגמים את זה לעם ודורשים לעם את התורה, אחרי הקריאה בתורה סימניה יש עוד פעם תפילה בקשה של העם והקסים תפילת **מאווייהם** והעם תורם תרומה הן בכסף הן בשבועות או נדרים לתרום, בזמן הזה אומרים לקסים את הנדרים השבועות והבקשות שלהם והקסים גם כן מתפללים על הבקשות והנדרים האלה וכל אחד הולך למקומו, לפני הרבה שנים אולי מאות שנים היו עורכים את הסיגד במקום שנקרא גידגין שזה ליד גורהבה אחרי זה היו עורכים אותו בקוואנקגרס שזה באזור ציוויה אבל אחרי שעזבו את ציוויה ועברו לאזור גונדר עברו למידרבו אחרי זה עברו גם לאמבובר בתקופה האחרונה באתיפיה עשו את זה שם מכיוון שבאמבובר היה גפנים סיגדים מקום שהיו עושים בו סיגד עם קהל מועט יחסית, אבל בגלל שבאו אנשים מירושלים מישראל אז הטקס המרכזי היה באמבובר כי רצו לשמוע בשורות מירושלים ולכן זה נהיה הטקס המרכזי ביותר לפני העלייה לישראל, חוץ ממקומות אלה היו גם במקומות אחרים

רחוקים כמו בירס סימן דביה שגם בהם היו בו זמנית בגלל שהליכות ממקום למקום הם ארוכים, המקומות נבחרו בד"כ על פי הצדיקים שנענו על פי חלום או על ידי שהתגשם מה שביקשו אז המקום נבחר לפי צדיקים שהתפללו ונענו או שהיו שם מלוקסם, לא הקריבו קרבן ביום הזה ואין מאכלים מיוחדים כי ביום הזה צמים, לא היו בגדים מיוחדים אלא אנשים רחצו את עצמם ובגדיהם לפני שעלו להר, בחג הסיגד לא הזכירו נשמות רק ביום כיפור היו זורקים או מפזרים טף והיו קוראים לזה אמן כל טף שהיו מפזרים היו קוראים שם של נפטר ומתפללים לעילוי נשמתו ולמחרת היו אוכלים את הטף הציפורים, בחג הסיגד לא ניגנו בקצ'ל או כל כלי אחר אבל בראש חודש כן ניגנו בזה.

קס זמנה מלקס, חג ומועד, רחובות 24.2.11 - חלקים א+ב

לבצק שממנו מכינים את האינג'ירה קוראים בוהו, לכלי שאופים אותו קוראים מגוגו, לכלי שנותנים לו לתפוח קוראים בוהקה, בפסח אסור לי להכין את הבוהו, מותר להכין את הבוהו ביציאת החג אחרי חצות, אסור לעשות בתוך הבית זה גם חג נקרא, כלומר למחרת אחרי חצות אתה יכול לעשות עם קמח שהיה מחוץ לבית, חצות זה אחרי 12 בלילה, אתה אוכל אינג'ירה זה קיטה אבל אם יוצא חג אתה לא יכול לעשות אותו שוב פעם, רק לפעמים כשאנשים שבאים לפני ברגע שעושים בוהקה צריכים להביא את הבוהקה לעלות לקס כדי לקבל מהקס ברכה, באים לקס ביציאת חג בערב לבית כנסת. שבעה ימים אוכלים קיטה אחרי שבעה ימים, ביום הראשון בארבע עשרה זה נקרא קדוס גם ביום השביעי נקרא כך כי הם כמו שבת, למחרת היום השביעי צריך לספור אחד לעומת בארץ שסופרים במוצאי היום הראשון אחד, צריך לספור את העומר ממחרת השבת שזה למחרת היום השביעי, ביום השמיני צריך לאכול אוכל אינג'ירה חמץ ואז אתה סופר חמישים יום ואתה אומר שעכשיו החגים נגמרו וצריך ללוות אותם ומלווים אותם בשמיני, באותו יום שאתה מתפלל בשמיני אתה מתפלל ערבית כרגיל. בין הארבע עשרה לחמש עשרה בני ישראל יצאו ממצרים, עשו קרבן וליל הסדר ובלילה יצאו, לכן בחמש עשרה יש חג קדוש, אחרי שבעה ימים יש חג קדוש כמו שבת ואחרי השביעי אתה יכול לאכול אינג'ירה בערב אתה מסיים את התפילות ואתה צריך להגיד לאנשים בחצות, הם מביאים את הבוהקה גם באותו יום והקס מברך כרגיל האוכל חדש והקמח חדש, לפני פסח אתה זורק הכל אוכל ובגדים, אם הקמח של פסח נשאר אחרי פסח אפשר לאכול אותו הוא קדוש, אסור לאכול אחרי פסח קמח שהוכן לפני פסח שהוא חמץ. כתוב לספור חמישים יום, כדי לספור חמישים יום צריך להביא את המשכורת הראשונה לקב"ה אבל מי שמברך זה הקס כי צריך לקבל ברכה, אז כל חודש צריך להביא, החקלאים צריכים להביא חיטה וכל השאר, כשאתה מרים אחד מי שיכול לאכול את זה רק הקס הוא צריך לתפוס ולנדנד אותו כי זה בשם ה', בסוכות שבעה ימים צריכים לנדנד ארבעה דברים מערב צפון מזרח ודרום לארבעה כיוונים כך ברגע שמביאים לכהן הוא צריך לנדנד אותו לארבעה כיוונים בשני ידיים דווקא, אחרי ספירה של חמישים יום יש ספר תורה חג השבועות וגם שם צריך להביא בשנתו קרבן ל-ה' להקריב לכהן, בתוך השבעה ימים של פסח יוצא שבת רגילה ובאלה אתה נקרא כמו שבת, כתוב ששבת זה החגים ואסור להדליק אש ובשבת מי שמדליק אש מות ימות מי שמוכר או קונה ימות, גם החגים נקראים כמו שבת אם כך אתה יכול להדליק את האש ולהשאיר אותו אבל אסור לעבוד באותו יום, מותר ללכת ברגל מותר להגיש קרבן לאכול לשתות אבל לא כמו בשבת לא להדליק את האש ברגע שאתה אומר הימים תיקח אותם אנשים יכולים להגיד שאפשר לעבוד ולכן אומרים על החגים שהם כמו שבת, בשביעי ה' נח מעבודתו. בפסח אחרי ארבע מאות שנה שהיו ישראל במצרים יצאו במצרים, צריך להתכונן, ה' יעבור בארבע עשרה אתם צריכים לשחוט מול הדלת ולשים דם, מי שלא שם דם ימות אני אזהה אתכם ובאותו יום ה' הרג וקרא למשה ולאהרן לצאת מהר, ובאותו לילה יצאו ובחמש עשרה באותו יום זה החג הקדוש, אחרי שנתיים עברו ההר ועשו פסח, באתיופיה גם סימנו עם הדם, שחטו בבית הכנסת מחוץ למסגיד ואת הדם מרחו איפה שיושב התורה איפה שקדוש, גם בתוך הבית הדברים שקדושים, הקס יכול למרוח בביתו ומי שרוצה גם יכול לקחת לביתו לשים בדלת. יום למחרת הפסח היום השמיני, אתה הולך לבית הכנסת להתפלל אם יש מישהו קרוב לבית כנסת אחרי התפילה יכול להביא מוסעיית ואינג'ירה כדי שיהיה לך ברכה בבית כנסת, מביאים מוסעיית כדי לספור אחד ממחרת השבת, מביאים מוסעיית באחד בעומר מביאים לקס שיניף את מה שהאדם מקדיש לו,

נשים היו עושות אינג'רה קמח בחצות מה שהיא מכינה אפשר להביא לקס לחתוך לברך ומחכים לברכה של הקס כדי להתחיל לאכול למרות שלא חייבים לחכות, ליום השמיני קוראים גידית שזה אומר השבירה של הצום, צמתי ואז עכשיו אפשר לאכול או ששמונה ימים אכלתי מצות ועכשיו עושים את המעבר לאכול חמץ דומה לחג המימונה של המרוקאים וזה קורה רק ביום האחד לעומר היום השמיני. את הבוהקו עושים בחוץ, כל השנה אפשר לעשות בבית אבל בחג המצות זה תופס גם ליום השמיני לכן אם יש חצר או מחסן תעשה בחוץ. ספירת העומר- בשביעי אתה סופר אחד וצריך להגיע לחמישים יום ששם יש את חג מיפה, יש ר"ח והוא נותן לנו חג חודש חודשים שנה שנתו חג הפסח אחרי זה בארבעה עשרה ליל הסדר, ר"ח זה ראש השנה, עשירי זה יום כיפור, חמש עשרה זה חג סוכות ופסיקה כל אלה תפוסים ולפני החמש עשרה יש לי שתיים עשרה זה מיקאל, המלאכים יש מיקאל גבריאל שרפיאל כרוביאל לחג השבועות סופר בדיוק חמישים יום, בחמש עשרה זה עשרה חמישית, אחרי חמש עשרה זה ראש חודש, בשמיני אכלנו, אחרי זה צריך להוסיף עוד מהחמש עשרה לשמיני יש שבעה ימים זה בא לפסח, אחרי עוד שישה ימים זה שוב ראש חודש, בראש החודש הזה אנשים צריכים לעשות עוד פעם חג הקרבן זה מי שלא אכל בקרבן הראשון או שמישהו היה בדרך ולא הספיק להגיע לפסח, או מישהו שנגע במת והיה טמא מת, לא מי שאבל אלא רק מי שנגע במת, זה נקרא קל אור, זה הראש חודש השני זה השם של החודש השני, צריך לחכות חמישים יום עוד פעם בקל אור בראש חודש השלישי צריך לספור שיתאים ההפרש שלו שישה ימים, תיקח שישה ימים מאז החודש השלישי צריך לחכות שלושים יום אח"כ צריך לספור משם שתיים עשרה יום וארבע ועוד שש זה עשר, צריך לצאת תשעה ימים מאז שיוצא החג מפסח ועוד שש זה חמש עשרה, מחמש עשרה עד חמש עשרה יש חודש ואחרי זה יש עוד פעם השלישי, שלושים ותשע ועוד שתיים עשרה זה חמישים ואחת, אולי צריך לספור יום אחד פחות כדי שיצא מהיום השביעי בפסח שישים יום להגיע לשתיים עשרה, זה בהנחה שיש שלושים יום בחודש. סופרים את הימים בעומר לפי החגים אם הגעתי לחגים, מגיעים לראש חודש הוא נותן לי באותו יום מאותו יום שתיים עשרה יום, אם מגיעים לשתיים עשרה ייתן לך חמישים יום לחג, קוראים לחג הזה מיירר, בחודש הזה אברהם יצחק ויעקב אבותינו מתו, חוץ מזה משה קיבל תורה מ-ה', משה מת ביום שישי, אברהם יצחק מתו ביום שני, בחודש אני לא זוכר באיזה יום בחודש זה יוצא, אין התנהגות מיוחדת ביום הזה אבל כאלה שמתו חגים, הם מתו בתאריכים האלה מיירר בא חג השבועות אחד קיבל ספר תורה שתיים הם מתו אומרים שהם מתו זה כאילו כבר נחו, אם מישהו מת בגיל צעיר מתחת לארבעה ימים מתחת עשרים הם עדיין חיים בשמיים. מיירר- חג קדוש, ספר תורה בשנה שלוש פעמים צריך להוציא אותו במיירר בפסח ומראש השנה עד חג סוכות אלה חגים צמודים, אלה שלושה חגים בשנה ורק אז מוציאים את האורית, מסובבים אותה שבע פעמים מחוץ למסגיד בחצר, נכנסים מהמערב והאורית בצד המזרחי, יש כסאות הקס מול האורית כולם מסביב, את הקרבן שוחטים בדרום מזרח מחוץ למסגיד במקום שנקרא בית המוקראן, צריך ללכת עם האורית שלוש פעמים בשנה בבעלה מצלת פסיקה ומיירר, הקס מוציא את האורית והולך איתה לאורך הקיר הצפוני של המסגיד, יוצא מהכניסה שהיא בצד המערבי לוקח שמאלה והולך לאורך הקיר המערבי אח"כ הדרומי המזרחי הצפוני וכן הלאה נגד כיוון השעון, נכנס בחזרה ומקריא בעזו ומתרגם באמהרית, אם יש שני קסים אחד יכול להקריא ואחד לתרגם ושניהם צריכים להיות קסים. גברים ונשים- אישה שהסתיים לה המחזור יכולה להיכנס למסגיד ויש צד לנשים, אישה מבוגרת וסיימה הכל יכולה להיכנס אם היא מתפללת שמורה מכינה נקייה, אם היא מבוגרת לא מתפללת לא כלום היא לא שווה. אישה יותר מתפללת מהגבר, אישה תמיד מביאה אוכל אחרי התפילה זה כמו שאתה מקריב

קרבן, או גבר או כהן או אשה אחרי שסיימה הכל, אישה קרובה גם צמודה לקס לבית המקדש כמו חנה אימא של שמואל הייתה הולכת לכהן בבית המקדש ומתפללת שאם יהיה לי בן אני אתן אותו לה', נשים כאלה היו כמו כוהנות, היא לא יכולה לקרוא באורית, אשתו של הכהן או הבת של הכהן הן הכוהנות, כשאתה הולך לבית צריך לברך לפני האוכל, אם יש קס צריך לחתוך לו את האוכל, יש נשים כמו שהיא לא יכולה לשחוט ככה אם יש אינג'רה היא מלמדת גם נשים איך להגיד זה גם קדושה, היא גם משרתת, מראה איך לבשל איך לנקות הבשר איך מברכים את הקמח וכל דבר שאישה עושה צריך לברך, אז היא מלמדת את הנשים. מוציאים את האורית רק בחגים האלה ומסתובבים שבע פעמים כנגד שבעה רקיעים, התורה הקדושה שומרת עלינו ונותנת ברכה פרנסה ותשמור אותנו מכל המחלות, כך גם נשים צריכות לדעת לכן מוציאים אותה החוצה ומסובבים אותה שבע פעמים מחוץ למסגיד, הכל צריך להיות בחוץ, הסיבוב מתחיל מהדלת. קרבן- שוחט עגל בן שנתו, יש אנשים שגם באותו יום עושים מצוות מזמינים והקסים נותנים. כמו שאומר לך להקריב קרבן, מי שרוצה שבעולם הבא יהיה לו טוב ולעשות מצוות, ומי שיש לו כסף יכול לקנות ולשחוט ומזמין והקס שוחט לו.

שרון שלום, חג ומועד, קרית גת 1.5.11

חודש ניסן נקרה, ל"סוף". חודש זה הנו מיוחד במינו יותר משאר חודשי השנה שכן זהו חודש שבו יצאו בני ישראל, ביד חזקה ובזרוע נטויה ממצרים היה זה ניכר שההכנות לחג הפסח (פסח) החלו בימים הראשונים של חודש ניסן, (ל"סוף). ובשמחה שעטפה את כל הקהילה. ב"ד בחודש, ניסן כשהם לבושים בגדי לבן, התקבצו כולם בבית המסגיד הקסים וזקני העדה נכנסו ראשונים ואחריהם הקהל כולו, מבוגרים, נשים וטף. נוהגים היו להזמין אנשים ולהתכנס במקום אחד כאשר הכהין עמד וקידש על ה"דבו" (קיציה בשפה התיגרית או מסוויאית בגעז) חלה הנאפית במיוחד ליום זה. הכהין הוביל בברכות ובתפילות וכולם עונים ומשיבים.

הגעלת כלים

מיד לאחר ראש חודש בהכנות לקראת חג הפסח הנקרה פסיקה או "ייקטא בעל" הנשים התחילו בהכנת הכדים החדשים לפסח שכן היו מחלפים את כל הכלים בכלים חדשים, משום שרוב הכלים היו עשויים מחרס. מתחילים לנקות את החצר מכל חמץ שנפל ונעזב במהלך כל השנה וכך עוברים אט אט אל תוך הבית.

הכנת הקורבן

בתחילת החודש דאגו לבחור מן הצאן עז או כבש בכדי שכבר בעשירי לחודש ניסן יהיה אפשר להביאו ולקשרו בחצר בית הכנסת. ומנהגם היה כך: בעשירי לחודש ניסן העז או הכבש נקשרו בחצר בית הכנסת עד אשר הקריבוהו לקורבן ביום הארבעה עשר לחודש ניסן.

איסור חמץ

שלושה ימים לפני הקרבת הקורבן הבית היה נקי מכל מחמצת במקום הכלי חרס השבורים היו כבר כלי חרס חדשים וכן כל מזון שהיה במגע עם מים הרחיקו וביערו מהבית. כמו כן שלושה ימים קודם הפסח נהגו לאכול חומס קלוי בלבד. הסביר לי קס ברהן יהייס זאת מהסיבה שלא ניכנס לפסח עם דברי חמץ במעיים. חוץ מכך, כל ההכנות היו מתוך שימחה של מצווה מתוך אושר שהנה עוד מעט עוד קצת יזכו בגאולה שלימה על ידי המשיח. הגדרת חמץ אצל קהילה שונה מאוד כל הקשור למאכלים בשר, חלב, אפונה תירס, מחויבים היו לאוכלם על אתר כעודם טריים במילים אחרות כל דבר הנו חמץ פוטנציאלי.

בערב הפסח

בו ביום, ביום הארבעה עשר לחודש, בשעות המוקדמות בני הקהילה נהגו לצאת כולם אל מעבר לנהר שהיה במרחק מסוים מהכפר. לאחר הטבילה היו חוזרים לכפר מיד לבשו בגדי חג הפסח אבל האימהות נהגו ללבוש את בגדי חג רק לאחר שסיימו את אפיית המצות (קיטה). אפיית המצות נעשתה בזריזות רבה. חלק מאנשי ומחכמי הקהילה בעיקר ה"שמגלה" או הכוהנים נהגו לצום ביום הארבעה עשר. בערב נאספים היו כולם בחצר בית הכנסת כאיש אחד בלב אחד, שרתה אווירה מאוד מיוחדת, כולם היו עם הרגשה שתיקף עומד לקרות כאן משהו מיוחד. ה"כהין"

ניגש אל אותו כבש או עז שהוכן עוד מעשירי לחודש ושוחטו. לאחר מכן הוא מוליכו אל מזבח אבנים שהיה מוקם בחצר בית הכנסת (מסגיד) למעשה שם הוקרב קורבן הפסח מיד בגמר הכנת בשר הזבח עלי אש הכהנים פצחו בשירה בתפילה ובזמרה. היה זה מאוד מרגש ומרומם לאחר מכן חילקו לכל משפחה חתיכת בשר יחד עם החלה (קיטה) שהוכנה עוד קודם מראש. בשעת אכילת הקורבן היה שקט מוחלט אף אדם לא דיבר עם רעהו. הזקנים (שמגלה) שמנהגם היה להחזיק מקל ביד וחוגרים חגורות ושמעו מעין שק תרמיל על גבם וכך היו אוכלים. לאחר מכן הרבנים (הכהנים) נשאו תפילה מיוחדת לקורבן פסח לאחר זמן הכהנים הפסיקו בתפילתם ואחד מהם קרא בתורה (אורית) קטע המדבר על יציאת מצרים ורב (כהין) נוסף תירגם זאת לאמהרית או לתגרית וכולם האזנו עם עיניים נוצצות כאלו מוציא היה יהלומים דרך פיו. לאחר סיום האכילה והתפילות חלק מן האנשים היו אוספים מכל מה שנישאר מאכילת הקורבן והיו מעלים אתו באש לשרפה. חלק מן האנשים הלכו לביתם וחלק נשארו למשך כל הלילה בבית כנסת (מסגיד) יחד עם הכהנים (הרבנים) ושמעו עוד ועוד סיפורים על יציאת מצרים עוד ועוד תפילות. למחרת ביום הראשון של פסח, היה יום חג ואסורה הייתה המלאכה בכפרים. כולנו היו בתחום הכפר אם כי מלאכות בסיסיות, הכנת אוכל, עבודות קטנות בתוך הכפר וכו' לא נאסרו ואמנם לא היה דומה יום זה ליום השבת כי יום השבת הוא אינו מעין עולם הבא אלא עולם הבא עצמו. מכל מקום במהלך שבעה ימי הפסח הקפידו מאוד בכל הקשור לחמץ והעבודה הייתה מותרת בכל מקום אך לא בכמויות מסחריות לרעות צאן, הליכה לערים גדולות לצורך קניות וכו' היה מותר.

ביום השביעי

ביום השביעי של פסח שבתו ממלאכתם כיום הראשון של החג והמנהג היה להתכנס במסגיד (בית הכנסת) לקרוא את פרשת עשרת הדיברות בערב יום השביעי. [במוצאי שביעי של פסח] נוהגים היו להכין את הבצק ורק למחרת בבקר היו מתכנסים בבית כנסת. הכהין (הרב) קידש ובירך ולאחר מכן כולם טעמו מן האינג'רה (לחם) ומן הטלה באמהרית או סוווה בתגרית (בירה) בערב יום השביעי (ליל יום שמיני) לא נהגו לאכול חמץ. הרגעים היפים של החג כמו רוח של אמונה ובטחון שעוד לא אבדה תקוותם ובשנה זו עוד יזכו לראות את ירושלים. ליוו את הקהילה גם לאחר תום החג.

קס ראובן הדנה, פסח ועוד, בית-שמש 23.11.11 - חלק א

הקס נולד בשנת 1954 (שנת 1946 לפי הספירה באתיופיה) באמבובר, כפר שבו היה רב יהודי, מקום יפה שמוקף בכמה ערים. שם נולד וגדל. היה בית-כנסת, בית-ספר, מרפאה קטנה. עלה לישראל במבצע משה בשנת 1984.

ליהודים היה לוח שנה מיוחד משלהם, הקסים קבעו מתי ראש חודש. הקסים הם המנהיגים הרוחניים והלכו לפי מה שהם אמרו. לא יודע לומר על-פי מה הקסים היו קובעים מתי ראש חודש. (אומרים את שמות החודשים באמהרית).

לא הייתה שנה מעוברת שבה הוסיפו חודש. אלא, בכל שנה בחודש תשרי (שנקרא מסכרה) היו מוסיפים חמישה ימים, זה נקרא "קווגמה". גם הנוצרים עשו ככה.

פסח היה יוצא בקיץ, (מגבית) ואחר-כך היה מגיע הסתיו ולאחריו החורף.

לחג הפסח היו מתכוננים חודש, חודש וחצי מראש. היו מחליפים את הכלים בבית, עושים את הכל חדש. לא היו קונים כלים אלא עושים את הכל ביד. מביאים עפר מיוחד, טוחנים אותו, ואחר-כך בונים ממנו, זה לקח הרבה זמן. אחר-כך היה צריך גם לשים את הכלי על האש. עשו את כל כלים חדשים. בכלים הישנים היו כאלה שלא השתמשו בהם אחר-כך בכלל. נתנו לכריסטיאנים או שמכרו, או ששברו. בפסח, כל כלים היו חדשים ואת הבתים שטפו יפה, עשו ניקיון יסודי.

הקס נשאל איך בחרו את הבהמה לקורבן פסח ועונה שהוא לא ראה קורבן פסח, אבות אבותיו היו עושים, אך בתקופתו כבר לא נהגו והוא לא ראה ולא עשה.

לא עשו קורבן פסח אבל בערב, בליל פסח, היו מתכנסים כולם, כל כפר היו באים ומתכנסים ועושים את התפילה. אחרי התפילה, אנשים עומדים בתור, גם הנשים. כדי להמחיש את יציאת מצרים, ועוברים בתור עם הכלים על הכתף, כמו שהיה ביציאת מצרים. אחר-כך הקסים קמים ומברכים ואז מתחילים לאכול.

אכלו בפסח אוכל כמו מצות. "צררטה", "רחמות", עושים אותם מהר עם טף ומים. אכלו גם "שימברה". חלב – חלבו ושתו מיד, או שלא חלבו ולא שתו חלב בחג. אם היו חייבים לחלוב אז הילדים היו חולבים. בגלל שגידלו בחצר הבית את הפרה עם העגלה אז לא תמיד היו חייבים לחלוב, כי העגלה הייתה יונקת מהפרה. ואם הייתה חולה והיה צריך לחלוב, אז הילדים היו חולבים.

בשר – אם שחטו באמצע פסח אז היו אוכלים בשר. ואכלו את מה ששחטו לא שמרו הרבה מיום ליום. דגים ופרות וירקות אכלו כרגיל, לא הרבה, כמו בשאר ימות השנה.

נשאל לגבי ברית מילה בפסח. עונה שלא זכר ולא יצא לו לעשות אך ודאי שלא דוחים ברית מילה ועושים אותה בזמן.

אסור לעשות מלאכה בפסח כמו לחרוש בשדה או לקטוף פרות. מלאכות קלות מותרות. כמו עבודות בבית, בישול למשל. אבל לחרוש וכדומה לא.

היום הראשון זה יום חג ובו לא עושים מלאכה, גם לא מלאכה קלה בבית. ביום הראשון היו מנגנים בתפילה כדי לתת שבח ושיהיה חג יפה. הנגינה והקול של הקסים נשמעו טוב ביחד.

יש מרחקים שמותר היה ללכת בפסח, למשל לבקר משפחה שגרה במרחק קטן. מרחקים גדולים לא הלכו, לאו דווקא כי היה אסור מבחינת החג, אלא כי המרחק היה גדול וזה גם היה בתקופה שהייתה הרבה עבודה בשדה ולכן לא הלכו. בתקופות שאחרי החג, כן היו הולכים מרחקים גדולים.

התפילות היו בגז.

היו מזכירים נשמות בתפילה בחג. לא זוכר אם הייתה תפילה מיוחדת להזכרת נשמות, אבל היו מזכירים.

ביום כיפור ובסיגד היו מפזרים זירעונים לציפורים.

נשים היו באות למסגיד בחג, הן היו נכנסות פנימה ועומדות בצד, לא הייתה מחיצה.

אישה במחזור לא הייתה באה למסגיד, היא הייתה ב"מרגם גודיו", בבית המיוחד, הייתה יושבת שם שבעה ימים וביום השמיני טובלת בנהר. אישה לא הייתה צריכה להסתפר ולהוריד את כל השיער כאשר הלכה לטבול אבל הייתה גוזרת ציפורניים ומתנקה.

אישה יולדת הייתה הולכת לטבול 40 יום אחרי לידת בן זכר ו – 80 יום אחרי לידת בת. זה היה מאוד קשה, עבור האישה ובמיוחד עבור הגבר שהאישה הייתה נעדרת מהבית כל-כך הרבה זמן. הגבר היה צריך לעבוד בבית וגם בחוץ, גם לטפל בילדים, תקופה לא קלה. אבל זה מה שכתוב בתורה שבכתב ולכן כך עשו, לא זזים מזה. זה קשה אבל מתמודדים. אם אדם מאמין במשהו, הוא יעשה את זה.

כמו העלייה לארץ, שבאו דרך סודן, זה בלתי נתפס, איך הלכו לארץ אויב, לדרך לא מוכרת, לא ידעו מה יפגשו בדרך או מה יקרה להם, זה קשה לתפוס, אבל האמינו שצריך לעלות לארץ ישראל וכך עשו.

אם מישוהו מת בחג, קברו אותו, לא זוכר אם ישבו שבעה או לא. מי שהיה קרוב למת נחשב טמא מת ולא נכנס לבית אלא ישב בנפרד במשך שבעה ימים ומעצם הישיבה הזאת ישבו שבעה, גם בתוך החג, כי הם אנשים שנחשבו שנגעו בטומאה ולכן לא נכנסו הביתה. לאחר שבעה ימים טבלו ואז היטהרו.

לא זוכר אם ספרו את ספירת העומר.

ביום האחרון של פסח, היה צריך לארגן את הדברים, ללוש ולהכין את הבצק, זה היה מוכן למחרת אחרי-הצהריים או באמצע היום. היום שאחרי פסח היה יום רגיל, לא היה לו שם מיוחד.

קס ראובן הדנה, פסח, כשרות ועוד, בית-שמש 23.11.11 - חלק ב

ברית מילה

אחרי שאישה יולדת היא הולכת ל"יארס גוד'וי", לשם היא נכנסת לבד. את ברית המילה עושים בחוץ. יש אנשים מומחים שעושים את הברית, גם נשים היו מוהללות. לא היו נוהגים אח"כ לעשות מציצה עם הפה. אם התינוק חולה מחכים עד שיבריא ואז עושים את הברית. לא היו כלים כמו כאן בארץ והכנות שעושים לפני הברית, דואגים שלא יהיה זיהום.

יהודים וגויים

זה גלות שהיו בה וגם לא התערבבו עם העמים האחרים שהיו שם בסביבה. אמבובר זה כפר שבו כולם היו יהודים ובכוונה לא התערבבו עם הגויים, הכריסטיאנים (נוצרים?). גם בצ'רמלה היו רק יהודים. ווניא, ווגלו, גם הם כפרים "נקיים", שהיו בהם רק יהודים. קצת יותר רחוק משם זה אוזבה, יש קצת נוצרים. יש מציא. היו מקומות בהם היו כפרים שהיו בהם גם יהודים וגם נוצרים.

קורבן פסח

באמבובר לא ראיתי שהקריבו קורבן פסח. גם במקומות אחרים לא ראיתי. זה היה לפני הרבה הרבה שנים, שמעתי שהיו מקריבים קורבן. לא יודע לענות האם עושים ברית מילה בשבת, אם זה יוצא היום השמיני. לא נתקל במקרה כזה. בישראל כן עושים ברית מילה בשבת. לא חושב שהיו מקדימים באתיופיה את הברית ליום שישי כדי לא למול בשבת.

בשר דגים

בשר שאכלו: פרה, שור, כבש, עיזים, תרנגולים. תרנגול הודו לא היה. דגים היה, בדר"כ בתקופה של חודשים תשרי-חשוון. בחודשים האלה הגל של המים עובר, זה סוף החורף. המים מאוד מאוד צלולים ונקיים. ואז באים הרבה דגים והיו תופסים אותם. לא היו אוכלים כל דג, אלה על-פי סימנים. היו אוכלים את הדגים הכשרים. לא היו באים הרבה סוגים של דגים.

שחיטה

בשחיטה של כבש או שהיו מזמינים את הכס לבוא ולשחוט. או שהיו שולחים את הבן הגדול אל הכס והוא היה מקבל ממנו הדרכה איך לשחוט וברכה לעשות את השחיטה בבית. והבן היה משלם לכס על זה. ואח"כ היה יכול לשחוט רק בבית שלו, למשפחה שלו, לא יכול היה לשחוט לאחרים. היתה סכין מיוחדת לשחיטה, היו אנשים שהיו אוכלים רק אם הכס בעצמו היה שוחט. הסכין הייתה מאוד לא מסודרת, לא היה לה שני צדדים חדים. רק צד אחד, סכין מאוד מיוחדת רק לשחיטה, לא השתמשו בה למשהו אחר.

מתנות לקס

כשהיו קוצרים את השדה, היו נותנים מזה מתנות לקס לאחר הדישה. את התבואה הראשונה היו מביאים לכס. היו מביאים לו הביתה. גם כשהיו מבשלים תירס, את הראשונים שהתבשלו היו מביאים לכס ולא היו אוכלים לפני כן. הכס היה מקבל ונותן ברכה ואח"כ המשפחה הייתה אוכלת.

מה גידלו בשדות?

גידלו בכפר תירס, תפן – גרגירים קטנים, מזה היו עושים אינג'רה, מאוד בריא, אין לו גלוטן. שעורה גם גידלו, חיטה לא הרבה. שימברה זה ממקום אחר, תבואה שגידלו באדמה יותר עבה, לא כמו חיטה, גדל הרבה. מסתכלים בתמונות והקס מרחיב: ליד הקבר היו נוטעים עץ. קס יוסף הדנה, האבא, מצטרף. מתקן את השם: ליקט כהנת הדנה. אבא שלו: תקויה, היה הרב הראשי ליהודי אתיופיה.

פסח

היו חוגגים את פסח ב – 14 בניסן. 15 בניסן בערב זה ליל הסדר, שמתחילים את הפסח. היה קורבן פסח ששחטו. היו נזירים והם היו שוחטים. בערב פסח היו צמים. ליד בית הכנסת היה מקום לשחיטה ששם היו שוחטים ומבשלים את הקורבן. חלק היו נותנים לציבור. היו מנקים ושוטפים את הבשר ואח"כ נותנים גם לציבור. התלמידים שלמדו אצל הנזירים היו עומדים איתם. אבל הציבור היה עומד בנפרד מהנזירים. לא הייתה גישה בין הנזירים לציבור. הבשר היה רק לטעימה, לא היו אוכלים הרבה כי לא היה מספיק. קודם כל היו טועמים את הבשר ואח"כ היה את הצ'רטה, זה מצות רכות מאוד. זה לא דָּבו אלא כיתה ולכן היה רך מאוד. ואת זה כולם היו מקבלים ואח"כ מתחילים לאכול. היו אוכלים במסגיד, בבית הכנסת. אם המקום בתוך המסגיד לא היה מספיק, היו אוכלים בחצר של המסגיד. באמבובר, היו אוכלים בחצר.

האנשים המבוגרים היו צמים בערב פסח.

הכלים היו כלים חדשים שהיו מכינים באותו יום. מגוגו, מכינים אותו באותה שעה. מביאים את הגרגירים של הכותנה, כותשים אותם ושמים על המגוגו. היה מגוגו והיה מוטט - כלי שמכינים אותו לפסח ועושים בו את הצ'רטה.

ברית מילה בפסח או בשבת:

לא היו עושים ברית מילה בשבת או בפסח. היו מקדימים ליום שישי.

מסתכלים על תמונות:

מסתכלים על תמונה של מרגם גוד'ו, או יארס גוד'ו לאישה יולדת. נשים מביאות לנשים שיושבות שם אוכל מהכפר. כי לנשים שישבו במרגים גוד'ו אסור היה לבשל. הקס לא חושב שזה זה. תמונה של טָלָה ושל בולָה. עלייה להר הסיגד. ספר תורה. יש דבב, לא מטריה, נותן כבוד לספר התורה, רואים בתמונה את הרגע שעולים להר.

אולי זו תמונה של לווייה, של קבורה. אולי יש בתמונה כריסטיאנים, רואים לפי הסימן שהיא לובשת שחור. נוצרי לא טיפל במת של יהודי. כשלוקחים את הגופה לקבר, היו נחים בדרך כמה דקות, כי המקום הוא רחוק, מספר אנשים היו מחזיקים את הגופה. חושב שמה שיש בתמונה זה

אחד המקומות שבו נחו. אם המקום היה קרוב היו עוצרים למנוחה שלוש פעמים. ממש היו עוצרים ושמים את הגופה, נחים ואז ממשיכים. אם המקום היה קצת יותר רחוק היו נחים חמש פעמים ואם עוד יותר רחוק אז שבע פעמים.

אסמרה שטה זימרו, לוח השנה ופסח, ראשון לציון 19.12.11

אסמרה – שם של איש, המשמעות - רחמים. אסמרה – שם של מקום, של עיר. נולד ב – 1958, לפי השנה בישראל. 1950, לפי השנה באתיופיה. בכפר סנבטקה. שנמצא ליד גונדר, שהיא עיר הבירה. עלה לישראל ב – 25.05.1982, לפני מבצע משה, בקבוצה השנייה שעלתה לארץ. עבד בצלב האדום בשרות המוסד. באו ברגל דרך סודן. לא היו משאיות, לפעמים היו חמורים. מסודן לישראל הגיעו במטוס. כפר סנבטקה באתיופיה, כל תושבי הכפר הם מאותה משפחה, משפחת זימרו. ילדים שהתחתנו נשארו לגור בכפר. ליד היהודים היו כריסטיאנים, באותו כפר, גרו ליד. היה בכפר מסגיד וגם קס, קס מנסיה (דוד של הקס המרואין). היה גם מרגים גוד'ו.

טבילה בנהר

היה נהר שבו היו טובלים. כשיצאו לשוק ביום חמישי, היו טובלים בנהר לפני שחזרו הביתה, כדי להיטהר כי בשוק היו גויים. גם ילדים קטנים היו טובלים. הקפידו לטבול בנהר לפני שנכנסו חזרה לכפר כשחזרו מהשוק. השוק היה ביום שבת, זה לא היה טוב ליהודים ואז נתנו להם ביום חמישי, כי הסתדרו עם הגויים.

גידולי בשר וחקלאות

בכפר גידלו פרות, עיזים כבשים. חקלאות – שיברה (חומוס), עטר (אפונה), תן. לכל גידול הייתה עונה שונה. היו גידולים היו מגדלים באדמה אדומה והיו גידולים שהיו מגדלים באדמה שחורה. יש גידול שדומה לשעורה נקרא "בוז'ה" אותו היו מגדלים בספטמבר. היו זורעים בספטמבר-אוקטובר, כשהתחיל החורף, גם את השימברה היו זורעים בתקופה הזו. גידול אחר (השם לא ברור) היו זורעים בחודש יולי. בספטמבר זו האדמה השחורה. מסביר שלא היו קוצרים בסוכות אלא אם היה דחוף ואז היו קוצרים כדי להציל. גם אז, אם קצר יום אחד מחכה שלושה ימים עד הפעם הבאה שקוצר, גם אם התבואה נהרסת.

פסח

הקסים היו יודעים בדיוק מתי חג הפסח, לפי הירח. היו יודעים בדיוק איך לספור. לא היה הרבה הבדל בין ירושלים לאתיופיה, לפעמים היה הבדל של יום ולפעמים הבדל של שבוע, בין הפסח בירושלים לפסח באתיופיה. באתיופיה כולם היו עושים את הפסח באותו יום. היו נפגשים בלויות או בחתונות, היו מגיעים מרחוק לאירועים האלה. וכך היו אומרים לכולם מתי ניסן ומתי הפסח. הקסים היו מדברים ומזכירים, מבהירים ברגע שנפגשים, מנצלים את ההזדמנות של המפגש. הלוח של הכריסטיאנים היה אחר משל היהודים, בכל חודש היו 30 יום. אצל ביתא ישראל היו חודשים של 30 יום והיו חודשים של 31 יום. היו סופרים מאז שהיו רואים את הירח בפעם הראשונה. אם היה ענן שהיה מסתיר את הירח, כאשר היו רואים את הירח היו אומרים לפי הצורה שלו, לפי המיקום והגודל, כמה ימים הוא כבר גלוי. קורבן פסח היו הולכים לקס, בדרי"כ הם אלה שהיו עושים את הקורבן.

"פאומן" חודש קטן של הנוצרים. היה יוצא בסוף ספטמבר, בערך חמישה ימים שהיו נשארים. השמות של החודשים הם אותו דבר אצל הכריסטיאנים ואצל ביתא ישראל.

קורבן פסח, באותו ערב כולם היו מתאספים ליד המסגיד. הקס היה קונה את הכבש. הוא בחר את הכסף והשתתף בתשלום. היו קונים את הכבש שבוע-שבועיים לפני פסח או חודש. אם היו לוקחים כבש מהבית היו מכינים אותו כבר חצי שנה לפני הפסח ואומרים שהכבש הזה הוא בשביל הקורבן. הקס היה רואה את הכבש וקובע אם הוא מתאים לקורבן. הקרניים והאוזניים היו צריכות להיות שוות, סימטריות. ושלא יהיה צולע. אם היו קונים מגויים, היה צריך לקנות כבש קטן ולא כבש גדול. כי בגדול אולי היו עושים חור באוזן כדי לסמן אותו והכבש של הקורבן היה צריך להיות נקי וחלק. לפעמים היו קונים את הכבש חצי שנה לפני החג והיו מגדלים אותו בבית. היו שוטפים אותו כמה ימים לפני הפסח, בדרי"כ חודש לפני הפסח. ביום הוא היה הולך עם כל העדר, בלילה היו מפרידים אותו מהכבשים האחרים ושומרים עליו שלא יקרה לו כלום. היו קושרים אותו ונותנים לו לאכול. היו מזהים אותו משאר העדר עפ"י השיער שלו שהיה שמור ונקי. אם היה חור באוזן אסור היה לשחוט אותו, גם לא למאכל בבית. הנוצרים היו עושים חור באוזן כשהכבש היה חולה, חותכים לו את האוזן ומברכים עליו את הברכה של השחיטה שלהם, ואז אם הוא מת הם היו אוכלים אותו כי כבר ברכו עליו. על היהודים הוא היה אסור.

היו שוחטים את קורבן הפסח בערב של פסח. הקס היה שוחט. היתה אפשרות שאחרים היו שוחטים והקס היה מאשר את זה, אבל לא אוכל בעצמו מהקורבן. כמעט כולם ידעו איך לשחוט את הקורבן, אבל היה חייב שיהיה אדם נשוי פעם אחת. לא רווק ולא גרוש ולא נשוי פעם שנייה. הסכין של השחיטה הייתה גדולה ומאוד חדה. הקס היה שומר אותה ומחזיק אותה בבית. לא היו משתמשים בה לעדו דברים, השוחט היה שוטף אותו וזהו, את הפעולות הבאות של הפשטת האור היו עושים עם סכינים אחרים.

היו שוחטים בצד ימין. מישהו היה תופס את הכבש והקס היה שוחט. היה מוליך פעם אחת עד כדי כך שבסכין לא היה נוגע דם. הסכין הייתה מספיקה לסיים את החיתוך עוד לפני שהיה יוצא הדם. היה עושה חיתוך והולכה ממנו החוצה ולא חוזר. היה מברך ברגע שמתחיל את השחיטה, הברכה לא הייתה נגמרת עד שהשחיטה לא הייתה נגמרת. הקהל אומר עם הקס ביחד את הברכה. אח"כ היו מקלפים את העור, אנשים אחרים עם סכין אחרת, מוציאים את החלקים, היו יודעים את זה באופן מקצועי, היו יודעים איזה חלקים אוכלים ואיזה לא. היו מבשלים אותו בחוץ, לא בתוך הבית. בישלו במים. כבש אחד הקריבו ואחרי שחטו עוד כבשים ובישלו כדי שיהיה מספיק לכולם. כולם היו באים למסגיד ואוכלים שם, לא לוקחים הביתה, כל משפחה הייתה אוכלת. גברים לחוד ונשים לחוד. אסור היה לשבור עצם בפסח. היו אורחים שהיו באים מרחוק ובשבילם שחטו כבשים נוספות, כדי שיהיה מספיק לכולם. לא הכניסו את הבשר של הקורבן הביתה. בשביל הדם היו חופרים בור והדם היה זורם לבור ואז היו מכסים אותו. לפעמים היו טובלים ענפים כדי לשים על הדלת (לא ממש זוכר) והקס היה מזה עם הדם על המשקוף של המסגיד.

פסח היה שבעה ימים, היו אוכלים "כיתה", זה המצה של ביתא ישראל, יותר רך מהמצות בישראל. הגדולים הקפידו לא לאכול חלב וגבינה, לילדים היה מותר לאכול. שתו חלב שנחלב רק באותו יום. המבוגרים היו אוכלים "ווט" (רוטב), זירעונים מפשתן.

בפסח לא היו יוצאים לעבוד. היו מבקרים, מטיילים. היו הולכים לדרך ארוכה שהייתה אורכת יום עד יומיים וחצי. היה מותר לבשל, להדליק אש ולעשות "בונה". חוץ מביום הראשון, היום הראשון היה כמו שבת וגם היום השביעי.

אישה נידה לא אכלה מהקורבן, פיספסה. גברים לא היו מפספסים את פסח. מי שלא היה בבית היה דואג להיות אצל קרובים ולאכול אצלם מהקורבן.

כשאכלו קורבן לא שברו עצם. כשאכלו בשר באופן רגיל, היה מותר לשבור עצם, אפילו היו מביאים אבן מיוחדת בשביל זה.

אסור היה לשתות "תלה" (בירה) בפסח. "בונה" היה מותר. "אינג'רה" לא אכלו, זה היה חמץ. "כיתה" עושים מ"סינדיה" (שעורה), כל יום היו מכינים את הכיתה לאותו היום, היה מספיק מקסימום עד הערב. ה"מגוגו" וכל הכלים שהיו משתמשים בהם בפסח היו חדשים, את הכלים הישנים היו שמים בחצר, ולא משתמשים בהם בפסח, אחרי פסח אפשר היה לחזור ולהשתמש בהם. אם גוי היה מגיע לקנות בפסח את הכלים הישנים, בדר"כ לא היו מוכרים לו, כי היה צריך לגעת בכלי כדי למכור ואסור היה לגעת. את הכלים החדשים היו מוכרים.

היו בפסח הרבה תפילות. ביום הראשון והשביעי כולם היו מתפללים והקס היה מתפלל כל ערב. לפני פסח היה צום בכורות, ילד שהיה בכור היה צם ולא אוכל. היום בארץ יודעים למה הבכורים צמים. בעבר באתיופיה, לא שאלו שאלות ומחפשים את הסיבה, היה מנהג וככה היו עושים.

לא היו עושים ברית מילה בפסח, היו מחכים לאחרי החג.

היו עושים ברית בלילה, למשל במוצאי שבת.

היו סופרים אחרי חג הפסח (ספירת העומר), התחילו לספור מהיום הראשון שאחרי הקורבן.

היה איזה מנהג ביום שאחרי פסח, משהו עם קמח (לא ממש זוכר).

אם מישהו היה נפטר בחג, ביום הראשון והשביעי לא היו קוברים, אבל בימים באמצע כן.

היו שני אנשים שהיו שומרים על הגופה ואח"כ קוברים את האדם. אח"כ היו צריכים להיות בחוץ שבעה ימים ובסוף להתקלח ולטבול. היו מזים עליהם מים. היו לוקחים את הגופה של הנפטר על ענף טרי, מחברים את הגופה לשני ענפים טריים, היה עוזר להם לסחוב. היו קוברים ונפרדים. אם שבעת הימים היו נגמרים בתוך חג, הקוברים היו יושבים בחוץ ולא אוכלים מהקורבן, כמו אישה במרגם.

לא היה לוח שנה קלנדרי, ולכן היו סופרים בראש עם שמות שלימדו. והיו מזכירים מתי החגים כאשר היו נפגשים באירועים. הכסים היו מזכירים וגם אנשים היו שואלים אותם.

לא היו מתחתנים בפסח.

קס ממו שטה זימרו, פסח, רמלה 17.1.12

המרוויאין לא קס, הוא אשמגלה – זקן. נולד ב – 1936, בן 76. נולד בכפר סנבטקה, ליד גונדר, קרוב למחוז סימן. עלה לארץ במבצע שלמה, בשנת 1991. בהתחלה הגיעו לירושלים, אח"כ לצריפין ואז לרמלה.

קביעת מועד החג

היו יודעים שחג הפסח הגיעו כי היו סופרים 14 יום מאז שראו את מולד הירח. בערב של היום ה – 14 היו מקריבים את קורבן הפסח. הקסים היו לומדים ויודעים לחשב מתי מגיע החג. בדרי"כ חג פסח היה מגיע לפני חודש מאי.

ניקיון וכלים

לפסח היו מכינים קמח חדש לגמרי ושומרים עליו, מאוד מקפידים שלא יירטב. היו מוסיפים לו מעט מים ומיד שמים על האש. הקפידו שלא יישארו שאריות של בצק. מגוגו – כלי מחרס למצה. טווה – כוס מחרס למים, גם כד חדש למים. היו מכינים כלים חדשים ומיוחדים לפסח.

את כלי החמץ היו מוכרים לגויים ואת הכלים שהיו נשארים היו שמים רחוק מהבית, ואפשר היה להשתמש בהם אחרי פסח. אם כל הכלים היו נמכרים לגויים אז אחרי פסח היו מכינים כלים חדשים. זו הייתה מומחיות של היהודים, גם בזמנים אחרים הגויים היו קונים כלים מהיהודים, אחרי פסח גם היו משתמשים בכלים שהכינו לכבוד פסח. הכלים היו עבודת יד שרק ביתא ישראל היו עושים.

בכפר לא היו בתים מאבן, היו טוקול, כל השנה הבית היה נקי ולפני פסח היו מנקים עוד ומחדשים באמצעות צואה של פרה שהיו מורחים.

איש ואישה

בשבת וחג אסור היה לאיש ואישה להיות יחד, לקיים יחסי אישות. שבוע לפני חג הפסח אסור היה להיות עם אישה. בכל תקופת ההכנות לחג אסור היה לאיש ואישה להיות ביחד. בשבת בבוקר היו אוכלים אוכל קר ולא חולבים.

צום בערב פסח

בערב פסח לא היו צמים, רק בכורים שהיו רוצים. אם היה יוצא ביום חמישי אז האשמגלות היו צמים, כמו שהיו צמים כל השנה ביום חמישי, לא באופן מיוחד לכבוד החג.

קורבן הפסח

לפעמים היו קונים את הכבש לקורבן חודש לפני חג הפסח והיו שומרים עליו באופן מיוחד שלא ייפגם.

כל מי שהשתתף בקורבן הפסח היה נותן כסף בשביל לקנות כבש לקורבן פסח. היו בודקים את האוזניים, הקרניים, השיער, שלא יהיה בו שום דבר טמא, היו בודקים את הכל. ומקפידים שיהיה בן שנה ושכולו יהיה שלם. הקס היה אומר לפני פסח שיקנו את הכבש לקורבן. היה מודיע במסגיד שצריך להביא כסף לקורבן וכל אחד היה נותן מה שיש לו. אפשר גם לקחת עז לקורבן הפסח. במקומות שהיו כבשים היו לוקחים כבש לקורבן, במקומות שלא היו כבשים והיו עיזים היו לוקחים עז לקורבן.

היו שוחטים את הכבש לקורבן, בערב, מתי ששוקעת השמש.

כולם היו באים למסגיד ושם היו שוחטים את הקורבן, בחצר שמסביב למסגיד. היו שוחטים את הקורבן בצד ימין של המסגיד לכיוון ירושלים, מקום סגור מוקף אבנים שרק הקס נכנס אליו, האנשים לא נכנסו. היו אנשים שהי הולכים קודם לטבול הנהר וכאשר הקס קרא לכולם האנשים שטבלו בנהר באו. ילדים מעל גיל 7 יכלו לבוא גם ולהשתתף בקורבן. רק הקס שחט את הכבש.

את הקורבן היו צולים על האש וכל אחד שמגיע לו היה מקבל חתיכה. את העצמות והעור היו שורפים בסוף, לא היו משאירים שום דבר מהקורבן. היו שוחטים בפעם אחת מהכיוון של הגוף של הקס החוצה והיו מברכים. מרוב שהשחיטה הייתה מהירה ובפעם אחת היא לא התלככה בדם. זו הייתה סכין מיוחדת לשחיטה בלבד, לא השתמשו בה אח"כ לדברים נוספים.

אחרי השחיטה היו אנשים שהיו מקלפים את העור ואנשים אחרים, תוך כדי השחיטה של הקורבן היו מתפללים. ובמקביל מכינים את הקורבן. את החלקים של הקורבן שלא היו אוכלים היו שורפים בסוף – עצמות ועור וחלקים שלא אוכלים. הקפידו שלא לשבור את העצם.

לפני השחיטה של הקורבן היו חופרים בור מתחת למקום השחיטה והדם היה זורם לתוך הבור, היו מכוונים את הצוואר של הבהמה לשפת הבור וכל הדם היה זורם לבור. היו לוקחים ענף, טובלים אותו בדם ומורחים איתו את הכניסה של המסגיד. גם על בתים קרובים שהיו בסביבה היו מורחים את הדם. המריחה הייתה מסביב לפסח.

את הבשר של הקורבן היו מכינים על האש, לא היו מבשלים אותו עם רוטב. היו מכינים לפני זה את הכיתה, וכל אחד היה מקבל חתיכת בשר וכיתה. כל אחד היה מקבל חתיכה באיזה גודל שיצא. כל זה היה קורה בחצר של המסגיד, אבל לא בחוץ. גם ילדים קטנים, אם הם היו בסביבה, היו מקבלים חלק מהקורבן. ואח"כ היו שורפים את כל מה שנשאר מהקורבן.

האנשים המבוגרים היו נשארים במסגיד כדי להתפלל, הגברים היו נכנסים והנשים היו בחוץ, על ידי. הילדים היו חוזרים הביתה.

הקס היה מתפלל, הציבור לא כ"כ הבין את התפילות, זה היה כמו שיר, לפעמים הקס היה מתרגם. היו מתפללים תפילות על החג. היו אנשים שנשארו להתפלל במסגיד למשך כל הלילה, היו פותחים וקוראים באורית. למחרת בבוקר, היו מביאים עוד פעם כיתה למסגיד ואכלו שם, קראו בתורה והתפללו.

ביחד עם אכילת הקורבן, אכלו כיתה. לא היה מרור. ידעו שיש מרור, קראו בתורה שיש מרור אבל לא אכלו.

ערב פסח שחל להיות בשבת

אם ערב פסח יצא בשבת, לא היו מקריבים את הקורבן. היו רק אוכלים את הכיתה. ואת הקורבן היו עושים ביום אחר, בחודש הבא. היו ימים משלימים.

הימים המשלימים בחודש הבא היו קיימים בכל שנה עבור אנשים שהיו מחוץ לכפר בפסח, או שהיו טמאים בגלל טומאת מת או אישה שהייתה בטומאת נידה. בשנה שבה ערב פסח חל להיות בשבת כל הקהילה הייתה עושה את קורבן הפסח בימים המשלימים שחודש שאחרי. לא שמעו על המנהג להקריב את הקורבן ביום ראשון.

אוכל בפסח

במשך שבעת ימי החג היו אוכלים את הכִּיֶּתָה. והיתר – שִׁמְכָרָה שזה חומוס. בשר לא אכלו. וגם לא חלב וגבינה היה אסור לאכול חלב וגבינה במשך שבעה ימים, זה כמו חמץ.

ברית מילה בפסח

אפשר לעשות ברית מילה בפסח. גם ביום הראשון היו עושים. אי אפשר היה לדחות ברית מילה.

בישול בחג ראשון של פסח

היה מותר לבשל בחג, כל יום בשביל אותו יום בלבד. כִּיֶּתָה, מותר היה שיישאר.

עבודה בפסח

אסור היה לעבוד במשך כל החג. זה היה חופש, זמן לביקור של משפחה, חוץ מביום הראשון והשביעי בהם לא היו הולכים לבקר את המשפחה.

אזכרת נשמות

בתפילה של החג היו אומרים תפילה לאזכרת נשמות. היו תורמים צדקה כדי לעשות אזכרת נשמות. היו מפזרים זרעים לציפורים ביום כיפור באזכרת נשמות, לא בפסח.

נפטר בפסח

אם מישהו היה נפטר בפסח, היו קוברים אותו ולא יושבים שבעה, בגלל החג. הקובר היה נשאר מחוץ לכפר. את שבעת ימי האבל היו עושים אחרי החג.

אינְגִ'רָה

היו מכינים אינְגִ'רָה למחרת היום השביעי. בבוקר, לא בלילה. לא היה קורבן ביום השביעי, היו אוכלים כִּיֶּתָה, כמו בשאר הימים.

שבעה שבועות

אחרי שיצא החג התחילו לספור שבעה שבועות עד המַאִיֶּרֶר.

ראש חודש

כשהיה מגיע ראש חודש זה היה יום חג. הגדולים יותר הקפידו מאשר הקטנים לציין את ראש חודש כיום חג. היו הולכים לַמְסַגִּיד (בית הכנסת) ועושים מוֹסַאָה (לחם) והגדולים לא היו עובדים. הקטנים יותר כן היו הולכים לשדה, לעבודות קלות וקטנות.

אביבה, חג ומועד, אור יהודה 21.10.12

פרטים אישיים

שם: אביבה

גיל: 44

אזור מגורים באתיופיה: גונדה

כפר: טוכלה

מספר משפחות בכפר: 50

שנת לידה: 1968

שנת עליה: שנת 1985 מבצע משה.

אביבה עלתה לארץ מאזור גונדר באתיופיה, גרה בפתח תקוה, ועובדת כמגשרת בעיריית אור יהודה. הריאיון עם אביבה עוסק בנושא מעגל השנה.

חג ומועד

חג הפסח-חג הפסח הוא הראשון בחגי השנה לפי מנהגיהם של יהודי אתיופיה, אביבה אינה זוכרת את שם החג. היא יודעת לספר שנהגו לשחוט לחג כבשים. למחרת הפסח- נהגו להזמין אנשים, ולשחוט כבשים או פרות, תלוי ביכולת הכלכלית של המשפחה. אם מדובר באדם בודד, הוא הזמין אנשים להתחלק אתו באכילת הבשר. אכילת חמץ לאחר הפסח-רק ביום שלמחרת הפסח. הבצק שנועד להכנת האינג'ירה הושאר לתסיסה כל הלילה, רק למחרת הפסח נהגו לאכול ממנו. לדעתה, לא ברכו על הבצק. לגבי ספירת העומר, היא זוכרת שספרו רק למחרת החג חודש ומשהו.

שבועות

חג השבועות נמשך יום אחד. אביבה לא זוכרת את שם החג, ולא את הפירוש שלו. לחג השבועות הכינו דאבו. האדם המבוגר ביותר ברח על הלחם. הלבוש שהיה נהוג היה לבוש לבן. בחג נהגו לארח ולהתארח אצל בני המשפחה. בכל מפגש כזה היו המבוגרים מספרים על קבלת התורה, וכל מה שידעו על ההיסטוריה. לא ידוע לה על קשר מיוחד לחקלאות, והיא אינה זוכרת תפילות מיוחדות, היא יודעת שספרו סיפור על עקידת יצחק. (נראה שיש בלבול מסוים). לא היו קורבנות ולא תפילות מיוחדות.

צומות

במהלך השנה נהגו לצום מספר צומות: בחג הסיגד צמו מהבקר עד הערב. בחודש תמוז צמו הקייסים מראש חודש עד שבעה עשר בתמוז (מבקר עד ערב) מראש חודש אב ועד תשעה באב צמו הקייסים (מהבקר עד הערב). בערב תשעה באב הפסיקו הקייסים לאכול בשעה 5 אחר הצהריים. לא זכור לה שהיה נהוג מאכל מיוחד לפני צומות. בעשרת ימי תשובה צמו הקייסים מבקר עד ערב.

בסוף כל חודש לא צמו.
היא אינה זוכרת שהיו תעניות ציבור.
צום שחל בשבת לא צמו.

יום הכיפורים

ביום הכיפורים הצום התחיל בערב, מצאת הכוכבים עד צאת הכוכבים.
היא זוכרת את יום הכיפורים כחוויה מיוחדת, הם צמו והצום לא היה קשה כי מזג האוויר היה נוח, היא הגדירה את יום הכיפורים כ"יום כיף", היא טוענת שהיא מקבלת צמרמורת כשהיא נזכרת בריקודים וברקיעות הרגליים בזמן הריקודים.
הם לבשו בגדים לבנים והלכו יחפים באותו יום.
לא קיימו יחסים ביום כיפור.
אם הצום חל בשבת, הכינו לחם מיוחד ואכלו אותו במהלך הצום, לדעתה מי שאכל את הלחם בזמן הצום היו ילדים.
ארוחה לפני הצום ואחרי הצום כללה בשר.
נשים שהיו בזמן נידה, וילדים קטנים לא צמו, רק ילדים שיכולים לצום - צמו.
לא הייתה תפילה מיוחדת לצום, ולא היתה נגינה בצום.

היו תפילות לגשם בסתיו.
רק בחג הסיגד עלו להתפלל על הר גבוה
מועדים מיוחדים-אנקל אסתרי, תזכר אברהם, עשרתו ושמתו, זברבו סנבת-השמות לא מזכירים לה דבר, זכור לה שכל שבת שביעית היו תפילות מיוחדות, ושרוב החגים נחוגו על ידי הקייסים.
הכפר שבו היא נולדה היה ללא קייסים. הם הגיעו רק לארועים מיוחדים כשאחד מבני הכפר נפטר, או שבאו לבדוק כשרויות.

ראש השנה

הראשון לחודש השביעי (ראש השנה)-ראש השנה היה בראש חודש השביעי ונמשך רק יום אחד, היא אינה זוכרת את שם החג.
הבגדים שלבשו היו בגדים לבנים, בגדים שנהגו ללבוש גם בחגים אחרים.
היא לא זוכרת אירוע מיוחד הקשור לחג, בחג עצמו ליוו את התפילה בתופים ומצילתים, לא היה שופר. היא אינה יודעת לענות על שאלות הקשורות לתוכן התפילה.

סוכות

חג סוכות-נקרא חג הצל-החג נחוג שבועיים אחרי ראש השנה, היא אינה זוכרת מנהגים מיוחדים הקשורים לחג.
הם בנו סוכות, אך לא ישבו בהם במהלך החג, המועד היחיד שישבו בסוכה היה בתחילת החג.
הם הכירו את מצוות ארבעת המינים אך לא קיימו אותה.

הם טחנו קמח לצרכי חול המועד בסוכות ועבור המועד שהיה בתחילת החג ובסופו. היא זוכרת שציינו באופן מיוחד את החג הראשון ואת החג האחרון בצורה שונה מימי חול המועד, אך היא זוכרת שהיו ימים שמחים, היא זוכרת שנסעו לביקורי קרובים.

שאלות הבהרה בנושא פסח

- האם נמנעו מאכילת חמץ לפני פסח? כמה ימים? האם כולם?
- האם נמנעו מיחסי אישות לפני פסח? כמה ימים? האם כולם?
- האם הכינו מצה מקמח קטניות (חומוס, תירס, אפונה, עדשים).
- האם שתו יין בפסח? האם שתו יין בשאר ימות השנה?
- מתי הכינו? מתי אכלו אינג'רה? ומתי שתו טאלה לאחר החג?
- האם יושבים שבעה בחודש ניסן?
- האם אכלו מרור בפסח?
- אכילת בשר ודגים בימי חול המועד.

שיחות טלפון ותכתובת דו"אל

10.4.12 אסמרה זימרו שטה, חג הפסח, שיחת טלפון

מטרת השיחה הייתה להשלים פרטים בנושא הלכות חג הפסח. היו (קייסים, זקנים) שנמנעו מאכילת חמץ כשלושה ימים לפני חג הפסח. לקמח שנטחן לאפיית המצה הוסיפו קמח קטניות (חומוס, תירס, אפונה, עדשים). תוספות אלו הוסיפו טעם טוב למצה, מנעו את טפיחת הבצק ואפשרו אפייה מהירה. באתיופיה לא נהגו לשתות יין כל ימות השנה. לא היו יקבים ושתייית היין לא הייתה מקובלת בביתא ישראל ולא בכנסייה. רק בערים הגדולות ניתן היה להשיג יין. בפסח אסור לשתות יין מדין חמץ. תסיסת משרת הענבים נחשבת למחמצת. במוצאי שביעי של פסח החלו ללוש טף לאינג'רה. במהלך הלילה טפח הבצק ורק בבוקר אפו את האינג'רה הראשונה. לאפייה זו היה טעם שונה במקצת שכן טעמה החמצמץ של האינג'רה מושג על ידי טפיחה ממושכת שלא התאפשרה במוצאי החג. הטאלה הראשונה שלאחר הפסח הייתה מוכנה רק לאחר כשלושה עד ארבעה ימים מסוף החג, בשל תהליך התסיסה הנדרש. לאורך כל חודש ניסן לא ישבו שבעה. במקרה ונפטר מת דחו את השבעה לאחר חודש ניסן.

21.1.13 יהודה קבדה, הידר מארר, שיחת טלפון

יהודה עדכן אותי בפרטי שיחה שערך עם רחמים ציגאי מבית שמש בנושא הידר מארר. בתאריך יב כסלו חל חג הקציר (הידר מארר) התואם את העונה החקלאית באתיופיה. ביום זה שבתו ממלאכה. היו מביאים לקס את היבול הראשון ואת בכורות הצאן. מכל מה שגידלו הביאו, בעיקר חיטה ושעורה שנקצרו בעונה זו. לא כולם הביאו באותו יום, כל אחד לפי זמן ההבשלה של יבולו. החלו להביא ביב כסלו ואילך בהתאם להבשלה. נהגו כביום חג, הזמינו קרובי משפחה ושכנים לסעודת חג משותפת. במקומות שלא היו קסים הלכו לכפרים סמוכים בהם היה קס ולהם הביאו ביכורים.

19.5.13 עזריה פטגו, צומות לזכר החורבן, דוא"ל

שבוע טוב יוסי, שאלת איש מאזור תיגרה. ואמר לי כך. צום יום כיפור מדאוריתא. צום אסתר שלושה ימים, צום בחודש אב המחמירים צמים 17 ימים המחמירים פחות עשרה ימים. צמים משקמים בבוקר עד חצי יום המחמירים עד הערב. צום שני וחמישי עד חצי יום. אני ממשיך לברר. עזריה פטגו

30.5.13 יאסו דג'ן, צום תשעה באב ושאר תעניות, דוא"ל

שלום יוסף זה יאסו בררת עם קס מולה מיבנה הוא בן 45 בנוכחותם של קס ביינסי וקס לג'לם מיבנה, לגבי צום תשעה באב. הוא אמר לי שביום שצמו 10 ימים מר"ח אב עד טו בו חוץ מתאריכים א', י', יב', טו' ושבט. הצום היה מבוקר עד ערב וכן לא נהגו לאכול בשר בערבים וכן גם לא לשאת נשים באותה תקופה. מלוקסאיים מסוימים נהגו לצום מר"ח אב עד יום כיפור.

לגבי תפילות הוא אמר לי שהם התפללו תפילות הקשורות לשיבת ציון שאותם בעיקר היו מתפללים הקסים ובהזדמנות הוא גם יגיד לי מה הם.

דרך אגב קס סמאי אליאס מראשון לציון עוסק בליקוט תפילות, אתה בטח מכיר אותו, אולי אפשר לדבר איתו, לגבי תוכן התפילות שהתפללו המספר שלו הוא 052-8681084.

לגבי שאר הצומות הוא אמר כיוון שלא הוזכרו במפורש בתורה לכן לא נהגו לצום אותם לבד מצום גדליה שכן היו צמים והרב מבהרטו סלמון אישר עובדה זו.

לא הספקתי לברר את כל הפרטים איתו ואני יוכל לפגוש אותו עוד שבועיים ובהמשך אוכל לברר איתו יותר פרטים.

ע"מ שלא אשכח את הדברים כתבתי את מה שזכרתי מהריאיון שעשיתי איתו לפני שבועיים.

סליחה על הכתיבה הלא מסודרת בברכה יאסו דג'ן.

קס סמאי מהרט, צום אב, שיחת טלפון 3.6.13

רוב העדה צמו במשך עשרת הימים הראשונים של חודש אב. צום מזריחה ועד שקיעה. נמנעים מאכילת בשר, מוצרי חלב וביצים בלילה. אין צמים בשבת, בראש חודש ובימים י, יב וטו בחודש, כיוון שאלו ימי שמחה לזכר החגים; י - כיפור, יב - שבועות, טו - פסח וסוכות. נמצא שנותרו שבעה ימי צום (לא צמו בראש חודש, בשבת ובעשירי). אם נפלו שתי שבתות בתוך עשרת הימים נמצא שצמו שישה ימים בלבד.

הקסים וזקני העדה צמו במשך 17 הימים הראשונים של חודש אב. צום מזריחה ועד שקיעה. נמנעים מאכילת בשר, מוצרי חלב וביצים רק עד הלילה העשירי. אין צמים כנ"ל, בשבתות ובימים: א, י, יב וטו בחודש. נמצא שנותרו כעשרה ימי צום.

השבת הרביעית של החודש החמישי נקראת זְבִּרְבִּי סְנֵבֶת, ויש בה חגיגות מיוחדות בתפילות ובסעודות השבת.

אסמרה וממו (אחים) שטה זימרו, תזכר אברהם, שיחת טלפון 2.9.13

בתאריך כח אלול תזכרה אברהם עושים מוסאוויית ותפילות מיוחדות. לא כולם עשו בעיקר הקסים. רק הקסים זכרו את התאריך והם הזכירו לעם.

קס ברוך (צה"ה גונגול), תזכר אברהם, שיחת טלפון 2.9.13

בתאריך כח אלול עשו תזכר אברהם. ביום זה נפטרו אברהם יצחק ויעקב. כל אחד נותן משהו לזכור את האבות. נדבה. שוחטים כבש ועושים סעודה.

קס סמו סיסאי ואשתו, אלול, שיחת טלפון 2.9.13

יש צום של עשרה ימים בתחילת אלול. להעניש את הגוף על חטאיו. בראשון לשיבועי חוגגים לזכר עקידת יצחק. תפילות רבות וסעודה. הצלת יצחק מהעקדה היא מעבר מחושך לאור ולכן ביום זה חוגגים את חג האור (א תשרי).

קס מנטוסנט, אלול, שיחת טלפון 2.9.13

אין צום בחודש אלול אך מקובל להתפייס זה עם זה לקראת יום כיפור. במיוחד בעשרה באלול עושים יום כיפור קטן. מרבים בתפילות ובסעודות (לא צמים) ומתפייסים.

בתאריך כח אלול עושים אזכרה לאברהם אבינו. כמו בכל אזכרה מזמינים אנשים, מרבים בתפילות, בעבר היו גם שוחטים קס מנטוסנט לא זוכר שסבו שחט ביום זה.

יש אומרים שתזכר אברהם זה ברהן סרקה יום האור (א תשרי) ויש מפרידים ומציינים את תזכר אברהם בנפרד בתאריך כח אלול.

הרב סלומון מברהטו, תזכר אברהם, שיחת טלפון 3.10.13

היו מספר תאריכים לתזכר אברהם. בכל אזכרה או אירוע ציינו גם את תזכר אברהם. כשם שלא עולים לקבר מסוים באזכרה כך לא מציינים רק את הנפטרים של אותו יום. מקובל להרבות באזכרות במגוון אירועים.

קס גרמאו מטקו טסמא, תזכר אברהם, שיחת טלפון 3.10.13

נהגו לקיים את תזכר אברהם בברהן סרקה. מתפללים, שוחטים כמקובל בכל חג. לפי הלוח החבשי החג יוצא ב-28 בנהסי.

אפרים נגט, תזכר אברהם, שיחת טלפון 3.10.13

את תזכר אברהם ציינו בברהן סרקה, היום הראשון בחודש השביעי. מזכירים את הנס הגדול והרחמים שהיו לה' בעקידת יצחק. כמו בכל ערב חג, מכבסים, רוחצים ומיטהרים, מכינים מאכלים מיוחדים ושוחטים לקראת החג. תפילות חגיגיות וקריאה בספר גדלה אברהם. אין התייחסות מיוחדת לפטירת אברהם אלא לעקידת יצחק. חוגגים לפי ציווי התורה, אך לא ידעו תקיעת שופר.

שרה (מינטואב) זגאייה, תזכר אברהם, שיחת טלפון 4.10.13

תזכר אברהם וראש השנה זה אותו חג. תזכר אברהם תמיד בראש השנה, ביום הראשון של החודש השביעי. כעבור עשרה ימים חל יום כיפור ולאחר 15 יום חג סוכות. התאריך בחודש החבשי משתנה, לפעמים נהסי או מסכרם. תאריך החג משתנה כמו בישראל, שתאריך החגים בלוח הלועזי אינו קבוע.